

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1952:13
JORDBRUKSDEPARTEMENTET

**BETÄNKANDE ANGÅENDE
VISSA FISKERÄTTSLIGA FÖRHÅLLANDEN
INOM LAPPMARKERNA**

**SAMT TILLGODOGÖRANDET AV FISKET I
KRONOVATTNEN DÄRSTÄDES OCH I
JÄMTLANDS LÄN M. M.**

Avgivet den 28 december 1951

S T O C K H O L M

1 9 5 2

Statens offentliga utredningar 1952

Kronologisk förteckning

1. 1949 års uppbördssakkunniga. 2. Betänkande med förslag till vissa ändringar i uppbördsförfarandet. Hæggström. 457 s. **Fi**.
2. Förslag till lag om bankrörelse m. m. Gummesson. 212 s. **Fi**.
3. Löneplan eller kollektivavtal. Kihlström. 100 s. **C**.
4. Nordisk passfrihet. Del 1. Passfriheten för nordbor. Beckman. 38 s. **U**.
5. Det yngsta fängvårdsklientelet. Av T. Eriksson. Kihlström. 20 s. **Ju**.
6. Betänkande med förslag till allmänt resereglemente m. m. Hæggström. 173 s. **C**.
7. Allmän folkomröstning. 1950 års folkomröstnings- och valsättsutrednings betänkande. 2. Kihlström. 96 s. **Ju**.
8. Folkomröstningsinstitutet i Schweiz. Av E. Håstad. Bilaga 1 till 1950 års folkomröstnings- och valsättsutrednings betänkade. 2. Kihlström. 216 s. **Ju**.
9. Folkomröstningsinstitutet i Förenta staterna. Av G. Öhlin. Bilaga 2 till 1950 års folkomröstnings- och valsättsutrednings betänkande. 2. Kihlström. 159 s. **Ju**.
10. Sjömannens sjukförsäkring. Appelberg. Uppsala. 152 s. **H**.
11. Yttranden m. m. över 1950 års långtidsutredning betänkande. Ekonomiskt långtidsprogram 1951-1955. Beckman. 66 s. **Fi**.
12. 1944 års nykterhetskommitté. 3. Undervisning, folkupplysning och forskning på alkoholfrågans område. Victor Petterson. 95 s. **Fi**.
13. Betänkande angående vissa fiskerättsliga förhållanden inom lappmarkerna samt tillgodogörandet av fisket i kronovattnen därstädes och i Jämtlands län m. m. Marcus. 246 s., 1 karta. **Jo**.

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1952:13

JORDBRUKSDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE

ANGÅENDE

VISSA FISKERÄTTSLIGA FÖRHÅLLANDEN INOM LAPPMARKERNA

SAMT TILLGODOGÖRANDET AV FISKET I
KRONOVATTNEN DÄRSTÄDES OCH I
JÄMTLANDS LÄN M. M.

Avgivet den 28 december 1951

STOCKHOLM 1952

ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

507932

STATS OCH ÖFRSTIGA FÖRETAGEN
FÖRUTBETÄNDELSE

BETÄNKANDE

AF

VISSA FISKERÄTTSLIGA FÖRHÅLLANDEN

INOM LAPPMARKERNA

SAMT TILLCODORANDET AF FISKE

KRONOVATTEN DÄRSTÄDES OCH I

LÄPPLANDS LÄN M. M.

Utgitt den 25 December 1874

STOCKHOLM 1874
PÅ BOKHÅNDLINGSBUREÅN

Innehållsförteckning

Skrivelse till Konungen	5
Författningsförslag och hemställan	9
Betänkande angående vissa fiskerättsliga förhållanden inom lappmarkerna samt tillgodogörandet av fisket i kronovattnen därstädes och i Jämtlands län m. m.	13
1. Inledande upplysningar	13
Nybyggarnas ställning	13
Avvittringens genomförande	16
Strängsindragningarna	23
Efter avvittringen gällande bestämmelser rörande jordupplåtelse å kronomark i lappmarkerna	25
Allmänna uppgifter rörande vattnens fördelning vid avvittringen	29
Ändring i fördelningen av vattenområdena ovan odlingsgränsen i Västerbottens län	31
2. Angående reglering av vattenfördelningen vid avvittringen i lappmarkerna	37
De i lappmarkerna nedom odlingsgränsen i Västerbottens län belägna fastigheternas vattenområden	37
De inom Norrbottens läns lappmarker belägna fastigheternas vattenområden	39
Upplysningar från avvittringshandlingar och kartor	39
Uppfattningen i orten angående den jordbruksidkande befolkningens i Norrbottens läns lappmarker vatteninnehav och fiskerätt	61
Utredningsmannen	69
3. Fastighetsinnehavares rätt till fiskeutövning i andra än de till fastigheten hörande vattnen	88
Nybyggarnas och lapparnas fiskerätt	88
Uttalanden vid sammanträdena i orten angående jordinnehavarnas rätt till fiske i vatten, som ej höra till deras fastigheter	95
Utredningsmannen	99
4. Tillgodogörandet av fisket i kronans vatten i lappmarkerna och Jämtlands län	109
Kronovattnen i Jämtlands län likställda med lappmarksvattnen	109
Olika grupper av kronovatten	111
Olika kategorier fiskeutövare	114
Gällande bestämmelser angående fiskevattnens tillgodogörande	116
Tidigare förslag till reglerande av ordningen för fiskenas tillgodogörande	120
Ordningen för nuvarande fiskebestämmelsers tillämpning	132
Uppgifter genom länsstyrelsen i Norrbottens län	132
Uppgifter genom länsstyrelsen i Västerbottens län	137
Uppgifter genom länsstyrelsen i Jämtlands län	142
Uppgifter genom domänstyrelsen	145

Vid sammanträdena i orten gjorda allmänna uttalanden angående krovattnens tillgodogörande.....	151
Utredningsmannen	160
5. Vissa lapparnas fiskeförhållanden	183
Framställda erinringar beträffande lapparnas fiske	183
Utredningsmannen	186

Bil. A. Protokoll, fört vid offentliga möten, som hållits av utredningsmannen	195
Bil. B. Karta till belysande av vattenfördelning vid östra delen av Hornavan med Kakel samt Uddjaur	247

... de angående fiskeriförhållandena som på sin ställe förkommit
... i samband med förhållandena som angår fiskeriförhållandena
... i samband med förhållandena som angår fiskeriförhållandena
... i samband med förhållandena som angår fiskeriförhållandena
... i samband med förhållandena som angår fiskeriförhållandena

Till KONUNGEN

... i samband med förhållandena som angår fiskeriförhållandena
... i samband med förhållandena som angår fiskeriförhållandena
... i samband med förhållandena som angår fiskeriförhållandena
... i samband med förhållandena som angår fiskeriförhållandena
... i samband med förhållandena som angår fiskeriförhållandena

... i samband med förhållandena som angår fiskeriförhållandena
... i samband med förhållandena som angår fiskeriförhållandena
... i samband med förhållandena som angår fiskeriförhållandena
... i samband med förhållandena som angår fiskeriförhållandena
... i samband med förhållandena som angår fiskeriförhållandena
... i samband med förhållandena som angår fiskeriförhållandena
... i samband med förhållandena som angår fiskeriförhållandena
... i samband med förhållandena som angår fiskeriförhållandena
... i samband med förhållandena som angår fiskeriförhållandena
... i samband med förhållandena som angår fiskeriförhållandena

I skrivelse den 19 september 1946 till statsrådet och chefen för kungl. jordbruksdepartementet anmälde den då arbetande fiskerättskommittén, hurusom kommittén från skilda håll mottagit framställningar om reglering

av de egenartade fiskerättsförhållanden, som på sina ställen förekomme inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker. Vid avvittringen inom Västerbottens läns lappmarker hade så vidsträckta vatten förbehållits kronan, att det sedermera befunnits skäligt att genom särskild lagstiftning genomföra en för de enskilda förmånligare gränsdragning. Detta hade skett genom lagen den 18 juni 1926 (SFS nr 322) om rätten till vissa vatten i övre delen av Västerbottens län. Vidkommande Norrbottens län hade någon motsvarande lagstiftning icke kommit till stånd.

Oberoende av vem som ägde vattenområdet torde det, anför kommittén vidare, alltjämt allmänt förekomma, att även efter skedd avvittring hemmansägare, under åberopande av gammal hävd, fortsatte att fiska på ställen de förut begagnat, oavsett om enligt avvittringsbesluten vattnet där kommit att tillhöra dem själva, tilldelats någon annan såsom dennes enskilda eller förbehållits kronan. Emellertid hade i flera fall i rättegångsväg anspråk på sådan fiskerätt underkänts. Där vid avvittringsförrättning inga föreskrifter meddelats om rätt till fiske, torde man därför få anta, att äldre fiskerättigheter upphört i och med avvittringen och att alltså numera fiskerätt för enskilda jordägare i annans vatten förelåge endast om och i den mån sådan rätt vid avvittringen tillerkänts dem.

I ovannämnda framställningar hade yrkats, att i Norrbottens län hemmansägarna skulle få rätt till vatten utanför sin strand enligt enahanda grunder som genom 1926 års lagstiftning stadgats för grannlänet. Tillika hade från båda länen önskemål framkommit om rättslig reglering av det fiske i annans vatten, som ortsbefolkningen av ålder ansett sig ha rätt att bedriva.

Kommittén finner hithörande förhållanden ofta vara av synnerligen invecklad natur. Även anser kommittén undersökningar på ort och ställe krävas, vilka kunde taga mycken tid i anspråk. Det syntes kommittén mindre rationellt, att även detta ämne upptoges på kommitténs program, utan det borde hellre bli föremål för en specialutredning. Kommittén föreslog förden skull, att särskild utredningsman förordnades med uppgift att i samråd med kommittén undersöka samt framlägga förslag till ordnande av de fiskerättsliga förhållandena i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker.

Genom beslut den 1 november 1946 har Kungl. Maj:t uppdragit åt under- tecknad att enligt föredragande statsrådets närmare bestämmande verkställa utredning och avgiva förslag rörande de i fiskerättskommitténs skrivelse avsedda fiskerättsliga spörsmål i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker.

Vid sammanträden, som av utredningsmannen hållits i lappmarkerna

med befolkningen därstädes och vilka mottagits med stort intresse, har befolkningen beretts tillfälle att framlägga sina synpunkter i de frågor utredningen avser.

Såsom sekreterare vid nämnda sammanträden har jämlikt Kungl. Maj:ts förordnande tjänstgjort dåvarande assessorn i hovrätten för övre Norrland, nuvarande häradshövdingen Jerker Utterström.

Sedan det uppdrag, som överlämnats till undertecknad, numera slutförts, överlämnas härmed *författningsförslag och hemställan jämte betänkande angående vissa fiskerättsliga förhållanden inom lappmarkerna samt tillgodogörandet av fisket i kronovattnen därstädes och i Jämtlands län m. m.*

Till utredningen har såsom *Bil. A* (s. 195) fogats det vid sammanträdena i orten förda protokollet.

Slutligen må beträffande föreliggande betänkandes innehåll meddelas, att betänkandet var avsett att avlämnas i december 1950, då det ock till största delen förelåg uppsatt i tryck. På grund av utredningsmannens sjukdom måste emellertid arbetet avbrytas. Härigenom och då det sedermera visade sig nödvändigt att utvidga de undersökningar, varå arbetet i vissa delar vilar, har betänkandet kunnat slutföras först innevarande år. För att ej behöva vidtaga större ändringar i det redan uppsatta trycket äro uppgifterna i betänkandet grundade på förhållandena *före den 10 november 1950* och alltså före utfärdandet av den nya lagen den 1 december 1950 om rätt till fiske och Kungl. Maj:ts kungörelse den 8 juni 1951 angående förvaltningen av kronans fisken. För de förslag, som av utredningsmannen framlagts, eller utredningens fullständighet i övrigt har detta dock föga betydelse. Vad särskilt angår tillkomsten av den nya fiskelagen har utredningsmannen kunnat åberopa, förutom tidigare förarbeten, tredje lagutskottets, av riksdagen sedermera godkända utlåtande den 2 november 1950 rörande förslaget till lagen.

Stockholm den 28 december 1951.

Lennart Berglöf

med beaktning af det förhållande som råder mellan den för-
ordnades tjänstgöring och den förordnades förhållande till
staten.

Den förordnades tjänstgöring bör förhållande till
staten förhållande till staten förhållande till staten.

Den förordnades tjänstgöring bör förhållande till
staten förhållande till staten förhållande till staten.

Den förordnades tjänstgöring bör förhållande till
staten förhållande till staten förhållande till staten.

Den förordnades tjänstgöring bör förhållande till
staten förhållande till staten förhållande till staten.

Den förordnades tjänstgöring bör förhållande till
staten förhållande till staten förhållande till staten.

Den förordnades tjänstgöring bör förhållande till
staten förhållande till staten förhållande till staten.

Den förordnades tjänstgöring bör förhållande till
staten förhållande till staten förhållande till staten.

Den förordnades tjänstgöring bör förhållande till
staten förhållande till staten förhållande till staten.

Den förordnades tjänstgöring bör förhållande till
staten förhållande till staten förhållande till staten.

Den förordnades tjänstgöring bör förhållande till
staten förhållande till staten förhållande till staten.

Den förordnades tjänstgöring bör förhållande till
staten förhållande till staten förhållande till staten.

Den förordnades tjänstgöring bör förhållande till
staten förhållande till staten förhållande till staten.

Den förordnades tjänstgöring bör förhållande till
staten förhållande till staten förhållande till staten.

Den förordnades tjänstgöring bör förhållande till
staten förhållande till staten förhållande till staten.

Förslag

till

Lag

angående vissa fastigheter i Norrbottens läns lappmarker tillkommande nyttjanderätt till fiske och uppgrundningar i invidliggande kronovatten.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Inom Norrbottens läns lappmarker skall med varje vid vatten beläget hemman, nybygge och frälsetorp följa rätt att avgiftsfritt nyttja fiske i den del av vattenområdet, som är närmast fastighetens strand, i den mån vattenområdet icke vid avvitringen tillagts fastigheten samt enskild rätt icke därigenom förnärmas.

Är inom det skifteslag, vartill hemmanet eller nybygget hör, eller inom frälsetorp som delats fisket i de egna vattnen oskiftat, skall fastighets sagda nyttjanderätt till fiske omfatta även kronovatten, där andra fastigheter i skifteslaget eller inom frälsetorpet äga nyttjanderätt av ifrågavarande slag till fiske.

Har vid avvitring, med hänsyn till väntad uppdämning av vattendrag, för kronans räkning behållits mark (strandremsa) mellan fastighets gräns och vattendraget, skall rätt, som i första stycket sägs, tillkomma fastigheten såsom om strandremsan tillhörde denna.

Fiskerätt som, enligt vad ovan stadgats, åtföljer fastighet, är begränsad till husbehovsfiske för fastighetens innehavare och dennes familj.

2 §.

Uppgrundningar inom vattenområde utanför egen strand, där enligt 1 § nyttjanderätt till fiske tillkommer fastighet, må avgiftsfritt begagnas av fastighetens ägare eller åbo.

3 §.

Med ströäng, vilken vid avvitringen bibehållits under fastighet utanför dess område, följer icke nyttjanderätt till fiske eller uppgrundning, som avses i 1 och 2 §§.

4 §.

Avser nyttjanderätten fiske eller uppgrundning i rinnande vatten, skall rätten upphöra att gälla, när kronan tager i anspråk vattnet för vattenreglering, vattenbyggnad eller annan anläggning.

För den förlust, som därigenom förorsakas rättens innehavare, skall utgå ersättning, dock icke för nyttjanderätt till fiske efter lax.

Denna lag träder i kraft — — —

Förslag

till

Kungl. Maj:ts kungörelse rörande antecknande i fastighetsregister av den vissa fastigheter i Norrbottens läns lappmarker tillkommande nyttjanderätt till fiske och uppgrundningar i invidliggande kronovatten.

1 §.

Härigenom förordnas som följer.

Vid fastighet, med vilken enligt lagen den angående vissa fastigheter i Norrbottens läns lappmarker tillkommande nyttjanderätt till fiske och uppgrundningar i invidliggande kronovatten följer sådan nyttjanderätt, skall anteckning härom göras för fastighet, som redovisas i jordregistret, i detta och för fastighet, som redovisas i fastighetsregister för stad, i detta.

2 §.

Anmälan om registrering, som i 1 § avses, göres av fastighetens ägare eller åbo.

Finner lantmätare eller mättningsman i stad vid handläggning av förrättning rörande fastigheten, att anmälan, varom här är fråga, icke blivit verkställd, åligger honom föranstalta, att anmälan sker.

Anmälan ställes till fastighetsregisterföraren.

3 §.

I fastighetsregistret skall anteckning enligt 1 § införas å upplägget för fastigheten i kolumnen för särskilda anteckningar.

Denna kungörelse träder i kraft — — —

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 55 och 59 §§ lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

Härigenom förordnas, att 55 och 59 §§ lagen den 18 juli 1928 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

55 §.

Fjälllapp och *skogslapp* — — — eljest gälla.

Bedriver lapp fiske på sådant sätt, att fiskbeståndet alltför hårt beskattas eller ock fisket i högre grad menligt påverkar andra lappars fiskeutövning, må Konungens befallningshavande för viss tid fastställa föreskrifter rörande ordningen för lappens fiskeutövning; dock att lapps rätt till fiske för eget husbehov icke må betagas honom.

Föreskrifter som nyss sagts må ock meddelas, så framt inom de till lapparnas uteslutande begagnande anvisade områden fisket i högre grad menligt påverkar tillgodogörandet genom upplåtelser jämlikt 56 § till lapparnas gemensamma förmån av fisket i därvarande vatten.

59 §.

1. Med böter från och med fem till och med femhundra kronor straffas:
 - a) lapp, som — — — eller skadas;
 - f) den som — — — med klubba;
 - g) den som — — — lag sägs; samt
 - h) lapp, som underlåter att efterkomma av Konungens befallningshavande jämlikt 55 §, andra eller tredje styckena, meddelade föreskrifter rörande ordningen för hans fiskeutövning.

Denna lag träder i kraft — — —

Hemställan.

Utredningsmannen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt en kommission med den sammansättning, som under avdelning 4 ifrågasättes, att i anslutning till där angivna grunder upprätta förslag rörande tillgodogörande av de kronans fiskevatten i lappmarkerna och Jämtlands län, vilka stå under domänstyrelsens och länsstyrelsernas förvaltning eller eljest av dessa myndigheter omhänderhavas. Härvid skall särskilt iakttagas, att i möjligaste mån enhetliga regler givas för vattens nyttjande, att den jordbruksidkande orsbefolkningens fiskebehov tryggas och även övriga orsbors fiske väl tillgodoses samt att fiskevården ordnas.

BETÄNKANDE

ANGÅENDE

VISSA FISKERÄTTSLIGA FÖRHÅLLANDEN INOM LAPP- MARKERNA SAMT TILLGODOGÖRANDET AV FISKET I KRONOVATTNEN DÄRSTÄDES OCH I JÄMTLANDS LÄN M. M.

Förevarande uppdrag avser tre huvudfrågor, nämligen *dels* den rätt till fiske, som för närvarande åtföljer fastigheter, belägna inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker, samt i anslutning därtill uppkommande fråga om reglering av fastigheternas vattenområden, *dels* den jordbruksidkande befolkningens och andra orsbors rätt att, på sätt å många trakter varit vanligt, bedriva fiske i kronans vatten, *dels ock* underlättande för allmänheten att erhålla fiskeupplåtelse i kronovattnen i lappmarkerna för husbehovs-, sport- och yrkesfiske. Härjämte har upptagits spörsmål om missbruk från lappars sida av dem tillkommande särskild fiskerätt.

Innan utredningsmannen närmare ingår på dessa frågor, må lämnas några upplysningar angående förhållandena inom lappmarkerna av intresse för ärendet.

1. Inledande upplysningar.

Nybyggarnas ställning.

Nybyggen torde ej annat än i enstaka undantagsfall ha anlagts i lappmarkerna förr än efter utfärdande av kungl. plakatet den 27 september 1673 angående lappmarkernas bebyggande, även om i tidigare kungl. förordningen förmåner bjudits dem, som »ville draga upp i fjällen» (Hertig Carls instruktion den 3 december 1603 för fogdarna i Piteå och Luleå lappmarker m. fl.).

Nämnda plakats utfärdande hade föregåtts av en utredning genom två tjänstemän, vilka utsänts till dåvarande Umeå lappmark för att verkställa besiktning rörande landets tjänlighet för bosättning samt dess kartläggande. Vid denna undersökning rörande förutsättningarna för landets bebyggande och uppodling skulle tillses, att lapparna icke oroades. Undersökningsmännen förständigades att »så laga, att icke lapparna måtte härav fatta sådan inbillning, det de på något sätt skola trängde bliva uti det, som deras

skäligen rättighet vara kan, utan de måtte sålunda underrättas, att Hans Kungl. Maj:ts allernådigste uppsåt är detta att låta dem bliva vid deras land och fiskevatten».

Genom 1673 års plakat avsågs att åvägabringa en inflyttning; och skulle »det, som nu ligger öde och obrukat, därigenom göras nyttigt och upparbetas». Detta borde enkannerligen ske förmedelst svenska och finska åbor, »vilka den jordmån, varav lapparna efter sin näringsart nu ingen nytta eller fördel sig kunna göra, till ängsmark och mulbete samt annan tarvelig föda av skog, strömmar och sjöar bruka och nyttja kunna». För att uppmuntra personer till bosättning i lappmarkerna och att söka inrymning såsom åbor tillförsäkrades dem skattelättnader. De skulle under 15 år erhålla befrielse från alla skatter och utlagor. Efter förloppet av dessa frihetsår skulle de icke åläggas högre skatt än lapparna, »med vilka de över allt göras like».

Bestämmelserna kommo icke till större tillämpning.

Den huvudsakliga delen av nybyggena i lappmarkerna ha upptagits med stöd av det sedermera utfärdade kungl. reglementet den 24 november 1749 för dem, som antingen redan bo och bygga i Lappland eller ock hädanefter till landets uppbrukande därstädes sig nedsätta vilja. Efter detta reglementets tillkomst började bosättningen så småningom taga fart, och reglementet har fortsatt att ligga till grund för nybyggesupplåtelse i lappmarkerna, så länge denna form av jordupplåtelse över huvud använts. Såvitt angår fjälltrakterna i Norrbottens och Västerbottens län var detta fallet, intill dess genom Kungl. Maj:ts brev den 13 december 1867 angående bestämmandet av en provisionell gräns emellan lappmarkernas kulturland och fjällbyggd anläggning av nybyggen ovanför den sålunda föreskrivna gränsen förbjöds. I återstående delarna av lappmarkerna fortsattes nybyggesupplåtelse allt intill dess avvitrningen upphörde såsom institut för jorddelning. Några kronoöverlopsmarker, varå nybyggesupplåtelse skulle kunna ske, finnas icke mer.

Enligt 1749 års lappmarksreglemente medgavos nybyggesupplåtelse av länsstyrelsen. För nybygget anvisades viss plats för uppodling och bebyggelse. Där skulle inom föreskriven tid uppföras vissa för en jordbruksfastighet nödiga byggnader samt påbörjas odling. För att användas i första början av nybyggets inrättande, innan marken hunnit i nödig utsträckning uppodlas, anvisades nybyggaren »hö- och skogsmyrar.» Dessa fick han behålla endast så länge andra mera närbelägna och till röjning dugliga platser ej vore för handen och ingen annan nybyggare tillkomme, som bättre behövde dylika myrar. Reglementet förutsätter, att nybyggaren skulle äga för husbehov tillgodogöra sig skogen å kronomarken.

Bestämmelser meddelas tillika angående nybyggarens rätt till jakt och fiske. Jakträtten var begränsad till en trakt inom en halv mil från hans hemvist. Härigenom avsågs att skydda lapparnas rättigheter men även att nybyggaren ej skulle nedlägga för mycken tid å jakt till hinder vid fastighetens brukande. Slog sig en annan nybyggare ned bredvid honom, ägde

han »ej att tillegna sig någon enskild ägande rättighet på något djur- och fågelfänge inom samma trakt; utan nyttja de det gemensamt».

Så vitt möjligt vore borde varje nybyggare bibehållas vid fiske till sitt behov, och »därföre får icke den ena underslås så mycket fiskevatten, där det finnes, till evärdelig ägo, att icke en annan och så många som kunna rymmas på de där till nybruk tjänliga varande platser även kunna få idka fiske till sin bättre tarv och utkomst».

Nybyggaren åtnjöt vissa frihetsår, varunder han var fritagen från skatter och onera.

Den rätt, varmed nybyggaren innehade sitt nybygge och därmed förbundna förmåner, var en nyttjanderätt, vilken även denna var oviss, i det förändringar kunde ske med avseende å dess omfattning. Endast rätten till den uppodlade jorden var mera bestämd. Önskemålet var att bereda utrymme för största möjliga antal nybyggare. I samband med föreskrifter angående nybyggens lantmäteritekniska utstakande och skattläggning stadgas, att detta skulle ske icke just efter de gränser och råmärken, som vid första utsyningen uppgivits, utan till »det mantal, som de ägors beskaffenhet, vilka åborne vilja hava och utan andras förfördelande kunna få under hemmanen, befinnes svara före». I samband härmed tillägges: »och må en äldre nybyggare icke så underslås alla de trakter och till uppodling tjänlig mark, som han begär och efterstår, men till uppbrukning ej medhinna kunde, att icke även den, som brede vid honom sig nedsatt eller bygga vill, kan få så mycken till nybruk tjänlig jord uti åker och ängs tillfälligheter, att han också må sig därstädes bärga och uppehålla, fast icke alltid med så stort hemman som den äldre.» Mark, som upparbetats till åker- eller ängsland, kunde dock icke fränkännas honom utan med hans goda vilja och mot betalning.

Motsvarande föreskrift förekommer rörande jakt- och fiskeområdena: »så varder ej heller den förfördelad, som för ett eller annat nybygges yttermera inrättande skull mister de platser, dem han blott till fågel- och djurfänge brukat; likaledes fiskevatten och andra lägligheter, som ej egentligen syfta på jordbruket.» På ett annat ställe uttalas, att en och var, som ärnar upptaga nybruk, skall, där fiskevatten finnes, äga frihet att fiska till husbehov. Även prästen fick vika för en nybyggare. Hade prästen på närmare håll vad han behövde för sin hushållning, var han skyldig avstå av honom brukad fiskeplats, belägen på längre avstånd än en fjärdedels mil från kyrkan.

Lappmarksreglementet skulle, såsom framgår redan av dess rubrik, äga tillämpning även på de bosättningar, som med stöd av Kungl. Maj:ts förordnanden skett före dess tillkomst. I reglementet utsäges, att, då nybyggarna eller hemmansbrukarna därstädes efterföljde reglementets föreskrifter och visade flit och arbetsamhet vid jordbruket, skulle de njuta till godo de fri- och rättigheter, som förutvarande förordningar samt reglementet tilllade dem; och erinras om de utlagor, vartill skatten från hemmanet skulle begränsas, och de personliga onera, varifrån nybyggaren skulle befrias.

Anmärkas må, att enligt den i nybyggesförfattningarna använda terminologien de upplåtelser som medgävos benämnas ibland hemman och ibland nybyggen.

Den form för upplåtelse av nybygget, som reglementet avsåg, var emellertid av provisorisk natur. Avsikten var, att nybyggena skulle efter frihetsårens förlopp »geometrice avtagas» å marken och skattläggas. Härom föreskrives vidare i lappfogdeinstruktionen den 5 augusti 1760, att efter utgången av de nybygget medgivna frihetsåren hemmanet skulle vid tingsrätten provisionellt skattläggas. Lantmätaren skulle därefter geometrice avtaga detsamma; och skulle skattläggningen sedan upprättas och underställas landshövdingen. Det sålunda angivna lantmäterimässiga utbrytandet av ägora synes dock ha förekommit endast undantagsvis. Fördelen härav var ock ringa. I förklaring i Kungl. Maj:ts brev den 30 september 1851 angående skattläggning av hemman i Västerbottens läns lappmarker uttalas att, då den geometriska avfattningen av ett hemmans tillhörigheter borde inom lappmarkerna inskränkas till hemmanets inägor, med avskiljande från angränsande fastigheter av de en by eller hemman tillhörande ägor finge anstå, till dess den allmänna avvitrningen i Lappmarken komme att försiggå.

Avvittringens genomförande.

Slutliga regleringen av nybyggena skedde genom avvitrningen. Efter att hava genomförts i de sydligare norrländska länen samt kusttrakterna i Västerbottens och Norrbottens län nådde avvitrningen så småningom upp till lappmarkerna. Såsom särskilda administrativa områden finnas lappmarker numera endast i sistnämnda båda län. Den mera osäkra rätt nybyggaren där haft att nyttja vissa inägoområden och att jämte andra i viss ordning tillgodogöra sig vad i övrigt naturen skänkte utböts vid avvitrningen mot en bestämd rätt till särskilda å marken utlagda skiften med de adertinenser, som enligt lagarna höra till en självständig fastighet.

För alla avvitrningsförrättningar i lappmarkerna har stadgan den 30 maj 1873 (SFS nr 26) om avvitrning i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker legat till grund. Före tillkomsten av denna författning hade utfärdats en stadga den 13 december 1850 för avvitrning och skattläggning i Luleå lappmark. Någon avvitrning kom emellertid aldrig att slutföras med tillämpning av sistnämnda stadga. Genom Kungl. Maj:ts brev den 28 december 1861 förordnades, att en ny stadga för avvitrning och skattläggning skulle utarbetas, omfattande, där så kunde ske, alla lappmarkerna. Enligt 1873 års avvitrningsstadga blev stadgan av år 1850 uttryckligen upphävd.

I 1873 års stadga har gjorts en del ändringar, varjämte beträffande vissa områden, dit avvitrningen sist nådde, genom senare Kungl. Maj:ts brev och kungörelser meddelats åtskilliga tilläggsbestämmelser.

Såsom anledning till stadgans tillkomst angives, att allmänna bestämmelser om avvitrning i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker funnits vara av behovet påkallade, varjämte föreskrifter i sammanhang därmed an-

setts böra meddelas för betryggande av skogens framtida bestånd och bevarande av lapparnas renbetesrätt.

Enligt stadgan skulle genom allmän avvitrting från kronans marker nödiga områden tilldelas såväl de i lappmarken förut varande, icke behörigen avvitrtrade hemman och nybyggen som ock de nybyggen, vilka kunde vid avvitrtringen i laga ordning tillkomma. Tillika skulle fastställas ränta och mantal för provisionellt skattlagda hemman och förut behörigen upplåtna nybyggen och jordlägenheter samt för nybyggen, som tillkomme vid avvitrtringen.

De särskilda hemmanen och nybyggena skulle erhålla skog ej blott till husbehov utan även till avsalu.

Vid områdestilldelningen skulle gemensamt område tilldelas hemman och nybyggen, som hörde till en by eller eljest hade sådant läge, att de syntes lämpligen kunna utgöra ett skifteslag. Varje område skulle läggas i ett skifte eller, där sådant utan verklig skada för någon delägare ej kunde äga rum, i så få skiften omständigheterna medgäve. Skulle flera skiften än fyra anses erforderliga eller fråga uppstå om egentliga skogsanslagets läggande i mera än ett skifte, skulle frågan underställas länsstyrelsen. (Enligt stadgans ändring genom Kungl. Maj:ts kungörelse den 9 november 1877.)

Varje delägare skulle bibehållas vid sina inägor, så vitt de fölle inom skogsområdet. Mark, som vore odlad och till hemmanet eller nybygget i behörig ordning upplåten eller av ålder lydande, finge ej frånhändas innehavaren utan vederlag av annan mark, som var odlad eller till odling tjänlig.

Vid avvitrtringen skulle bildas kronoparker i anslutning till i stadgan meddelade bestämmelser och vad därom särskilt vore eller framdeles bleve förordnat. I detta ämne hade givits föreskrifter redan i kungl. förordningen den 21 december 1865 om kronoparkers bildande bland annat i de norrländska länen, ändrad genom kungörelsen den 18 september 1874. Enligt dessa bestämmelser skulle, då avvitrtring företogs, avsättas mark till en eller flera kronoparker, därest ortens behov det krävde och lägenhet därtill funnes. Genom den ändring av § 10 mom. 2 och § 24 mom. 1 avvitrtringsstadgan, som skedde enligt kungörelsen den 12 juli 1878, fästes uppmärksamheten på önskvärdheten av kronoparkers uttagande. Efter det förberedelserna för avvitrtringen försiggått, skulle sålunda avvitrtringsstyresmannen i närvaro av skogstjänstemannen m. fl., oberoende av huruvida fråga om kronoparks avsättande förut blivit väckt eller icke, företaga undersökning till utrönande, om inom socknen funnes tillgång på mark för bildande av en eller flera kronoparker. Vore så fallet, skulle, i avbidan på slutligt beslut vid avvitrtringen, föreslås läget för dessa, därvid skulle iakttagas att såvitt möjligt kronopark förlades invid vattendrag, där flottled funnes eller kunde beredas. Vid avvitrtringsförrättningar borde, där så ansåges nödigt, även vederbörande skogstjänsteman vara tillstädes och göra framställningar i sådana ämnen, som kunde öva inflytande på bestämmande av kronoparks omfång och belägenhet.

Jämlikt Kungl. Maj:ts ovannämnda brev den 13 december 1867 hade provi-

sionellt bestämts en gräns mellan den egentliga fjällbygden och den till odling tjänliga delen av Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker. Intill dess allmän avvitrting skett i de socknar, genom vilka gränslinjen komme att sträcka sig, finge tillstånd till anläggning av nybyggen ovan densamma icke beviljas av länsstyrelsen. Det ovanför fjällgränsen belägna området finge, för så vitt det icke redan med behörigt tillstånd innehades av enskilda, upplåtas till renbetesland åt lappar och andra renägare. I avvitrtingsstadgan föreskrevs nu, att vid avvitrtingen skulle bestämmas en dylik odlingsgräns, ovan vilken nybyggesanläggningar icke vidare finge tillåtas. Med ändring av stadgan genom kungörelse den 13 juli 1883 förordnades, att förslag till odlingsgräns skulle för sig ingivas till Kungl. Maj:ts prövning. Genom särskilda beslut 1884, 1886 och 1890 fastställdes sedermera gränsen av Kungl. Maj:t.

Utöver det skydd, som genom odlingsgränsens uppdragande gavs lapparna, föreskrives i stadgan, att även efter avvitrtingen lapparna skulle såsom dittills vara berättigade att för renhjordarna begagna bete å all skogsmark inom lappmarkernas dåvarande område, dock å enskildas skogar inom de till odling tjänliga delarna av landet endast vintertiden. Härjämte skulle lapparna äga att, i den mån för betesrättens utövande vore nödigt, till husbehov begagna skogen. Renbetesland, som kunde finnas inom den blivande gränsen för de till odling tjänliga delarna av lappmarken, finge, såvitt för lapparnas behov av renbete erfordrades, fortfarande därtill användas. Här återfinnes sålunda grunden till de i renbeteslagarna senare meddelade bestämmelserna om lapparnas rättigheter att för sin renskötsel nyttja av dem förut använda områden.

Samma dag, den 30 maj 1873, som avvitrtingsstadgan utfärdades, meddelades även en förordning angående skattläggningsmetod för Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker. Enligt denna skulle genom skattläggning bestämmas hemmantal efter inägornas uppskattade avkastning. All åkerjord och odlingsmark ävensom äng och annan slättermark skulle uppskattas efter den höavkastning ägorna ansåges kunna, odlingsmarken efter verkställd odling, årligen giva i medeltal. Höavkastningen upptogs allt efter dess beskaffenhet i fyra klasser. Till första klassen räknades gott hårdvallshö och annat därmed jämförligt hö, till andra klassen mindre gott hårdvallshö samt rödningshö, till tredje klassen grövre och finare starrgräs samt hö av bättre myrar, som med fördel kunna avbärgas varje år, samt till fjärde klassen hö av sämre myrar, som för gräsväxtens bibehållande ej borde avbärgas årligen. Ränta beräknades sedan för varje lass hö om 10 centner till i första klassen 6 öre, andra klassen 4 öre, tredje klassen 3 öre och fjärde klassen 2 öre, allt riksmünt. För sammanlagd ränta av 640 öre eller 6 riksdaler 40 öre åsattes ett helt mantal och för andelar därav vad som motsvarade andelen.

Såsom härav framgår togs vid räntans beräkning icke hänsyn till inkomst av jakt och fiske eller andra särskilda förmåner.

Enligt avvitrtingsstadgan kunde även *efter* den allmänna avvitrtingens

fullbordande nybyggen upplåtas på odisponerad mark nedom odlingsgränsen. Dyligt nybygge skulle med tillämpning av avvitringsstadgans bestämmelser utbrytas genom särskilda avvitringsåtgärder, s. k. efteravvittring.

Ett betydelsefullt tillägg beträffande avvitrningen, såsom den reglerats genom 1873 års stadga, gjordes sedermera med avseende å de under hemman och nybyggen brukade ströängarna. Enligt 1749 års lappmarksreglemente var väl avsikten, att nyttjandet av dylika naturängar skulle vara av provisorisk karaktär och användas »i första början av nybyggets inrättande» för att undan för undan ersättas av odlad jord. Det gick emellertid långsamt med odlingarna, och naturängarna kommo alltjämt att vara av avgörande betydelse för foderanskaffningen. I avvitringsstadgan togs icke särskild hänsyn till dessa ängar vid skiftesläggningen. I den mån de icke föllo inom de skiften, som för hemmanet och nybygget utlades, bortföll fördenskull fastighetens rätt att bruka desamma. För en så hastig omläggning av jordbrukets bedrivande var man emellertid icke beredd. Genom särskilda Kungl. Maj:ts brev, det första den 12 juli 1878 och det sista den 19 oktober 1894, förklarades, att i viss ordning de inom kronoparks område (»å kronomark», enligt brevet rörande nuvarande Karesuando socken) belägna spridda ängslägenheter, vilka tillhörde hemman eller nybygge inom lappmarkernas olika socknar, finge, utan att från kronoparken (kronomarken) genom uppdragna rågångar avskiljas, tills vidare, innan de kunde mot annan mark utbytas, under hemmanet eller nybygget bibehållas och såsom endast ett skifte beräknas. Tillika medgavs, att det virke, som åtginge till behöfliga hägnader, hässjor och hölador vid dessa lägenheter, tills vidare finge efter anvisning av revirförvaltaren kostnadsfritt avhämtas från skogsmarken.

Genom vissa senare författningar har skett en utbyggnad av avvitringsbestämmelserna i 1873 års stadga. Vid tillämpningen av stadgan uppkom, i anslutning till odlingsgränsens tillkomst och förbud för vidare nybyggesupplåtelser ovanför sagda gräns, olika uppfattning, huruvida stadgan skulle lända till efterrättelse jämväl beträffande de hemman och nybyggen, som redan vore upplåtna ovan odlingsgränsen. Länsstyrelsen i Västerbottens län utgick från, att avvitrting icke finge ske beträffande dessa senare. I anslutning härtill gjorde länsstyrelsen den 7 november 1887 framställning till Kungl. Maj:t, att de ovan gränsen belägna områden, vilka blivit upplåtna åt enskilda med ägande- eller nyttjanderätt, finge utläggas på samma sätt som ägt rum vid avvitrningen nedanför samma gräns.

Såsom framgår av det yttrande, som av länsstyrelsen i Norrbottens län avgavs över nämnda framställning, hade förrättningarna där utförts sockenvis. Länsstyrelsen tillkännagiver härom, att länsstyrelsen ansett bestämmelserna om odlingsgräns icke inverka på redan upplåtna hemmans och nybyggens ställning till avvitrningen samt i överensstämmelse därmed lett avvitrningen i länet. Länsstyrelsen, som tillika meddelade att avvitrningen vore långt framskriden i alla lappmarkssocknarna utom en, ansåg därför, att i ärendet föreslagna ändrade föreskrifter i avseende å avvitrtingens verkställande icke borde ifrågakomma, såvitt anginge Norrbottens län.

I det beslut, som av Kungl. Maj:t den 18 november 1892 meddelades i ärendet, intogs ett allmänt medgivande att de hemman och lägenheter ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens län, vilka beviljats till anläggning före utfärdandet av Kungl. Maj:ts brev den 13 december 1867 angående bestämmande av en provisionell odlingsgräns, skulle, vad anginge sistnämnda län i den mån sådant ej redan skett, genom avvittring få sig tilldelade nödiga områden från kronans marker, och skulle med avseende å denna avvittring 1873 års avvittringsstadga med däri sedermera gjorda ändringar i allmänhet lända till efter rättelse. Härvid skulle dock iakttagas vissa särskilda föreskrifter. Beträffande Västerbottens län meddelades vissa förklarade regler rörande upprättandet av de för avvittringen nödiga kartorna. För båda länen, Norrbottens län dock endast i den mån förslag till områdestilldelning för hemman och lägenheter ovan odlingsgränsen ännu icke varit föredraget för delägarna, gävos ytterligare bestämmelser till skydd för lapparna, avseende tillsyn över att skiftena så förlades, att lapparnas flyttningsfärder icke för dem försvårades, samt att sakkunnigt biträde lämnades lapparna vid vederbörande sammanträden och att kallelse därtill utlystes enligt bättre ordning.

En följd av länsstyrelsens i Västerbottens län ovannämnda inställning hade blivit, att avvittringen inom länets lappmarker först genomfördes inom trakterna nedom odlingsgränsen. I de socknar, som genom odlingsgränsen uppdelades i en övre och en nedre del, kom sålunda avvittringen i dess första skede till utförande endast i socknens nedre område. Därefter följde avvittringen ovan odlingsgränsen.

Viktiga tillägg till 1873 års avvittringsstadga meddelades genom kungörelsen den 20 april 1906 angående vissa ändringar i gällande bestämmelser rörande avvittringen inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker samt kungörelsen den 5 juni 1909, innefattande ytterligare föreskrifter beträffande samma avvittring.

Förstnämnda kungörelse skulle lända till efter rättelse inom de områden av Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker, med undantag av Karesuando socken, beträffande vilka länsstyrelserna ännu icke meddelat avvittringsutslag. Vid tiden för kungörelsens tillkomst hade allmänna avvittringen slutförts inom alla lappmarkssocknar i Norrbottens län med undantag av Karesuando, där avvittringen då stod nära sin avslutning, ävensom inom lappmarkssocknarna nedom odlingsgränsen i Västerbottens län. På grund härav kom kungörelsen att tillämpas allenast i trakterna ovan odlingsgränsen i Västerbottens län samt vid efteravvittringen i Norrbottens läns lappmarker. Dylik efteravvittring förekom ej i Västerbottens läns lappmarker.

1906 års kungörelse gav vissa nya föreskrifter rörande skogsanslagen och deras utmätande. I 1873 års stadga funnos inga bestämmelser om avsättande av viss del av hemmanens och nybyggenas skogsanslag till gemensamma allmänningar. Dylik avsättning hade väl enligt överenskommelse mellan avvittringsdelägarna ändock skett inom alla lappmarkssocknarna i

Norrbottnens län, bortsett från Karesuando socken, där denna fråga genom statens ingripande reglerats i annan ordning. Vid avvitrningen inom de områden av lappmarkssocknarna inom Västerbottens län, som voro belägna nedom odlingsgränsen, tillkommo däremot inga allmänningar. Enligt 1906 års kungörelse skulle i de trakter densamma avsåg de särskilda hemmanen och nybyggena av skogsanslagen omedelbart tilldelas endast vad som efter förrättad undersökning ansåges erforderligt för nödigt husbehov. Återstoden skulle avsättas till allmänning, att för delägarnas gemensamma nytta förvaltas i enlighet med grunder, som av Kungl. Maj:t bestämdes.

Tillika stadgades i kungörelsen en viss nedsättning av skogsanslaget för nybyggen, som därefter upplättes å odisponerade överloppsmarker nedom odlingsgränsen.

Även 1909 års kungörelse vann, såvitt angår den allmänna avvitrningen, tillämpning allenast ovan odlingsgränsen i Västerbottens län samt, beträffande efteravvitrningen, i Norrbottens läns lappmarker.

Bland de genom kungörelsen införda nyordningarna märkas särskilt följande. En ny typ av fastigheter tillkom. Ovan odlingsgränsen hade olovligen anlagts en hel del lägenheter, varjämte lägenheter funnos, beträffande vilka vid nybyggesupplåtelse meddelade föreskrifter angående byggnads- eller odlingskyldighet icke blivit behörigen fullgjorda (s. k. inhysingslägenheter). Under vissa förhållanden kunde dylika lägenheter vid avvitrningen bibehållas samt tilldelas områden av inägor och husbehovsskog (men däremot ej andel i allmänningsskog). Inhysingslägenheterna, som icke skulle skattläggas, blevo i jordeboken upptagna såsom frälsetorp.

Av hemmans och nybygges skogsanslag skulle, i anslutning till vad som stadgats i 1906 års kungörelse, viss del utläggas för tillgodoseende av nödigt husbehov. Återstoden skulle för varje avvitrningslag avsättas till allmänning. Husbehovsskogen skulle utläggas för varje brukningsdel i förhållande till dess mantal (särskild husbehovsskog). Mötte hinder att utlagga all den för detta ändamål avsedda skogsmarken i närheten av inägorna, skulle viss del därav utläggas gemensamt för två eller flera brukningsdelar (samfällad husbehovsskog). Frälsetorp kunde ej erhålla andel i samfällad husbehovsskog.

En utredning skulle ske rörande skogstilldelningen, så att fastigheterna ej erhöles mera skog än rätteligen kunde tillkomma dem.

Möjlighet bereddtes till utläggande av särskilt område åt varje brukningsdel i byalaget, det enstaka hemmanet eller nybygget. Ett laga skifte av fastigheten kunde sålunda ske i samband med avvitrningen. Denna ordning kom ock i stor utsträckning till tillämpning.

Till skyddande av nomadlapparnas rätt och renskötseln gävos fullständigare bestämmelser såvitt anginge behovet av renbete, renskiljningsplatser, flyttningvägar, upplåtelse av nybyggeslägenheter åt förutvarande nomadlappar, närvaro vid sammanträden m. m.

Bland avvitringsbestämmelserna finnas inga föreskrifter rörande hemmanen åtföljande särskilda rättigheter utom såvitt angår rätt till skog. Beträffande rättigheter med avseende å sjöar och strömmar förekommer ej annat än att kronan och andra virkesägare förbehölls rätt till flottning i alla de vattendrag, där flottled funnes eller kunde upprensas. I samband härmed skulle för allmänt begagnande undantagas mark, som kunde erfordras till upplagsplats för virke från kronans skogar samt till nödiga utfartsvägar från dessa ned till vattendragen. Vidare undantogs för kronans räkning på kronomarker och inom kronohemmans och boställens områden befintliga större strömfäll, som kunde användas till farledens öppnande, sjöars uttappning, ovanför belägna ägors befrielse från översvämningar med mera dylikt; och borde av kringliggande mark nödigt utmål därtill avsättas (1873 års avvitringsstadga, § 7). Genom 1878 års omförmälda ändring av avvitringsstadgan gavs en erinran, att så vitt möjligt kronoparkerna borde förläggas invid vattendrag, där flottled kunde anordnas. Vid avvitringarnas genomförande förbehölls emellertid i vissa trakter för kronan ensamrätten till vattenområden långt utöver vad som följer av de allmänna stadgandena om jordägarers rätt till vattnet vid hans strand.

Om jordägarnas rätt till jakt och fiske säges intet i avvitringsföreskrifterna.

I anslutning till ovannämnda bestämmelser ha vid allmänna avvitringen och sedermera följande efteravvittring i lappmarkerna de gamla nybyggena och hemmanen samt senare till upptagande nedom odlingsgränsen medgivna nybyggen ävensom godkända inhysingslägenheter (frälsetorp) ovan sagda gräns utbrutits ur kronans mark såsom självständiga fastigheter.

Nybyggena ha undan för undan blivit hemman (mantalssatta och med mera befastad rätt disponerade jordinnehav). Sedan numera nybyggena slutligen skattlagts och satts i mantal, frihetsåren med befrielse från skatt och andra onera äro tillända samt åvilande odlings- och byggnadsskyldighet i de flesta fall fullgjorts, lära endast ett fåtal nybyggen finnas kvar. Nämnas må, att det synes ha gjorts gällande, att nybygge för att kunna betraktas såsom hemman även bör från sin ursprungliga krono natur ha övergått till skatte eller frälse. Antalet kvarvarande nybyggen skulle med denna uppfattning vara högst betydande.

Frågan, när ett nybygge må anses ha iklätt sig egenskapen av hemman, är dock, såvitt angår nybyggets allmänna ställning och innehavarens rättigheter med avseende å detsamma, i och för sig av mindre betydelse. Av större vikt är fastighetens natur av krono, å ena, samt skatte eller frälse, å andra sidan. Skatte och frälse fastigheter besittas med äganderätt, under det kronohemman och nybyggen innehavas under en form av nyttjanderätt, s. k. ständig besittningsrätt eller stadgad åborätt. Dylik rätt går i föreskriven ordning i arv inom familjen, men kan under vissa förhållanden överlätas

till utomstående. Alla krononybyggen och kronohemman i lappmarkerna, med undantag av dem som innehavas av aktiebolag och andra juridiska personer, kunna, såframt odlings- och byggnadsskyldigheten fullgjorts, utan lösen till kronan omföras till skatte. Dylik omföring sker, efter ansökning av fastighetens innehavare, av länsstyrelsen. En mycket stor del av de tidigare nybyggena och kronohemmanen äro omförda till skatte. Många sådana fastigheter eller, där de blivit delade, områden av dem, finnas dock, vilka bibehålla sin krono natur.

Innehavare av nybyggen och hemman av krono natur pläga benämnas åbor.

Av frälse fastigheter, bortsett från de nytillkomna frälsetorpen, finnes i lappmarkerna endast ett fåtal.

Enligt hemmansägarnas och kronoåbornas av Kungl. Maj:t fastställda beslut avsattes vid allmänna avvitrningen i Norrbottens läns lappmarker i alla avvitringslag utom Karesuando, där annan anordning träffades, en fjärdedel av de hemmanen och nybyggena tilldelade skogsanslagen till gemensamma områden, benämnda — ehuru häradsindelning ej förekommer — häradsallmänningar. Här nedan omtalas de såsom allmänningsskogar. I Västerbottens läns lappmarker gingo, vad angår trakterna nedom odlingsgränsen, hemmansägare och åbor ej med på avsättande av dylika allmänningar. För trakterna ovan odlingsgränsen i samma län reglerades frågan om allmänningars bildande genom 1906 och 1909 års tilläggskungörelser rörande avvitrningen.

I övrigt avsattes vid avvitrningarna för kronans räkning kronoparker, strömfall och strömfallsutsmål samt därutöver såväl för kronans som andra allmänna behov vägar, kyrkplatser, båt- och upplagsplatser m. m.

De vid allmänna avvitrningen odisponerade kronomarkerna benämndes kronoöverloppsmarker. Vid efteravvitrningen, där sådan förekommit, utlades en del av dessa såsom enskilda fastigheter (nybyggen och frälsetorp) och en del såsom kronoparker. Därefter kvarvarande kronoöverloppsmarker förvaltas såsom kronoparker.

En viss jämkning i den vid avvitrningen framkomna fastighetsbildningen har genomförts såvitt angår de fastigheterna tillagda ströängarna.

Ströängsindragningarna.

Såsom framgår av de Kungl. Maj:ts brev, enligt vilka hemman och nybyggen medgåvos att även efter avvitrningens genomförande behålla insynade ängar under fastigheterna, var, i anslutning till lappmarksreglementets stadganden, den rätt, varmed ängarna skulle få innehavas, en nyttjanderätt, begränsad att omfatta allenast grässkörden samt att på kringliggande kronomark taga virke till hässjor och lador för det å ängen skördade gräsets uppsättande och förvaring.

Med jordbrukets utveckling i lappmarkerna och därmed förbundna ekonomiska förhållanden visade sig ströängsbruket alltmer ogynnsamt. Ströängarna lågo ofta avlägset belägna från huvudgården. Vid skördetiden fingo för bärgning av dylika ängar gårdsfolket vistas borta från gården i veckotal, varunder de endast då och då besökte hemmet. På de sämre ängarna tog skörden en orimligt lång tid i förhållande till den utvunna hökvantiteten. Denna var på dylika ängar även av dålig beskaffenhet. Med de stigande dagsverkspriserna blev utbytet för dem, som voro hänvisade att använda lejd arbetskraft för ängarnas bärgande, ringa.

Önskemålet om övergång till en mera modern jordbruksordning framträdde alltmer. Ytterligare en anledning till ändring förelåg. Å de över lapparnas renbetesmarker vitt kringspredda oinhägnade ängarna kunde renarna lätt inkomma och göra skada å bärgad eller växande gröda. Detta plögade särskilt inträffa på hösten, om renarna av väderleksförhållandena tvingades att tidigt lämna högfjällsområdena. Genom detta intrång å ängarna förorsakades ofta oenighet och slitningar mellan bönderna och lapparna. Om ströängsbruket inskränktes, skulle detta medverka även till ett bättre förhållande emellan dem.

Lagstiftningen ingrep och bestämmelser tillkommo, vilka inneburo, att kronan återtog en stor del av de hemmanen underliggande ströängarna. Denna indragning avsåg de mindre värdefulla ängarna. I stället utsågos åt hemmanen odlingsområden, vilkas uppodlande genom fastighetsinnehavarens egen försorg bekostades av kronan till den omfattning, att avkastningen drygt motsvarade gräskörden å de indragna ströängarna.

Indragningen av ströängar kom först till stånd i samband med avslutandet av den allmänna avvitrningen ovan odlingsgränsen i Västerbottens län. Bestämmelserna härom äro intagna i Kungl. Maj:ts kungörelse den 30 december 1916 (nr 603) angående tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmarker. Genom lagen den 22 juni 1921 (nr 378) om ströängars indragande till kronan utsträcktes statens återförvärv av vissa ströängar till trakterna nedom odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker samt i Jukkasjärvi socken av sistnämnda län även till områdena ovan odlingsgränsen. Förrättningarna för ströängarnas indragande, som numera hava genomförts, hava sålunda avsett alla socknar i lappmarkerna i Västerbottens län ävensom i Norrbottens län hela Jukkasjärvi socken och den nedom odlingsgränsen helt liggande Arvidsjauris socken samt de nedom odlingsgränsen belägna delarna av Arjeplogs, Jokkmokks och Gällivare socknar. Karesuando socken, som i sin helhet ligger ovanför sagda gräns, har icke berörts av ströängsindragningarna.

Nämnda författningar angående ströängsindragning, vari sedermera skett åtskilliga ändringar, uttala sig endast om de ängar, som göras till föremål för indragning. Rörande de ängar, som bibehöllos under fastigheterna, gives icke annan föreskrift än den, som är intagen i 51 § ströängslagen, där det stadgas, att ängar, som vid förrättning enligt lagen förklaras icke skola indragas, sedermera ej skola vara underkastade indragning. Rörande dessa

ängar skulle ock de i jorddelningslagen givna bestämmelserna om rågångar och ägoutbyten äga tillämping. Ängarna hava sålunda närmare knutits till stamhemmanen. Även om i 1916 års kungörelse om efteravvittring nämnda tillägg saknas angående där avsedda ängar, torde dessa få anses intaga samma ställning.

Efter avvittringen gällande bestämmelser rörande jordupplåtelser å kronomark i lappmarkerna.

Efter den period av markupplåtelser i lappmarkerna, som reglerades genom nybygges- och avvittringsförfattningarna, ha icke några ytterligare upplåtelser av hemman eller motsvarande fastigheter förekommit därstädes. De upplåtelser, som sedermera skett å kronomarkerna, ha utgjorts av lägenheter, som, åtminstone i första hand, grundats å nyttjanderätt. För dylika upplåtelser ha utfärdats en följd av Kungl. Maj:ts beslut. Stadganden gåvos första gången genom Kungl. Maj:ts brev den 29 maj 1891 angående upplåtande av odlingslägenheter (skogstorp) å kronoparker i Norrbottens län. Dessa bestämmelser tillkommo sålunda, medan avvittringsförfarandet för nybyggens utbrytande ännu pågick. Sedan utfärdades Kungl. Maj:ts kungörelse den 27 maj 1904 angående upplåtande av odlingslägenheter å kronoparker i Västerbottens och Norrbottens län samt kungörelsen den 18 juni 1909 avseende upplåtelse av dylika lägenheter å kronoparker och överloppsmarker i de sex nordligaste länen. Ifrågavarande kungl. brev och kungörelser, som ersatte varandra, avse alla upplåtelser med nyttjanderätt på viss tid och mot viss avgäld av mark för odling och bebyggande. Bestämmelserna medgåvo upplåtelser även ovan odlingsgränsen, ehuru detta med hänsyn till ändamålet med sagda gräns och vad som utsagts vid dess upprättande torde berott på förbiseende. Ett antal upplåtelser ovan odlingsgränsen kom ock till stånd. Till förhindrande av ytterligare dylika upplåtelser och för att i övrigt reglera jordupplåtelser ovan odlingsgränsen utfärdades den 3 juni 1915 en kungörelse angående upplåtande av odlingslägenheter m. m. i trakterna ovan nämnda gräns i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker. Genom denna kungörelse infördes en bestämd skillnad mellan upplåtelser *ovan* odlingsgränsen och *nedom* denna, såväl när fråga är om lägenheter som annan mark.

När ovannämnda kungörelse av den 18 juni 1909 sedermera ersattes genom kungörelsen den 14 juni 1929 angående upplåtande av kronotorp å vissa kronoparker m. m., vilken kungörelse följdes av den för närvarande gällande kungörelsen den 17 juni 1943 angående upplåtelse av kronotorp, utsades uttryckligen i författningarna, att upplåtelser av dylika lägenheter, som kunde medgivas å kronoparker i de sex nordligaste länen, finge äga rum endast nedom odlingsgränsen. Kronotorp upplåtas med nyttjanderätt mot avgift, dock må efter viss tid innehavaren under angivna förutsättningar inlösa torpet med äganderätt.

En annan upplåtelseform, som kommit till användning i lappmarkerna nedom odlingsgränsen, har varit kolonat. Genom kungörelsen den 26 juni 1925 angående allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna kunde upplåtelse av jordlägenheter (kolonat) ske till uppodling och bebyggade i syfte att befrämja uppkomst av jordbruk och egna hem. I kungörelsen intogs visserligen ej undantag för upplåtelse ovan odlingsgränsen. Upplåtandet gjordes emellertid beroende av Kungl. Maj:ts och riksdagens vidare beslut om kolonisationsåtgärders vidtagande. Tillstånd till upptagande av kolonat ovan odlingsgränsen har icke givits. Även kolonaten upplätos under nyttjanderätt mot lega med rätt för kolonisten att under vissa villkor med äganderätt inlösa kolonatet. Genom kungörelsen den 17 juni 1943 om kronotorp förordnades, att upplåtande av kolonat icke vidare finge äga rum.

I sistnämnda kungörelse föreskrevs tillika, att de äldre lägenhetstyperna skogstorp, odlingslägenheter, kolonat och kronotorp kunde i viss ordning omföras till kronotorp enligt kungörelsens bestämmelser. Även tidigare hade med avseende å skogstorp och odlingslägenheter medgivits, att dylika lägenheter finge utbytas mot lägenhet av senare tillkommen form. Genom kungörelsen den 2 juni 1950 (nr 339) har beträffande äldre kronolägenheter under domänstyrelsens förvaltning givits nya bestämmelser rörande gällande upplåtelseavtals upphörande och förnyad upplåtelse av sådan lägenhet. Sagda bestämmelser ansluta sig i många delar till reglerna för kronotorp, bland annat såvitt angår lägenhetsinnehavarnas rätt till fiske. Tillika har meddelats vissa ändrade villkor för bestående upplåtelse.

För lägenhetsupplåtelse åt lappar, som lämnat renskötseln, hava utfärdats särskilda bestämmelser genom kungörelsen den 18 juli 1928, som sedermera ersatts genom kungörelsen den 6 juni 1941. Båda författningarna gällde upplåtelse å kronomark, den förra inom lappmarkerna och å renbetesfjällen samt den senare utan inskränkning inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Enligt författningarna, som i vad de avsågo lappmarkerna voro tillämpliga såväl ovan som nedom odlingsgränsen, kunde medgivas upplåtelse av dels jordbrukslägenheter och dels bostadslägenheter. Endast upplåtelse med nyttjanderätt kunde ske.

För upplåtelse av lägenheter i lappmarkerna nedom odlingsgränsen gäller sålunda numera kungörelserna den 17 juni 1943 angående upplåtelse av kronotorp och den 2 juni 1950 med vissa bestämmelser rörande äldre kronolägenheter samt, såvitt angår lapparna, kungörelsen den 6 juni 1941 angående upplåtelse åt lappar av lägenheter å kronomark m. m.

Utöver vad förut nämnts rörande markupplåtelse ovan odlingsgränsen må här anföras följande. Kungörelsen den 3 juni 1915 införde en bestämd ordning beträffande dylika upplåtelse. I renbeteslagarna av år 1886 och 1898 hade visserligen givits stadganden om upplåtelse genom länsstyrelsen av nyttjanderätt till bete, slätter, inägor, jakt och fiske å kronomark ovan odlingsgränsen, i de fall dylik upplåtelse kunde ske utan intrång för lapparna. Men där avsågos icke upplåtelse för bebyggelse och uppodling utan

endast mera tillfälligt tillgodogörande av markens nyttigheter. I kungörelsen av 1915 hade, med förordnande att kungörelsen den 18 juni 1909 angående upplåtande av odlingslägenheter icke skulle äga tillämpning ovan odlingsgränsen, föreskrivits, att nyttjanderättsupplåtelse av mark å dessa trakter i allmänhet icke heller eljest finge vidtagas i annan ordning än som stadgades i dåvarande renbeteslag av år 1898, dock att Kungl. Maj:t förbehöll sig rätt att i särskilda fall vidtaga upplåtelse av odlingslägenhet eller eljest med nyttjanderätt upplåta mark därstädes.

Såsom förut omförmälts förefunnos tidigare i fjälltrakterna i lappmarkerna många olovligen bestående lägenheter. En hel del av dessa blevo av Kungl. Maj:t med stöd av 1915 års kungörelse legaliserade, varjämte medgavs upptagandet av nya lägenheter. Upplåtelse av dylika lägenheter, som pläga benämnas fjällägenheter, skedde med nyttjanderätt för viss tid mot avgift.

Å renbetesfjällen i Jämtlands län hade av länsstyrelsen upplåtits lägenheter med stöd av Kungl. Maj:ts brev den 22 maj 1891 samt renbeteslagarnas bestämmelser om arrenden.

Numera ha grundreglerna för anläggande av lägenheter och meddelande av andra markupplåtelse ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen samlats i renbeteslagen. Utöver de i 56 § 1928 års renbeteslag intagna bestämmelserna om upplåtelse av bete, slätter, jakt, fiske och andra nyttigheter har genom ändring i sagda paragraf den 23 maj 1947 föreskrivits, att om ovan odlingsgränsen upplåtelse av nyttjanderätt till mark finnes böra ske med hänsyn till den allmänna samfärdseln, må dylik upplåtelse meddelas mot avgift; och där synnerliga skäl föreligga, må även eljest ske upplåtelse av nyttjanderätt till mark för bostad eller annat liknande ändamål. Rörande alla upplåtelse enligt 56 § gäller, att de skola verkställas genom Kungl. Maj:t eller den myndighet Kungl. Maj:t bestämmer.

Genom Kungl. Maj:ts brev den 30 juni 1947 har sedermera åt länsstyrelsen uppdragits att verkställa upplåtelse av särskilda nyttigheter. Upplåtelse av lägenheter och annan mark sker alltjämt av Kungl. Maj:t.

Med stöd av 56 § renbeteslagen har tillika kungörelse den 20 juni 1947 utfärdats angående upplåtelse av jordbrukslägenheter (norrländska fjälllägenheter) ovan odlingsgränsen. Beslut om upplåtande av dylik lägenhet meddelas av Kungl. Maj:t. Upplåtelse må ske, då så finnes påkallat med hänsyn till den allmänna samfärdseln eller eljest ur allmän synpunkt, samt meddelas med nyttjanderätt mot årlig avgift.

Sistnämnda kungörelse trädde i kraft den 1 juli 1947, då 1915 års kungörelse om markupplåtelse ovan odlingsgränsen upphörde att gälla. Innehavare av arrendelägenhet, som av länsstyrelsen upplåtits å renbetesfjällen, eller av skogstorp, odlingslägenhet eller fjällägenhet av äldre typ ovan odlingsgränsen kan under viss förutsättning i stället få lägenheten till sig upplåten såsom norrländsk fjällägenhet.

Med avseende å lägenhetsupplåtelse ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen gälla sålunda för närvarande dels berörda stadganden i 1928 års ren-

beteslag, 56 §, dels kungörelsen den 20 juni 1947 angående upplåtelse av norrländska fjällägenheter m. m. och dels kungörelsen den 6 juni 1941 angående upplåtelse åt lappar av lägenheter å kronomark m. m.

Tillser man vilka rättigheter att utöva fiske, som må vara förbundna med ovan angivna lägenheter, befinnes att, såvitt angår skogstorp och odlingslägenheter upplåtna enligt 1891 års kungl. brev samt kungörelserna 1904 och 1909 rörande dylika upplåtelser, icke lämnas föreskrifter om särskild rätt för lägenhetsinnehavarna att begagna sig av fiske å kronans mark. Jämlikt särskilda bestämmelser i kronotorpskungörelserna äger domänstyrelsen för tid, varunder lägenheten innehaves med nyttjanderätt, medgiva, att kronotorparen må utan avgift fiska i närliggande fiskevatten. Dylik rätt har ock pläгат lämnas. Fiskemöjligheter finnas nästan överallt. Beträffande de äldre lägenheter, som erhålla ny upplåtelse med stöd av kungörelsen den 2 juni 1950, gälla samma regler om fiske som för kronotorp enligt 1943 års kungörelse. Innehavare av kronotorp, som inlösts med äganderätt, torde ej vara berättigad till annat fiske än det som må höra till den förvärvade fastigheten. De torde dock fortsätta att få fiskeupplåtelser i kronovatten. Med avseende å kolonat finnes i 1925 års kungörelse intagen en föreskrift, att kolonisten bör, i den mån och för den tid så prövas lämpligen kunna ske, beredas rätt utan avgift till fiske i vatten å angränsande kronopark. Kolonaten ha hastigt nedgått i antal. Många ha nedlagts och andra ha omförts till kronotorp.

Med de nyttjanderättsupplåtelser av jordbruks- och bostadslägenheter åt lappar, som kunde medgivas enligt 1928 års kungörelse och numera ske jämlikt kungörelsen av 1941, följer viss rätt till fiske, om möjlighet förefinnes. Sistnämnda kungörelse formulerar bestämmelsen härom sålunda, att arrendatorn borde, i den mån och för den tid som prövades lämpligen kunna ske, beredas rätt att utan avgift fiska inom visst bestämt område å närliggande kronomark.

Vad angår de fjällägenheter, som enligt 1915 års kungörelse upplätos ovan odlingsgränsen, innehöll väl kungörelsen icke några bestämmelser om fiskerätt å kronomarken. I de kontrakt, som upprättats med de ganska talrika innehavarna av dylika lägenheter, tillförsäkrades emellertid innehavaren rätt att, jämte andra, vilka enahanda förmån tillkomme, avgiftsfritt begagna sig av kronan tillkommande fiske i vatten, som närmare angavs i kontraktet. Särskilt stadgas, att sådan fiskerätt icke får överlåtas.

Enligt den numera gällande kungörelsen av år 1947 angående upplåtelse av norrländska fjällägenheter skall med dylik upplåtelse följa rätt att jämte andra, vilka enahanda förmån må tillkomma, fiska i lägenheten tillhörande vatten, vilken rätt ej må överlåtas. Lägenhetsinnehavaren må ock i den utsträckning och för den tid, som vederbörande myndighet prövar lämplig, beredas rätt att utan avgift fiska inom visst bestämt område å närliggande kronomark.

Allmänna uppgifter rörande vattnens fördelning vid avvitrningen.

Såsom förut berörts kom avvitrningen, såvitt angår dess lokala utförande, att verkställas i annan ordning i Västerbottens än i Norrbottens län. I anslutning till odlingsgränsens tillkomst och förbudet mot nybyggesupplåtelser ovan sagda gräns skedde i förstnämnda län en uppdelning i avvitrningshänseende av lappmarkerna. Avvittring upptogs allenast i områdena nedom gränsen. Först sedan Kungl. Maj:t därom särskilt förordnat, fortsattes avvitrningen ovan denna. På grund härav kom envar av Sorsele, Vilhelmina och Dorotea socknar att i anslutning till odlingsgränsen fördelas på två avvitrningslag. Den del av Stensele socken, som ligger ovan odlingsgränsen, samt den ovan sagda gräns helt belägna Tärna socken bildade tillhopa ett avvitrningslag. En ganska lång tid kom genom avvitrningens sagda utförande samt ändringar i avvitrningsbestämmelserna att förflyta emellan avslutandet av förrättningarna i det nedre och det övre landet.

Vid avvitrningen inom Norrbottens län fick odlingsgränsens uppdragande icke någon inverkan på avvitrningsdistriktens utformning. Envar av distriktet omfattade en av de inom lappmarkerna belägna socknarna. Erinras må, att dessa socknar, som äro ganska få och envar upptager betydande områden, sträcka sig från lappmarksgränsen i öster till riksgränsen i väster, med undantag allenast av Arvidsjaur och Arjeplogs socknar, av vilka den senare åt väster geografiskt sett utgör en fortsättning på den förra.

1873 års avvitrningsstadga låg till grund vid genomförandet av alla avvitrningsförrättningarna i Lappland. Vid tillkomsten av de tillägg till avvitrningsbestämmelserna, som beslutades i 1900-talets början, hade avvitrningen fortskridit så långt, att sagda tillägg fingo tillämpning endast vid avvitrningen ovan odlingsgränsen i Västerbottens län samt vid efteravvittring inom vissa av lappmarkssocknarna i Norrbottens län. De nya bestämmelserna medförde bland annat en strängare översyn beträffande skogstilldelningen åt hemman och nybyggen.

Vad nu särskilt angår tilldelningen av vattenområden till hemman och andra fastigheter förmärkes härutinnan en viss skillnad vid avvitrningens handläggning inom Västerbottens läns och inom Norrbottens läns lappmarker liksom mellan de tidigare och de senare avvitrningsförrättningarna inom det förra länet.

Vid avvitrningen inom Norrbottens läns lappmarker har i stor utsträckning förekommit, att kronan av sjöar tillagts områden, även om dessa gränssat till enskildas fastigheter, eller ock ha sådana fastigheter tilldelats sjöområden av mindre omfattning än som tillkomme dem enligt grundregeln i 12 kap. 4 § jordabalken att, där å, sjö eller sund är sidlångs byar emellan, de däri äga hälften vardera. På liknande sätt ha i rinnande vatten, även i andra fall än då avsättning för kronans räkning skett för strömfall, områden av vattendraget förbehållits kronan.

Den vid Norrbottensavvittringen tillämpade ordningen torde möjligen ha

fått stöd i det tillägg, som genom kungörelsen den 12 juli 1878 gjordes i avvittringsstadgan, i överensstämmelse varmed skulle iakttagas, att så vitt möjligt kronopark skulle förläggas invid vattendrag, där flottled funnes eller kunde beredas. Vederbörande skogstjänsteman skulle vaka över bestämmandet bland annat av kronoparkernas belägenhet, och dessa kronans ombud torde sökt tillse att parkerna blevo väl placerade. Härav torde tillika föränletts att, i iver att bereda kronan största möjliga lättnad vid kronoparkernas utnyttjande, understundom hela vattendraget utanför den blivande kronoparken samt ovan och nedan densamma undantogs för kronan.

Även vid avvittringen i trakterna *ovan* odlingsgränsen i Västerbottens län blevo väl stora vattenområden förbehållna kronan, vilka enligt allmänna grunder bort tillföras de enskilda. Sålunda undantogs för kronans räkning samtliga inom avvittringslagen belägna större vattendrag. Såsom nedan närmare omtalas, reglerades emellertid genom särskild lagstiftning den vid avvittringen gjorda vattenfördelningen.

Vid avvittringsförrättningarna *nedom* odlingsgränsen i Västerbottens län synes endast i undantagsfall avvikelser ha gjorts från huvudregeln rörande fastighet tillkommande vattenrätt.

Det avsättande av stora vattenområden för kronan, som skedde inom Norrbottens läns lappmarker, synes icke vid förrättningarna ha väckt större uppmärksamhet från de enskilda avvittringsdelägarnas sida. Detta torde berott dels på tidsförhållandena och befolkningens dåvarande inställning till kronan, dess rättigheter och ämbetsmännens företaganden samt dels därpå, att någon omedelbar olägenhet icke framträdde för de enskilda. För dessa låg vid denna tid vattnets egentliga värde i den med dem förenade fiskerätten.

Fisket intog och intager alltjämt en viktig plats i befolkningens inom lappmarkerna hushållning. Detta är särskilt fallet beträffande dem, som äro bosatta i fjälltrakterna. För familjerna där utgör fisk en väsentlig del av kosthållet. Utan det givande fisket i fjälltrakterna lär knappast någon mera avsevärd bosättning där kunnat äga rum. Emellertid synas icke vare sig fastlighetsinnehavarna i Norrbottens läns lappmarker eller avvittringsförrättarna hava uppmärksammat, att genom avvittringen skedde en ändring i den rätt till fiske, som tillkommit ortsborna under nybyggartiden, då deras fiskerätt var mera obestämd och de praktiskt taget begagnade sig av alla närliggande kronans vatten. Oberoende av avvittringens områdestilldelning fortsatte de att fiska i de sjöar och andra vattendrag de förut nyttjat. Gränsdragning även i vatten synes, där sådan förekom, i orten närmast ha uppfattats såsom ett led i markfördelningen, men ej innebära en begränsning av fiskerätten i förhållande till kronan. I kronans ej disponerade vatten i de vidsträckta skogs- och fjälltrakterna ansågs liksom förut möjlighet att fiska föreligga över huvud för en var, som ville använda sig därav. Något ingripande från myndigheternas sida mot en dylik tillämpning synes ej heller ha förekommit.

Annorlunda hade förhållandena börjat utveckla sig vid den tid avvitt-

ringen avslutades ovan odlingsgränsen i Västerbottens län. Detta skedde icke förr än i mitten av 1920-talet. Uppmärksamheten var då mera inriktad på den ställning kronans vatten i äganderättsligt avseende intoge i förhållande till de enskildas samt vattnens betydelse ej blott för fiske. Kronans vatten hade ock börjat tillgodogöras genom särskilda upplåtelse.

Ändring i fördelningen av vattenområdena ovan odlingsgränsen i Västerbottens län.

Att vid avvittringen ovan odlingsgränsen i Västerbottens län kronan kom att tillerkännas så omfattande vattenområden föranleddes av yrkanden under avvittringsberedningen av advokatfiskalen hos kammarkollegiet. Såsom skäl för dessa yrkanden anfördes, att de större sjöarna i dessa trakter merendels vore förbundna med varandra eller med annat vatten genom långsträckta mindre sjöar, som ofta låge på ett lägre plan än den ovanför liggande större sjön, varför det med hänsyn till framtida vattenregleringar i dessa trakter kunde vara av vikt att, även där »större strömfall» icke kunde anses vara för handen, vattnet med tillhörande grund förbehölles kronan.

I avvittringsförslagen avsattes i överensstämmelse härmed för kronan, med stöd av § 7 i avvittringsstadgan, dels ett antal strömfall jämte utmål för strömfall och dammfästen och dels samtliga inom avvittringslagen belägna större vattendrag, nämligen inom Sorsele avvittringslag Vindelns, Tjulån och Juktan, omfattande 11 741 hektar, inom Stensele-Tärna avvittringslag Ume älv med bivattendrag, 23 533 hektar, inom Vilhelmina avvittringslag Vojmån och Ångermanälven, 13 591 hektar, samt inom Dorotea avvittringslag Korpån, 442 hektar. Inom sistberörda avvittringslag gjordes för kronan ytterligare ett särskilt undantag, i det såsom kronopark upptogs den inom avvittringslaget fallande delen av Saxälven, innefattande jämväl vattenområden vid enskilda hemmans stränder.

Avvittringsdelägarna hade ställt sig något olika till advokatfiskalens yrkande. Inom Sorsele avvittringslag hade man intet att invända, sedan advokatfiskalen förklarat att någon ändring ej uppstode i befolkningens dåvarande fiskerätt samt att rätt till uppgrundningar för vattendragens utnyttjande vore beroende av särskilda föreskrifter. Inom Stensele-Tärna avvittringslag framställdes det villkoret, att vid undantagen strandägarna borde förbehållas såväl strandrätt som rätt till uppgrundningar och fiskerätt. Vid avvittringsberedningen i Vilhelmina avvittringslag uttalade den jordägande befolkningen det önskemålet, att densamma måtte förbehållas strandrätt och rätt till uppgrundningar samt fiskerätt i samma utsträckning som den förut innehaft dels av ålder och dels på grund av insyningshandlingar. Från jordägarnas inom Dorotea avvittringslag sida synes icke hava rests någon invändning mot undantagen.

Dessa förbehåll för kronan blevo sedermera föremål för visst övervägande från statsmakternas sida i samband med den till riksdagen avlätna

propositionen den 7 april 1916, nr 166, angående åtskilliga med den då pågående avvitrningen inom Västerbottens läns lappmark sammanhängande förhållanden. I utlåtande med anledning av advokatfiskalens granskning av avvitrningsförslagen för Sorsele och Dorotea hade lantmäteristyrelsen, då vattenundantag för framtiden kunde komma att medföra stora olägenheter för befolkningen utan tillnärmelsevis motsvarande nytta för kronan samt utmål undantagits i erforderlig utsträckning, ansett sig böra påkalla Kungl. Maj:ts uppmärksamhet å saken i syfte att åstadkomma rättelse därhän, att vattendragen bleve redovisade i enlighet med 12 kap. 4 § jordabalken eller så, att vattenområde hänfördes till den strand detsamma låge närmast. Kammarkollegiet bestred för sin del i avgivet yttrande att hänsyn toges till lantmäteristyrelsens hemställan, att de större vattenområdena skulle enligt nämnda lagrum uppdelas mellan respektive strandfastigheter.

I samband med Kungl. Maj:ts beslut om frågans föreläggande riksdagen framhöll dåvarande chefen för jordbruksdepartementet, att på grund av den stora roll fisket i förevarande vattendrag spelade i den enskildes hushållning förlusten av fiskerätten därstädes torde medföra betydande olägenheter, vilka i görligaste mån borde undanröjas. Att härvid gå så långt som lantmäteristyrelsen föreslagit syntes dock näppeligen böra ifrågakomma. Frågan om den utsträckning, i vilken regleringar av ovanberörda större vattendrag kunde i framtiden ifrågakomma, vore oviss, och det syntes under sådana förhållanden vara välbetänkt, att grunden i vattendragen tillförsäkrades kronan, på det icke enskilda markägare, t. ex. vid eventuellt inrättade regleringsdammar, som plögade stå torra under långa tider av året, kunde göra anspråk på mark, som förut varit sjö eller älvbotten. De enskildas fiskerätt borde däremot skyddas.

Sedan riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts i anslutning till departementschefens uttalande framlagda förslag i ämnet, förklarade Kungl. Maj:t den 21 juni 1916, att från Kungl. Maj:ts och kronans sida hinder ej skulle möta för länsstyrelsen att fastställa ifrågavarande avvitrningsförslag. Tillika förordnades, att i avvitrningsutslagen skulle införas meddelande, att hemmansägare eller åbo, som på grund därav, att vid avvitrningen vattendrag blivit undantaget för kronans räkning, skulle mista den fiskerätt honom eljest skulle tillkommit, skulle äga att utan avgift tills vidare begagna sig av den fiskerätt i samma vattendrag, vilken före avvitrningen tillkommit innehavaren av den av honom brukade fastigheten.

Enahanda ordning, som tillämpats för Sorsele och Dorotea avvitrningslag, infördes genom Kungl. Maj:ts beslut den 22 juni 1917 vidkommande Vilhelmina och Stensele-Tärna avvitrningslag, därvid ytterligare förklarades, att länsstyrelsen vid avvitrningsfrågans behandling hade att taga under omprövning, huruvida utöver de vattenområden, som enligt avvitrningsförslagen skulle förbehållas kronan, jämväl andra områden borde undantagas från upplåtelse till enskilda.

Avvitrningsförslagen bibehöllo vattenområdena för kronans räkning, och skedde hänvisning till Kungl. Maj:ts nyssnämnda beslut den 21 juni 1916

och den 22 juni 1917. Förslagen fastställdes sedermera genom länsstyrelsens utslag den 30 december 1916 för Sorsele och Dorotea båda avvitringslag, den 19 november 1917 för Vilhelmina avvitringslag och den 15 oktober 1918 för Stensele-Tärna avvitringslag.

Den sålunda godkända ordningen kom emellertid icke att bli bestående. Av enskilda avvitringsdelägare anfördes i regeringsrätten besvär över utslagen beträffande Sorsele, Stensele-Tärna och Vilhelmina avvitringslag. Regeringsrättens första utslag gällde Sorsele. Här hade en del jordägare yrkat undanröjande helt och hållet av det för kronan gjorda förbehållet rörande Vindelns, Tjulåns och Juktans vattendrag med bivattendrag, under det andra begränsat sin talan till att avse endast fiskerätten. I sitt utslag den 26 oktober 1919 erinrade regeringsrätten om den i svensk rätt sedan gammalt vedertagna grundsatsen, att med äganderätt till strand följer äganderätt till vatten. Detta måste anses äga tillämpning jämväl vid avvitring i den mån icke uttryckligen stadgats, att undantag skulle ske. 1873 års avvitringsstadga medgåve allenast i § 7 dylikt undantag avseende flottning och större strömfall. Under åberopande bland annat härav blev talan av dem, som yrkat hela förbehållets bortfallande, på så sätt bifallen, att förbehållet undanröjdes, så vitt därigenom skett inskränkning i den klagandena såsom ägare av eller åbor å hemman med strand vid samma vattendrag tillkommande rätt. I följd härav skulle jämväl det av länsstyrelsen med stöd av brevet den 21 juni 1916 meddelade förordnandet rörande fiskerätt hava förfallit, så vitt rörde den klagandena såsom delägare i skifteslag med strand vid nämnda vattendrag tillkommande fiskerätt. Emellertid anfördes vidare att, enär av handlingarna syntes framgå, att det av kronan i målet gjorda yrkandet om förbehåll av vissa vattendrag föranlett, att vederbörlig prövning icke ägt rum, huruvida invid klagandenas stränder funnes större strömfall, som borde undantagas för kronans räkning, målet, såvitt rörde nämnda fråga, återförvisades till länsstyrelsen.

Vidkommande dem, som anført besvär allenast såvitt anginge förlusten av fiskerätt, undanröjdes av regeringsrätten undantaget i den mån därigenom skett inskränkning i den dessa klagande såsom delägare i skifteslag med strand vid ifrågakomna vattendrag tillkommande rätten till fiske, och skulle länsstyrelsens förbehåll om viss fiskerätt för dem förfalla.

I den beträffande förstnämnda grupp av klagande till länsstyrelsen återförvisade frågan om avsättning för kronan av ytterligare strömfall meddelade styrelsen utslag den 4 februari 1920. Något ytterligare vattenområde tillfördes icke härvid kronan.

De besvär, som rörande undantagen anförts över länsstyrelsens avvitringsutslag beträffande Stensele-Tärna och Vilhelmina avvitringslag, fingo en motsvarande utgång som Sorsele-besvärerna. Genom utslag respektive den 17 juni 1920 och den 19 maj 1921 undanröjdes avvitringsutslagen, för förstnämnda båda avvitringslag såvitt anginge inskränkning i fiskerätten för dem, som klagat endast i detta avseende, och såvitt berörde rätt till vatten för dem i sådant avseende klagande.

En reglering kom sålunda till stånd endast för dem, som hade besvärat sig över avvitringsutslagen, och för dessa endast i den del klagomål anförts.

Med anledning av uttalanden av lantmäteristyrelsen i utlåtande, som styrelsen avgivit i ett av besvärsärendena, upptogs sedermera frågan, huruvida icke samtliga hemman måtte bliva likställda i fråga om strand- och vattenrätt. Härutinnan uppkommo olika meningar emellan de i ärendet hörda myndigheterna. Vattenfallsstyrelsen ansåg, att vatten- och även fiskerätten borde bibehållas i kronans hand. Kammarkollegiet och domänstyrelsen uttalade, att vederbörande strandägare borde utan avgift för all framtid bekomma samma rätt till fiske, som skulle tillkommit dem, därest ifrågavarande vattenområden icke blivit undantagna för kronans räkning, dock med skyldighet att utan anspråk på gottgörelse tåla skada eller intrång, som i avseende å fisket föranleddes av verkställd vattenreglering eller utbyggande av strömfall. Länsstyrelsen och lantmäteristyrelsen ansågo, att kronan borde avstå från såväl fiskerätt som vattenrätt i övrigt.

Frågan underställdes 1926 års riksdag genom proposition nr 69. Föredragande departementschefen fann väl skäl tala för den ståndpunkt, som intagits av länsstyrelsen och lantmäteristyrelsen. Det syntes förklarligt, om förhållandena för ortsbefolkningen tedde sig oegentliga. Ett efterskänkande helt och hållet av kronans rätt skulle emellertid medföra, att kronan vid inträffande vattenreglering för dess räkning finge för de i undantagna vattendrag belägna strömfall utgiva synnerligen avsevärda ersättningar. Vattenfallsstyrelsen hade överslagsvis beräknat värdet å dessa strömfall till 200 000 å 300 000 kronor. De kostnader, som skulle uppstå för kronan, vore så betydande, att ett dylikt efterskänkande icke kunde av departementschefen förordas. För jordägarna i dessa trakter syntes förfoganderätten över vattnet utanför stranden hava sitt största värde i den däri ingående fiskerätten samt rätten att tillgodogöra sig uppgrundningar. Härtill komme emellertid givetvis rätten att i vattenkraftsändamål tillgodogöra sig förefintliga strömfall. Vederbörande borde tillerkännas den rätt till fiske, som skulle hava förelegat, därest vattenundantagen ej ägt rum. Denna rätt borde emellertid icke, såsom av kammarkollegiet i ärendet föreslagits, förbindas med skyldighet att utan anspråk på gottgörelse tåla skada eller intrång, som i avseende å fisket föranleddes av verkställd vattenreglering eller utbyggande av strömfall. Det vore antagligt, att ersättningsanspråken för skada å fiske bleve relativt obetydliga. Vidare borde rätt att avgiftsfritt för jordbruksändamål tillgodogöra sig uppgrundningar medgivas strandägarna. Även ett dylikt medgivande borde icke förbindas med skyldighet att utan ersättning tåla skada å uppgrundningsjorden vid blivande vattenreglering. Vad anginge rätten att för kraftändamål använda sig av förefintliga strömfall kunde jordägarna icke tillgodoses härutinnan. I anslutning till gällande grunder för förvaltningen av kronans vattenfall kunde emellertid av Kungl. Maj:t strömfall för vattenkraftens utnyttjande upplåtas på arrende. Vederbörande strandägare kunde sålunda erhålla upplåtelse av strömfallet med nyttjanderätt, därvid avgiften kunde sättas så låg, att den i själva verket vore att be-

trakta endast såsom en rekognitionsavgift. Vad sålunda sagts angående rätten till fiske och uppgründningar skulle gälla jämväl beträffande den inom Dorotea avvitringslag fallande delen av Saxälven, som i avvitringshandlingarna redovisats såsom kronopark.

De av länsstyrelsen med stöd av breven den 21 juni 1916 och den 22 juni 1917 meddelade förordnandena, att hemmansägare eller åbo ägde tills vidare åtnjuta viss fiskerätt, skulle icke vidare äga tillämpning.

I anslutning till vad departementschefen sålunda anfört gjordes framställning till riksdagen.

I samband med ärendets behandling i riksdagen framfördes i båda kamrarna likalydande motioner, däri motionärerna anslutit sig till lantmäteristyrelsens i ärendet framlagda förslag samt sålunda hemställt om utfärdande av en lag, vartill formulering gavs, enligt vilken varje vid avvitringen utbrutet, invid vatten beläget område skulle erhålla den del av vattenområdet jämte holmar som, om undantag vid avvitringen ej skett, skulle tillfallit området.

I överensstämmelse med vad jordbruksutskottet i sitt utlåtande (nr 53) anfört, förklarade sig riksdagen i skrivelse (nr 257) givetvis icke vilja helt underkänna betydelsen av berörda för departementschefen utslagsgivande betänklighet. Det ansågs dock böra framhållas, att vattenfallsstyrelsen själv betonat, att man vid värdesättningen av sådana strömfall, varom här vore fråga, mest hade rört sig på gissningarnas område. Det kunde ock anföras att, enligt länsstyrelsens i Västerbottens län mening, man med säkerhet kunde utgå från, att inom ifrågavarande vattendrag icke funnes något strömfall, som lämpligen kunde användas till kraftkälla av någon betydelse. Vid övertägande av detta spörsmål hade riksdagen emellertid ansett de skäl, som talade för att helt efterskänka kronans rätt, väga tyngst. Riksdagen ville därvid särskilt understryka icke blott att dessa vattenundantag skett utan stöd av bestämmelser i avvitringsstadgan och således utan laglig grund, utan även att genom vattenundantagen för vederbörande hemman uppstått förhållanden, som snart sagt torde strida mot själva begreppet hemman. Onekligen syntes vara i och för sig mindre tilltalande för rättskänslan och såvitt möjligt böra undvikas, att statsmakterna hölle på en rätt, som hade sådant ursprung och dylik innebörd. Det syntes riksdagen som om detta borde föranleda till ett bedömande av spörsmålet från en något annan synpunkt än om det gällde att pröva en vanlig billighetsfråga. Härtill komme, att med den av departementschefen föreslagna lösningen kvarstode — om ock på ett mindre påfallande sätt — det synnerligen otillfredsställande förhållandet, att de ursprungligen likaberättigade sakägarna skulle komma att äga olikartade rättigheter. Det syntes ock med sagda lösning kunna komma att råda oklarhet rörande vissa rättsförhållanden.

Riksdagen kom sålunda till uppfattningen, att det i motionerna gjorda förslaget innebure den lämpligare lösningen av förevarande fråga, samt antog för sin del det av motionärerna avgivna lagförslaget.

I överensstämmelse med riksdagens sålunda fattade beslut utfärdade

Kungl. Maj:t den 18 juni 1926 lag (nr 322) om rätten till vissa vatten i övre delen av Västerbottens län. Därigenom förordnades, att i avseende å de områden av Västerbottens läns lappmark, beträffande vilka länsstyrelsen meddelat avvitringsutslag efter utgången av år 1915, skall, utan hinder av vad avvitringsutslagen och avvitringsakterna innehålla däremot stridande, till varje vid avvitrningen särskilt utbrutet område, som ligger vid vatten, höra den del av vattenområdet jämte däri befintliga holmar, som är närmast det utbrutna områdets strand. Där vid avvitrningen byalag, enstaka hemman eller nybygge uppdelats i två eller flera ägototter, skall iakttagas, att byalaget, hemmanet eller nybygget tillkommande vattenområde skall anses såsom samfällighet för samtliga ägototter.

Lagen trädde i kraft den 1 januari 1927. Samma dag upphörde att gälla det i avvitringsutslagen givna medgivandet av rätt för hemmansägare eller åbo att tills vidare begagna sig av den fiskerätt i vid avvitrningen för kronans räkning undantaget vatten, som därförinnan tillkommit innehavaren av den av honom brukade fastigheten.

2. Angående reglering av vattenfördelningen vid avvitrningen i lappmarkerna.

Ovan har omtalats, huru vid avvitrningen i lappmarkerna vattenområden invid enskilda fastigheters stränder i betydande utsträckning undantogs från fastigheterna och kvarstodo under kronan. Dylika undantag nådde betydande omfattning vid avvitrningen ovan odlingsgränsen inom Västerbottens län, där, bortsett från avsättningar av strömfall för kronans räkning, alla de större vattendragen förbehölls kronan. Tillika har lämnats redogörelse för huru genom särskild lagstiftning sistnämnda vattenundantag gingo åter och att till varje vid avvitrningen särskilt utbrutet område, som ligger vid vatten, skall höra »den del av vattenområdet jämte däri befintliga holmar, som är närmast det utbrutna områdets strand» (jfr 12 kap. 4 § jordabalken). Frågan om jämkning av den vid avvitrningen gjorda fördelningen av fastigheternas vattenområden är sålunda redan löst, såvitt angår trakterna *ovan* odlingsgränsen i *Västerbottens län*. Till behandling föreligger nu spörsmålet rörande behovet av en motsvarande reglering *nedom* odlingsgränsen i Västerbottens läns lappmarker samt inom *Norrbottens läns* lappmarker.

Innan utredningsmannen ingår å ämnet må beträffande å ena sidan kronofastigheter samt å den andra skatte- och frälsefastigheter erinras, att åbon å en kronofastighet har endast ständig besittningsrätt till fastigheten, under det skatte- och frälsefastighet innehaves med äganderätt. I praktiken är emellertid skillnaden mellan de olika fastighetstyperna ringa. Kronoåbo kan väl på grund av vanhävd skiljas från sin fastighet, något som dock ytterst sällan förekommer. Men med hans besittningsrätt åro förenade i huvudsak alla de förmåner, som följa äganderätten, såsom rätt till fiske, jakt och skog. När vid de sammanträden, som av utredningsmannen hölls i orten, talades om fastigheterna och deras innehavares rättigheter å dem, gjordes ej heller någon skillnad mellan fastigheter av ifrågasvarande olika naturer, och även innehavare av kronofastighet benämndes »jordägare». När nedan talas om jordägare och ej annat anmärkes, inbegripas bland dem i anslutning härtill innehavare även av kronofastigheter.

De i lappmarkerna nedom odlingsgränsen i Västerbottens län belägna fastigheternas vattenområden.

Allmänna avvitrningen inom Västerbottens läns lappmarker genomfördes först för trakterna nedom odlingsgränsen samt omfattade nuvarande Lycksele, Örträsk, Åsele och Fredrika socknar ävensom de nedanför odlingsgränsen belägna delarna av Sorsele, Stensele, Vilhelmina och Dorotea sock-

nar.¹ Avvittringen avslutades under åren 1881—1893. Efteravvittring har här icke ägt rum.

Såsom framgår av kartmaterialet samt andra handlingar över allmänna avvittringen synes förbehåll av vattenområden för kronans räkning på de enskilda hemmanens bekostnad icke ha förekommit.

I länsstyrelsens utslag över allmänna avvittringen finnas för de särskilda avvittringslagen (socken eller del av socken) vid varje by eller enstaka hemman intagen bestämmelse angående förbehåll för »kronan och andra virkesägare» till de rättigheter, som omförmålas i § 7 av 1873 års avvittringsstadga. Denna formulering torde få anses inbegripa även förbehåll av de i samma paragraf angivna »större strömfäll». Vid avvittringen har, med något enstaka undantag, icke för kronans räkning särskilt avsatts strömfällsutmål.

Utbrytningen av hemman och nybyggen ur kronans marker har, även där gränsen går över sjöar och andra vattendrag, i allmänhet utmärkts genom å kartan uppdragna raka rålinjer. Härvid synas fastigheterna ha fått behålla dem angränsande vatten. Understundom har rågång ej utlagts i vattnet. Även i samma vattendrag kunna för vissa fastigheter rågångar ha uppdragits i vattnet, för andra däremot icke. Ibland hava fastigheters rågångar dragits ut i vattnet, utan att slutpunkterna sedermera förbundits med varandra. Fastighet angränsande vattenområde synes dock även i dylika fall tillhöra fastigheten. Exempelvis kan nämnas huru den stora sjön Malgomaj uppdelats genom rågång längs sjöns mitt och sedan vidare emellan olika fastigheter vid sjön.

Någon gång synas oregelbundenheter förekomma enskilda fastigheter emellan, så att en fastighet fått vattenområde på en annans bekostnad. Understundom ha enskilda skiften utlagts efter ett vattendrag med utestängande därifrån av strax inpå liggande kronoparker.

Avvittringen nedom odlingsgränsen inom Västerbottens läns lappmarker torde, såvitt angår vattentilldelningen till de enskilda, ha i stort sett utförts i anslutning till avvittringsstadgans föreskrifter och i övrigt gällande bestämmelser.

Vidkommande kronans rätt kan erinras, att de allmänna förbehåll, som i avvittringsutslagen skett beträffande avsättande för kronans räkning av större strömfäll, utan att deras områden blivit avgränsade, vid rättstillämpningen visat sig värdelösa. Högsta domstolen har genom dom den 6 juni 1917 rörande dylikt förbehåll vid ett hemman i Lycksele socken, vilket hade ägor vid Betseliforsen i Ume älv, förklarat, att med stadgandet i § 7, andra stycket, i 1873 års avvittringsstadga, vari upptoges föreskrift om rätt för kronan till större strömfäll, uppenbarligen åsyftats, att vid avvittringen skulle åt kronan förbehållas äganderätt till förefintliga, i samma stycke avsedda strömfäll med utmål därtill. Det kunde emellertid icke anses, att

¹ Västra gränsen för de avvittringslag, vari de nedre, östliga delarna av Sorsele, Stensele, Vilhelmina och Dorotea socknar ingingo, sammanfaller ej helt med odlingsgränsen, men den ringa avvikelse, som förekommer, torde icke vara av betydelse i förevarande sammanhang.

allenast genom den i avvitringsutslaget intagna hänvisningen till sagda paragraf den i målet avsedda delen av Betseleforsen jämte utmål blivit i behörig ordning från hemmanet avskild för kronans räkning. Nämnda stadgande hade följaktligen icke vid avvitrningen vunnit sådan tillämpning, att å det återopade förhållandet kunde för kronan grundas någon rätt till oförmälda del av forsen med utmål. Förty ogillades kronans talan om rätt därtill (NJA 1917. Ref. nr 79). Av större strömfall synas genom det ofullständiga avgränsandet av kronans områden från de enskildas fastigheter dessa erhållit mera än vad författningarna avsett.

Förutsättningar saknas att för ifrågavarande trakter upptaga fråga om revision av den genom avvitrningen fastställda vattentilldelningen. Det har, utredningsmannen veterligen, ej heller från befolkningens eller de lokala myndigheternas sida försports önskemål eller förslag rörande ändring av de nuvarande förhållandena härutinnan.

De inom Norrbottens läns lappmarker belägna fastigheternas vattenområden.

Upplysningar från avvitringshandlingar och kartor.

Om, såsom nyss berörts, vid avvitrningen nedom odlingsgränsen i Västerbottens län de enskilda fastigheterna tillförts dem anslutande vattenområden, te sig förhållandena inom Norrbottens läns lappmarker annorlunda. Kronan har där i stor utsträckning tillagts vattenområden, som, därest vanliga grunder för vattens tillhörighet till fastighet kommit till tillämpning, skulle tillfallit fastigheten. Av utredningsmannen har med stöd av kartor och handlingar rörande avvitrningen gjorts stickprovsundersökning beträffande fastigheterna inom de ifrågavarande socknarna — Karesuando, Jukkasjärvi, Gällivare, Jokkmokk, Arjeplog och Arvidsjaur —, vilka envar bildat eget avvitringslag. Från denna undersökning må här upptagas följande redogörelse upptagande exempel på det tillämpade förfarandet.

Karesuando socken begränsas i sin nordöstra sträckning av Könkämä älv samt dess fortsättning söderut, vilken från trakten vid Maunu by benämnes Muonio älv. Nämnda by, som är den inom socknen nordligast belägna byn, ligger vid älven omkring 15 kilometer från Karesuando kyrkby. I Könkämä-Muonio älvs mitt har uppdragits gränsen mellan Sverige och Finland.

I länsstyrelsens utslag den 19 februari 1907 rörande avvitrningen hade kronan helt allmänt förbehållits rätt till på avvitringsområdet tilläventyrs befintliga större strömfall, som till farleders öppnande, sjöars urtappning, ovanför belägna ägors befrielse från översvämningar m. m. dylikt kunde användas.

På besvär av kammaradvokatfiskalsämbetet undanröjde Kungl. Maj:t utslaget, enär utmål ej avsatts vid strömfallen.

Med anledning härav återupptogs förrättningen; och undantogs för kronans räkning 16 utmål, därav 14 vid gränsälven och 2 vid Lainio älv. Tillika förbehölls kronan de inom socknen belägna delarna av nämnda älvar. I förrättningsdokumenten visar sig denna ändring exempelvis däri, att för byn Maunus andra, invid gränsälven belägna skifte, för vilket tidigare å kartan hade utlagts rågång i en större vik av älven, inom det sålunda in- tagna vattenområdet tecknats »tillhör Kungl. Maj:t och kronan».

Nämnda utmål omfatta en avsevärd areal. I utmålen ingå icke delar av gränsälven eller Lainio älv i vidare mån än att för ett utmål vid Könkämä älv upptagits en vik av älven. Inom utmålen ligga talrika, under enskilda fastigheter hörande ströängar och rödjningsland.

För kronans synas icke i övrigt ha undantagits några särskilda vatten- områden.

Enskilda emellan har kunnat ske viss jämkning vid vattentilldelningen. Sålunda har vid en å (Mannajoki), där Karesuando bys första skifte möter Mertajärvi och Idivuoma byars första skifte, rågången för sistnämnda skifte lagts i åns östra strandlinje, varigenom åns hela vattenområde tilldelats skiftet.

Inom socknen har vid avvittringen utlagts endast en kronopark. Denna stöter ej till gränsälven.

På grund av bristande skogstillgång har någon allmänningsskog icke utlagts inom socknen. I stället har jämlikt Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut till Karesuando socknemän såsom kommunens samfällda egendom upp- låtits ett område från Muonio kronopark inom angränsande Pajala socken och Muonionalusta församling. Allmanningen gränsar i öster på en sträcka till Muonio älv. Rågångar för allmanningen och ett av denna omslutet skif- te av Muonionalusta by ha dragits ut i Muonio älv till den i dess mitt fram- dragna riksgränsen mot Finland. Med allmanningen torde följa andel i äl- ven, vadan här icke skett något undantag av vattnet för kronan.

Inom *Jukkasjärvi* avvittringslag synes såsom huvudregel gällt, att envar fastighet erhållit rätt till vattnet utanför fastighetens strand.

De hemman, som äro belägna vid de större floderna i socknen, äro ofta utlagda på ömse sidor om vattendragen. Det vattenområde, som därvid fal- ler inom hemmanet, tillkommer detta, bortsett från de strömfall med ut- mål, som må ha avsatts för kronans räkning. Nämnda ordning gäller så- lunda vid Lainio älv, vid Torne älv och dess biflöden Vittangi älv och Rautas- joki samt vid Kalix älv, där denna icke utgör gräns mot Gällivare socken.

Även i de hemman, som allenast stöta intill någon av sagda älvar utan att omsluta vattenområde däri, ingår i allmänhet vattnet utanför hemma- nets strand. Ett och annat undantag härifrån förekommer emellertid. Så är fallet vid Soppero bys tredje skifte, som gränsar till Vittangi älv. Gränsen för skiftet har här dragits i östra strandlinjen och utestängt skiftet från område i älven. Vattenområdet har tillförts en skiftet motliggande krono- park. I Paittasjärvi, som tillhör Kalix älvs vattensystem, har det sjön an-

gränsande första skiftet av hemmanet Pirttivuopio genom rågång i sjön tillagts endast ett obetydligt område av innersta delen av en vik. Vid en annan större vik, som i väster skjuter in i hemmanet, stanna hemmanets rågångar vid vikens stränder. Viken har helt tillagts kronan och ingår i invidliggande kronoöverloppsmark. Pirttijärvi by stöter med ett litet område mot Kalix älv. Vattenområdet där utanför har tillagts kronan. Rågång har här ej dragits i strandlinjen. Samma förhållande råder med vattenområdet i Kalix älv utanför Kaalasjärvi by, vilket tillförts angränsande kronoöverloppsmark.

Strax öster om Jukkasjärvi kyrkby skjuter en flik av en kronopark upp mot byns marker. Denna flik gränsar till Torne älv och har i denna utdragits så långt, att endast ett snävt område av älven tillagts byn.

Paksuniemi by stöter i norr, väster och söder till sjön Sautusjärvi. Vid sjön möter i öster en kronopark. Dennas gränser ha dragits tvärs över sjön mot sydvästra stranden och underlägger där större delen av vattenområdet kronoparken.

I två mindre vattendrag har rålinjen mellan byområden samt kronopark, respektive överloppsmark, utlagts i vattendragens strandlinjer, så att hela mellanliggande vattenområdet i ena fallet tillförts byn och i det andra överloppsmarken.

I vattendrag emellan Vittangi och Kuoksu byars områden följer gränsen östra stranden, så att Kuoksu by gått miste om vattenrätt, innebärande sålunda en oregelbundenhet enskilda byar emellan.

Nämnas må, att av Kalix älv invid Masugnsbyn ett avsevärt område av älven avsatts såsom allmän plats för byn i stället för att tillföras angränsande delar av byn. Rågången mellan en allmänningsskog och ett gent däremot på södra sidan av Torne älv beläget område av Svappavaara by har dragits i södra strandlinjen, varigenom vattnet i älven tillagts allmanningen.

I älvarna har för kronans räkning avsatts ett flertal strömfäll.

Även inom *Gällivare* socken synes såsom allmän regel ha tillämpats, att andel i vattendragen tillfallit fastigheterna enligt allmänna grunder för fastighets vattenrätt. Rågångarna för fastigheterna stanna stundom i strandlinjen utan att dragas ut i vattnet, i andra fall har detta skett.

Från huvudregeln om vattenområdets fördelning till fastigheterna förekomma emellertid undantag. Dessa avse icke hela vattensystem utan endast vattnen utanför särskilda fastigheter. Undantagen angå såväl ställningen mellan kronan och enskilda som mellan dessa senare inbördes.

Såsom exempel på undantag till kronans förmån må nämnas, hurusom i Lina älv på olika ställen rågången mellan byar och kronoparker lagts i byarnas strandlinjer, så att hela vattenområdet tillagts motliggande kronopark. Detta förekommer även vid Vasara älv, som är biflod till Lina älv. I ett fall vid Vasara älv har emellertid rågången mellan en by (*Gällivare*) och kronopark dragits i strandlinjen vid kronoparken, varigenom vattenområdet tillförts byn.

Mellan hemmanet Aborrträsk och en kronopark ligger sjön Nietsak. Rågången i sjön har dragits så, att större delen därav tillfallit hemmanet, under det att till kronoparken hänförts endast ett mycket snävt vattenområde. I en annan mindre sjö (Saivo), till vilken såväl nämnda hemman som en kronopark gränsa, har däremot sjöns hela vattenområde tillförts kronoparken. I Siekkajaur råder ett motsatt förhållande. Där har hela vattenområdet i sjön tilldelats angränsande by med uteslutande av till sjön stötande kronopark och ett enskilt hemman.

Rågång, som vid Råne älv dragits mellan by och kronopark, lämnar vattenområdet åt kronoparken. Likaledes lägges hela Råneträsk, som är ett sel i Råne älv, till angränsande kronopark, och byområden vid selet erhålla ej del i vattnet. Vid sitt utflöde ur selet går emellertid älven genom en bys område, utan att undantag av vattenområde gjorts för kronan.

Gränsen för hemmanen Sjaunja, numera Långviken, och Luspen på norra sidan Stora Luleträsk har dragits i strandlinjen, och kronan har tillagts vattnet i sjön. Motsvarande gränsdragning har skett för hemmanet Jutsarova vid Jutsajaure.

I en bäck går rågången för enskild fastighet i strandlinjen, varigenom motliggande kronopark erhållit vattenområdet. I andra bäckar har gränsen mellan by och kronopark dragits i kronoparkens strandlinje och tillfört byn vattnet.

I gräns mellan kronopark och allmänningskog invid ett mindre vattendrag har vattenområdet helt tilldelats allmanningen.

Vid avvitringen har utlagts endast ett par strömfallsutmål, därav ett har mark endast på ena stranden.

Vid möte invid vattendrag mellan byar inbördes eller mellan by och allmänningskog förekommer, att fastigheten på ena sidan vattendraget tillagts hela vattenområdet. Detta synes dock i de flesta fall inträffa endast vid mindre vatten.

Inom *Jokkmokks* socken förekomma stora oregelbundenheter i vattentilldelningen. Oregelbundenheterna kunna vara till förmån ej blott för kronan utan även någon gång för enskilda.

Lule älvs vattensystem erbjuder många exempel på förbehåll för kronan. Vid Stora Luleälv från dess utlopp ur Stora Luleträsk (Luleluspen) och även efter sammanflödet med Lilla Luleälv ned till lappmarksgränsen ha stora vattenområden sålunda undantagits för kronan. Efter utloppet ur Stora Luleträsk går Stora Luleälv under en avsevärd sträcka genom kronoöverloppsmark och kronopark. Inom kronopark ligger invid östra sidan av älven hemmanet Porjus. För hemmansområdet har rågången dragits i strandlinjen; och vattnet i älven, omfattande bland annat del av Porjus strömfall, har tillagts kronoparken och på sådant sätt i sin helhet behållits åt kronan. Inom kronoparksområde faller vidare längre ned i älven vattenfallet Har-språnget.

Nästa enskilda område vid älven är det på dess västra strand belägna

hemmanet Ligga, upptaget på två mättingsdistrikt. På kartan för det ena av dessa stannar hemmanets rågång vid älvstranden, under det rågången på kartan för det andra distriktet dragits i strandlinjen mot älven. Byn har emellertid icke för området i någotdera distriktet erhållit vatten i älven, vilket tillkommer motliggande kronopark. Mitt för byn finnas vattenfall i älven.

Älven går sedan genom kronomark och tre allmänningssskogar. För de två första av dessa, belägna den ena på östra och den andra på västra sidan älven, har rågång dragits i strandlinjerna, och allmänningsarna ha ej fått område i älven, vilken tillagts motliggande kronoparker. Den tredje, längre åt söder och på älvens västra sida belägna allmänningen, som med en kort strand stöter till älven, har däremot fått andel i denna.

Emellan sistnämnda allmanning och en annan av ifrågavarande allmänningar ligger en by (Mesaure). Rågången för denna har dragits i strandlinjen, och byn har blivit utan vattenområde i älven.

Inom nämnda tredje allmanning ligger på älvens västra sida ett för Kungl. Maj:t och kronan till strömfall m. m. avsatt område. Mitt emot på älvens östra sida ligger en kronopark. Enligt beskrivningen över områdestilldelningen för strömfallsutmålet, mot vilket dragits rågång i strandlinjen, ingår däri endast fast mark och intet vatten. Älvvattenområdet utanför utmålet synes ha inräknats i det vattenområde, som tillförts motliggande kronopark.

För närmast följande by (Kuoka), belägen på älvens östra sida, har rågång dragits med raka linjer i den slingrande älven, och synes denna by vara den första, räknat från älvens begynnelse vid Stora Luleträsk, som erhållit vattenområde. Den kronopark, som ligger på motsatt sida av älven, har sin hälft av denna.

Strax invid Kuoka by ligger Åmötets m. fl. byars skifteslag. Detta upptager områden på ömse sidor om Stora Luleälv. Allthärifrån och vidare efter älvens sammanflöde med Lilla Luleälv ned till lappmarksgränsen genomflyter vattendraget enskilda fastigheter.

Åmötets skifteslags första skifte börjar på västra älvstranden invid kronoöverlopsmark. Denna har vid efteravvittringen utlagts såsom nybyggen, vilka icke erhållit vattenrätt i älven. På östra sidan älven mitt emot skiftet ligger först samma kronoöverlopsmark samt en kronopark. Nedom denna går Åmötets skifte över även till nämnda sida av älven, som sålunda omslutes av skifteslagets mark.

Vid Åmötets skifteslags område, innan detta ännu omsluter älven, har rågång dragits ungefär mitt i älven mot kronoparken på andra sidan. Enligt beskrivningen i avvitringshandlingarna över områdestilldelningen har skifteslaget av älvens vatten, inberäknat såväl vad som faller inom skifteslagets i älven dragna gräns som den av dess mark omflutna delen av älven, erhållit allenast 1,8 hektar. I övrigt har antecknats, att inom skifteslagets område finnas 104,5 hektar av Lule älv. Denna vattenareal må ingå i den del av älven, som inom samma mättingsdistrikt under Pörsi skifteslag redovisas

såsom »mark avsatt för allmän farled». I varje fall har vattenarealen ej tillförts enskild fastighet.

Till Åmötets skifteslag angränsar Porsi skifteslag. Detta omsluter först Stora Luleälv under en sträcka, men har därefter mark endast på västra stranden. Vid sistnämnda del har rågång dragits i älven snävt efter stranden. Med avseende å rätten till Stora Lule älv råder här ett liknande förhållande som beträffande Åmötets skifteslag. Porsi skifteslag har erhållit allenast uppgrundning i Lule älv (1,45 hektar) samt gren av Luleå älv (4 hektar). I övrigt har älvmrådet inom skifteslaget avsatts »för allmän farled» (tillhoppa 289,3 hektar).

Efter Porsi skifteslag följa på västra stranden Vuollerims m. fl. byars skifteslag, Storbackens m. fl. byars skifteslag och nederst mot lappmarksgränsen mot Övre Luleå socken hemmanet Linjeudden ävensom på östra stranden Norrviks m. fl. hemmans skifteslag, Andersviksuddens m. fl. byars skifteslag och mot lappmarksgränsen hemmanet Björkliden. Emellan nämnda, mitt emot varandra liggande fastigheter har gräns dragits ungefär mitt i älven. Rågångarna för Norrviks skifteslags område stanna i strandlinjen och gå ej fram till gränsen i älven.

Vuollerims skifteslag upptager landfliken mellan Stora och Lilla Lule älv invid deras sammanflöde samt mark även söder därom på västra stranden av Lule älv, såsom älven benämnes efter sammanflödet. Skifteslagets område genomflytes sålunda av Lilla Luleälv. Av Stora Luleälv och Lule älv erhålla inga av nämnda på västra stranden belägna fastigheter andel i vidare mån än att Storbackens skifteslag bekommit tre vikar av Lule älv om tillhoppa nära 9 hektar. Fastigheterna på östra stranden få däremot vattenområden, såsom synes, i anslutning till i älven dragna gränser.

Av beskrivningen framgår att, såsom förut berörts, vattenområdet i Stora Luleälv utanför Porsi skifteslags mark blivit avsatt för allmän farled. Vattnet utanför Vuollerims och Storbackens skifteslag har behållits »för allmänt behov», och vid hemmanet Linjeudden har antecknats, att inom dess område, utöver för hemmanet redovisade ägor, låge viss areal av älven.

På östra älvstranden har för Kungl. Maj:ts och kronans räkning undantagits till strömfall m. m. ett större utmål. Detta ligger till en mindre del på Porsi skifteslags område men i övrigt inom angränsande Norrviks skifteslag. Utmålet utgöres endast av fastmark och därtill hör intet vattenområde.

Mitt emot inom Vuollerims skifteslags mark har vid sammanflödet mellan Stora och Lilla Lule älv på älvarnas högra strand för Kungl. Maj:ts och kronans räkning av fastmark likaledes avsatts ett jämförelsevis stort område »till strömfall m. m.».

Vattenområdet utanför ifrågavarande båda utmål synes ingå i ovannämnda för allmänt behov och, till en mindre del, jämväl i det för allmän farled avsatta vattnet.

I det i sjön Saggats västända belägna stora deltalandet sammanflyta de i fjällen upprinnande älvarna Tarraätno och Kamaätno, och bildas här enligt avvittringskartan Lilla Lule älv.

En bit upp i fjällen efter Tarraätno ligger hemmanet Njunjes på älvens norra strand. Detta är den översta bebyggelsen i Kvikkjokks kapellag. Vattenområde i älven har ej tillagts hemmanet. Rågång har dragits i strandlinjen, och älvens vatten behålles under kringliggande kronoöverloppsmark.

Även vid Kamaätno finnes bebyggelse. Vid dess nedre lopp har utlagts det första av de två skiften, som bilda byn Kvikkjokks och hemmanet Malenjarkas skifteslag. Till nämnda första skifte hör tillika större delen av ovanberörda deltaländ samt ett område på Saggats södra strand. Längre ned efter samma strand ligger andra skiftet. Rågång i vattnet har dragits mellan första skiftet och angränsande område av hemmanet Årrenjarka. Skifteslaget erhåller här såväl omsluten del av Kamaätno som vattnen inom skifteslagets mark i deltaländet och det avgränsade området i Saggat.

Vid skifteslagets andra skifte har däremot rågång dragits i strandlinjen mot Saggat, och vattenområde har ej tillagts skiftet.

Även hemmanet Årrenjarka har två skiften. Andra skiftet, som motsvarar nyssnämnda, Kvikkjokks skifteslag angränsande område, består dels av andel i deltaländet och dels av mark på norra stranden av Saggat. Med detta skifte följer vattenrätt. Vid hemmanets första skifte, som är beläget längre ned på norra stranden, har ej dragits rågång vare sig i sjön eller i strandlinjen. Enligt områdesbeskrivningen har intet vattenområde här tillförts hemmanet.

I östra delen av Saggat ligger på dess norra strand hemmanet Njavves (eller Saggatfors) andra skifte. Vattenområde i sjön har ej tillagts hemmanet.

Av områden för två inhysingslägenheter (frälsetorp) vid Saggat sträcker sig den ena område fram till stranden. Lägenheten får ej vattenområde. Den andra lägenhetens område har ej dragits ned till sjön, utan en markremsa har lämnats mellan lägenheten och vattnet.

Det vattenområde, som undantagits från de enskilda fastigheterna vid Saggat, har behållits under därvarande kronoöverloppsmark.

Till Njavves ovannämnda område gränsar i öster en allmänningsskog. Denna sträcker sig först längs norra stranden av Saggat, går därefter över även till södra sidan av vattendraget samt omsluter förbindelsevattnet (Lilla Luleälv) emellan Saggat och Tjåmotisjaur fram över sistnämnda sjös västra ända. Mitt i allmanningen, på ömse sidor om Lilla Luleälv ligger hemmanet Njavves första skifte, som erhållit omsluten del av älven.

Den på västra sidan av hemmansskiftet belägna delen av allmanningen har ej fått andel i Saggat eller Lilla Luleälv. I södra stranden av älven har här dragits rågång i strandlinjen, vilket däremot ej skett vid norra stranden. Allmanningens område öster om skiftet har däremot tillagts såväl den omslutna delen av älven som angränsande, genom i vattnet dragna rålinjer avskild del av Tjåmotisjaur.

Emellan Tjåmotisjaure och nästa stora sel i Lilla Luleälv, sjön Skalka, ligger byn Tjåmotis på ömse sidor om vattendraget och ett stycke in på Skalka. Vid byns område på södra sidan vattnet har dragits gränser däri,

men vid området norr om vattendraget stanna byns gränser i stranden och i mynningen av en vik. Byn har enligt områdesbeskrivningen icke erhållit annan del i vattnet än några i dess mark inskjutande vikar. I den byn omgivande kronoöverloppsmarken ingå enligt beskrivningen icke vattenområden av ifrågavarande vattensystem med undantag av ett par vikar i Skalka.

De på södra sidan Skalka belägna hemskiftet till hemmanet Granudden och en allmänningsskog ha enligt beskrivningen ej andel i sjön. För allmänningen, som fortsätter på södra stranden av förbindelsevattendraget mellan Skalka och Parkijaur (Lilla Luleälv) samt längs södra stranden av sistnämnda sjö och något in på den följande sjön Randijaur, har dragits rågång i strandlinjen. Vid hemmanet finnes ej gräns vare sig i dess strandlinje eller ute i sjön.

Björkholmens by ligger på norra stranden vid Skalkas östända samt sträcker sig vidare österut längs förbindelsevattendraget mellan Skalka och Parkijaur samt ett stycke in på norra stranden av sistnämnda sjö.

Byn, som avgränsas genom i vattendraget angivna rågångar, äger vattenområdet inom dessa.

Väster om byn och gränsande till denna ligger vid Skalka en kronoöverloppsmark. Under denna upptages enligt beskrivningen ett stort område av sjön (1 618 hektar), och torde detta inbegripa vattnet utanför ovannämnda fastigheter vid sjön, för vilka ej redovisats sjöområden.

Inom Björkholmens by och allmanningen på södra sidan vattendraget (jfr även beskrivningen över angränsande kronoöverloppsmark) har å ömse sidor vattnet för Kungl. Maj:ts och kronans räkning till »strömfall m. m.» avsatts ett område, som består ej allenast av den omgivande fastlandsmarken utan även av holmar i strömmen, inom utmålet varande del av vik i Skalka, en fors (Björkholmsforsen) och vatten i Parkijaur. Byn innehar inom strömfallsutmålet en äng belägen på norra stranden.

På norra sidan sjön Parkijaur gränsar till Björkholmens by en allmänningsskog, som sträcker sig fram till sjön Randijaur och den vid förbindelsevattnet mellan sjöarna Parkijaur och Randijaur belägna byn Parkijaur. I strandlinjen för allmanningen och byn har dragits rågång, och allmanningen liksom byn får ej vatten i sjön i vidare mån än att byn erhållit en i dess område inskjutande vik.

Hela Parkijaur med undantag allenast av vattenområdet utanför Björkholmen har sålunda behållits under kronan. Vid avvittringen upptogs kronans vattenområde såsom kronoöverloppsmark.

Det korta förbindelsevattendraget mellan sjöarna Parkijaur och Randijaur upptages av ett emellan Parkijaur byområde och allmänningsskogen på motsatta stranden beläget, för Kungl. Maj:ts och kronans räkning till strömfall m. m. avsatt område. Detta utmål består enligt beskrivningen för byn, allmanningen och angränsande kronoöverloppsmark av holmar, vatten av Parkijaur och Randijaur, Parkijaurforsen samt hedland och myr på södra stranden inom allmanningen. Utmålet har sålunda fastmark endast på södra stranden av vattendraget. På norra stranden går gränsen för utmålet i byn Parkijaur strandlinje.

Inom utmålets gräns har på norra stranden för allmänt behov avsatts jämväl en båt- eller upplagsplats, på kartan upptagen som »båtplats». Denna, som består av skogsmark, har ej andel i vattenområdet utanför dess strand.

Öster om Parkijaur by och gränsande intill denna ligger på Randijaur norra strand byn Randijaur. Denna by har gränser utdragna i sjön utom ett kort stycke i dess östligaste del, där rågången dragits i strandlinjen. Byn erhåller vattenområdet inom de i sjön dragna gränserna.

På norra stranden följer sedan kronopark fram till sjöns östra ända, där en allmänningskog och invid denna östra Randijaur by möta. Både för allmänningen och byn ha gränser mot sjön dragits i strandlinjen, och fastigheterna få ej vattenområden.

Där ovan omförmälda, på södra sidan sjön belägna allmänningskog slutar, vidtager kronopark fram till luspen och förbindelsevattendraget (Lilla Luleälv) mellan sjöarna Randijaur och Purkijaur.

Hela sjön Randijaur, med undantag av vattenområdet utanför större delen av byn Randijaur strand, tillkommer kronan. Vattnet ingår i kronopark och kronoöverloppsmark, som vid efteravvittringen omförts till kronopark. Odlingsgränsen framgår över sjön.

Lilla Luleälv å sträckningen mellan luspen vid Randijaur och Purkijaur framflyter genom en allmänningskog upptagen på två mätningdistrikt. På karta över det ena distriktet har rågång dragits i stränderna på ömse sidor älven, upptagande jämväl själva luspen. Allmänningen har här icke erhållit andel i älven, som behållits under kronoöverloppsmark (numera kronopark). På karta över den inom det andra mätningdistriktet belägna delen av allmänningen finnas inga rålinjer utsatta i strandlinjerna, och allmänningen behåller det omslutna älvområdet.

Vid sjön Purkijaur ligga en del enskilda fastigheter, nämligen, förutom nyssnämnda allmännig, Granholmen, Pärholmen, Purkijaur, som har skiften på båda sidor sjön, och Forshällan, vilket sistnämnda hemman med en flik går ned till Purkijaurluspen. Alla nämnda fastigheter ha fått vattenområden i sjön utom Forshällan. Vattnet därutanför har vid avvittringen bibehållits såsom kronoöverloppsmark (numera kronopark), vilken nästan uteslutande består av andelar i Lilla Luleälv och av densamma bildade sel (Saskam, Vaikijaur, Tjeknalis m. m.).

Vid Lilla Luleälvs sträckning mellan Purkijaur och de sammanhängande sjöarna Saskam—Vaikijaur har för Kungl. Maj:ts och kronans räkning på norra stranden, inom område tillhörande hemmanet Forshällan och intill denna belägen allmänningskog, till strömfall m. m. avsatts ett långsträckt område. Detta består endast av fastmark och går ej över till motsatt strand. Å denna har vid allmänna avvittringen dels avsatts mark för hållhågnad, vilken vid efteravvittringen omförts till kronopark, dels utlagts mark till enskilt skifteslag (hemmanen Dragnäs och Erikslund). Vattnet i älven har för kronan bibehållits såsom kronoöverloppsmark, vid efteravvittringen omförd till kronopark.

Anmärkas må, att inom Forshällens område vid Purkijaurluspen och å allmänningssmark vid Saskam för »allmänt behov» undantagits två fastmarksområden såsom båt- eller upplagsplatser. På kartan har å dessa områden antecknats: »Båtplats. K.M:t ö Kr.».

Nedom nämnda strömfallsutmål och motliggande mark för hållhågnad sträcker sig å norra stranden av Lilla Luleälv vid dess inflöde i sjön Saskam omförmälda allmänningsskog samt på den södra stranden Dragnäs och Erikslunds skifteslag. Vare sig vid allmänningens eller skifteslagets strand har dragits rågång i strandlinjen, men har likväl ingen av fastigheterna fått vattenområde i älven eller Saskam.

Kring Lilla Luleälv bildas i dess vidare lopp ett system av sammanhörande sjöar, nämligen — förutom Saskam — Tjeknalis, Vajkijaur och Klubbuddsjön. Runt dessa sjöar ligga: senast omnämnda allmänningsskog—Strömnäs by—allmänningen—hemmanen Norra Framnäs och Kitteluddens skifteslag—hemmanen Klubbuddens och Pershedens skifteslag—kronopark—Vajkijaur by—hemmanet Lyckan—hemmanet Östansjö—hemmanet Harudden—hemmanet Saskam—ovannämnda Dragnäs och Erikslunds skifteslag.

Av nämnda fastigheter av enskild natur ha allmänningsskogen, Strömnäs by, Framnäs och Kitteluddens skifteslag, en del av Vajkijaur by, Lyckan, Harudden, Saskam samt Dragnäs och Erikslunds skifteslag icke erhållit områden i sjöarna, vilkas vatten här bibehållits kronan såsom överlopps- mark och kronopark. Vid Strömnäs, Framnäs och Kitteludden samt en del av Vajkijaur by har rågång dragits i strandlinjen. Vid de i norra delen av sjösystemet belägna Klubbuddens och Pershedens skifteslag, viss del av Vajkijaur by samt hemmanet Östansjö har medgivits vattenområden inom i sjöarna dragna gränser, därvid gränsen för nämnda skifteslag delvis lagts mycket snävt efter stranden.

Vad särskilt angår byn Vajkijaur, varav områden upptagits på flera särskilda kartblad, har byn utanför dess strand vid Vajkijaur erhållit vattenområdet inom i sjön dragen gräns. Vid fortsättning åt väster av byns mark in på ett annat kartblad har på norra stranden av Klubbuddsjön rågång dragits i strandlinjen, och byn har här icke fått vatten i sjön. I dess vidare sträckning efter Klubbuddsjön in på ett tredje kartblad, där byn på en kort sträcka går ned till stranden, har byn tilldelats område i sjön.

Hemmanet Lyckan följer på en kort sträcka sjön Vajkijaur, men erhåller, såsom nyss berörts, här ej vattenområde. I sin fortsatta sträckning söderut går hemmanets område tvärs över Lilla Luleälv och innesluter inom sitt område en sträcka av denna. Inom hemmanets mark har för Kungl. Maj:ts och kronans räkning till »strömfall m. m.» avsatts ett utmål, upptagande såväl fastmark på ömse sidor Lilla Luleälv som älvens vatten (Ak-katsfallet). På kartan å utmålet har tecknats »K.M:t ö kronan». Återstoden av älvens vatten inom hemmanets område har tillagts hemmanet.

Hemmanet Lyckan angränsas omedelbart i väster av hemmanet Östansjö. Detta ligger vid själva luspen av Vajkijaur samt erhåller vattenområdet i sjön efter sin strand och i älvmyningen.

Inom hemmansområdet finnes en för »allmänt behov» avsatt »båt- eller upplagsplats». Även här har vid det undantagna området å kartan tecknats »K.M:t ö kr.».

Öster om hemmanet Lyckan följa vid Lilla Luleälv flera hemman och byar på ömse sidor om älven (Älvsborgs m. fl. hemmans skifteslag, hemmanet Nyborg, Notuddens och Notvikens skifteslag, Mattisuddens och Rennäs skifteslag). Alla dessa erhålla omslutet vattenområde. Vattenområden i älven ha tillagts även hemmanen Bäckaskog och Ludvigsudde, belägna på älvens södra sida invid därvarande del av Notudden.

Inom området för Älvsborgs skifteslag finnes ett för Kungl. Maj:t och kronans räkning till »strömfall m. m.» på ömse sidor älven avsatt område, varå å kartan tecknats »K.M:t ö kronan». I detta utmål ingår såväl fastmark som vattenområdet i älven (Kajtumfallet).

Efter området för Mattisuddens skifteslag har vid älven utlagts kronoparker på en lång sträcka. Inom kronoparken på älvens norra sida ligger hemmanet Persbacka, som inom i älven dragen gräns tilldelats vatten utanför sitt område.

Strax nedanför vid älven följer hemmanet Lenatorp. Detta hemman, vars inägor äro belägna å ömse sidor älven under det området i övrigt ligger på södra stranden, har ej fått vatten i älven. Angränsande, på södra sidan älven belägna byn Skällarim har däremot inom i älvens mitt dragen rak gräns tilldelats vattenområde.

På älvens norra strand framgår alltjämt kronopark. Södra stranden upptages av en intill Skällarim gränsande allmänningsskog. Denna har lämnats utan vattenområde i älven. Rågång i strandlinjen har ej dragits. Vattnet tillkommer motliggande kronopark.

Efter allmänningen följa på södra stranden hemmanen Bäckmark och Britastorp. Båda dessa ha tilldelats andel i älven inom i denna dragen gräns.

Älven genomflyter sedan hemmanen Pajerims och Karlskogs skifteslag, som erhåller därinom liggande älvområde.

Intill skifteslaget gränsar på södra sidan älven hemmanet Mo och på den norra sidan Porsi m. fl. byars skifteslag. Ungefär mitt i älven har framdragits en gräns, till vilken, såvitt av kartan och beskrivningen över fastigheternas rågångar synes framgå, fastigheterna sträcka sig. Men tillika har rågång dragits i strandlinjerna för hemmanet och skifteslaget, varjämte enligt beskrivningen över områdestilldelningen till Mo vattnet i älven antecknats såsom avtaget för »allmänt behov» samt i beskrivningen för Porsi skifteslag vattnet i älven inom området upptagits under »mark avsatt för allmän farled». Man torde ha att utgå från, att älvområdena inom fastigheterna undantagits från dem.

Från gränserna för hemmanet Mo samt Porsi skifteslags område vid Lilla Luleälv fram till älvens sammanflöde med Stora Luleälv framgår Lilla Luleälv genom Vuollerims m. fl. fastigheters skifteslag. Detta får ingen andel i Lilla Luleälvs vattenområde, som här avsatts för »allmänt behov».

Förut har omnämnts, huru inom sistnämnda skifteslag vid älvsammanflödet på södra stranden för kronan »till strömfäll m. m.» avsatts ett område av fastmark.

Vid Pärälvens källsjö Peuraure ligga två byar, vilka omsluta, den ena västra och den andra östra delen av sjön. Båda byarna ha fått de omslutna vattenområdena inom i sjön dragna gränser.

Även vid följande sjö i älvsystemet, den långsträckt sjön Karats, ligga enskilda fastigheter. Hemmanet Harrok, på ömse sidor sjön ungefär vid dess mittparti, erhåller av rågångar tvärs över sjön omslutet vattenområde.

På norra stranden av Karats följer en allmänningskog. I strandlinjen för denna har dragits rågång. Allmanningen har utestängts från utanför liggande vatten, vilket tillförts närbelägen kronoöverloppsmark. Allmanningen angränsas i öster av byn Karats första skifte. Utanför detta har rågång dragits i sjön och över dess vikar. De omslutna vikarna ingå i byn, men i själva sjön erhåller byn endast ett snävt område.

Det på södra stranden av Karats belägna hemmanet Karatsträsk eller Vojatnjarka har för ett skifte fått vattenområde inom snäva gränser, men vid ett annat skifte har rågången dragits i strandlinjen och där utestängt hemmanet från vattnet.

Byn Luovos, som gränсар till Karats by, ligger längst i öster i sjön Karats vid lusen och sträcker sig vidare upp efter Pärälven på ömse sidor av denna. I sjön Karats har snäv rågång dragits i sjön, och byn erhåller det avgränsade vattenområdet. Av älven får byn omsluten del.

Flera inhysningslägenheter ha vid efteravvittring tilldelats områden vid sjön. De ha icke erhållit del i vattnen.

Efter Luovos sträcker sig å ömse sidor Pärälven en kronopark, som under en betydande sträcka omsluter älven med dess sel Pertinjaur. Omgivet av kronoparken ligger på norra stranden av sagda sel en by med samma namn samt ett stycke upp efter älven hemmanen Jugnajaur och Brändholmens skifteslag, som omsluter den av älven genomflutna sjön Jugnajaur. Pertinjaur by har i sjön Pertinjaur erhållit vattenområde inom jämförelsevis snäva gränser. Jugnajaur skifteslag erhåller vattenområdet inom dess mark.

Kronoparken fortsätter, tills den möter en allmänningskog, som på en kort sträcka omsluter älven och erhåller vattenområdet därinom. Sedan genomflyter älven hemmanet Pärilan samt andra skiftet till Purkijaur m. fl. fastigheters skifteslag. Både hammanet och skifteslaget erhålla vattnet inom sina områden.

Högra älvstranden upptages därefter på en kortare sträcka av en kronopark. I dennas strandlinje har dragits rågång, varigenom från kronoparken undantages utanför varande vattenområde, som tillägges på vänstra stranden mötande allmänningskog. Denna omsluter sedan älven, tills den träffar på vänstra stranden hemmanet Pournak och på den högra hemmanet Pärholmen. Rågång har dragits i Pournaks strandlinje och tillfört Pär-

holmen vattenområdet. Pärholmens område går nu över även på älvens vänstra strand och omsluter älven med undantag av en gren. Strax efteråt rinner älven ut i sjön Purkijaur, där den förenar sig med Lilla Luleälv. Hemmanet erhåller omslutet område av älven samt vattnet i sjön inom i denna dragen gräns.

Rörande vattendragen i Jokkmokks socken må i övrigt antecknas följande.

Vid sjön Laidaures avloppsälv Laidätno och dess fortsättning Blackälven, som avrinner i Skalka, ligger på norra stranden hemmanet Aktseks andra skifte. Därintill gränsa skiften under hemmanet Snavva och Tjomåtis by, som under större delen av sin sträckning omsluta vattendragen eller i övrigt ha strand invid dem. För Aktseks skifte har rågång dragits i strandlinjen, och hemmanet har ej fått vattenområde, vilket ingår i motliggande kronoöverloppsmark. Snavva och Tjomåtis ha däremot tilldelats omflutna eller till dem gränsande vattenområden.

Sjön Majvesjaure, som omslutes av område tillhörande en allmänningsskog, är belägen inom två mättingsdistrikt. På kartan för det ena distriktet har rågång dragits i allmänningens strandlinje, men vid den mindre del av allmänningen, som finnes på kartan över det andra mättingsdistriktet, har ej inlagts någon gräns. Ingen del av allmänningen har emellertid tilldelats vattenområde. Hela sjön kvarstår såsom kronoöverloppsmark.

Vid sjön Harrijaur ha angränsande två byar erhållit vatten i sjön inom utdragna raka gränser. Däremot har i strandlinjen vid en allmänningsskog, som upptager återstående område vid stranden, dragits rågång, och allmänningen erhåller ej andel i sjön.

Nära Harrijaur ligga de genom ett smalt sund med varandra förenade sjöarna Järtajaur och Fatjasjaur. Till dessa sjöar gränsar i öster och söder en kronopark, i väster Mattisuddens skifteslag, Murjavare by och samma allmänningsskog, som ligger vid Harrijaur, samt i norr Juggijaur's skifteslag. Sjöarnas områden ingå under tre mättingsdistrikt.

I strandlinjen vid Mattisuddens skifteslag, vid allmänningen, med undantag av en kort sträcka vid Fatjasjaur, och vid en sträcka av kronoparkens strand har dragits rågång. Enligt områdesbeskrivningen synas Mattisuddens skifteslag, allmänningen och nämnda sträcka av kronoparken ej ha fått vattenområden. Andel i sjöarna har däremot tillagts kronoparken utom utanför sagda delsträcka, Murjavare by och Juggijaur's skifteslag, som tillika fått vattnet utanför kronoparkens delsträcka.

Det vatten i Järtajaur—Fatjasjaur och i Harrijaur, som inom i sjöarna dragna gränser uteslutits från allmänningen och vissa övriga av ifrågavarande fastigheter, har redovisats såsom kronoöverloppsmark.

Såsom ovan nämnts stöter till Pärälvens högra strand invid mark tillhörande Purkijaur's skifteslag en flik av en kronopark, vilken ej fått vatten i älven. Denna kronopark sträcker sig från Pärälven åt öster fram mot Appöälven. Vid denna ligga ägor till byn Wajmat. Kronoparken tager här

hela älvmrådet och byn, i vars strandlinje dragits rågång, får vid kronoparken ej del i vattnet.

I sin vidare sträckning uppåt efter Appoälven omsluter byn älven med därvarande sel; och erhåller byn hela vattenområdet.

Längre ned efter Appoälven går älven genom ett skifte under Purkijaurs skifteslag, dock att på en mindre sträcka kronopark upptager stranden på älvens högra sida. Byn får hela älvmrådet och jämväl den del, som är utanför kronoparken, i vars strandlinje dragits rågång.

Den i södra delen av socknen belägna sjön Udtjajaur begränsas i norr av hemmanet Udtja samt i övrigt av kronoöverloppsmark. Inga gränser finnas på avvitringskartan dragna vare sig i fastigheternas strandlinjer eller i sjön. Enligt områdestilldelningen har sjön tillförts den kringliggande kronoöverloppsmarken.

Vid avvitrningen inom *Arjeplogs socken* har för kronans räkning gjorts betydande undantag av vattenområden. Dessa undantag ha ibland tagit sig uttryck däri, att byar väl hava fått områden i vattendragen, men att dessa områden blivit mindre än om lagens allmänna regel om fastighets vattenrätt skulle tillämpats. De enskilda byarnas andel i vattnen ha därvid understundom tillmätts mycket snävt. I andra fall ha rågångarna dragits i strandlinjen och helt uteslutit byarna från rätt till grund och vatten.

Vid Piteälvens vattensystem utgöras de längst åt väster belägna källsjöarna, där bebyggelse finnes, av Tjeggelvas, Skärfajaur, Saddajaure, Vuolvojaure, Labbas, Rappen m. fl.

Vid Tjeggelvas ligga två hemman. För det ena av dessa (Akkabakte), som med ett smalt skifte går ned till sjön, har rågången dragits i strandlinjen. Det andra hemmanet (Västerfjäll) har erhållit vattenområde efter i huvudsak allmänna grunder.

Rågången för en lägenhet, som ligger vid Skärfajaure, går i strandlinjen. Så är fallet även med en lägenhet på norra sidan Saddajaure—Vuolvojaure, under det hemmanen Norra Bergnäs och Arvliden vid samma sjöar fått vattenområden i vanlig ordning.

Ett hemman (Lövnäs) vid Rappen, utlagt på ömse sidor sjöns sydöstra del, har erhållit det omslutna vattenområdet. Hemmanet Sundnäs, som tilldelats ägor på ömse sidor om sjön Labbas, har likaledes erhållit det mellanliggande vattenområdet, under det samma hemman för mark vid sjön Rappen tilldelats endast ett mindre vattenområde.

Vid Egelatsjaure invid Pite älv har en av därvarande två fastigheter fått vattenområde i vanlig ordning, under det att den andra tilldelats snävare gränser i sjön.

Skellefteälvens vattensystem omfattar, bland annat, de stora sjöarna Hornavan, Uddjaur och Storavan med mellanliggande sjöutvidgningar och förbindelsevattendrag. I detta vattensystem synas i allmänhet vikar och i övrigt endast starkt begränsade vattenområden ha tilldelats angränsande byar, under det kronan behållit de stora öppna vattnen i sjöarna och ofta även vattnet ända in till stranden.

Längst i väster i Hornavan ligger Jäkkviks by på ett näs emellan sjön Myrträsk och en vik av Hornavan benämnd Myrviken. Byns mark omsluter Myrträsket. Den östra gränsen för byn går tvärs över Myrviken och lägger det inneslutna vattenområdet till byn. En bit därifrån är vid Hornavan beläget ett hemmansskifte (Tjärnberget), vars rågång mot sjön går i strandlinjen, därvid holmar invid stranden lämnas utanför hemmanet.

Laisviks by, belägen vid en vik (Laisluokta) och med ägor på ömse sidor om viken, har tilldelats hela viken.

För ett hemman (Voxnäs) vid en vik på norra sidan Hornavan har dragits rågång, som tillagt hemmanet drygt hälften av viken. Sedan framgår gränsen i sjön nära stranden så att endast ett mycket snävt område av Hornavan med därinom belägna holmar tillagts hemmanet. Jämväl hemmanet Högheden har endast erhållit ett snävt begränsat vattenområde i Hornavan. På samma sätt förhåller sig med hemmanet Strömnäs, vilket dock tillagts hela Rebakviken, på ömse sidor varom hemmanet har ägor.

Av Bougts bys tre skiften ha två tillagts snävt begränsade vattenområden, medan gränsen för det tredje, beläget mellan Hornavan och en vik av denna (Tjärkolis), dragits efter strandlinjen.

Vid Hornavan i dess sträckning nedom odlingsgränsen har en del hemman fått vattenområden i sjön, i regel dock endast inom snäva gränser (Norokholm, Sakkavare).

Nästan hela sjön Kakel vid sydöstra sidan av Hornavan och sammanhängande med denna har behållits åt kronan. En allmänningsskog på ömse sidor Kakels fortsättning åt öster, Lullepotten, har fått hela mellanliggande vattenområdet, och hemmanet Stensund vid samma vatten synes hava erhållit sjöområde i huvudsak efter regeln i 12 kap. 4 § jordabalken.

Hemmanen Björkudden och Stenstorp ha ej tilldelats vattenområden i Hornavan, respektive den närbelägna sjön Sakkajaure, utan rågångarna ha dragits efter hemmanens strandlinjer. Däremot har hemmanet Sakkaträsk tilldelats ett snävt begränsat område i Sakkajaure.

Runt sjön Uddjaur ligga många byar. Till flera av dem höra öar i sjön. För en del av dessa byar äro gränserna snävt dragna kring öarna eller längs stränderna, tilldelande byarna mer eller mindre knappa områden i vattnet. Vid många byområden (däribland länsmansbostället och delvis Prästbordet) har vid sjön och dess vikar rågången dragits i strandlinjen. Härvid förekommer, att öar strax utanför stranden undandragits byarna. Runt en större ö (Gustavsholm), som bildar skifte åt ett hemman, går rågränsen i strandlinjen. Däremot ha norra och södra rågångarna för ett skifte (Kyrkplatsens skifte), som är beläget på ömse sidor östra förbindelsevattendraget mellan Hornavan och Uddjaur, utdragits över vattendraget och lagt hela mellanliggande vattenområde till skiftet. I övrigt är nämnda vattendrag icke uppdelat mellan enskilda.

Kuorokvejks och Nurrholms byar ha tilldelats öar och holmar i Uddjaur och därvid ha mellanliggande vattenområden medföljt. Mullholms by, som tilldelats ägor på ömse sidor en bred vik i Uddjaur, har tillagts hela vatten-

området i viken. Längre öster ut i Uddjaur ligger ett hemmansområde (Kåttjokk) på ömse sidor en vik i sjön. Rågängen går här över vikens mynning, tilläggande även här viken åt hemmanet. Ett hemmansområde (Bello-näs) på en halvö har åt sjösidan omgivits av rågångar, som ganska snävt dragits runt öar utanför halvön.

Nästan hela det öppna vattenområdet i Uddjaur utgöres av kronopark.

Förbindelsevattendraget mellan Uddjaur och Storavan upptager en del sel (Välma, Makkajaur, Doljaur). Fastigheten Kasker—Vaxholm vid Välma har gent emot på andra sidan vattendraget liggande kronopark erhållit vattenområde i vanlig ordning. De på ömse sidor vattendraget i övrigt liggande byskiftena ha fått mellanliggande vattenområden.

Vid några väster om Uddjaur belägna sjöar (Aisjaur, Fluk, Akkelisjön), förbundna med Uddjaur med smala sund, ha där belägna hemman tilldelats vattenområden efter i vattnet snävt dragna rågångar. För två mindre fastigheter ha dock rågångarna dragits i strandlinjen eller strax invid.

I Storavan hava rågångar i sjön snävt dragits vid byarnas runt sjön belägna marker, omslutande närliggande öar. Vid ett hemman har gränsen lagts mellan stranden och utanförliggande öar, vilka jämte vissa vattenområden ingå i en kronoöverloppsmark. För tre vid Storavan belägna allmänningsskogar ha rågångarna dragits i strandlinjen. Det förekommer dock, att vid vikar och sund vattenområdet uppdelats mellan invidliggande enskilda fastigheter.

Naustajaure och, sammanhängande med denna, Slagnässjön, vilka vatten äro sel i Storavans avlopp, Skellefteälv, ligga invid gränsen mot Arvidsjaur socken. Vid den del av älven, som förbinder Naustajaure med den strax ovanför liggande Storavan, faller älven helt inom ett byområde. Detta grän-sar även mot Storavan, där området rågång utdragits ganska snävt omkring några öar, som tillagts byn. Byn Slagnäs, som har ägor på ömse sidor Naustajaure, har vattenområde i sjön. Jämväl Slagnässjön och Skellefte-älvens utlopp därifrån ha tilldelats Slagnäs by, som har mark även här.

Vid vissa jämförelsevis mindre sjöar i Arjeplogs socken norr och söder om Skellefteälvens vattensystem ha byarnas gränser i sjöarna dragits enligt lagens allmänna regel.

Byar med mark på båda sidor om Vindelälvens biflod Laisälven och av denna genomflutna mindre sjöar (sel) ha genom i älven, på ömse sidor byaområdena, dragna rågångar fått mellanliggande vattenarealer. En by med ägor blott på ena stranden har tilldelats endast ett begränsat vattenområde.

Inga strömfallsutmål synas ha utlagts.

Tre vid efteravvittringen 1910—1916 i Arjeplogs socken å kronans mark avsatta nybyggen vid södra stranden av Uddjaur ha avgränsats från sjön genom en smal markkrensa.

Förhållandet är detsamma beträffande vid efteravvittringen utlagda nybyggen vid förbindelsevattendraget mellan Uddjaur och Storavan.

Inom *Arvidsjaur*s socken har gjorts betydande undantag av vattenområden för kronans räkning.

Många av sjöarna ha genom uppdragande av de enskilda fastigheternas rågångar i strandlinjen intagits i angränsande kronoparker, och de enskilda ha icke erhållit andel i vattnen. Så är fallet vid Västra och Östra Kikkejaur, Malmesjoure, Mausjaur, Grundträsk, sjön Arvidsjaur, Månsträsk. I Östra Kikkejaur har dock ett par skiften till hemmanen Norra Holmnäs och Lindås erhållit mindre områden med därinom belägna holmar. I Västra Kikkejaur har hemmanet Storholmen tillagts vattenområde mellan stranden och den nära denna belägna Storholmen, som ingår i hemmanets ägor.

Sjön Lauker utgöres av kronopark med den begränsning, att Laukers by har tilldelats vattenområde i sjön till synes efter 12 kap. 4 § jordabalken, varjämte hemmanen Vaxnäs och Lövviken erhållit snävt begränsade områden. För hemmanet Sjönäs har rågång dragits efter strandlinjen.

Sjön Suddesjoure omgives av flera hemman. Hemmanen Suolojaur och Suddesjoure ha tilldelats begränsade vattenområden. I övrigt ha de enskilda fastigheternas rågångar dragits i strandlinjen.

Vid sjön Serrejaur ligger endast i obetydlig omfattning kronomark; men har större delen av sjön utlagts såsom kronopark. Västra ändan av sjön har helt tillagts krononybygget Serrejaur's första skifte, som har ägor på ömse sidor om denna del av sjön. Det andra skiftet, ehuru beläget intill sjön, har ej fått vattenområde däri. Vid sjöns norra sida belägna hemmanet Grannäs har utefter sina ägor tillagts ett snävt begränsat område i sjön med inom området belägna holmar. Det mitt emot på södra sidan belägna hemmanet Höganäs har ej erhållit något vattenområde.

Även den mindre, inom Arvidsjaur's socken belägna delen av Storavan, vars innersta område benämnes Avaviken, har i huvudsak tillagts kronan. Icke några hemman härstädes ha fått andel i vattnet, som ingår i kronopark, med undantag av ett hemman, Gullön, invid sockengränsen mellan Arvidsjaur's och Arjeplogs socknar.

Vid Betsajoure, som är upptagen på olika mättingsdistrikt, har hemmanet Tallträsk ägor på ömse sidor om sjön. Den del av sjön, som faller inom ett av mättingsdistrikten, har i sin helhet tilldelats hemmanet. Rågången för angränsande kronopark har dragits i strandlinjen. Å det närbelägna mättingsdistriktet har sjön tillförts kronoparken, med det undantag att hemmanet Katrineholm tilldelatas ett mycket snävt begränsat vattenområde. I förbindelseleden mellan Betsajoure och Grundträsk samt i sistnämnda sjö har hemmanet Tallträsk däremot ej erhållit något vattenområde.

Vid Långträsket ligga tre hemman. Två av dessa (Långträsket och Nordånäs), vilka ha ägor på ömse sidor sjön, ha tilldelats mellanliggande vattenområde, under det hemmanet Långudden, som har ägor utefter ena stranden, erhållit gräns utefter strandlinjen. Likaledes har vid sjön Abraure för ett hemman gränsen dragits i strandlinjen, under det ett annat hemman fått vattenområde i sjön.

Hemmanen omkring Hjärtejaur ha ej erhållit vattenområden i sjön, med

undantag därav att ett skifte till hemmanet Lundbacken fått ett litet vattenområde. Sjön i övrigt ingår i en kronopark.

Undantag av vattenområden för kronans räkning har gjorts även vid mycket små sjöar. För ett hemman (Forsheden) invid det sel i Byske älv, som benämnes Kilvejaur, har rågången dragits längs strandlinjen, och i tilldelningslängden redovisas vattnet därutanför under kronoparken på motsatt sida vattendraget. Invid sagda hemman ligger en allmänningsskog, som även går ned till Byske älv. Rågången för allmanningen är dragen i strandlinjen, varigenom hela älvområdet tillagts en motliggande kronopark. Även på andra ställen efter älven har vattnet undantagits från enskilda fastigheter.

Längs Skellefteälven möta inom Arvidsjaurs socken följande fastigheter: en kronopark (nr 7) — hemmanet Skidnäs med rågång dragen i strandlinjen och utan andel i älven, vilken tillagts kronoparken — samma kronopark — flik av hemmanet Västanås med rågång i älven, tilläggande hemmanet vattenområde däri — nämnda kronopark — ett skifte av hemmanet Treskifte vid en vik av älven (Snerraviken) med en i vattnet efter stranden dragen snäv gräns — kronoparken — en i älven belägen ö, som till största delen utlagts såsom tredje skifte till hemmanet Treskifte med snäva gränser i vattnet — hemmanen Björklund och Clementsnäs med rågång i strandlinjerna och utan andel i vattnet — kronoparken nr 6 — hemmanet nya Bastuselet med rågång i strandlinjen och utan vattenområde — sistnämnda kronopark — Leijonströms sågskog (vid avvitringen redovisad såsom hemmanet Ålderliden), som upptager en lång sträcka efter älven, med utanför liggande vattenområde till en del behållet under fastigheten men till större delen underlagt kronan genom rågång i strandlinjen; utanför Sågskogen har såväl i kronans som i fastighetens del av älven markerats en del forsar — ett skifte av hemmanet Wågträsk, beläget inom Sågskogen, stöter på en kort sträcka till älven; rågången är dragen i strandlinjen — kronoparken nr 3, utanför vilken ligga flera forsar — inom kronoparken vid älven hemmanet Bränträsk nr 1 med rågång i strandlinjen — allmänningsskog; vattnet utanför allmanningen tillagt denna; forsar ha utmärkts efter en stor del av allmanningen — inom allmanningen hemmanet Nylands andra skifte, beläget vid älven; rågång har väl ej dragits i strandlinjen, men har något vatten i älven ej redovisats under hemmanet, som sålunda ej äger del i älven.

Från kartan och beskrivningen över områdestilldelningen beträffande kronoparken nr 3 motliggande södra stranden av Skellefteälven inom Västerbottens län inhämtas, att därvarande skifteslag (Mörttjärn m. fl. byar och Wågträsk) samt Leijonströms stockfångsskog i vanlig ordning tilldelats vattenområden i älven. Förutom nämnda fastigheter finnas där två kronoparker.

Anmärkas må, att vattenfallsstyrelsen av styrelsen för nyssnämnda allmanning köpt en strandremsa om 200 meters bredd vid älven samt »all till allmanningen hörande rätt till vatten, vattenkraft och fiske i S:å älv» att tilläggas strandremsan.

Såsom oregelbundenheter enskilda fastigheter emellan kan nämnas, huru som vid gränsen mot kustlandet ligger sjön Gallijaur strax norr om älven med ett skifte av hemmanet Gallijaur gränsande till sjön. På södra stranden av sjön stöter allmänningsskog till. Allmänningens rågång har här dragits i sjöns strandlinje, varigenom hela sjön lagts under hemmanet.

Inom socknen synes ej ha utlagts några strömfallsutmål.

Såsom exempel på huru någon gång enskilda gynnats gent emot kronan kan nämnas, att inom en kronopark för en by utlagts ett skifte mellan två sammanflytande mindre vattendrag. Rågångarna omkring skiftet hava härvid dragits vid vattendragens motstående stränder på sådant sätt, att vattenområdet tillags skiftet.

Talrika äro å andra sidan de fall, då vattenområden i vanlig ordning tilldelats hemmanen och då sjöar belägna inom hemmansområden och kronoparker ingått i de invidliggande fastigheterna.

Slutligen må här antecknas, att å stränderna för de kronan undantagna vattenområdena i förevarande socknar ligga talrika ströängar hörande under enskilda fastigheter.

Såsom exempel till belysande av vattenfördelningen bifogas såsom *Bil. B* (se sid. 247) utdrag av en å lantmäteristyrelsens utredningsbyrå upprättad karta, upptagande trakterna vid Uddjaur, Kakel och östra delen av Horn-
avan.

I länsstyrelsens i Norrbottens län utslag såväl beträffande den allmänna avvitrningen som senare vidtagen efteravvittring inom länets lappmarker finnas intagna vissa beslut avseende kronans vattenrätt.

I utslagen över allmänna avvitrningen hänföra sig beslutena nästan utslutande till de förbehåll, som jämlikt § 7 i 1873 års avvitrningsstadga skulle göras dels rörande kronans och andra virkesägares rätt till flottning i därför användbara vattendrag samt mark för upplagsplatser för virke från kronans skogar och nödiga utfartsvägar från dessa ned till vattendragen dels ock för kronan till större strömfall, som kunde brukas till farleders öppnande, sjöars uttappning, ovanför belägna ägors befrielse från översvämningar med mera dylikt.

Vad särskilt angår undantagen av större strömfall, till vilka enligt avvitrningsstadgan borde av kringliggande mark avsättas nödigt utmål, har i utslagen för Gällivare, Jokkmokks, Arjeplogs och Arvidsjaur's socknar intagits förbehåll av samma innehåll som nyssnämnda därom i stadgan givna bestämmelser. I utslagen för de tre förstnämnda socknarna har förbehållet införts särskilt för varje hemman och nybygge samt efter förteckningen av de för fastigheterna avsatta allmänningsskogarna. Endast för ett par undantagsfall synes dylikt förbehåll saknas.

För Arvidsjaur's socken har tillämpats den ordningen, att förbehållet om större strömfall, i stället för att upprepas vid varje särskild fastighet, införts

såsom en generell bestämmelse, efter det alla hemmanens och nybyggenas områden fastställts, varjämte motsvarande förbehåll göres med avseende å den avsatta allmänningsskogen.

Förbehåll av ifrågavarande slag finnes däremot ej i slutliga utslaget angående avvitrningen i Karesuando socken. Såsom förut berörts hade i ett föregående utslag den 19 februari 1907 föreskrift om avsättande för kronan av de större strömfällen intagits även där och utsatts vid varje enskild fastighet. På besvär av kammaradvokattfiskalsämbetet undanröjde emellertid Kungl. Maj:t utslaget, enär utmål ej avsatts vid strömfällen. Avvittringsförrättningen återupptogs, därvid biträdde särskilt förordnad sakkunnig i vattenfrågor. För kronans räkning undantogs nu inom socknen belägna delar av Könkämä—Muonio och Lainio älvar ävensom 16 strömfallsutmål i dessa. Nytt utslag i ärendet meddelades av länsstyrelsen den 29 december 1915. Förmodligen på grund därav, att frågan om kronans vattenrätt reglerats genom nämnda särskilda bestämmelser, upptogs i utslaget intet särskilt förbehåll för kronan om rätt till strömfall.

I utslaget för Jukkasjärvi socken förekommer icke undantag för kronans räkning av större strömfall vare sig vid de särskilda fastigheterna eller såsom enhetligt förbehåll för dem alla. Vid några byar har anmärkts, att inom deras områden avsatts under kronans omedelbara disposition, bland annat, vissa arealer för strömfall eller platser invid strömfall. Härjämte finnes en särskild förteckning på mark, som för allmänt behov avsatts till »upplagsplatser och utmål vid strömfall».

Det i avvitringsstadgan föreskrivna förbehållet för kronan och andra virkesägare om rätt till flottning samt för kronan om upplagsplatser för virke från kronans skogar och utfartsvägar från dessa skogar till vattendragen finnes infört i alla avvitringsutslagen antingen vid de särskilda fastigheterna eller såsom allmänbestämmelse.

Efteravvittringar, avseende disposition av från allmänna avvitrningen kvarvarande, ej fördelad kronomark, s. k. kronoöverloppsmark, ha förekommit inom Gällivare, Jokkmokks, Arjeplogs och Arvidsjauras socknar men däremot icke inom Karesuando och Jukkasjärvi socknar. Vid dessa förrättningar ha dels utbrutits ytterligare ett betydande antal nedom odlingsgränsen till upplåtelse medgivna krononybyggen och dels utlagts områden för en del ovan odlingsgränsen upptagna olaga bosättningar (inhysingslägenheter), vilkas bibehållande godkänts. Lägenheter av sistnämnda slag, vilka i kameralt avseende benämnas frälsetorp, ha dock förekommit endast inom Jokkmokks och Arjeplogs socknar. I Gällivare socken berörde efteravvittringen endast trakterna nedom odlingsgränsen. Arvidsjauras socken är helt belägen nedom samma gräns.

Efteravvittringen i Arvidsjauras socken avslutades genom länsstyrelsens särskilda utslag åren 1900 och 1909. För Gällivare, Jokkmokks och Arjeplogs socknar meddelades utslag år 1918.

Vid efteravvittringarna ha, bortsett från den tidigare utförda efteravvittringen i Arvidsjauras socken, vattendragens betydelse varit föremål för ett

helt annat intresse från kronans sida än vad fallet var vid den allmänna avvitrningen, med undantag av den senast avslutade (Karesuando socken).

Vid efteravvittringarna samt vid avvitrningen i Karesuando socken medverkade vattenfallsstyrelsen vid utredningar rörande vattenfrågorna.

Beträffande dispositionen av kronöverloppsmarken nedom odlingsgränsen i Gällivare socken hade genom Kungl. Maj:ts brev den 24 november 1911 förordnats om avsättande av mark för kronoparker. Åt länsstyrelsen överlämnades att genom utslag i vederbörlig ordning meddela bestämmelser rörande de områden av överloppsmarken, som funnes böra disponeras såsom nybyggen och allmänningar, därvid länsstyrelsen hade att för kronans räkning undantaga inom dessa områden belägna forsar och strömfall ävensom nödiga utmål därinvid. I samband därmed, att vid efteravvittringen i nämnda socken avvitrningsstyresmannen avgav förslag i ärendet, meddelade han länsstyrelsen, att områden, som föreslagits åt enskilda, icke i något fall berördes av de större vattendragen inom avvitrningslaget (Råne och Lina älvar).

I förrättningsprotokollet för Jokkmokks socken har antecknats, att de till utläggande nedom odlingsgränsen i socknen ifrågasatta nybyggena icke innefattade mark eller vattenområden, som kunde beröras av företag med uppgift att tillgodose statens behov av vattenkraft. Så vore däremot förhållandet beträffande några ovan odlingsgränsen belägna inhysingslägenheter, utan att ändring i tilldelningsförslagen, såvitt anginge tomtplatser och därinvid liggande inägor, dock ansetts böra ske. Häremot framställdes ej erinran i länsstyrelsens utslag.

Vidare angives, att i största möjliga utsträckning åt kronan bibehållits vattenområden med vattengrund och om möjligt även holmar tillhörande Lule älv och de större sjöarna.

Vare sig vid efteravvittringen i Gällivare socken eller i Jokkmokks socken har med hänsyn till föreliggande förhållanden gjorts förbehåll för kronans räkning av större strömfall. Förbehåll om flottleds begagnande samt upp-lagsplatser och transportvägar för kronans virke har däremot intagits.

Vid efteravvittringen i Arjeplogs socken hade nedom odlingsgränsen, med ledning av undersökningar verkställda genom vattenfallsstyrelsen, verkställt ytterligare avvägningar i trakterna intill de större sjöar, där dämning ifrågasatts. Därvid hade inlagts kurvor, utvisande 3,2 meters höjd över högvattenytan å de områden, vilka berördes av föreslagna nybyggen. Sålunda angiven dämningssmark emellan nybyggets område och vattendraget hade i allmänhet bibehållits åt kronan. En del undantag härifrån hade dock vid avvitrningsberedningen gjorts. Hit hör 6 nybyggen, villas områden, till de delar de bestått av dylik dämningssmark, antingen utgjort särdeles smala strandremsor eller ock eljest varit av ringa areal. Dämningssmarken hade i dessa fall för undvikande av alltför oregelbundna begränsningslinjer ansetts böra tilldelas nybygget. Dessa nybyggen vore sedan lång tid tillbaka bebyggda och odlade. Ersättningsmark för vad som skulle tagas i anspråk för vattenregleringen funnes icke. Flyttning av nybyggena

kunde icke ske utan förnärmande av innehavarnas berättigade anspråk. Dessutom kunde ej anses vara med statens intressen förenligt att för tillgodoseende av dess behov av mark för en vattenreglering, som möjligen kunde tänkas genomförd i en långt avlägsen framtid, utbetala avsevärda ersättningar för odlingar och byggnader. Förrättningsmännen föreslogo fördenskull, att nybyggena skulle få behålla ifrågavarande mindre områden.

En annan undantagsgrupp omfattade 4 nybyggen, belägna vid Hornavan. Dessa skulle komma att i något större utsträckning än nyssnämnda nybyggen beröras av en eventuell uppdämning. Men då frågan om uppdämning av Hornavan angivits vara mindre aktuell och samma betänklighet mot upplåtande av föreslagna, där belägna nybyggen ej syntes böra göra sig gällande som beträffande de vid andra vatten belägna nybyggen, ansågo sig förrättningsmännen och kronoombudet böra föreslå dessa nybyggens utläggande på sätt skett.

Två redan bebyggda och odlade nybyggesområden hade däremot av förrättningsmännen föreslagits skola flyttas till andra tillgängliga områden samt på grund av sin för uppdämning utsatta belägenhet bibehållas åt kronan.

Genom de sålunda vidtagna ändringarna skulle, i förhållande till tidigare upprättat förslag, endast ett fåtal nybyggen komma att beröras av vattenregleringen i Skellefte älv.

På det sätt områdestilldelningen blivit verkställd ansågs anledning saknas till undantagande av utmål för kronans räkning.

Den föreslagna områdestilldelningen åt nybyggen blev genom avvittningsutslaget godkänd av länsstyrelsen.

Begäran hade framställts, att nybyggare måtte tillerkännas dels rätt att disponera av hänsyn till uppdämning undantaget område mellan nybygge och utanför varande vattendrag och dels härtill hörande strand- och fiskerätt. Med anledning härav förklarade länsstyrelsen i sitt utslag, att framställningen icke kunde i vidare mån bifallas än att i vissa angivna fall innehavare av nybygge, som angränsade sådant område, finge ej mindre kostnadsfritt med viss begränsning nyttja området till dess kronan behövde detsamma för dämning eller för annat ändamål, än även allt framgent tillgodogöra sig det fiske, som skulle tillkommit nybyggaren, därest nybyggets område angränsat det utanför varande vattendraget. Av dylika nybyggen med en markkremsa mellan nybygget och närliggande vattendrag upptages i utslaget ett fyrtiotal.

Även vid den prövning, som ägt rum för avgörande, huruvida inhyssingslägenhet ovan odlingsgränsen finge bibehållas av sin innehavare, förelåg utredning i vad mån undantag från lägenheterna behövde ske av områden erforderliga för tillgodoseendet av statens vattenfallsintressen. Vid den områdestilldelning som skett hade, i den utsträckning sådant ansetts skäligt, dylik mark bibehållits åt kronan. Med lägenhetsinnehavarna hade upprättats nyttjanderättskontrakt till marken.

För kronan gjordes förbehåll rörande flottleder, upplagsplatser och transportvägar.

Även för nybyggen och inhysingslägenheter blir fiskerätten beroende på i vad mån vattenområdet utanför fastigheten undantogs för kronans räkning.

Vad slutligen angår efteravvittringen i Arvidsjauras socken utlades därvid ett stort antal nybyggen. För varje nybygge gjordes förbehåll av vanligt innehåll om rätt för kronan till större strömfäll, flottleder m. m.

Vid efteravvittringarna utlades samtliga återstående överloppsmarker nedom odlingsgränsen såsom kronoparker. I Jokkmokks och Arjeplogs socknar omfördes även en del av kronoöverloppsmarken ovan odlingsgränsen till kronopark.

Uppfattningen i orten angående den jordbruksidkande befolkningens i Norrbottens läns lappmarker vatteninnehav och fiskerätt.

I samband med nybyggesupplåtelseerna hade fiskevatten anvisats nybyggarna i lappmarkerna, vare sig detta skett endast i den formen, att i länsstyrelsens insyningsutslag rörande nybygget utsades, att tillgång till fiskevatten funnes i trakten, eller ock, ehuru mera sällan, angåvos vissa bestämda vatten, där fiske finge ske. I praktiken ställde sig fiskeutövningen emellertid så att befolkningen fiskade överallt i vattnen i trakten. All mark låg då under kronan och gott om utrymme fanns.

Avvittringen, vid vilken nybyggen utbrötos ur kronomarken till självständiga fastigheter, medförde härutinnan helt ändrade förhållanden.

Vid de sammanträden, som av utredningsmannen höllos med befolkningen i Norrbottens läns lappmarker, blev frågan om den ställning, som efter avvittringen i fiskerättsligt avseende inträtt för den jordbruksidkande befolkningen, föremål för behandling. Tillika upptogs spörsmålen om den rätt den icke-jordägande ortsbefolkningen borde äga till fiske i kronans vatten likasom ock om upplåtelse av fiskerätt till sportfiskare och turister m. fl.

I detta sammanhang intages en sammanfattning av de synpunkter och önskemål, som framkommo rörande den jordbruksidkande befolkningens vatteninnehav och fiskeutövning. Ovissheten om de bestämmelser, som äro reglerande härutinnan, visade sig vara mycket stor.

Till en början må nämnas, att man allmänt utgick från, att tillgång på fisk är nödvändig för den jordbruksidkande befolkningen. En vidsträckt fiskeutövning förekomme. Det vore ock ett livsvillkor för jordinnehavarna att få fiska vidare omkring än vid byns skiften. Ändrades den tillämpade ordningen, skulle befolkningen anse sig utträngd från sina gamla rättigheter. Uttalanden gjordes, att det vore fara värt, att avfolkningen av fjällbygden skulle öka än mer, om man började beskära fiskemöjligheterna.

De vid sammanträdena lämnade upplysningarna giva vid handen, att byarnas vatten allmänt vore oskiftade. Någon delning av dem efter avvittringen hade ej förekommit. Jordägare i by plögade fiska icke endast i byns

odelade vatten. Låge flera byar vid samma sjö, begagnade de alla hela sjön. Hade kronan för kronopark eller annan dess mark strand vid sjön, fiskade byborna även inom kronans vattenområde. Sistnämnda fiskeutövning syntes understundom sammanhånga med den uppfattningen att, om byamark låge på ena stranden av ett vattendrag och kronomark på den andra, vattenområdet däremellan ej vore delat.

Uttalande förekom, att byborna och andra jordinnehavare fiskade mest i vatten, vid vilka de ej ägde strand, samt att i övrigt litet var fiskade var som helst i kronans vatten. Man ansåge, att härtill förelåge en på hävd grundad rätt.

Man åberopade och även uppvisade länsstyrelsens upplåtelse- och insyningsutslag angående nybyggen, vari angivas vissa sjöar, där nybyggesinnehavarna skulle äga rätt att fiska, men vid vilka deras vid avvitrningen utlagda fastigheter icke fått områden. Dylika fiskeplatser hade brukats släktled efter släktled och där hade, utan att någon gjort dem rätten stridig, uppförts båthus och tillfälliga bostäder att användas under fiskets bedrivande.

Den av byborna tillämpade fiskeutövningen vore även beroende därav, att byborna syntes föga medvetna om, att kronan vid avvitrningen behållit vattenområden utanför många enskilda fastigheters stränder. Allmänt utginge man från, att byarna ägde vattnet utanför sina stränder och att den som ägde strand också hade fiskerätt. Ibland hade man bekräftats i denna tro, då i handlingarna från de senare verkställda laga skiftena angivits, att skifteslagets vatten undantagits för gemensam räkning.

Understundom åberopas av myndighetspersoner gjorda uttalanden, enligt vilka fiskerätt skulle tillkomma hemmansägarna i vissa vatten även utanför deras hemman. I anslutning härtill hade de bedrivit sitt fiske och ville bibehållas därvid. Det vore först på senare tid, som det framgått för dem, att till fastigheterna icke hörde fiske i många av de av gammalt använda kronovattnen. Man hade ock numera börjat få en någorlunda klar uppfattning om vilka vatten som ägdes av kronan. Uppmärksamheten å fiskerättens begränsning hade ytterligare väckts genom rättegångar, där myndigheterna ingripit mot personer, som utan tillstånd fiskat i kronovatten, genom upplysningar av lappväsendets, domänverkets och fiskeriadministrationens tjänstemän samt genom de upplåtelse av fiskerätt, som av myndigheterna meddelades i allt större utsträckning. Emellertid erinrades, att vissa byar icke hade egna vatten och att, då man ej kunde reda sig utan fiske, man måste nyttja de av gammalt använda vattnen.

Efter avgörandet genom hovrättens i övre Norrland utslag den 14 april 1944 av ett mål angående olaga fiske i sjön Pjeskejaure, belägen på gränsen mellan Arvidsjaur och Piteå socknar, hade blivit vanligare att ansökan om fiskeupplåtelse gjordes. Enligt vad som förekommit i nämnda mål hade sonen till en hemmansägare, som ägde del i sjön, fiskat inom ett område därav tillhörande en kronopark. Häradsrätten ogillade den av åklagaren väckta talan om ansvar. Hovrätten ansåg att, även om hemmansägaren på

grund av nybyggesförfattningarna ägt fiska i hela sjön, hade genom avvittningen fiskerätten blivit inskränkt till den del av sjön, som tillagts hemmanet. Urminnes hävd till fiskerätt inom kronoparkens del hade ej heller vitsats. Hemmansägaren hade följaktligen saknat rätt att fiska inom kronans ifrågavarande vatten. Med avseende å vad i målet förekommit måste emellertid svaranden anses hava varit i god tro vid fiskets bedrivande, vadan även hovrätten ogillade åklagarens ansvarstalan.

Vid sammanträdena uttalades såsom önskemål, att ortsbefolkningen borde bibringas kännedom om var de ägde fiskerätt och var det vore förbjudet att fiska. Upplysningsverksamhet härutinnan vore av nöden.

Från de särskilda sammanträdena må här vidare anföras följande. Vid sammanträdet i *Jokkmokk* vitsordades bland de närvarande, att ortsbefolkningen fortfarande brukade fiska i kronans vatten såväl ovan som nedom odlingsgränsen, dock ej i sjöarna uppe bland kalvfjällen. »Vi fiska allmänt och ha hittills ej ansett oss behöva söka några tillstånd; fisket är nödvändigt för vår utkomst.» En utav de närvarande tillade, att man i kronans vatten endast fiskade till husbehov och att även icke-jordägare av gammalt ansett sig ha rätt att fiska; dock att de senare numera ofta sökte tillstånd, under det jordägarna fiskade som förut. Över huvud hade man ej skilt mellan hemmansägares och andra ortsbors fiskerätt. De som ej ägde jord bodde vanligen hos någon jordägare och fiskade tillsammans med denne.

Vid mötet i *Arvidsjaur* uttalades allmänt av hemmansägarna, att de ej heller i denna, helt nedom odlingsgränsen belägna socken känt till, att kronan förbehållit sig vatten utanför vissa hemmans gränser. Man hade i alla tider fiskat i vattnen utanför den egna fastighetens stränder liksom i andra byars vatten. Såsom exempel nämnes, att byborna vid Storavan fiskat i sjön, oavsett om vattnet legat utanför kronans eller enskildas stränder. Fisket i sjön hade ansetts gemensamt för kronan och övriga strandägare. De som ej ägde strand vid sjön ansågos ej ha rätt att fiska utan tillstånd. Ville jordbruksidkare fara och fiska i sjö eller älv med rikligare fisketillgång än i hemnavattnen, hade han kunnat göra detta, vare sig han varit fastighetsägare vid det andra vattnet eller icke och utan att vare sig de bofasta därstädes eller revirjänstemännen lade hinder i vägen. Denna frihet hade emellertid från kronans sida alltmer beskurits, och endast de intill respektive sjöar bosatta ägde numera fiskerätt.

En representant för en fiskevårdsförening i *Arvidsjaur* uttalade, att fiskerättsförhållandena inom lappmarkerna av gammalt varit ungefär lika överallt. Från första tiderna för bebyggelsen därstädes ända fram till omkring 1915 hade tillämpats en tämligen fri fiskerätt i fråga om husbehovsfisket.

Liknande uttalanden rörande ortsbefolkningens rätt till fiske gjordes i *Arjeplog*. Bybor meddelade, att man på många ställen hade »gamla papper», som klarlade, att hemmansägarna från gamla tider hade mycket vidsträcktare fiskerätt än lantmäterihandlingarna utvisade. Enligt insyningsresolutionerna för nybyggena vore exempelvis fiskevattnen i *Uddjaur* upp-

delade mellan byarna. Före avvitringen hade emellertid alla fiskat var de funnit för gott. Under avvitringen hade aldrig varit tal om fiskevattnen utan endast om skog och mark. Vid ett tillfälle hade avvitringsstyresmannen sagt, att han endast skiftade land och ej vatten samt att ortsborna finge fortsätta att fiska efter sina gamla papper och vanor. Även lång tid efter avvitringen hade det fortgått på detta sätt ända till dess det började bliva mera ont om fisk. Man hade då börjat undersöka vad det kunde stå i handlingarna om fisket och fann, att det ej förekom ett ord därom. De kunde därför ej tro, att fisket avvitrats. Ett så viktigt företagande hade rättvisligen icke kunnat ske utan befolkningens hörande. För den åsikten, att avvitring av fisket ej förekommit, talade också, att en del byar ej fått några stränder alls, fastän deras ägare fiskat i alla tider. Å andra sidan hade en del små hemman fått kvadratmil vatten. Hade fiskevattnen varit under behandling vid avvitringen, skulle områdestilddelningen fått andra figurer.

När senare från revirförvaltningens sida begärts, att de skulle köpa fiskekort, hade väl en och annan gjort detta, men skyldigheten därtill hade ansetts så tvivelaktig, att i fortsättningen ej lösts några kort.

Samtliga i Arjeplog närvarande jordägare förklarade, att de fiskade utanför sina stränder, även om fastighetens rågång enligt avvitringshandlingarna följde den egna strandlinjen. I stort sett fiskade man även gemensamt med kringliggande byar inom någon mils avstånd.

Beträffande fiske i kronovatten, där den egna fastigheten ej ägde strand, uttalades å ena sidan, att man även i senare tid utan särskilt tillstånd fiskat där. Å andra sidan upplystes, att man åtminstone till vissa vatten löste fiskekort. Det nämndes rörande en by, att byborna för en del år sedan arrenderat kronovatten, som vid byns anläggning insynats för byns räkning. Sedan man begärt besked i länsstyrelsen, hade upplysts, att de i fortsättningen skulle slippa betala arrende.

Man kunde väl ej komma ifrån, anförde ordföranden i Arjeplogs hushållningsgille, att vattnet utanför rågångarna mången gång tillhörde kronan. Men däremot ansåge han, att fiskerätten tillhörde de enskilda, så att kronan ej hade någon fiskerätt ens utanför kronoparkernas stränder. Det vore vid sådant förhållande orätt, att avgifter uppbares för fiskeupplåtelseerna.

Representanten för en vid Laisälven belägen by upplyste, att mången även där ansåg, att man hade en vidsträckt fiskerätt. Man hade emellertid ej velat taga några risker utan arrenderade omfattande vatten av kronan.

Lantmätaren i distriktet upplyste, att befolkningen i stort sett hade den uppfattningen, att rålinjerna på avvitringskartorna ej avsåge att uppdelade vattenområden. I den mån gränserna dragits i vatten, hade detta skett endast för att markera, att holmar och öar skulle höra till viss fastighet.

Av lappfogdens i norra fjälldistriktet uttalanden framgår, att det numera vore vanligt, att ortsbefolkningen endast efter tillstånd fiskade i kronans vatten ovan odlingsgränsen. Även lappfogden i södra fjälldistriktet upp-

lyste, att befolkningen, även hemmansägarna, i allmänhet löste fiskekort vid fiske i kronans vatten ovan odlingsgränsen. Endast då man fiskade i sjöar alldeles nära gården, sjöar som kanske på sin tid insynats för denna, uttogs ej fiskekort. I stort sett vore ock så, att jordägarna fiskade utan kort i sjöar, där både de och kronan hade strand, med en viss begränsning dock i de stora sjöarna och rinnande vattnen.

En vid sammanträdet närvarande f. d. överjägmästare i distriktet anförde, att domänverkets personal tolkat jordägarnas rätt till fiske ej endast under hänsynstagande till stadgandet i 5 § fiskelagen, att i insjöar och rinnande vatten strandägaren äger rätt att nyttja fiskevatten, som är beläget inom hans fastighets rå och rör eller eljest hör till dess ägor. Med rätt eller orätt hade ansetts, att strandägarna haft den vattenrätt, som angäves i 12 kap. 4 § jordabalken. Fiske utanför egen strand hade sålunda icke beivrats, även om vattnet där ägdes av kronan. Därför skulle det ej innebära någon större faktisk förändring, om en lag rörande strandägarens vattenrätt genomfördes liknande den år 1926 utfärdade lagen rörande vattenrätt inom Västerbottens läns fjälltrakter.

Vad särskilt anginge fiske i oskift vatten vållades, enligt vad en fiskeritjänsteman omtalade, mycket missförstånd av bestämmelsen i 10 § fiskelagen, att oskift vatten må alla, som däri äga del, bruka efter ty de kunna sänjas. Man trodde, att fiskevattnen vore oskiftade även olika skifteslag emellan. Å andra sidan vore det vanligt, att en hemmansägare, som ägde stränderna på ömse sidor om en bäck, ansåge att övriga delägare i skifteslaget ej finge fiska i bäcken, även om skifteslagets vatten vore avsatta för samfällt behov. Det skulle behövas ett förtydligande av bestämmelsen.

Direkta exempel anfördes på huru bönderna trodde sig ha rätt att fiska i kronans vatten. Vid Sautusjärvi, belägen inom Kiruna stadsområde, som motsvaras av förutvarande Jukkasjärvi socken, ligga två byar och en kronopark. Kronan har vid avvitrningen tilldelats vattenområdet ej allenast utanför kronoparken utan även framför den ena byns skifte, vars gräns mot sjön dragits i strandlinjen. Jordägare och myndigheter visste ej annat än att fiskerätten i hela sjön tillhörde de båda byarna.

Det berättas, hurusom vid laga skifte i en by inom Kiruna stadsområde framkom, att på grund av kronans förbehåll vid avvitrningen byns vattenområde i en angränsande sjö var mycket mindre än man dittills trott. Vederbörande revirförvaltare, som synes ha fört kronans talan vid förrättningen, hade då gått med på, att så skulle anses som om byns vatten nådde ut till sjöns mitt.

I andra fall har genom särskild undersökning klarlagts kronans rätt till vatten, där ovisshet rått rörande innehavet. Så har fallet varit beträffande de viktigaste vattendragen inom Karesuando socken. Med föranledande av framställning från länsstyrelsen skedde genom kammarkollegiet en utredning härutinnan. Av denna framgick, att den svenska delen av Könkämä-Muonio gränsälv ävensom den del av Lainio älv, som rinner inom Karesuando socken, vid avvitrningen avsatts för kronans räkning. För att upp-

lysa allmänheten härom har länsstyrelsen utfärdat en kungörelse i ämnet. Denna upptager förbud att utan tillstånd fiska i Könkämä älv. Härav har dragits den oriktiga slutsatsen, att fisket vore fritt i Muonio och Lainio älvar, och där har man fortsatt att fiska som förut. En bidragande orsak till det fortsatta fisket i Muonio älv synes ock ha varit, att olika meningar rått om, varest Könkämä älv slutar och dess fortsättning Muonio älv vidtager.

Tidigare hade man fiskat fritt i gränsälven utanför såväl byarnas som kronans stränder. Befolkningen i Karesuando har för övrigt pläгат fiska även i den finska delen av älven, liksom ortsborna på finsk sida fiskat i den svenska delen. Fisket har betraktats såsom gemensamt för alla å ömse sidor om gränsen. Detta hade ansetts som gammal hävd. Man hade ock behövt en så vidsträckt fiskerätt för att kunna skaffa sig husbehovsfisk, utan vilken befolkningen knappast skulle kunnat existera.

En innehavare av en utav de fjällstugufastigheter, som kronan till resandes bekvämlighet upprättat vid Könkämä älv, har förklarat, att fjällstuguäborna ansett sig ha rätt att fiska i älven utanför gårdarnas stränder, men att man för rätt att fiska annorstädes i älven sökt tillstånd. Man önskade nu rätt att få fiska gratis i kronovattnen, då det många gånger vore svårt att uppbbringa det belopp ett fisketillstånd kostade.

Beträffande bästa sättet för den jordägande ortsbefolkningens tillgodo-seende med fiske har framkommit många olika synpunkter och förslag.

Allmänt önskades, att en reglering skedde av rätten till vattnet utanför enskild tillhörig strand på sådant sätt, att de som av ålder brukat visst fiskevatten skulle få detta med full äganderätt. Såsom exempel, där dylik tillämpning borde ske, nämnas vissa byar, vilkas marker ginge fram till Stora Luleälv men som icke ägde fiskerätt där. I andra fall uttalades, att alla fastighetsägare borde äga fiskerätt i vattnet utanför fastighetens stränder fram till halva vattendraget på samma sätt som andra svenska fastighetsägare. Samtliga vid sammanträdet i Jokkmokk närvarande hemmansägare förenade sig i överensstämmelse härmed i en begäran, att de måtte tillerkännas vattenrätt enligt 12 kap. 4 § jordabalken.

Andra yrkanden voro, att kronan borde helt avstå från fiskerätten i sjöar, kring vilka jämte kronan sutte bönder, eller att kronans vatten borde delas mellan de olika skifteslagen eller att, ovan odlingsgränsen, vattnen borde nyttjas gemensamt av ortsbefolkningen samt därvid upplåtas på viss tid, så att kronan vid misskötsel av ett fiskevatten kunde ingripa, eller ock att byar, som hade gemensamma fiskevatten med kronan, borde få tillfälle att arrendera kronans del i vattnen.

Vid upplåtelse borde viss företrädesrätt givas ortsborna till det fiske de tidigare bedrivit. Arrendeavgifterna borde vara låga eller inga och upplåtelse-tiden utsträckas till några år.

En del önskade emellertid en återgång till den före avvitrings genomförande tillämpade ordningen. Denna ansågs innebära fri fiskerätt för jordägarna i alla kronans vatten.

I fall, där vattenområde utanför allmännings strand förbehållits kronan, ansåges allmänningsdelägarna böra ha rätt att fiska i vattnet. Detta borde vara förhållandet även i sådana fall, då delägarna bodde nedom odlingsgränsen men allmänningen låge ovan denna. Det åberopades, att enligt utredning av överlantmätaren i länet visat sig, att alla vatten invid de ovan odlingsgränsen i Jokkmokks socken belägna allmänningarna, även där allmänningarna helt omslöte vattnen, vore förbehållna kronan.

Vid efteravvittringen tillkommet frälsetorp, som ej fått eget vattenområde, borde beredas fiskerätt.

Om det ginge så att hemmansägarna finge fiskerätt i områdena utanför sina stränder, borde det tillses, att en skiftesägare ej hade möjlighet att neka andra att fiska i sitt vatten. Eljest skulle orättvisa uppstå, därest den ene hade fått ett brett och den andre ett smalt skifte vid stranden.

Det har också ifrågasatts, om det kunde vara skäligt, att en person, som ägde exempelvis endast en obetydlig strandbit vid någon av de stora lappmarkssjöarna, erhöle fiskerätt ut till och med halva sjön. Eventuellt kunde en sådan regel vara lämplig som den 1943 års fiskerättskommitté föreslagit beträffande vissa av de största sjöarna i landet.

Som ett särskilt skäl för jordägarnas behov av flera fiskevatten och en lämplig fördelning av dessa har erinrats, att i vissa fall fiske i en sjö kan utövas med större fördel vid en plats än vid en annan samt att fisken »går till» vid olika tider i olika sjöar och även inom samma sjö. Vid lektid kunde sålunda fisket vara helt koncentrerat endast till viss del av en sjö. Notdragning kunde understundom på grund av naturförhållandena med utbyte ske endast å vissa platser.

Fall omnämnas, då byarna väl hade fått vattenområdena men fisket därstädes genom vattenregleringar (exempelvis i Stora Luleälvs källsjöar) och flottledsbyggnader gått starkt tillbaka. Tillskiftandet av nya vatten ansågs i sådana fall väl motiverat för att landsbygdens befolkning skulle få det stöd av fiske den så väl behövde för sina jordbruk samt nära till hands liggande rekreationsmöjlighet för sin ungdom.

Beträffande sådana ägostyckningar, där bolag avskilt inägojorden men behållit skogen, borde den till denna hörande fiskerätten givas åt dem, som brukade jorden.

Man har även varit inne på tanken att hemman, som hade flera skiften, av vilka en del låge olämpligt till för att brukas från hemgården, skulle kunna få möjlighet att utbyta mindre lättillgänglig mark mot närmare belägen.

Byamännen vid sjön Tjeggelvas i Arjeplogs socken arrenderade av kronan omfattande vatten väster om sjön. Efter tillkomsten av alla sportfiskeklubbar hade de blivit oroliga och frågade sig, huru det skulle gå i fortsättningen, om de skulle få behålla sina arrendevatten eller om dessa komme att utarrenderas till sportfiskare, som hade råd att betala mera än de. De yrkade, att myndigheterna skulle se till, att ortsbefolkningens behov av fiskevatten tillgodosåges, innan några vatten utarrenderades till andra. Ortsbefolkning-

en skulle ock bliva synnerligen missbelåten, om sportfiskare söderifrån finge arrendera fiskevatten med ensamrätt.

Med avseende å regleringen av fiskutövningen i Arjeplog anförde fiskerinspektören i länet, att fisket i de stora sjöarna därstädes bedreves efter andra metoder än på andra håll. Här förekomme ett nära nog yrkesmässigt fiske, vilket vore ovanligt för Norrbottens lappmarker. Nu vore man orolig för detta fiske. En del byar vid Hornavan, Uddjaur och Storavan hade av gammalt sina notdragningsplatser i helt andra delar av sjöarna än där byarna låge ävensom mitt i sjöarna. Fiskemetoderna i dessa tre sjöar vore särpräglade. Han trodde ej, att en regel sådan som den fiskerättskommittén i sitt betänkande föreslagit för de stora mellansvenska sjöarna här vore lycklig. Då bleve fisket i största delen av sjöarna fritt för alla. Men detta fiske borde och måste till huvudsaklig del förbehållas ortsbefolkningen. Det vore av synnerlig vikt, att länsstyrelsen eller domänverket vid upplåtelse av fiskerätt i dessa sjöar, även då det skedde till ortsbefolkningen, låte fiskeritjänstemännen få ett ord med i laget, så att fiske med olämplig maskstorlek eller i övrigt olämpliga metoder förebyggdes. Eventuellt måste man utfärda en särskild fiskeristadga för dessa sjöar.

Det framhölls att, om fiske, som upplåtits till fjällägenheter och kronotorp, försämrats på grund av vattenreglering, fastigheterna borde kunna erhålla bättre fiskevatten. Beträffande kronotorp nedom odlingsgränsen anmärktes, att de bästa kronovattnen upplättes till sportfiskare och att kronotorparna fingo nöja sig med vad som bleve över. Detta missförhållande borde rättas till.

Till utredningsmannen har inkommit en del förfrågningar och erinringar beträffande omfattningen av den fiskerätt, som hörde till anmälarnas fastigheter. Anmälarna hava varit av den uppfattningen, att fisket i vattnen utanför deras fastigheters stränder hörde till fastigheterna. Tillika har gjorts gällande, att fisken, som vore angivna i insyningshandlingarna rörande upptagande av det nybygge, som motsvarade det nuvarande hemmanet, alltjämt finge nyttjas av hemmansinnehavaren. Numera hade emellertid uppkommit tveksamhet om fiskerätten.

En av anmälarna har omförmäلت, hurusom han försålt sin fastighet vid Lilla Luleälv i den tro att därmed följde fiskerätt i älven. Köparen hade emellertid senare stämt om köpets återgång, då han förmenade, att till fastigheten icke hörde något fiskevatten. Enligt anmälarens mening måste fiskevatten följa med jorden; och undrar han, om en sådan orättvisa kunde föreligga, att fiskevattnet fräntoges en fastighet, där fisket vore den enda binärningen till det torftiga jordbruket.

Utredningsmannen.

Först må erinras, att avvitrtingens i lappmarkerna ändamål var att tillskapa nya fastighetsenheter på sätt skett i andra delar av landet. I de utbrutna hemmanen och nybyggena ingå ej allenast vissa markarealer, utan även alla de särskilda, en fastighet tillkommande förmåner av skogsfångst, jakt, fiske med mera, vartill nybyggaren tidigare haft viss provisorisk nyttjanderätt på kronans kring nybygget liggande områden. Denna omvandling av nybyggarens rättigheter förbehådas i nybyggesförfattningarna. Där nämnes huru efter frihetsårens förlopp nybyggena eller, såsom de ock benämnas, hemmanen skulle »geometrice avtagas och skattläggas», d. v. s. inläggas på karta och skattläggas (1749 års lappmarksreglemente). Ett närmare uttalande huru därmed förhölle sig finnes i ett Kungl. Maj:ts brev den 30 september 1851 angående bestridandet av kostnaderna för dylika förrättningar. Där utsäges att, när den geometriska avfattningen av ett hemmans tillhörigheter för det dåvarande borde inom lappmarkerna inskränkas till hemmanets inägor, med avskiljandet från angränsande områden av de en by eller ett hemman tillhörande ägor finge anstå till dess den allmänna avvitrtingen i lappmarken komme att försiggå. Ordet »ägor» torde inbegripa alla till ett hemman enligt vanliga grunder hörande adper-tinenser. I 1873 års avvitrtingsförfattning föreskrives, att genom allmän avvitrting skulle från kronans marker nödiga områden tilldelas såväl de i lappmarken förut varande, icke behörigen avvitrtrade hemman och nybyggen, som ock de nybyggen, vilka kunde tillkomma vid avvitrtingen. Nybyggena skulle i likhet med andra hemman i landet erhålla områden, vilka i förekommande fall givetvis även kunde omfatta vatten. Några begränsningar avseende fiske eller andra ett hemmans särskilda rättigheter, vare sig beträffande land- eller vattenområden, givas icke i vidare mån än att kronan och andra virkesägare förbehöllos rätt till flottning i alla de vattendrag, där flottled funnes eller kunde upprensas, varjämte större strömfall undantogos för kronan. Dessa undantag avse just vattentilldelningen till de enskilda och visa hän på att vattnen inbegrepos under områdestilldelningen här som i andra landsdelar.

Avvitrtingshandlingarna tala ock tydligt om att så varit fallet. Vattenområden undantagas i stor utsträckning för kronans räkning; och detta bekräftas genom i fastigheternas strandlinjer eller snävt efter stränderna dragna rågångar.

Att närmare föreskrifter rörande vattenfördelningen saknas i avvitrtingsförfattningarna är helt naturligt. Allt sedan urgammal tid har här i landet funnits i lag reglerat vilka vattenområden skola höra till viss fastighet. För närvarande givas huvudbestämmelserna härom i 12 kap. 4 § jordabalken. Dessa bestämmelser kvarstå oförändrade sådana de intogos i 1734 års lag. Anledning saknades sålunda att i avvitrtingsförfattningarna intaga stadganden i ämnet i vidare utsträckning än där undantag gjordes från huvudreglerna (jfr Avdelning 3).

Såsom ovan berörts har frågan om de vattenområden, som tillkomma enskilda fastigheter i Västerbottens läns lappmarker ovan odlingsgränsen, ordnats genom särskild lagstiftning.

Inom lappmarkstrakterna nedom odlingsgränsen i samma län har, såvitt uttrönts, vattenområden tilldelats de enskilda fastigheterna i huvudsak enligt allmänna grunder. I anslutning till högsta domstolens bedömande av avvittningens ofullständiga genomförande, såvitt gäller förbehåll för kronans räkning av större strömfall och utmål därtill (jfr sid. 38), synes snarare kronan än de enskilda blivit lidande. Någon anledning föreligger icke att vidkommande enskildas fastigheter nedom odlingsgränsen företaga omprövning av vattentilldelningen.

Redogörelsen för den vid avvittningen inom lappmarkerna i Norrbottens län genomförda vattenfördelningen utvisar, huru åt kronan i betydande utsträckning behållits vatten, vilka enligt lagens föreskrifter om fastighet tillhörande vattenområde skulle ingått i fastigheten. Någon enhetlig princip för fördelningens genomförande har icke tillämpats. I vissa avvittningslag har mera, i andra mindre tillagts kronan.

I Karesuando socken ha två älvar, till den del de falla inom avvittningslaget, helt tillagts kronan, nämligen den svenska delen av gränsälven mot Finland, Könkämä-Muonio älv, samt Lainio älv.

Anledningen till att gränsälven i dess nämnda sträckning förbehölls kronan, må ha varit älvens karaktär av gränsälv. Härmed kan jämföras, att liknande förbehåll ej synes ha skett inom angränsande Pajala socken.

Vid den del av Lainio älv, som framrinner inom Karesuando socken, ligger endast ett hemman. Detta erhåller ej vattenområde, under det de enskilda fastigheterna vid älvens fortsättning inom Jukkasjärvi socken i allmänhet torde fått sådant i vanlig ordning.

Undantagen från lagens allmänna regler för fastighets vatteninnehav äro inom Jukkasjärvi och Gällivare socknar ganska obetydliga. I Jokkmokks, Arjeplogs och Arvidsjaurs socknar ha däremot omfattande förbehåll av vattenområden gjorts för kronans räkning. Särskilt synes Luleälvs vattensystem erbjuda goda exempel på tillämpad ordning.

Ej blott i de stora sjöarna och älvarna utan även i sjöar och rinnande vatten av mindre omfattning förekommer, att vattenområden, vilka vid tillämpning av vanliga grunder för fastighets vattenrätt skulle tillförts enskilda fastigheter, behållits under kronan. I överensstämmelse härmed ha i avvittningshandlingarnas beskrivning över områdestilldelningen de utslutna vattnen ej redovisats under den enskilda fastighetens ägoinnehav. Ibland anmärkes särskilt, att inom fastighetens område beläget vatten ej ingår i fastigheten eller ock att vattnet avsatts för allmänt behov el. dyl.

De vattenområden, som undantagits, ha i somliga fall omfattat hela vattenområdet utanför den enskilda fastighetens strand och i andra endast en del därav. Vid hela vattenområdets utslutande drages ej sällan på kartan rågång i den enskilda fastighetens strandlinje. Då en begränsad areal vatten tilldelats fastigheten, har rågången lagts mer eller mindre snävt efter

fastighetens strand, understundom uteslutande närliggande öar. Det inträffar någon gång, att gräns kan ha inlagts i vattnet utanför fastighets strand, utan att andel i vattnet tillagts fastigheten.

En fastighet, som har flera skiften vid samma sjö, kan ha erhållit vattenområde utanför ett skifte men däremot icke utanför ett annat.

Utanför enskild fastighet beläget vattenområde kan ha inskränkts till förmån för kronan, även om kronomark ej finnes på andra sidan vattendraget. Under kronomark kunna redovisas jämväl mera avlägset belägna vatten.

De kronan förbehållna vattnen bilda i många av de större insjöarna stora öppna ytor ingående i kronoparker eller kvarstående under kronoöverloppsmarken.

Tillika finner man, hurusom understundom i älvarna utanför enskildas fastigheter vattnet på ganska långa sträckor har undantagits för allmänt behov eller för allmän farled eller utan angivande av särskilt ändamål.

Vidare må erinras, att jämlikt bestämmelserna i § 7 avvitringsstadgan en del större strömfäll på marken utlagts för kronan. I samband med sådant förbehåll har, i anslutning till nämnda bestämmelser, även undantagits mark för utmål. Vanligt har varit, att utmålen vid älvarna utlagts av allenast fastmark, utan att särskilt vattenområde ingår i utmålet. Det vattenfall eller vattenområde i övrigt, för vars utnyttjande utmålet tillkommit, har, i den mån det ej på grund av strandrätt må tillhöra utmålet, tillförsäkrats kronan genom att vattnet, såsom ovan berörts, avsatts för allmänt behov, för allmän farled eller eljest för kronans räkning eller ock intagits under kronopark eller kronoöverloppsmark. Såsom exempel på utmål bestående endast av fastmark kan anföras, att icke i något av de vid Könkämä-Muonio gränsälv utlagda utmålen ingå älvmråden; men har vattnet i hela älven avsatts för kronan. I Lule älvs vattensystem finnas såväl utmål, vilka innehålla allenast fastmark, som ock de, vilka bestå både av dylikt område och det framrinnande vattnet.

Utmålen ha ej alltid utlagts på båda sidor om vattendraget. Ibland ligger utmålet endast på den ena stranden. På den motsatta stranden kan då möta enskild mark eller kronomark eller bådadera.

Har vid avvitrningen vatten avsatts för allmänt behov, torde vara påtagligt, att undantaget avser ett bibehållande av vattnet åt kronan. Annars skulle ibland icke kunna förklaras, att intet vattenområde ingår i visst utmål. Avsättning av mark har ibland skett för andra allmänna behov, såsom »båtplats eller upplagsplats». På kartan kan då för dylik plats ha angivits, att den tillhör Kungl. Maj:t och kronan. Detta bestyrker, att avsättningen »för allmänt behov» avser ett förbehåll för kronans räkning.

I detta sammanhang må erinras om de utmål, som äga strand endast på ena sidan älven, under det stranden mitt emot tillhör enskild fastighet. Förbehållet för kronans räkning av vattnet är där av särskild betydelse.

Ovan har omtalats huru i avvitringsutslagen med åberopande av § 7 avvitringsstadgan gjorts allmänna förbehåll för kronans räkning av större strömfäll. Ovisst må vara, om vid något tillfälle avsetts att i sådan ordning

tillförsäkra utlagt utmål särskilt vattenområde. Nämnas kan emellertid, att i Västerbottens läns lappmark nedom odlingsgränsen på vänstra stranden av Öre älv inom enskild mark (Örträsk by) vid ett strömfallet för kronans räkning avsatts ett område, vari enligt områdestilldelningen ej ingår vattenområde. Å motsatt sida av fallet ligger mark tillhörande byn, vilken erhållit andel i älven. Gränser i vattnet ha ej utlagts. Avsikten kan här ha varit att genom avvitringsutslaget allmänna förbehåll åt kronan av större strömfallet tillförsäkra kronan ifrågavarande fall att brukas under utmålet. Såsom förut berörts har ett dylikt förbehåll funnits vara utan verkan gent emot enskild strandägare.

Emellertid har bibehållandet av strömfallet åt kronan ofta skett i annan ordning än genom fallets och utmålets direkta avsättande. Strömfallet ha undantagits för kronan även genom vattenområdets invid fallet intagande inom kronopark eller kronoöverloppsmark eller, såsom synes ha kunnat ske, genom vattnets avsättande för allmänt ändamål, allt utan att strömfallet särskilt utmärkts å karta eller utmål i samband därmed utlagts.

De flesta enskilda fastigheter i Norrbottens läns lappmarker inneha fiskevatten. Nämda förbehåll av vatten för kronans räkning kunna likväl drabba fastighetsinnehavarna mycket hårt i fiskeavseende, om kronans rätt skulle strängt upprätthållas. Allt intill senaste tid har väl frågan varit av mindre betydelse. Den jordbruksidkande befolkningen har utövat fiske såsom den av gammalt varit van, d. v. s. man har utgått från, att fiske för ortsborna är tillåtet ej blott i de vatten, vari man under nybyggstiden var berättigad att fiska, utan över huvud var som helst i kronovattnen. En dylik uppfattning fortlever framför allt inom fjälltrakterna. Ju längre ned man kommer i den egentliga jordbruks- och skogsbygden börjar numera kunskap om fiskerättens begränsning att spridas och hänsynen till annans fiskeområde att överensstämma med den i allmänhet i landet rådande. Uppmärksamheten riktas i våra dagar alltmer på äganderätten till de olika vattendragen.

Tillika märkes, att fiskebehovet stigit genom folkmängdens ökning samtidigt som fisktillgången i vattendragen minskat genom starkare utfiskning. Härtill kommer, att fisket fått större värde såväl på grund av stegrade fiskpriser som genom möjligheten till upplätelser av fiskevatten till turister och andra personer från utomliggande trakter av landet.

Från myndigheternas och även enskilda fiskevattenägares sida göres alltm gällande jordägarens rätt att ensam få tillgodogöra sig fisket i honom tillhörigt vatten. När denna inställning vunnit allmän utbredning och ingripanden ske mot dem, som fiska i andras vatten, kunna stora svårigheter befaras uppstå för de fastighetsinnehavare, å vilkas fastigheter icke finnas tillräckliga fiskevatten för täckande av familjernas fiskbehov. Genom undantag av vatten för kronans räkning i så stor omfattning som skett vid avvitring och efteravvitring kunna förhållandena bliva besvärande, så mycket mer som de undantagna vattnen mången gång äro de för gårdarna bäst belägna.

Ortsbefolkningens, och särskilt jordbruksbefolkningens i fjällområdena, beroende av lätt tillgång till fisk är i förevarande avlägsna trakter väsentligt större än vad fallet i allmänhet är i andra delar av landet. De karga förhållanden, varunder jordbruket drives, de mången gång sparsamma arbetstillfällen, som stå till buds, och de även i övrigt ofta besvärliga näringsförhållandena medföra, att fiske i stor utsträckning måste tillgripas för livsmedelstillgångens utfyllande. I vissa trakter är hushållningen i huvudsak grundad å fisk. En stor fördel för jordbruksbefolkningen är under sådana omständigheter, att fiskbehovet kan lätt tillgodoses i närbelägna egna vatten. Kan detta ej ske, måste befolkningen skaffa sig fiskemöjligheter på annat håll, därvid särskilt kronans vattendrag komma i fråga. Även om en lösning av fiskefrågan sålunda må kunna vinnas, innebär det givetvis en omgång att behöva uppsöka andra, eventuellt avlägset belägna vatten. Svårigheterna växa ytterligare i våra dagar, då genom starkare utnyttjande av vattnen fisktillgången, såsom nyss berörts, ofta icke är så stor som tidigare.

Genom vattenförbehållen kunna vederbörande fastighetsinnehavare ha förlorat även andra förmåner än fiske. I de undantagna vattnen kunna uppkomma uppgrundningar av betydelse genom den naturliga och goda gräsväxt, som där ibland uppstår. Utanför fastighets strand kunna ock ligga mindre holmar med skog, ströängar och odlingsmark, vilka skulle tillfallit fastigheten, om allmänna regler för fastighets rätt i vatten följts. Detta gäller ock vattenrätten i de strömfall och forsar, som må ha funnits i de undantagna vattnen och icke äro av den storlek eller beskaffenhet i övrigt, att de enligt avvittringsstadgans bestämmelser bort tillförsäkras kronan.

För ägare och åbor å fastigheter, som icke erhållit fulla vattenområden, torde vattenundantagen framstå såsom en orättvisa vid jämförelse med innehavare av fastigheter med fullständig vattenrätt. Genom vattenområdenas undantagande ha de förlorat förmåner, som äro vanliga för fastighet.

Ur fastighetsbildningssynpunkt är även tydligt, att tillämpning vid vattenområdenas fördelning av allmänna grunder för fastighets vattenrätt skulle hidragit till större reda i jordinnehavet samt lättare överblick över de med olika fastigheter följande tillhörigheter.

De vidgade undantagen för kronans räkning av vattenområden ha, såsom ock vitsordats i samband med tillkomsten av 1926 års lag angående åter-skänkande till fastigheterna ovan odlingsgränsen i Västerbottens län av full vattenrätt, företagits mot allmänna lagens bestämmelser om den med fastighet förenade rätten till vatten utanför fastighets strand samt bestämmelserna i avvittringsstadgan.

Liknande skäl, som lågo till grund för tillkomsten av nämnda 1926 års lag, ha ansetts förefinnas för en revidering även av den vid avvittringen i Norrbottens läns lappmarker verkställda fördelningen av vattenområden. Man torde dock icke kunna bortse från, att förhållandena därstädes äro i viss mån skiljaktiga.

Den förlust kronan skulle lida genom ett överförande till fastigheter i Norrbottens läns lappmarker av från dem undantagna vattenområden skulle bli väsentligt större än som drabbade kronan genom tillerkännande enligt 1926 års lag av fulla vattenområden åt fastigheterna i de västerbottniska lappmarkerna ovan odlingsgränsen. Först må erinras, att vid regleringen av vattentilldelningen därstädes var fråga endast om trakterna ovan odlingsgränsen och sålunda om mycket mindre områden än i förevarande sammanhang, inbegripande alla norrbottniska lappmarkerna. På grund av naturförhållandena finnas ock i sistnämnda lappmarker flera och ofta värdefullare strömfall än i Västerbottens län ovan odlingsgränsen. Vid avvitrningen inom lappmarkerna i sagda län synes tillika avsättandet enligt avvitrningsstadgans föreskrifter av strömfall för kronans räkning jämte utmål invid stränderna ha skett mera systematiskt än vid avvitrningen i Norrbottens läns lappmarker. Såsom framgår av förarbetena till 1926 års lag om reglering av vattenfördelningen, ansågs, att genom strömfallsundantagen i de västerbottniska fjälltrakterna de mera värdefulla fallen bevarats åt kronan och att vad därutöver återstod var av jämförelsevis mindre betydelse. Av vattenfallsstyrelsen hade värdet av de strömfall, som ingingo i vattenundantagen och genom lagen skulle återföras till enskilda fastigheter, överslagsvis beräknats till 200 000 å 300 000 kronor.

Inom de norrbottniska lappmarkerna ha genom själva utmålsförbehållen vattenfall icke i samma utsträckning avsatts för kronans räkning. Såsom förut angivits ha många strömfall där behållits åt kronan genom förläggandet av vattenområdet vid fallet inom gränserna för en kronopark eller kronoöverloppsmark eller ock har detsamma jämte angränsande vattenarealer avsatts för allmänt behov eller såsom allmän farled. Understundom har därvid i strandlinjen för enskild, vid vattendraget belägen fastighet dragits rågång för att än tydligare påvisa fastighetens begränsade rätt. Så har exempelvis skett i det vid Stora Luleälv belägna hemmanet Porjus strandlinje mot Porjus vattenfall. Hela fallet har därigenom lagts under motliggande kronopark. På sin tid fördes rättegång om andel för hemmanet i älven; men blev denna talan ogillad av domstolarna (målet slutligen avgjort genom Svea hovrätts dom den 31 december 1914). Motsvarande förhållande föreligger längre ned efter älven vid Liggaforsen strax söder om Harsprånget. Liggaforsens ena strand angränsas till större delen av sin sträckning av hemmanet Ligga. Kronan äger motsatt strand. I rättegång mellan kronan och ett aktiebolag såsom ägare av hemmanet har kronan förklarats äga bättre rätt än bolaget till vatten och grund utmed hemmanets område och strand, enär vid fastställd avvitrningsförrättning älvens hela område på ifrågavarande sträckning tilldelats kronan (Svea hovrätts laga-kraftvunna dom den 14 mars 1919). Liggaforsen är vattenfallsstyrelsens närmast förestående utbyggnadsföretag. Längre ned i Luleälven finnas ytterligare vattenfall med liknande ordning beträffande vattenrätten.

Skulle inom de norrbottniska lappmarkerna en vattenreglering ske i samma ordning som i Västerbottens läns fjälltrakter, skulle betydande vatten-

fall, som nu tillhöra kronan, komma att åtminstone med ena hälften tillfalla enskilda fastigheter. Även vid strömfallsutmål, vilka utgöras endast av fastmark, synas vattenområden kunna komma att tillföras enskilda. Värde av de vattenområden, som genom en dylik reglering skulle frångå kronan, motsvara högst väsentliga belopp. Anmärkas må, att härvid skulle väckas frågan i vad mån fastighetsägare, som genom rättegång förklarats icke inneha andel i vatten angränsande hans fastighet, bör genom regleringen erhålla vattenområde.

Ytterligare omständigheter föreligga. Under tiden efter tillkomsten av 1926 års lag har beträffande vattnens ekonomiska tillgodogörande skett en stark utveckling. Då 1873 års avvittringsstadga utfärdades, räknade man med att endast större strömfall kunde vara av värde för kronan. Såsom skäl för dessas avsättande åberopas i stadgan fallens disponerande för »farleders öppnande, sjöars uttappning, ovanföre belägna ägors befrielse från översvämningar, med mera dylikt». Genom strömmarnas utnyttjande för utvinnande av elektrisk kraft ha fallen numera blivit av helt annan betydelse och äga ett helt annat värde. Med teknikens utveckling kunna tillika i våra dagar tillgodogöras ej endast de fristående större strömfällen utan även mindre fall och forsar samt hela sträckningar i strömmarna. På olika sätt, såsom genom tunnlar och uppdämningar, kunna betydande fallhöjder skapas. Vidare utbyggas sjöar för fallhöjdens utökande eller till vattenmagasin för vattnens jämnare och bättre tillvaratagande vid kraftverken. De stora arealer av rinnande vatten och sjöar, som vid avvittringen bevarades åt kronan, ha genom möjligheten av vattnens vidsträcktare tillgodogörande fått en helt annan allmän, social och ekonomisk betydelse än tidigare.

Omfattande och dyrbara undersökningar skulle krävas för ett närmare bestämmande av sjöarnas och strömmarnas behövlighet för kronan och det värde de representera. Mången gång torde detta framgå först vid utredning rörande utbyggandet av den särskilda vattenanläggningen. Värderingen erbjuder så mycket större svårigheter som ovisshet synes råda om själva värderingsgrunden. Av vattendomstolarna torde numera utdömas ersättning för allt strömmande vatten, även om det framflyter mycket sakta och nivåskillnaderna äro små. Men även sjöarna lära icke sakna intresse. Hela vattensystemet är en enhet, och det synes svårt att verkställa en differentiering emellan strömstråk, lugnare framflytande vatten och sel (älvarnas utvidgning i sjöar). Det kan visa sig, att kronans undantagna vatten i sig innesluta nyckelpositioner, som, där kronan ej innehade desamma, måste i händelse av vattenreglering förvärfvas.

En ingående värdesättning av de kronan förbehållna vattnen synes emellertid i detta sammanhang överflödig. Den verkställda undersökningen rörande vattenfördelningen vid avvittringen utvisar, att inom vattenområden, vilka särskilt undantagits för kronans räkning och som eljest skulle tillfallit enskilda fastigheter, finnas strömfall, forsar och sjöar av vikt ur vattenkraftssynpunkt. I vattenfallsstyrelsen har vid utredningsmannens hän-

vändelse dit i ämnet ansetts tillräckligt att framhålla, att enbart vid Stora Luleälv flera strömfäll är belägna i vatten, framflytande mellan kronopark vid ena stranden och enskild fastighet vid den andra. Kronans rätt till hela vattnet i älven har där bevarats genom vattnets upptagande under kronoparkens område. Det torde sålunda helt alltmänt kunna konstateras, att de undantagna vattens betydelse för vattenkraftsanläggningar motsvarar högst betydande summor.

De undantagna vattens största värde ligger givetvis i deras utnyttjande för utvinnande av vattenkraft. Om icke i ekonomiskt hänseende så dock ur social synpunkt äro emellertid vattnen av stort intresse för det allmänna även ur fiskesynpunkt. Antalet upplåtelser av fiskerätt i kronovattnen inom lappmarkerna har genom turistväsendets och friluftslivets utveckling, lättare avsättning av fisk m. m. under senare tider avsevärt ökat. Även lappmarksborna själva ha börjat i större utsträckning arrendera fiske i dessa vatten. Efterfrågan å fiskeupplåtelser kan väntas komma att undan för undan än mer ökas.

Med avseende å kronans lappmarksvatten må erinras, att ovan odlingsgränsen fisket tillgodogöres för lapparnas räkning. Med stöd av 56 § renbeteslagen och Kungl. Maj:ts särskilda bemyndigande ske upplåtelseerna genom länsstyrelsen. Inflytande avgifter skola användas till förmån för lapparna. Den största avkomsten utvinnes väl genom upplåtelser i andra vattendrag än de, vilka vid avvitrningen särskilt förbehållits kronan; men även inkomsterna från sistnämnda vatten innebära ett värde. I lappmarkstrakterna nedom odlingsgränsen, där skogsstatens tjänstemän ombesörja fiskeupplåtelseerna och avgifterna ingå direkt till kronan, kommer motsvarande minskning att inträda i kronans egna inkomster. Även om denna förlust i och för sig är utan betydelse, är frågan om vattens upplåtande av vikt för allmänhetens tillgodoseende med turistfiske samt även för ortsborna.

De inkomster, som i övrigt kunna inflyta genom andra upplåtelser inom de undantagna vattenområdena, såsom av slätterängar och skog å därinom belägna holmar, genom uppgrundningar i vattnen o. d., uppgå i allmänhet till ringa belopp.

Användningen för flottning av de för kronans räkning från enskilda fastigheter undantagna vattnen är väl av stor betydelse. Denna fråga regleras emellertid genom särskild lagstiftning i huvudsak oberoende av vem som äger vattnen. Såsom samfärdsleder tillgodose dessa vatten endast en viss lokal trafik, och vattendragen ha i detta avseende i mycket förlorat sin betydelse efter den utbyggnad av vägarna, som numera skett. Där livligare båtförbindelser ännu förekomma, såsom i vissa av de större sjöarna, lära de kunna uppehållas på samma sätt, vare sig den ene eller andre innehar vattenområdena.

Genom 1926 års lagstiftning rörande vattenfördelningen inom Västerbotens läns lappmarker ovan odlingsgränsen överfördes till de enskildas fastigheter samtliga de vattenområden, vilka vid avvitrningen behållits för kronan, bortsett från de med strömfällsutmålen förbundna vattnen. Fastig-

heterna fingo de vattenområden vid deras stränder, som tillkomme dem i anslutning till lagens allmänna grunder. Därest även de enskilda fastigheterna i Norrbottens läns lappmarker erhålla de vattenområden, som äro belägna närmast deras stränder, skulle, såsom förut berörts, stora värden frånhändas kronan. Genom ordningen för avvitrtingens genomförande i de norrbottniska lappmarkerna skulle de fölorade värdena där vara större än i de västerbottniska lappmarkerna ovan odlingsgränsen. Såsom exempel på de stora förluster, som skulle förorsakats kronan vid ett avstående av de i förstberörda trakter undantagna vattnen, har nämnts huru Porjus och Ligga vattenfall till sin ena hälft skulle tillförts innehavarna av inviddigande hemman.

När det gäller vattendragen i Norrbottens läns lappmarker, synas jordägarna därstädes knappast kunna göra anspråk på de utanför deras fastigheter förbehållna vattnen med samma styrka som jordägarna i Västerbottens fjälltrakter. Regleringen av kronans särskilda vattenundantag och överlämnandet av dessa till vederbörande fastigheter skedde i sistnämnda trakter i omedelbar anslutning till avvitrtingen. Fastigheterna hade där icke hunnit under många decennier gå hand ur hand, utan de, som vid avvitrtingen voro fastigheternas ägare och åbor, fingo själva vara med om slutliga fastställandet av sina fastigheters innehav. I stort sett sutto samma ägare å fastigheterna såväl vid vattnens undantagande vid avvitrtingsförrättningarna som vid deras återställande genom 1926 års lag. I Norrbottens läns lappmarker har en avsevärd tid förflutit från den allmänna avvitrtingens avslutande. Detta skedde under åren 1883—1898 samt, i Karesuando socken, 1915, sedan ett tidigare av länsstyrelsen år 1907 meddelat avvitrtingsutslag upphävts och ärendet återförvisats. Med få undantag, utom möjligen i Karesuando socken, torde de personer, vilka blevo innehavare av de vid avvitrtingen nybildade fastigheterna, numera ha lämnat dessa. Även såvitt angår Karesuando socken har ganska lång tid förflutit. De som nu sitta å fastigheterna ha nästan genomgående förvärvat dem med den omfattning och de rättigheter i övrigt fastigheterna erhållit vid avvitrtingen samt med ett däremot svarande värde. De nuvarande hemmansägarna och åborna kunna sålunda icke sägas ha lidit någon förlust genom vattenundantagen. Visserligen kan härvid icke bortses från, att mången fastighetsinnehavare levat i den tron, att fullständig vattenrätt följt med hans fastighet. Gent häremot kan dock åberopas, att på senare tid genom uppmärksammade rättegångar samt myndigheters ingripanden och upplysningar kännedom alltmer spritts bland befolkningen, att de enskildas vatteninnehav ofta äro mer eller mindre begränsade. För en annan kategori jordinnehavare, såsom bolag och andra med lätt tillgång till juridisk sakkunskap, lärer föreligga full kännedom om, vilka rättigheter med avseende å angränsande vatten, som äro förbundna med deras fastigheter. För dessa skulle en fullständig vattentilldelning utgöra en oväntad gåva, som från det allmännas sida må synas föga motiverad.

Beträffande de vid efteravvitrtingen utlagda nybyggena och frälsetorpen

verkställdes avvittringen, förutom enligt gällande författningar, även med ledning av särskilda Kungl. Maj:ts föreskrifter. I dessa förutsattes undantag för kronans räkning av vattenområden även utöver större strömfall. Om vidkommande den allmänna avvittringen må kunna sägas, att därvid gjorda undantag utanför enskilda fastigheters stränder, bortsett från större strömfall, sedermera kommo såsom en överraskning för många fastighetsägare, kan detta ej ha varit fallet vid efteravvittringen. Då utfärdade bestämmelser och verkställda undersökningar av vattendragen lära ej kunnat undgå allmänhetens uppmärksamhet.

I övrigt må, särskilt efter så lång tids förlopp efter avvittringens avslutande, även för fastighetsinnehavarna själva framstå såsom förenat med orättvisa, att vid ett överförande till de enskilda fastigheterna av undantagna vattenområden en tillfällighet blir avgörande för, om den ena eller andra fastighetsägaren eller åbon må komma att tillföras ett väsentligt värde. Enligt avvittringsstadgan skulle de större strömfällen avsättas åt kronan, ehuru så förvisso ej alltid skejt och ej heller alltid utförts i den ordning stadgan angiver. De mindre fall och forsar, som avsetts kunna tillfalla jordinnehavarna hade vid tiden för stadgans tillkomst föga ekonomisk betydelse. Vid en reglering, där fastigheterna tilldelas fulla vattenområden, kan en fastighet erhålla ett strömfall eller annat vatten, som i våra dagar motsvarar ett stort belopp, under det en annan fastighet icke mottager något eller, om fastighetens strand är kort eller vattnet obetydligt, vad den får är av ringa värde. En ytterligare svårighet föreligger här i bedömandet av vilka strömfall, som må vara att behandla såsom »större» och böra bevaras åt kronan redan enligt avvittringsstadgans föreskrifter, och vilka skola anses icke böra upptagas bland dem.

Beträffande vissa vattendrag framträder med särskild styrka, att de böra kvarstå i kronans hand. Så är fallet beträffande den inom de norrbottniska lappmarkerna belägna delen av Könkämä-Muonio gränsälv. Såsom förut berörts har denna älv i hela sin nämnda sträckning förbehållits kronan. Detta har först nyligen blivit klarlagt för allmänheten genom ovan omförmälda (s. 65), av kammarkollegiet verkställda utredning. Länsstyrelsen, som äger att i älven verkställa fiskeupplåtelser till lapparnas förmån, uttager nu för dylika upplåtelser en mindre avgift av innehavarna av de vid älven liggande fastigheterna. Med avseende å älven kunna uppkomma spörsmål av internationell natur i samband med fiske- och vattenrätt, vattenfalls utnyttjande, uppgründningar m. m. För kronans räkning har därstädes av fastmark undantagits 14 utmål. Fall och vatten vid utmålen ha tillförsäkrats kronan genom hela den svenska delens av älven bevarande åt kronan. Denna älvens karaktär av gränsälv och dess därmed förbundna särskilda ställning samt kronans stora intressen i vattendraget i händelse av dess tillgodogörande för vattenkraftsändamål tala för att rätten till älven kvarblir i kronans hand.

Med hänsyn till de stora värden det här gäller och den alltmera ökade betydelsen för kronan att förfoga över sina vattenfall, strömmar och sjöar

synes ett överlämnande till de enskilda fastigheterna under äganderätt, respektive åborätt, av de vid avvittringen för kronans räkning undantagna vattenområdena utanför deras stränder icke böra ifrågakomma. Det bör ej heller ske med den begränsande föreskrift att, i anslutning till avvittringsstadgans föreskrift om avsättande åt kronan av större strömfall jämte utmål, i varje fall dylika strömfall i sin helhet, även om enskilda fastigheter invid dem äga strand, bibehållas under kronan.

Anledning föreligger dock att tillse i vad mån de svårigheter, som drabbat innehavarna av fastigheter med begränsade vattenområden i förhållande till innehavare av fastigheter med full vattenrätt, må kunna utjämnas. Det huvudsakliga gagn, som fastighetsinnehavarna med hänsyn till sina dagliga levnadsförhållanden ha av vattnen, är fisket i dessa. För hushållen i förevarande trakter är, såsom förut betonats, av största vikt att kunna erhålla lätt tillgång till fisk. Sådana ha förhållandena varit alltsedan bosättning började uppkomma; och, såvitt man kan överblicka, torde detta behov komma att alltjämt kvarstå, även om det icke, sedan jordbruket och utvecklingen i övrigt även här gått framåt, gör sig så starkt gällande som i äldre tid. Erhålla fastighetsinnehavarna rätt att fiska i de från deras fastigheter undantagna vattnen, skulle de tillförsäkras en väsentlig förmån. Den förlust, som genom upplåtelse av en dylik rätt drabbat det allmänna, skulle i huvudsak gå ut över de nomadiserande lapparna, vilka äga rätt att disponera avkastningen av fiskeupplåtelser i kronans vatten ovan odlingsgränsen. Skadan skulle föga beröra de enskilda lapparna, vilka i överensstämmelse med gällande lag i allmänhet skulle kvarstå vid sin rätt att fiska även i de vatten, där fiskerätt skulle givas de enskilda. Begränsningen av antalet fiskeupplåtelser åt utomstående skulle dock icke i mera kännbar grad påverka lappmenighetens inkomster, även om den innebär förlust. Denna lär icke vara av den storleksordning, att särskilt vederlag bör betingas. Kronans direkta förlust genom minskat antal fiskeupplåtelser nedom odlingsgränsen torde ej bliva stor.

Av en viss betydelse för fastighetsinnehavarna skulle även vara att erhålla rätten att disponera de uppgrundningar, som kunna uppstå inom de undantagna vattnen. Dylika uppgrundningar kunna vara till nytta för jordbruken genom den gräsväxt, som ibland uppstår därstädes. Fastighetsinnehavarna äro de, som bäst kunna tillgodogöra dylika uppgrundningar. För kronan är den förlust, som skulle föranledas genom deras upplåtande, ringa.

Rörande rätten till holmar inom undantaget vattenområde synes icke finnas anledning att vidtaga någon ändring i vad genom avvittringen fastställt. Då vid avvittringen uppskattning skedde av den mark, som i överensstämmelse med avvittringsstadgans beräkningsgrunder skulle tilldelas de särskilda hemmanen, togs givetvis hänsyn till holmar av någon större betydelse. Att nu tillägga fastigheter dylika öar skulle innebära en omotiverad utökning av fastigheterna. Skäl synes ej heller föreligga att rubba fastighetsindelningen för att tillföra fastigheterna holmar, som vid avvittringen redovisats såsom impediment.

Till strandinnehavarna synes sålunda böra upplåtas rätt till fiske och uppgrundningar i sådant vattenområde utanför deras fastigheter som enligt allmänna grunder skulle hört till dessa, men vid avvitringen behållits under kronan. Nämnade förmån torde icke böra givas fastighetsinnehavarna med samma rätt, varmed de inneha sina fastigheter. Lämpligen synes den böra begränsas till en avgiftsfri, bestående nyttjanderätt, som åtföljer stamfastigheten. Av endast fiske utan rätt till vatten och grund synes icke kunna skapas en fastighet, lämplig vare sig att tilläggas stamfastigheten eller bestå såsom självständig. Medgives ägande- eller åborätt till fisket inom visst vattenområde, skulle kronan tillika berövas möjligheten att där göra upplåtelser åt andra personer. Hinder häremot skulle innebära en olägenhet bland annat därutinnan, att de vattenområden, vari fisket skulle tillföras en del fastigheter, bliva synnerligen betydande och större än fastighetsinnehavaren behöver för eget behov. Såsom exempel kan nämnas sjöar sådana som Stora Luleträsk, Hornavan och Uddjaur. Till den enskilda fastigheten skulle där höra fiskerätt i ett mycket långsträckt och omfattande sjöområde fram till sjöns mitt. Ett under ägande- eller åborätt upplåtet fiskeområde kan ock motverka ett rationellt ordnande av fisket i hela sjön. I kronans hand utgör det för kronan undantagna vattenområdet jämte eventuellt tillhörande fastmarksområde en fristående fastighet, som är oberoende av de vid sjön belägna enskilda skifteslagens oskiftade fiskevatten och kan disponeras för särskilda upplåtelser. Detta kan vara av värde, enär det bland annat kan inträffa, att fisket allt efter olika årstider bäst bedrives i olika delar av sjön. Dessa platser böra då kunna i möjligaste mån stå öppna och fördelas mellan de fiskebehövande, därvid emellertid må tillses, att upplåtelser ej ske i sådan utsträckning till utomstående, att fastighetsinnehavarnas möjligheter till ett lönande fiske förstöras.

Uppgrundningarna böra givas samma ställning i formellt hänseende som fiskerättigheterna.

Uppfattningen att kronans vatten icke böra med ägande- eller åborätt upplåtas till enskilda fastighetsinnehavare för att bereda dem bättre fiskemöjligheter överensstämmer med den ställning Kungl. Maj:ts intagit vid efteravvitringen i Norrbottens läns lappmarker. Av Kungl. Maj:ts förfoganden därvid framgår den betydelse kronan fäste vid innehavet även av andra vattenområden än de, där större strömfall förefinnas. För tillvaratagande av kronans intressen skulle ske undersökning rörande vattnens värde för det allmänna. I sådant sammanhang har ock direkt uttalats, att kronan gjorde anspråk på forsar (jfr s. 59).

Den regel om rätt för enskilda fastighetsinnehavare till fiske och uppgrundningar vid deras fastigheters stränder, som ovan föreslagits, synes böra göras så enhetlig som möjligt. Undantag bör ifrågakomma endast där sådana må vara påkallade av starka skäl. Såsom tveksamt framstår i vad mån rätt till fiske och uppgrundningar bör medgivas strandinnehavare vid sådana kronans större strömfall, som ej ingå i kronans såsom särskilda fastigheter utlagda strömfallsutmål, vid vilka kronans nuvarande rätt till

fiske och uppgrundningar givetvis icke rubbas. Vid reglering genom 1926 års lag av vattentilldelningen ovan odlingsgränsen i Västerbottens län lämnades ej föreskrift i sådant hänseende. Detta var emellertid knappast erforderligt, då de där för kronan behållna strömfällen i allmänhet torde ha omgivits av utmål och enskildas fastigheter ej gränsade intill fallen. Inom Norrbottens läns lappmarker äro väl kronans större strömfall understundom att finna inom utmålen. Men ofta ha, såsom förut visats, sådana strömfall behållits åt kronan genom deras intagande under kronoparker och kronoöverslottsmarker eller genom vattnets avsättande för allmänt behov o. d., därvid enskilda fastigheter kunna äga strand vid fallet. Utmål kan ock ha utlagts endast å ena stranden, och vattnet därutanför ingår ej i utmålets areal utan tillhör exempelvis en kronopark. Finnes då enskild fastighet på motsatt sida, skulle denna erhålla fiskerätt i vattnet vid utmålet. Ett särskiljande av fiskerätt vid större och mindre fall må vara tänkbar i anslutning till att termen »större strömfall» redan finnes upptagen i lagstiftningen och avvitringsutslagen. Såsom skäl mot medgivande av fiskerätt och uppgrundningar vid större kronan tillhöriga men ej särskilt förbehållna strömfall må kunna anföras den omgång och de besvärligheter för kronan, som genom förekomsten av fiskerättigheter och uppgrundningar kunna uppstå vid vattenfalls utbyggande eller disponerande för andra anläggningar. Å andra sidan skulle uppkomma en förlust för enskilda jordinnehavare av ett mången gång välbeläget fiske eller en värdefull uppgrundning. Beträffande ett flertal vattenfall kommer ock att dröja avsevärd tid, innan de utnyttjas för vattenkraftsändamål eller i övrigt komma till användning. Sett från formell synpunkt blir ofta svårt att avgöra, om ett strömfall skall betraktas såsom större eller om det skall hänföras till den grupp, där fiskerätt skall medgivas. Utredningsmannen finner av hänsyn till de enskilda men även av praktiska skäl önskvärt, att fiskerätt och rätt till uppgrundning medgives de enskilda strandägarna vid större strömfall, där vattnet icke ingår i vattenfallsutmål.

Rätt till fiske och uppgrundningar bör sålunda i angiven ordning förefinnas såväl i sjöar som rinnande vatten med därvarande större och mindre vattenfall. Dock bör, när det gäller rinnande vatten, rättens innehavare vara skyldig att på anfordran till kronan återlämna sin rätt, då vattendraget behöver tagas i anspråk för vattenkrafts-, uppdämnings- eller andra anläggningar.

För att nyttjanderätten till fiske och uppgrundningar skall bliva en verklig tillgång för den fastighet dit rättigheten hör, synes nyttjanderättshavaren böra i vanlig ordning ha rätt till ersättning vid rättens förlust eller nedläggning av dess värde i samband med vattenanläggning o. d. Härvid bör dock undantag göras för nyttjanderätt till laxfiske. Dylika fisken kunna vara mycket värdefulla, och det skadestånd, som utdömes, kan bliva så betydande, att kronan knappast bör iklädas en sådan uppföring. Av dylika fisken finnas i förevarande trakter mycket få. Fiskena intaga ock en särskild ställning, då de i främsta rummet torde avse fiske för försäljning,

även om de tillika tillgodose fiskbehovet för fiskeinnehavaren själv. Vad i övrigt angår en kronans ersättningsskyldighet för fiskerätten må nämnas, att det förekommit, att ortens vattendomstol i mål om vattenföretag tillerkänt ersättning för skada å fiske till fastighetsinnehavare, som plägat fiska i ett av företaget berört vattendrag, även om med hans fastighet icke varit förenad fiskerätt däri. Rättsgrunden synes ha varit den omständigheten, att fiske varit av behov påkallat samt att möjlighet till fiske i vattnet förelegat och där utövats. Den uppoffring, som kronan skulle ikläda sig genom ett påtagande av ersättningsskyldighet med föreslagen begränsning, torde för kronan bliva föga betungande.

Vid förluster av fiskerätt genom regleringsföretag skulle för rättsinnehavaren, såsom här nedan i betänkandet föreslås, återstå möjligheten att med förtursrätt erhålla upplåtelse av fiske i annat kronans vatten för tillgodoseende av sitt fiskebehov. De avgifter, som därvid skulle betingas, böra vara mycket små och mera motsvara en rekognitionsavgift.

En rätt såsom här föreslagits till fiske skulle innebära ett tillgodoseende av den å den berättigade fastigheten boende familjens eget fiskebehov. Rätt att driva fiske för försäljning inbegripes icke. En dylik begränsning ligger i förevarande rätts egen natur. Man måste kunna undvika, att fiskerättsinnehavaren å de självständiga fastigheter, som förevarande kronovatten utgöra, upptager sådant storfiske, som på senare tid från lappars sida förekommit i en del fjällsjöar (jfr avdelning 5). Överlåtelse av fiskerätt må ej heller ske. Dylik begränsning torde ligga i föreskriften, att fiskerätten gäller allenast husbehovsfiske för fastighetens innehavare och dennes familj. Emot överlåtelse av nyttjanderätt till uppgrundning synes ej böra ställas hinder.

De fastigheter, som skulle erhålla fiskerätt och rätt till uppgrundningar, äro hemman, nybyggen och frälsetorp. Under hemmanen och nybyggena inbegripas de vid avvitrningen för delägarnas gemensamma räkning avsatta allmänningsskogarna samt samfällda husbehovsskogar. Dessa skogar ha bildats av utbrutna delar av de skogsanslag, som tillkommit de särskilda hemmanen och nybyggena. Det synes då ligga i sakens natur att, utan att detta särskilt redovisas i lagtexten, delägarna i skogarna äga tillgodonjuta förmånen av fiske och uppgrundningar i de till skogarna hörande vattnen. Frälsetorp ha icke andel i allmänningar eller samfällda husbehovsskogar.

Såvitt utrönts är fisket oskiftat inom skifteslagen i Norrbottens läns lappmarker. För vinnande av största likhet mellan nyttjanderätt av ifrågasvarande slag till fiske i kronovatten invid fastighets strand och fastighetsinnehavares fiskerätt i byns oskiftade vatten samt tillika fiskemöjligheternas ökande för nyttjanderättsfiskaren, synes nyttjanderätten böra utsträckas även till kronovatten, där dylik nyttjanderätt tillkommer andra fastigheter i skifteslaget. Samma ordning bör tillämpas vid frälsetorp som delats.

Vad angår avsöndringar eller avstyckningar, som må ha skett från fastighet berättigad till fiske och uppgrundningar i kronovatten, synes sådan rätt icke följa fastighetsdel i annat fall än då av upplåtelseavtalet må framgå,

att eventuellt fiske eller uppgrundning vid det upplåtna områdets strand ingått i avtalet.

Slutligen bör erinras, hurusom vid efteravvittringen utlagda, invid vattendrag belägna nybyggen understundom ej erhöilo område fram till stranden. Med tanke på en eventuellt blivande uppdamning av vattendraget i samband med vattenregleringsföretag o. d. bibehölls i kronans hand, till förekommande av skadeståndsanspråk mot kronan, ett markområde emellan nybygget och vattnet. Dessa nybyggen erhöilo framtida fiskerätt utanför sagda mellanliggande markremsa i samma utsträckning som om densamma tillhört fastigheten. Huruvida fiskerätt för nybyggets innehavare här föreligger, torde vara beroende av, i vad mån vattnet vid sagda strandremsa undantagits för något kronans särskilda ändamål, exempelvis såsom avsett för strömfallsutsmål. Fiskerätt föreläge då icke. Innehavare av dylikt nybygge bör, i anslutning till vad ovan föreslagits, tillförsäkras rätt till fiske och uppgrundningar i kronovatten utanför strandområdet.

Detsamma bör gälla invid vatten beläget frälsetorp. Också beträffande dylika lägenheter förekommer, att de vid efteravvittringen ej erhållit område ända ned till stranden utan att en markremsa där förbehållits kronan.

Särskild uppmärksamhet i förevarande sammanhang tarva de utom hemmanens områden å kronoparker och kronoöverloppsmarker liggande ströängar, som vid avvittringen i stort antal kvarlämnades under de enskildas fastigheter. Enligt särskilda bestämmelser givna i samband med avvittringen skulle dessa ängslägenheter få, intill dess de kunde mot annan mark utbytas, tillsvi dare bibehållas under fastigheterna. Därvid skulle de för den särskilda fastigheten beräknas såsom ett skifte. Virke, som åtginge till hägnader, hässjor, och hölador, finge tillsvi dare efter anvisning av vederbörande skogstjänsteman kostnadsfritt avhämtas från skogsmarken. Anledningen till dylika ängars avsättande var jordbrukets svaga utveckling inom lappmarkerna. Det kunde befaras, att många hemmans och nybyggens bestånd skulle äventyras, om de genom avvittringen förlorade sina ströängar. Genom den å ängarna utvunna höskörden kunde den gröda av gräs, som utvunnes å fastigheternas i allmänhet föga omfattande odlade marker, väsentligen utökas. I samband med frågan om den mindre formliga skiftesläggning, som uppstod genom ängarnas bevarande under fastigheterna, erinrade länsstyrelsen i Norrbottens län i en framställning angående ängarnas bibehållande under hemmanen i Arvidsjaurs socken, att oformligheten kunde hävas genom ägotbyten, sedan bygderna tillräckligt framskridit i odling. Den särskilda rätt till skog, som medgavs för ängarnas brukande, vore än mera osäker. Den gäller, såsom nyss nämnts, endast tillsvi dare och kan sålunda när som helst indragas.

Sedermåra har enligt författningarna om tilläggsavvittring och om ströängsindragning ett stort antal ströängar blivit mot ersättning efter vissa grunder återlämnade till kronan. Rörande den ställning i förhållande till stamfastigheterna de ströängar intaga, som efter ströängsindragningarnas

genomförande kvarstå under fastigheterna, har rätt olika meningar. Frågan har varit uppe i ett av högsta domstolen den 31 januari 1944 (NJA ref. 37) avdömt mål angående den rätt till fiske, som tillkomme innehavaren av två vid tilläggsavvittringen i Västerbottens läns fjälltrakter för hemmanet Bertejaur 1¹ i Sorsele socken bibehållna ströängar vid sjön Bertejaur. Högsta domstolen fastställde hovrättens för Övre Norrland utslag, däri yttrades, bland annat, att, därigenom att ifrågavarande ströängar vid tilläggsavvittringen förklarats skola bibehållas under hemmanet Bertejaur, hade ängarna kommit att tillhöra hemmanets ägare med full äganderätt. Med äganderätten till ängarna hade — då i de med avseende å tilläggsavvittringen gällande bestämmelserna icke stadgats, att undantag för sådant vattenområde finge ske, och i förevarande fall något undantag ej heller skett — följt äganderätten till den del av vattenområdet i sjön, som vore närmast ängarnas strand. Följaktligen tillkomme rätten att fiska på de i målet avsedda områdena av sjön ängarna av hemmanet.

Nämnas må, att genom Kungl. Maj:ts kungörelse den 5 juni 1917 (nr 250) införts bestämmelser angående ströängars utbytande mot annan mark. På Kungl. Maj:t kunde ankomma att, när i något fall särskilda omständigheter påkallade indragandet till kronan av en eller flera till fastighet inom lappmarkerna hörande, å kronomark belägna ströängar, förordna, att prövning av fråga om ängarnas utbytande mot annan mark skulle äga rum medelst avvittringsförfarande i den ordning, som angäves i kungörelsen.

Vid utredningsmannens sammanträde med allmogen inom de norrbottiska lappmarkerna framkommo uttalanden, antydande att fastighetsinnehavarna även där gjorde anspråk på fisket utanför ströängs strand. Av en bybo i Jokkmokk framhölls, att före ströängsindragningen hade byn ströängar vid en sjö, men sedan ströängarna numera indragits, hade fiskerätten i sjön gått förlorad. Ingen ersättning hade utgått för denna förlust, och nu ville byborna ha fiskerätten tillbaka. En av hushållningssällskapets i Norrbottens län fiskeriinstruktörer uppgav, att stor tveksamhet rådde rörande fiskerätten utanför ströängarna. Med erinran att det låge massor av ströängar längs sjöar och andra vattendrag anförde en distriktslantmätare i Gällivare, att det med hänsyn till högsta domstolens omförmälda avgörande förefölle tveksamt, huruvida kronan rätteligen kunde utarrendera vattnet utanför ströängarna. Jägmästaren i Råneträsks revir gjorde gällande, att högsta domstolens utslag byggde på 1926 års lag om rätt till vissa vatten i övre delen av Västerbottens län och ej på bestämmelserna i författningarna om tilläggsavvittring. Prejudikatet vore därför betydelselöst för Norrbottens del. En lapptillsynsman förklarade, att folk ansåge sig ha rätt att fiska utanför sina ströängar och att detta försvårade fiskevården.

I Västerbottens lappmarker synes man, säkerligen med kännedom om högsta domstolens beslut, mera allmänt ha den uppfattningen, att fiskerätt följer de icke indragna ströängarna. Där förmenade man tillika, att dylik rätt funnits vid alla ströängar, och frågade, om den förutvarande innehavaren av en indragen ströäng hade rätt att fiska vid denna. Vid anläggningen

av nybyggena hade många gånger för dessas räkning insynats fiskevatten utanför ströängarna. Trots detta hade vid ströängsindragningen hemmansägarna ej fått någon kompensation för dessa fiskevatten och därför måste de utgå från, att de fortfarande ägde dem. Hade de trott, att fiskerätten skulle gå förlorad, hade de ej gått med på ströängarnas indragande, och vore den nu förlorad, borde de få återlösa ängarna.

Beträffande frågan om fiskerätt vid ströängar må vidare anmärkas att, när i sammanhang med avvittringen hemmansägare och nybyggare medgåvos rätt att behålla de under nybyggena brukade ströängarna, omfattade denna rätt ostridigt endast slåttern å ängen samt viss rätt att taga därinvid växande skog. Någon tanke lärer då ej ha förefunnits att med ängarna skulle följa vattenrätt eller rätt att från ängarna bedriva fiske i angränsande vatten och använda ängarna för jakt eller att stamfastighetens innehavare skulle äga att, i vidare mån än som medgaves enligt upplåtelsevillkoren, tillgodogöra sig å ängarna växande skog. Ströängarna synas ha haft motsvarande ställning som urfjällar.

Det må vara ovisst, huruvida med ströäng, som efter ströängsindragning bibehållits under fastigheten, följa andra och större rättigheter än moderfastigheten tidigare haft med avseende å ängen samt om sålunda någon rätt kunnat uppkomma till vattenområde utanför ängen och därvarande fiske. Att moderfastigheten ej kan göra anspråk på fiskerätt vid de ängar, som vid ströängsindragningen återfördes till kronan, torde vara påtagligt.

Vid utmätande av ersättning till enskild för till kronan indragen ströäng togs icke hänsyn till fiske, då sådant aldrig hört till ängen. Ersättningen beräknades helt i anslutning till ängens höavkastning. Lika litet erhöll kronan ersättning för fiskerätt vid ströäng, som bibehölls under hemman. Frågan om annan rätt än till höavkastning var över huvud ej uppe.

För närvarande har man att med avseende å frågan om omfattningen av innehavarens av moderfastigheten rätt till under fastigheten behållen ströäng hålla sig till högsta domstolens ifrågavarande avgörande. Detta avsåg ströängar, som indragits enligt bestämmelserna i kungörelsen om tilläggsavvittring. Det torde emellertid få antagas, att avgörandet är tillämpligt även på ängar, vilka återförts till kronan med stöd av 1921 års lag om ströängsindragning. Ströängsindragningen inom Norrbottens län, som verkställdes enligt nämnda lag, har omfattat Arvidsjaur och Jukkasjärvi socknar samt trakterna nedom odlingsgränsen i Arjeplogs, Jokkmokks och Gällivare socknar. I Karesuando socken, som i sin helhet är belägen ovan odlingsgränsen, har icke förekommit ströängsindragning.

Vid indragningsförrättningarna har ett betydande antal ängar behållits under fastigheterna. Många av dessa ängar äro belägna invid vattendragen. Så är ofta fallet med de bättre ängarna. Utgår man från, att inom Norrbottens läns lappmarker beträffande ströängar, som efter ströängsindragningen kvarstå under stamfastigheterna, skulle tillämpas högsta domstolens uppfattning om de med ströängar förenade rättigheter, kan vid ett genomförande av ovannämnda förslag om nyttjanderätt till fiske och uppgrund-

ningar uppstå avsevärda olägenheter. På mångfaldiga platser ute i ödemarkerna, ibland långt avlägset från moderfastigheterna, ligga invid de för kronan vid avvitrningen undantagna större och mindre vattendragen ströängar. Med dessa små enklaver skulle följa nyttjanderätt av ifrågavarande slag. Fiske- och jaktbevakningen å kronans markområden är redan nu svår att upprätthålla. Den skulle ytterligare försvåras, om personer, under förövändning att besöka dem tillhöriga ströängar, skulle kunna med fiskredskap ströva omkring å kronans marker och föröva olaga fiske. För genomförande av rationell fiskevård kan ock uppstå stora hinder. Ströängarnas innehavare skulle kunna bliva de, som i främsta rummet komme att tillgodogöra sig av kronan vidtagna åtgärder för utökande av fisktillgången. Vidare skulle vid genomförande av nu föreslagna nyttjanderätsregler, där strömfallet vid avvitrningen tilldelats kronan på sådant sätt, att hela vattenområdet, där strömfallet ligger, ingår i kronopark, en ströäng belägen vid fallet erhålla fiskerätt och rätt till uppgrundning i vattnet utanför ängen. En med ströängarna förbunden vattenrätt synes även i det hänseende mindre tilltalande, att därigenom en fastighetsinnehavare, som har den turen att äga ströäng vid ett vattendrag, gynnas framför nabo utan dylik äng.

Med hänsyn till angivna förhållanden synes en lagstiftning, som tillerkänner fastighet fiskerätt och rätt till uppgrundningar i undantagna kronovatten, icke böra omfatta ströängar, vare sig sådana som vid tillämpning av lagen om ströängsindragning behållits åt den fastighet, varunder den tidigare hört, eller ängar inom de trakter, där ströängsindragning icke förekommit.

Då ströängarna från början tillagts fastigheterna såsom en särskild förman för de vid avvitrningen utbrutna hemmanen och utöver vad som medgivits andra hemmansägare i riket samt med hänsyn till den begränsade rätt, som i varje fall vid tiden för avvitrningen var förenad med ängarna, synes någon orättvisa knappast anses drabba vederbörande fastighetsinnehavare, därest i samband med tillerkännande åt fastighet av fiskerätt och rätt till uppgrundning i undantaget vatten ströäng uteslutes från erhållande av dylika rättigheter.

Erinras må, att utredning pågår rörande utsträckning av indragningsförfarandet beträffande ströängar jämväl till de trakter av Norrbottens läns lappmarker, som icke inbegrepos under 1921 års ströängslag. I samband med en sådan ny lagstiftning må tagas under överbäggande, huruvida andra förmaner än slätter böra åtfölja ströäng, som bibehålles under moderfastigheten.

I anslutning till vad ovan anförts har av utredningsmannen upprättats förslag till författning angående vissa fastigheter i Norrbottens läns lappmarker tillkommande nyttjanderätt till fiske och uppgrundningar i invidliggande kronovatten (s. 9).

Enär genom de föreslagna bestämmelserna nämnda med fastighet förenade rätt skulle bliva en integrerande del av fastigheten och en i viss mån ny

typ av fastighet skulle konstitueras, synas bestämmelserna böra givas karaktär av lag.

Anmärkning om fastighet tillhörande nyttjanderätt till fiske och uppgründningar torde böra införas i vederbörande offentliga fastighetsregister. Härvid kan ifrågakomma anteckning i såväl jordregistret som fastighetsregister för stad. Det övervägande antalet fastigheter av förevarande slag äro väl belägna på landsbygden, men enär hela Jukkasjärvi socken numera ingår i Kiruna stad, finnes en hel del fastigheter, som tillhöra stadsområde. För att i möjligaste mån förenkla anteckningsförfarandet synes det böra i främsta rummet ankomma på de enskilda fastighetsinnehavarna själva att tillse, att vid vederbörande fastighet införas anteckning om ifrågavarande rättigheter. Fastighetsinnehavaren skulle ha att hos överlantmätaren, respektive fastighetsregisterföraren i stad, göra vederbörlig anmälan, varefter frågan i vanlig ordning prövas av dem. Dessa liksom lantmätare respektive mättningsman i stad, som ombesörjer förrättning rörande fastighet, vilken åtföljes av rätt, varom nu är fråga, skola ock äga att på eget initiativ upptaga spörsmål om registrering därav. Föreskrifter i ämnet böra lämpligen införas i en särskild författning (se sid. 10).

3. Fastighetsinnehavares rätt till fiskeutövning i andra än de till fastigheten hörande vattnen.

Ovan har av utredningsmannen behandlats frågan om reglering av vid avvitrningen uppkommen ojämnhet i tilldelning av vattenområden åt fastigheterna i lappmarkerna. Utredningsmannen har därvid kommit till slutsatsen, att dylik reglering påkallades allenast beträffande Norrbottens läns lappmarker.

Nu skall upptagas spørsmålet, huruvida hemmansägare och åbor i lappmarkerna må äga särskild rätt att fiska i kronans eller enskilda tillhöriga vattenområden. Alltjämt påträffar man ute i bygderna bland jordinnehavarna den uppfattningen, att de, utöver den fiskerätt som tillkommer dem i egna vatten, även ha viss rätt till fiske i utanförliggande vattenområden, vare sig dessa utgöras av vatten, vilka nyttjades under de nybyggen som motsvara deras nuvarande gårdar men vid avvitrningen tillfallit andra, eller ock av kronovatten. Nämnas må, att en liknande uppfattning förspörjes jämväl bland den bofasta icke-jordbruksidkande ortsbefolkningen. Bland denna finnas många, som tro sig äga rätt att för fiske använda sig av kronans vatten i orten.

Till belysande av frågan om jordinnehavares rätt till fiske i vatten utanför hans fastighet må först erinras om den fiskerätt, som medföljde de i lappmarkerna upptagna nybyggena, samt i samband därmed den rätt att utnyttja lappmarkernas nyttigheter, som tillkom lappmarkernas ursprungliga inbyggare, lapparna.

Nybyggarnas och lapparnas fiskerätt.

De fiskevatten, vilka enligt insyningsutslaget rörande nybygges upptagande stodo till förfogande för nybyggarens husbehovsfiske, torde tillfyllest tillgodosett fiskebehovet och kunde även sedermera kompletteras. Vattnen finge väl ej av nybyggaren nyttjas med ensamrätt, utan även andra nybyggare kunde hänvisas till samma vatten. Nybyggarna voro emellertid icke så många, att ej tillräckligt fiske stod öppet för envar. Vattnen äro talrika i lappmarkerna. När det i 1749 års lappinarksreglemente, som skuile gälla såväl de i anslutning till reglementet upplåtna nybyggena som bosättningar enligt äldre ordning, stadgas, att envar nybyggare borde så vitt möjligt tillgodoses med fiske för sitt behov, lærer så ock allmänt blivit fallet. God tillgång till fiske har ock, i allt fall under lång tid efter nybyggets anläggande, varit en förutsättning för nybyggets bestånd.

Vidsträcktare rätt till fiske än nybyggesförfattningarna tillerkänna nybyggarna torde icke ha tillkommit dem. Lapparna voro lappmarkernas ursprungliga invånare och ägde ensamma för sin utkomst förfoga över dessa

trakter, i den mån icke genom särskilda bestämmelser gjordes inskränkningar.

Lapparna antagas ursprungligen ha varit jägare och fiskare och först senare såsom näring upptagit renskötsel med av dem ägda och vårdade hjordar. För sin renskötsel och sina levnadsbehov ägde de använda de nyttigheter naturen erbjöd. Landet var redan på 1500-talet indelat i särskilda lappmarker. Tidigt blevo lapparna inbördes hänförda till särskilda byar. De flesta lappar vistades år från år på samma ställen och innehade sina särskilda land. Sedan lång tid tillbaka ha lapparna varit föremål för beskattning. Skatten utgick dels såsom skatt för nyttjande av fiske i vissa floder och sjöar och dels såsom en personlig skatt eller en blandning av personlig skatt och förmögenhetsskatt. Under 1600-talets senare del började särskilda jordeböcker upprättas för lappmarkerna, vari upptogos varje lapps land och fiskevatten. Sedermera utgick viss skattesumma för varje lappby att fördelas på lapparna i byn. Detta tillämpades första gången i den jordebok, som fastställdes år 1698; och ordningen har därefter kvarstått ända tills lappskatten upphörde. Den lappbyn åsatta skattesumman skulle nedsättas, om nybyggesupplåtelse skedde på lappbyns område (jfr 1760 års lappfogdeinstruktion. Enligt § 10 fann Kungl. Maj:t skäligt, »enär något lappland bliver anslaget till nybyggen, så att det ej vidare av lappfolket kan nyttjas till rendjursbete, fisk- och djurfång, det lappbyn icke vidare bör graveras för ett sådant därifrån gånet lappland, utan kommer dess i jordeboken påförda skatt att avdragas ifrån byns skattesumma»). Rätten till land inbegrep rätt till jakt och fiske. Lappskatten kvarstod länge i lappmarkerna. I Jämtlands län avskrevs lappskatten år 1894, men i Norrbottens och Västerbottens län avskaffades den helt först genom förordningen den 28 september 1928 (nr 372).

Lapparnas rätt till landet i lappmarken var omfattande. De innehade väl icke några områden med äganderätt, och statsmakterna ansågo hinder ej föreligga att där upplåta nybyggen. Redan i de äldre bestämmelserna om lappmarkerna föreskrives dock skydd för lapparna. De finge ej förträngas. Bland annat återfinnes föreskrift härom i Kungl. Maj:ts plakat den 27 september 1673 angående lappmarkernas bebyggande. Här framhålles önskvärdheten av att åbor inflyttade till landets upparbetande. Dessa skulle emellertid få bruka endast den jord, »varav lapparna efter sin näringsart nu ingen nytta eller fördel sig kunna göra». 1749 års lappmarksreglemente innehåller stadgande, att nybyggesanläggningar ej finge lända någon till förfång. Härmed torde avsetts att skydda även lapparna. Lappfogdeinstruktionen av 1760 föreskriver närmare, att genom nybyggens upprättande »ingen lappman drives ifrån renbetet på mossedar och berg, som endast för dess renar men icke för nybyggares kreatur tjänliga äro».

Upplåtelser i lappmarkerna åt andra än lappar kunde endast ske enligt statsmakternas bestämmande. I den mån ej i sådan ordning skedde inskränkningar, bibehöllos lapparna vid sina gamla rättigheter att förfoga över landet.

Med hänsyn till lappmarksindelningens uppkomst samt lappmarkernas

ställning och lapparnas rättigheter därstädes torde de allmänna bestämmelser, som i andra delar av landet reglerade de enskildas förhållanden med avseende å tillgodogörandet av nyttigheter, sådana som fiske och jakt, icke varit av större betydelse i lappmarkerna.

Vad gäller rätten att för fiske nyttja förefintliga vatten i lappmarkerna må härutinnan framhållas följande.

I 1734 års lag omnämnas endast två slag av kronofisken, nämligen konungens enskilda fisken samt konungens allmänna fisklägen och grund i skären. Beträffande fiske i strömmar och insjöar, som ej var konungens enskilda fiske, ägde lagen ej annat stadgande än det som vilar på den gamla regeln om strandägarens rätt till vattnet och därmed fisket utanför hans strand. Denna regel fick uttryck i lagen bland annat genom bestämmelserna att bys oskiftade fiskevatten fick brukas av dem, som däri ägde del, samt att de, som hade rätt i allmänning, ägde nyttja allmänningens fiskevatten.

Erinras må ock om regeln i 12 kap. 4 § jordabalken rörande fastighetsvattenrätt: »Är å, sjö eller sund sidlångs byar emellan, ägen då halft vardera.» Här utsäges intet om fisket, men torde, vid jämförelse jämväl med nyssnämnda stadganden om fiske i oskiftat vatten och vid allmänning, framgå, att med äganderätt till vattnet följde fisket. Rubriken till 12 kap. betecknar, att kapitlet handlar om »rå och rör och andra bostada skäl byar emellan». Detta torde innebära, att det avser att giva regler för avgränsning av de särskilda byarnas rättigheter. Efter ovannämnda angivande i 4 § av de olika byarnas vattenrätt tillägges att, om någon har urminnes hävd på utholmar, fisken eller fiskeskär, äger han okvald behålla sådan rätt. Härav må kunna slutas att, där dylikt undantag ej finnes, fisket tillhör ägaren av vattnet. I samband med stadgande i senare författningar, att fiskerätten följer strandrätten, anföras motsvarande undantag rörande fiskets förbehållande åt särskilt berättigad.

Genom 1766 års fiskeristadga givas föreskrifter angående förfogandet över kronans allmänna fisken vid kronoallmänningar, parker, holmar och recognitionsskogar. Under nämnda allmänningar och parker torde ha ingått även kronans stora skogs- och fjällområden i lappmarkerna. Med länsstyrelsens tillstånd och mot skälig avgift skulle nämnda fisken få användas av alla som bodde inom häradet eller socknen, dock att, om hemman vore där belägna, skulle de till dess delning skett åtnjuta fritt fiske. I samband härmed stadgas, att den, som ville slå sig ned vid dylika fiskelägenheter för att idka fiske jämte odling, skulle anmäla sig hos länsstyrelsen och erhålla byggningsplats, som lägenheten medgäve; och skulle dess årliga avgift lämpas härefter, sedan frihetsåren lupit till ända. Ifrån allmänt nyttjande skulle dock undantagas de fiskevatten, som kronan upplåtit till enskilda emot någon avgift och tunga. Nämnda bosättningar kunna, vad nu angår lappmarkerna, väl syfta på de nybyggesupplåtelser, som skedde genom det ej långt före fiskeristadgan utfärdade 1749 års lappmarksreglemente. Den avgift, varom talas, avser den skatt, som skulle erläggas för nybygget och därmed förbundet fiske. Här synes föreligga en till viss plats hänvisad fiskerätt; och

hela anordningen överensstämmer med föreskrifterna om nybyggen. Det undantag, som göres från allmänt nyttjande av vattnen, innebär skydd jämväl för lapparnas rättigheter. Fiskevattnen inom lappmarkerna hade genom givna författningar och hela landskapet Lapplands reserverande i främsta rummet för lapparnas behov upplåtits till lapparna, som för denna förmån voro ålagda viss avgift och tunga. Det kan ock ifrågasättas, om stadgandet i 1766 års fiskeristadga rörande rätt för hemman att, intill dess delning av marken skett (d. v. s. hemmanet utbrutits ur kronans mark genom avvitrting), åtnjuta fritt fiske inom socknen överhuvud var tillämpligt inom lappmarkerna med hänsyn till lapparnas rättigheter därstädes samt innehållet av bestämmelserna i fiskeristadgan och lappmarksreglementet. Härvid bortses från den ovissa innebörden av det i nämnda stadgande upptagna ordet »hemman», som i lappmarksreglementet synes komma till användning både beträffande äldre och nyupptagna nybyggen, ävensom den, när fråga är om nybygges fiskerätt, anmärkningsvärda uppdelning, som skulle inträtt mellan å ena sidan de nybyggen, vilka blivit mantalssatta och i övrigt innehade förutsättningarna att kunna anses såsom »hemman», samt å andra sidan de nybyggen, vilka ej ingått under sagda beteckning och sålunda ej skulle få fri fiskerätt inom socknen. Enligt utredningsmannens mening torde överhuvud icke några jordbruksgårdar i lappmarkerna haft allmän fiskerätt inom den socken, där de lågo.

Till jämförelse kan nämnas, att även nybyggarnas rätt till jakt var reglerad i nybyggesförfattningarna. Enligt 1749 års lappmarksreglemente fingo nybyggarna jaga endast inom visst avstånd från hemvistet.

Enligt fiskeristadgan av 1852 upptagas såsom allmänna kronofisken de ström- och insjöfisken vid kronans allmänningar, parker och holmar, som kronan icke enskilt sig eller annan förbehållit. I nämnda undantag må ingå lapparnas skattlagda rätt att nyttja vattnen i lappmarkerna, i den mån ej annat särskilt stadgats; och i anslutning därtill får tolkas den bibehållna bestämmelsen att, till dess delning försiggått, hemman skulle njuta fritt fiske inom socknen. Borttagits här hänvisningen rörande personer, som ville bosätta sig vid allmänt kronofiske och upptaga ödling. I och för sig var en dylik hänvisning ock överflödig, då ordningen för bosättning i lappmarkerna var reglerad genom nybyggesbestämmelserna.

För tiden efter tillkomsten av 1852 års fiskeristadga skedde undan för undan i samband med avvitrtingen ett särskiljande av områdena för lapparnas och nybyggarnas näringsutövning, varjämte genom lagstiftning närmare klarlades lapparnas särskilda rätt, bland annat, till fiske i förhållande till nybyggarna och andra. Härom må vidare framhållas följande.

Lappmarkernas gränser mot kustbygden, som närmare fastställdes först på 1700-talet, uppgingos med ledning av böndernas och lapparnas pretentioner och hävd. Den framträngande bebyggelsen och uppodlingen, som tog större fart först i slutet av 1700-talet och början av 1800-talet, nödvändiggjorde en tydlig gränsdragning mellan lapparnas och nybyggarnas rättigheter. Bestämmelser härom upptogos i 1850 års avvitrtingsstadga. I § 1

angives, att avvitttringens i sagda lappmark föremål vore, bland annat, att avskilja och bestämma de delar av lappmarken, där tills vidare anläggningar av nybyggen icke finge äga rum, utan lappallmogen skulle äga oinskränkt rätt till bete för sina renar. Emellertid skulle enligt § 7 lapparna ej vara förhindrade att beta sina hjordar även på odisponerade kronomarker inom lappmarkens övriga delar, men finge inom dessa befintliga renbetes-trakter användas till nybyggesanläggningar, när så funnes lämpligt. Redan genom kungl. brev den 28 december 1861 förordnades emellertid, att avvitt-ring efter stadgan ej skulle fullföljas, och genom 1873 års avvitttringsstadga upphävdes densamma.

Tanken på avsättandet av särskilda områden för bosättning och särskilda områden, som i första hand skulle användas för lapparna och renskötseln, fullföljdes genom Kungl. Maj:ts brev den 13 december 1867 angående bestämmande av en provisorisk gräns emellan lappmarkernas kulturland och fjällbygd. Genom de däri intagna stadgandena kommo lapparnas rättigheter att i särskild grad skyddas ovan en viss bestämd gräns, den s. k. kulturgränsen. Där finge nybyggen ej vidare anläggas. Områdena finge däremot upplåtas till renbetesland åt lappar, för så vitt de icke redan med behörigt tillstånd innehades av enskilda. Lapparna ägde sålunda en särskild rätt att, i den mån trakterna ej voro disponerade för särskilt ändamål, använda dem för sin renskötselning, varunder givetvis inbegripits fiske och jakt i överensstämmelse med vad tidigare varit gällande.

Den sålunda upptagna principen ligger till grund i 1873 års avvitttringsstadga, där det upprepas, att vid avvitttringen en gräns skulle bestämmas emellan de delar av lappmarken, som vore tjänliga till odling, och den mark, där nybyggesanläggningar icke vidare finge tillåtas. Även efter den allmänna avvitttringens genomförande finge väl åt hugade sökande upplåtas nybyggen men endast på odisponerad mark nedom sagda gräns. Lapparna skulle såsom dittills vara berättigade att för renhjordarna begagna bete å all skogs-mark inom lappmarkerna samt, i den mån för betesrättens utövande vore nödigt, till husbehov nyttja skogen. Å enskildas skogar nedom kulturgränsen ägde de dock utöva renskötsel endast vintertid. Renbetesland, som där kunde finnas, finge emellertid användas för renbete även på sommaren.

Avvitttringen innebar en uppgörelse emellan kronan och nybyggerna men även i viktiga avseenden emellan nybyggarna och lapparna. En förändrad ställning inträdde i nybyggarnas jordinnehav. Deras förutvarande nyttjanderätt till jorden och vissa naturens nyttigheter utbyttes mot ägande- eller åborätt till särskilda till gränserna bestämda jordområden, med vilka följde de rättigheter till fiske, jakt och andra förmåner, som pläga tillkomma en självständig fastighetsenhet. Enligt för jordinnehavarna gynnsamma regler tilldelades hemmanen och de till gränserna bestämda nybyggerna skogsområden i utbyte mot den förutvarande ovissa rätten till skogsfångst. Kronoparker bildades och områden avsattes att brukas för ortens allmänna behov etc.

Lapparna fingo bekräftad sin urgamla rätt att föra sina renar på bete inom

därtill tidigare nyttjade områden. Rörande lapparnas övriga rättigheter talas icke i vidare mån än att de även efter avvitrningen skulle äga att nedom odlingsgränsen, i den mån för betesrättens utövande vore nödigt, begagna sig av skogen. Fiskerätten omnämnes sålunda ej; och lär det ha inneburit, att lapparna såsom förut fingo fiska även i de för nybyggarna utlagda fastigheternas vatten.

Genom 1886 års renbeteslag träffades slutlig uppgörelse mellan kronan och lapparna, därvid även lapparnas ställning till den jordbrukande befolkningen ytterligare klarlades. Renbeteslagen fullföljde och utformade i detalj den genom 1867 års kungl. brev och avvitringsbestämmelserna påbörjade uppdelningen emellan kronan, lapparna och enskilda fastighetsinnehavare av deras inbördes rättigheter. Härvid lades odlingsgränsen eller, såsom den tidigare kallades, kulturgränsen såsom grund. Lapparna bibehöllo sin rätt att uppehålla sig med sina renar inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker samt i övrigt i de trakter de efter gammal sedvana ditintills hade besökt. Där ägde de »betjäna sig av land och vatten till underhåll för sig och sina renar». Områdena *ovan* kulturgränsen, i den mån dessa icke blivit av kronan särskilt disponerade, såsom för hemman o. d., benämnas i lagen områden, som för lapparna särskilt bibehållits, eller »för lapparna avsatta land». Här fingo lapparna uppehålla sig året om samt då även fiska och jaga. Men även härutöver angåvos trakterna *ovan* kulturgränsen såsom lapparnas särskilda land. För lapparnas räkning förbehölls avkomsten av bete, slätter, fiske och jakt i den mån ej lapparna begagnade sig av dessa nyttigheter. Lapparna fingo väl ej, såsom understundom av dem tillämpats, själva göra upplåtelser härav åt andra men, där så kunde ske utan intrång för lapparna, tillkom det länsstyrelsen att i viss ordning mot avgift meddela upplåtelser. De medel som härigenom inflöte skulle användas till förmån för lapparna. På enskilda marker i lappmarkerna *nedom* kulturgränsen fingo de vistas endast under vintermånaderna, där ej dessa marker vid avvitrningen bibehållits såsom renbetesland. De vore berättigade, att nedom sagda gräns utöva jakt och fiske å nämnda renbetesland ävensom å annan inom lappmarkerna belägen utmark under den tid de ägde att där uppehålla sig med sina renar. Lappen fick i *lappmarkerna* till eget behov använda skogen; å sådana områden, »som ej för lapparne bibehållas», dock endast med viss begränsning. Dessa bestämmelser visa huru vidsträckt lapparnas urgamla förfoganderätt varit över områdena i lappmarkerna, även om denna rätt nu jämkades samt endast *ovan* kulturgränsen bibehölls vid tidigare omfattning och detta delvis i annan form.

Lapparnas tidigare allmänna rätt att förfoga över fisket och andra naturens nyttigheter i lappmarkerna kvarstod sålunda endast för trakterna *ovan* odlingsgränsen. Därnedom fingo de tillgodogöra sig allenast vad som tarvades för att de i någorlunda oförändrad form skulle kunna uppehålla sin renskötselnäring och därtill knuten livsföring. Fiskerätten var dock även där ganska vidsträckt, då lapparna alltjämt voro berättigade att fiska i de enskildas vatten. Tillgodogörandet av nyttigheterna å kronans marker nedom

odlingsgränsen kunde nu ske i samma ordning som å andra kronans områden och omhänderhades i huvudsak av domänstyrelsen.

Motsvarande regler rörande uppdelningen av lapparnas rättigheter ovan och nedom kulturgränsen, som upptagits i 1886 års lag, återfinnas i de senare renbeteslagarna av 1898 och 1928 med vissa förtydliganden och jämkningar. De trakter i lappmarkerna, där lapparna ägde större rättigheter beträffande renskötseln och tillgodogörande av nyttigheter, omtalas nu såsom områden ovan »odlingsgränsen». Uttrycket »för lapparna avsatta land» såsom beteckning för de områden, där sagda nyttigheter skulle tillgodogöras till förmån för lapparna, har utbyttts mot »områden, som blivit till lapparnas uteslutande begagnande anvisade». I 1928 års lag med däri den 23 maj 1947 gjord ändring har tillika skett ett fullständigare uppräknande av de nyttigheter ovan odlingsgränsen, vilkas upplåtande skulle ske för lapparnas räkning. Nu upptagas, förutom bete, slätter, inägor, jakt och fiske, dels grustäkt samt med bete, slätter och grustäkt jämförliga nyttigheter, dels ock mark, som under vissa angivna förhållanden kan medgivas till upplåtelse för bostad eller annat liknande ändamål. Upplåtelse skola meddelas av Kungl. Maj:t eller den myndighet Kungl. Maj:t bestämmer; och skola medel, som inflyta genom upplåtelsena, användas till förmån för lapparna eller verksamheten å den mark upplåtelsen avser. Kungl. Maj:t har genom brev den 30 juni 1947 uppdragit åt länsstyrelsen att omhänderha ifrågavarande upplåtelse utom av inägor och annan mark, varjämte förordnats, att medel, som inflyta genom de av länsstyrelsen gjorda upplåtelsena, skola tillföras lappfonden.

Utredningsmannen har här ovan utgått från, att de tidigare fiskeristadgorna föga berörde lappmarkerna. 1896 års lag om rätt till fiske, som trädde i stället för 1852 års fiskeristadga, utsäger, att beträffande lapparnas rätt till fiske i vissa delar av riket gäller vad särskilt är stadgat; och i förslaget om ny fiskelag upptages samma bestämmelse. Lapparnas ställning i fråga om fisket lämnas sålunda oberörd. Å andra sidan gäller fiskerättslagen även i lappmarkerna i allt vad som icke avser lapparnas särskilda rättigheter.

Den genom avvitrning och lagstiftning inträdda förändringen av fiskerättsförhållandena inom lappmarkerna föranledde till en början icke någon större förändring i befolkningens fiskevanor samt ej heller i dispositionen över huvud av kronans fiskevatten därstädes.

Det dröjde länge innan upplåtelse vare sig nedom eller ovan odlingsgränsen kommo till stånd i något större utsträckning. Domänstyrelsens upplåtelse och fiskevårdande verksamhet i övrigt började att taga fart först under 1930-talet. Därförinnan voro upplåtelsena mycket få och inkomsterna ringa. För vattnen ovan odlingsgränsen har väl denna utveckling, såsom det vill synas i anslutning till bestämmelserna i renbeteslagarna om fiskeupplåtelse och ordningen härför, inträtt något tidigare ehuru även där ganska sent.

Uttalanden vid sammanträdena i orten angående jordinnehavarnas rätt till fiske i vatten, som ej höra till deras fastigheter.

Såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen för de vid sammanträdena med ortsbefolkningen i *Norrbottens läns* fjälltrakter gjorda uttalandena om jordinnehavarnas fiskerätt (s. 61 ff.), anfördes ofta, att vid avvittningarna i lappmarkerna icke kommit att behandlas frågan om den fastigheterna medföljande rätten till fiske. Avvittningarna hade icke löst denna angelägenhet, varom icke funnes några bestämmelser i avvittningsförfattningarna. Avvittningslantmätarna angåvos ha uttalat, att de delade jorden men ej vattnen. Liknande uppfattning påträffas bland lantmätare i våra dagar. Bland ortsmyndigheterna synes i övrigt ofta ha rått stor ovisshet rörande huru i verkligheten förhölle sig med fiskerätten. Då intet vore utsagt härom i avvittningsförfattningarna, förmenade man vid sammanträdena, att de gamla föreskrifterna rörande nybyggenas fiskerätt fortfarande skulle gälla och att de överförts till de nybildade hemmanen. I varje fall borde de gamla föreskrifterna tillämpas intill dess genom ny förrättning vattnen delats mellan kronan och jordägarna. En del t. o. m. ansåg, att den i praktiken tillämpade ordningen om allmänt utnyttjande från ortsbornas sida av kronovattnen skulle legaliseras. Till stöd för ett bibehållande av nybyggenas gamla fiskerätt har åberopats länsstyrelsens insyningsutslag beträffande de särskilda nybyggena och däri anvisade vatten så ock gammal hävd. Hävd har likaledes anförts såsom skäl för allmän fiskerätt för ortsborna i kronans vatten.

Vid de sammanträden, som utredningsmannen höll i *Västerbottens läns* lappmarker behandlades även den jordbruksidkande befolkningens fiskerätt och fiskeutövning i vatten liggande utanför de brukade fastigheterna.

Allmänt uttalades, att den jordbrukande befolkningen alltjämt vore beroende av fisket. Vid inträdande lågkonjunktur kunde det få en avgörande betydelse. Man finge även ha i tanke, att skogarna vore hårt beskattade och sålunda icke kunde vare sig genom virkesförsäljning eller arbetstillfällen giva samma stöd som förut.

Man behövde fiska till husbehov. Försäljning av fisk skedde i allmänhet endast i liten omfattning, och yrkesfiske förekomme knappast. Beträffande en socken uttalades, att fiskevattnen vore så hårt anlidade, att de ej borde upplåtas för yrkesmässigt fiske.

Ju högre upp man komme mot fjällen, desto mer vore hushållen beroende av tillgång till fisk. Fisket där vore absolut nödvändigt för ortsbefolkningen eller spelade i varje fall en mycket viktig roll. På grund av inträdd stark folkökning i vissa trakter i förhållande till den glesa bebyggelse, som fanns tidigare, hade efterfrågan på husbehovsfisk blivit större. En talare framförde ock, att man nu hade bättre tid att fiska, sedan man frångått ströängsslåttern.

Byarnas egna fiskevatten räckte ej att tillgodose ortsbefolkningens fiskebehov. Beskures fiskerätten ytterligare i förhållande till vad nu tillämpades, kunde detta medföra fara för trakts avfolkning.

Inom de särskilda byarna hade vattnen ej skiftats byamännen emellan. Vid laga skifte inom by hade vattnen, utom möjligen småtjärnar o. d., avsatts såsom samfällighet. Fisket vore sålunda gemensamt inom byn, och varje delägare fiskade var som helst i byns vatten.

Delägare i by plägade väl, åtminstone i vissa trakter, icke utan tillstånd fiska i andra byars vatten. Å andra sidan uttalas, att Ortsbor emellan hade man ej så mycket brytt sig om att hävda den ena eller andra byns rätt till fiskevattnen. Hade exempelvis flera byar stränder och andelar i samma vatten, gjorde man ofta ej någon skillnad mellan den ena och den andra byns område, utan delägare i en by ansågo sig ha rätt att fiska inom samtliga byarnas vatten. Denna uppfattning syntes vara ganska allmänt rådande.

Under många år efter avvitrningen kvarstod Ortsbefolkningen i den uppfattningen, att den hade fri fiskerätt. Representanter för kronan vid avvitrningen hade förklarat, att befolkningen skulle bibehållas vid de tidigare fiskerättigheterna; och förbehåll om fiskerätt hade skett i avvitringsutslagen. Särskilt nämnes att, när by legat vid sjö, där också kronan ägt strand, byamännen alltjämt fiskat även i kronans del av sjön. Men på senare år hade man genom åtal och fällande domar börjat få klart för sig, att man ej hade rätt att fiska i kronans vatten. Även genom tillkomsten av fiskevårdsföreningar hade fiskerätten börjat noggrannare iakttagas. Numera fiskade man i allmänhet ej utan tillstånd i kronovattnen. Härmed syntes dock kunna förhålla sig olika, såsom ock framgår av ett uttalande, som fälldes om kronans andel i viss sjö att, om det skulle bliva strängare kontroll, hade bydelägarna ej på långt när nog med fiskevattnen.

Särskilt i trakterna ovan odlingsgränsen vore uppfattningen rörande den jordägande befolkningens fiskerätt oviss. Alltjämt åberopas den rätt, som genom insyningsutslagen tilldelats nybyggarna att fiska i vissa vatten.

I övre delen av Sorsele socken syntes beträffande omfattningen av jordägarnas fiskerätt råda två olika meningar. Enligt somliga vore vattnen inom hela avvitringslaget (sockendelen ovan odlingsgränsen) oskiftade. För andra stode det klart, att vattnen delats mellan byarna samt att fisket vore samfällt endast inom envar av dessa. De gamla, som varit med vid avvitrningen, och andra med dem voro av den förra uppfattningen. De hade den inställningen att, då avvitrningen började, en överenskommelse ingåtts om gemensam fiske- och jakträtt samt mulbete för hela avvitringslaget. Såsom stöd för sin mening anföra de tillika, att annars en del fastigheter, som ej vore belägna invid vattendrag, skulle komma att helt sakna fiskevattnen.

Det åberopas, att en stor orättvisa i fiskehänseende nu rådde de olika hemmanen emellan. Såsom nyss berörts hade somliga byar över huvud inga vatten. Andra hade mycket begränsade fiskeområden eller fiskerätt endast vid bibehållna ströängar belägna utanför hemmanet. Ytterligare andra hade betydande vatten.

Vad särskilt angår kronans strömfall framhölls, att kronan vid avvitrningen ovan odlingsgränsen förbehållit sig mycket flera vattenfall än nedom samma gräns. Många hemman hade genom strömfallens utmål avskurits

från de bättre fiskevattnen och fått endast vatten av sämre beskaffenhet. Detta hade lett till att många, som vore beroende av husbehovsfiske, drivits att bliva lagbrytare genom att utan tillstånd fiska i kronans vatten.

Beträffande ställningen för framtiden ha framkommit olika förslag. Inom by borde fisket alltjämt vara gemensamt bland annat för att erhålla en utjämning, då viss del av ett fiskevatten kunde vara oduglig, under det en annan del vore utmärkt för fiske.

Rätteligen hade de vatten, som anvisats det gamla nybygget och brukats av detta, bort tilläggas den by, som trätt i nybyggets ställe, eller ock borde byarna åminstone få fiska avgiftsfritt i nämnda vatten och över huvud taget där man förut plägat fiska, vare sig vattnen tillhörde kronan eller enskilda byar. Det vore befolkningens önskan, sades det, att få återgå till de fiskerättsförhållanden, som rådde före avvitrningen. Man borde få ensamrätt jämte lapparna. Det har ock ansetts lämpligt, att vissa kronans sjöar eller strömmar tilldelades varje by för husbehovsfiske eller ock att fisket — men ej rätten i övrigt till vattnen — borde vara gemensamt för alla fastighetsägare ovan odlingsgränsen (inom avvitringslaget).

I sjöar, däri både kronan och enskilda ägde vattenområde, borde vattnet anses samfällt och gemensam fiskerätt införas eller ock borde kronans andel i vattnet överlätas åt de enskilda strandägarna. Yrkandet har ock formulerats så, att bönderna i en by borde utan avgift få fiska till husbehov i vatten angränsande byns vatten. Å andra sidan har framhållits, att genom det gemensamma, okontrollerade användandet byarna emellan av byavattnen och kronans vatten fiskevården omöjliggjordes.

Strömfallen och utmälen vid dessa hade, erinrades det, undantagits för att tillgodose behovet av elektrisk kraft och ej för andra ändamål. Ortsbefolkningen hade bort få behålla fiskerätten utanför utmälen till dess strömfallen utbyggdes.

Av innehavare av hemman, som icke äga stränder, framhölls särskilt, att de borde få bättre möjlighet att tillgodose sitt behov av fiske. Nu måste de söka tillstånd att fiska i kronans vatten. Det hade gått bra hittills, men man visste aldrig huru det kunde gå i fortsättningen. Man hade ej alltid fått tillstånd att fiska i de sjöar ansökningen gällt. Rättigheten hade ock begränsats så, att man ej tillåtits använda huru många nät man ville.

Med ovannämnda yrkanden synes i allmänhet ej ha avsetts, att kronans vatten skulle med äganderätt skiftas ut bland bydelägarna. Man torde ej eftersträvat en obunden frihet att fiska. Vattnen borde under smidiga former upplåtas för husbehovsfiske genom myndigheternas (domänverkets och lappväsendets) försorg. I annat fall skulle det icke bliva någon ordning och fiskevård skulle omöjliggöras. För dem som bodde ovan odlingsgränsen begärdes att, även om fiskeavgifterna ej spelade så stor roll, de dock skulle få förmånen att fiska gratis. Andra höllo före, att avgift borde utgå.

Hade kronan, allmänning eller by stränder vid samma sjö, borde, åtminstone om sjön ej vore så stor, möjlighet förefinnas att lösa ett enda fiskekort, som berättigade till fiske i hela sjön.

Såsom ett särskilt fall har påpekats huru i en av ifrågavarande socknar ett bolag innehade 80 à 90 procent av de fastigheter, som hade del i den för sockendelen ovan odlingsgränsen avsatta skogsallmänningen. Ortsborna hade här ej möjlighet att göra sig gällande i frågor rörande dispositionen av fisket i allmänningsens vatten, vilket för närvarande nyttjades av utomstående.

Det ansågs i Vilhelmina socken lämpligt, att ortens befolkning själv uppgjorde en plan huru den ville fördela fiskevattnen. De närvarande orsborna överenskommo, att man inom varje by skulle överlägga om de kronovatten, i vilka man behövde få rätt att fiska.¹

Vid sammanträdena omnämndes, att nya fiskeristadgor vore under utarbetande för socknarna ovan odlingsgränsen i Västerbottens län. Det föreslogs, att hushållningssällskapets fiskerinämnd borde övervaka tillämpningen av de nya stadgorna och att nämnden om möjligt finge sortera direkt under Kungl. Maj:t. Man kunde ock tänka sig, att övervakningen handhades av lantbruksnämnderna.

Jägmästaren i Sorsele revir uttalade, att befolkningen i stort sett respekterade kronans fiskerätt. Den missuppfattningen förefunnes dock att, när mark tillhörande kronan och en by låge vid samma vatten, man ofta ansett vattnet oskiftat och att fisket vore gemensamt. Numera torde emellertid de flesta veta huru det förhölle sig i sådana fall.

Av jägmästaren i östra Stensele revir framhölls, att det fram till 1918 varit en allmän uppfattning bland revirförvaltarna, att orsbefolkningen vore i behov av sina gamla fiskevatten och att kronans rätt till vattnen icke behövde hävdas. År 1918² gjorde emellertid riksdagens revisorer anmärkning mot att kronovattnen här uppe ej utnyttjades. Från domänstyrelsen utfärdades då meddelande med instruktioner om försäljning av fiskekort och om bevakning av kronans fiskevatten. Detta ingripande föranledde stort gny bland orsbefolkningen. Fiskeavgifterna hade emellertid hela tiden varit så låga, att de knappast haft större betydelse. Det vore en stor fördel, om kronan själv disponerade sina vatten, ty då kunde fisket ordnas och rationaliseras. Fiskodling hade inom reviret bedrivits i dammar, och mycket fisk hade inplanterats. Hittills hade vid upplåtelseorna antalet nät, varmed arrendatorn ägde att fiska, ej behövt begränsas. Finge man hålla på med fiskevården en del år, skulle i socknen finnas fisk åt alla orsbor och även åt turister.

Lappfogden förklarade, att ovan odlingsgränsen intet enda vatten vore upplåtet med ensamrätt för viss person eller sammanslutning.

¹ Förslag rörande fördelning av fiskevatten har sedermera inkommit till utredningsmannen från ett stort antal byar i sydvästra delen av Vilhelmina socken.

² Förmodligen åsyftas den berättelse, som av riksdagens revisorer gjordes till 1934 års riksdag med motsvarande erinran.

Utredningsmannen.

Nybyggarnas rätt till de av dem brukade fiskevattnen var en nyttjanderätt, som kunde bliva föremål för jämkning, om vattnen bleve erforderliga jämväl för andra nybyggare. Genom nybyggesförfattningarnas bestämmelser var nybyggarnas fiskerätt, i varje fall formellt, begränsad. I äldre handlingar finner man ibland direkt uttalat, huru vid utmätande av fiskevatten åt nybygge ett bedömande skett att icke intrång gjordes i lapparnas fiskebehov. Vad angår trakterna ovan odlingsgränsen utformades sedermera i renbeteslagarna regler för förfogande till lapparnas förmån över de odisponerade kronovattnen därstädes.

I motiven till den första renbeteslagen anföres, att lapparna å de trakter, där de vistats, av ålder utövat jakt och fiske. Omfånget av nämnda befogenhet vore emellertid efter gällande rätt obestämt och tarvade att närmare angivas. Detta skedde ock i det framlagda lagförslaget såvitt gällde trakterna både ovan och nedom odlingsgränsen. Beträffande förfogandet över vattnen, i den mån det icke gällde lapparnas egen fiskeutövning, medgåvos lapparna, i anslutning till lappmarkernas uppdelning genom sagda gräns, särskilt omfattande rättigheter ovan gränsen. Man utgick tydligen från, att de odisponerade trakterna därstädes vore lapparnas land och att de ägde förfoga över landets nyttigheter. Rörande lapparnas ställning angives bland annat, att de sedan gammalt varit skattskyldiga för sin näring ävensom att det förekomme att uttrycklig immission söktes och gavs lapp till visst land. Någon rätt för nybyggarna till fiskevatten omnämnes icke i motiven. Det föreslogs, att upplåtelse av fiske i vattnen skulle få göras, där så kunde ske utan skada för lapparna. Inflytande avgifter skulle användas till deras förmån. Till förekommande av oordning lapparna inbördes skulle dock dylik upplåtelse prövas av länsstyrelsen. Liknande bestämmelse upptogs beträffande jakt, bete och slätter. Vad sålunda föreslagits infördes sedermera i lagen; och motsvarande bestämmelser återfinnas, i en till lapparnas förmån i viss mån vidgad form, i 1898 och 1928 års renbeteslagar. Då något undantag för den jordägande befolkningen ej gjorts vid dessa bestämmelsers utformande, synas såväl nybyggare som de dem efterföljande fastighetsinnehavarna haft att, om de önskade fiskerätt i kronans odisponerade vatten ovan odlingsgränsen, söka upplåtelse därav.

De nedom odlingsgränsen i lappmarkerna belägna kronovattnen falla under stadgandena för förvaltningen av kronans fastigheter. Rörande dispositionen av därvarande fisken gälla, bortsett från lapparnas kvarstående begränsade rätt, de för tillgodogörande av kronans fisken i allmänhet tillämpade regler.

Genom avvittringen blev nybyggaren innehavare av en självständig fastighetsenhet, och hans rätt till marken och dess nyttigheter blev inskränkt till vad som hörde till fastigheten. Hans förutvarande vidsträckta, obestämda befogenhet att jämte sina grannar begagna sig av kronans områden i trakten utbyttes mot en starkare men mera begränsad rätt att ensam såsom

ägare eller åbo tillgodogöra sig alla förmåner inom det honom vid avvittningen tilldelade bestämda området. Med hänsyn ej minst till det omfattande skogsanslag, som medföljde hemmanet, medförde denna omföring i allmänhet en betydande ekonomisk vinst, även om för mera otillgängligt belägna fastigheter detta tydligt framstått först sedan skogen kunnat genom försäljning tillgodogöras även där. Avvittringen var även en förutsättning för att ordning beträffande tillgodogörandet av naturens nyttigheter skulle kunna införas jämväl i lappmarkerna. Nämda förrättning var med det stigande antalet nybyggare nödvändig såväl för att skilja mellan dessas inbördes rättigheter som mellan den jordbrukande befolkningens samt lapparnas och kronans intressen.

För lapparna var avvittningen avsedd att bliva ett skydd. Visserligen påverkades deras ställning i viss mån ogynnsamt genom den starkare rätt fastighetsinnehavarna fingo till sin mark. Men lapparnas förut ganska obestämda rättigheter fastställdes. Såsom ett område, där deras urgamla näringsutövning och andra förmåner skulle beredas särskilt skydd, avgränsades trakterna ovan odlingsgränsen; men även för trakterna nedom odlingsgränsen gåvos regler för möjliggörande av fortsatt bestånd av renskötseln och lapparnas utkomst i övrigt. Genom fastslåendet i detalj av lapparnas olika förmåner stärktes deras ställning, och de hade en fast grund att hänvisa till gent emot lappmarkernas jordinnehavare. Detta har för lapparna varit av allra största betydelse, när det gällt att hävda sig gent emot den bofasta befolkningen, som särskilt i vissa trakter ofta med viss ringaktning sett ned på dem. Enligt bestämmelserna i renbeteslagarna skola vissa områden stå öppna för lapparnas renskötsel, renflyttningstvågarna skola hållas fria från intrång och lapparna själva äga omfattande rätt till skog, fiske, jakt m. fl. nyttigheter.

Jordbruksbefolkningens i lappmarkerna fiskefråga löstes automatiskt genom den enligt 1873 års avvittningsstadga genomförda avvittningen. I stadgan finnas väl icke intagna några stadganden om fiske, men detta behövdes icke, då i lagstiftningen redan fanns fastslaget, vilka förmåner i sådant hänseende tillhöra en fastighet. De utbrutna fastigheterna inträdde i samma rätt som tillkommer andra av enskilda ägda fastigheter i landet, med vilka de även beträffande fiskevatten likställdes. Framhållas må, att ej heller i de övriga stadgor, vilka utfärdats med avseende å avvittningen i övre Norrland, finnas några särskilda bestämmelser om fiskevatten och deras delande (jfr instruktion den 23 maj 1780 för avvittningsrätten i Västerbotten och stadgan den 10 februari 1824 angående avvittningsverket i Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län, vilka författningar dock icke torde avsett lappmarkerna, samt stadgan den 13 december 1850 för avvittning och skattläggning av Luleå lappmark).

Enligt för jordinnehavare gällande vanlig ordning voro hemmansägare och åbor hänvisade till de fiskevatten, som tillkommo deras fastigheter. Någon rätt därutöver ägde de icke, lika litet som hemmansägare i övriga trakter av landet ha befogenhet att fiska i andras vatten. Motsvarande förändring in-

trädde beträffande andra nybyggarnas förmåner, som gällt under nybygges-tiden. Enligt 1749 års lappmarksreglemente ägde nybyggaren jaga endast inom en halv mils omkrets från hemvistet, ehuru utvecklingen också här blev, att nybyggarna för jakt allmänt begagnade sig av kronans vidsträckta marker i skog och fjäll. Även jaktutövningen blev efter avvittningen be-gränsad till den utbrutna fastighetens område. Därest nybyggarnas och hem-mansägarnas före avvittningen tillämpade vidsträckta fiskeutövning skulle läggas till grund för en bestående rätt, föreligga samma förutsättningar för, att sådan rätt medgives även för jakt. Nybyggaren hade haft rätt att i trak-ten av sitt nybygge taga det virke han behövde. Särskilda bestämmelser här-om voro ej intagna i nybyggesförfattningarna, men möjlighet att kunna till-godose behovet av virke var en förutsättning för nybyggets bestånd och vann uttryck bland annat i föreskriften, att nybyggaren hade skyldighet att upp-föra vissa hus. Efter avvittningen ägde han tillgodogöra sig skogen allenast på de skiften, som hörde till hans fastighet. Även om vissa regler tillkommo rörande ordningen för nybygges förseende med virke, funnos dock icke, såsom då fråga var om fiske och jakt, i den allmänna lagstiftningen några stadganden rörande omfånget av den skog, som skulle tillhöra nybygget, då det utbröts till självständig fastighet. Härutinnan tarvades särskilda bestäm-melser. Sådana gåvos ock i författningarna avseende avvittningen, i enlighet varmed varje fastighet skulle efter angivna grunder erhålla skogsområde.

Väl må vara förklarligt, att allmogen i lappmarkerna kunde få den upp-fattningen att en fördelning av vattnen ej skedde i samband med avvittning-en. Härtill må ha bidragit, att en del nyutbrutna hemman icke överhuvud erhöilo några vatten eller i vart fall endast obetydliga vattenområden. På-ståendet att avvittningslantmätarna icke skulle varit underkunniga om att en fördelning av vattnen skedde torde näppeligen vara riktigt. Förrättning-arna utvisa, att en differentiering i stor utsträckning förekommit rörande omfattningen av de vattenområden, som tillföillo de olika hemmanen. En del hemman erhöill vattenområden i stort sett i överensstämmelse med re-geln i 12 kap. 4 § jordabalken. I andra vatten fingo hemmanen mycket be-gränsade vattenområden och i en del vattendrag ingen tilldelning alls. Rö-rande de grunder, efter vilka fördelningen skett, står man ofta tveksam. Möjligt må emellertid vara, att någon avvittningslantmätare förmenat, att jordägarnas fiskerättigheter icke vid avvittningarna reglerats i avsaknad av bestämmelser därutinnan i avvittningsförfattningarna.

Då jordägarna utgå från att fastigheternas fiskerättigheter icke ordnats i samband med avvittningarna, har förbisetts, att dessa förrättningar avsågo att slutgiltigt tilldela vederbörande hemman allt vad dem tillkomme för att bilda fullständiga fastighetsenheter. Till hemmanen skulle höra alla de rät-tigheter och förmåner, som enligt författningarna ingå i en fastighet. Och då intet undantag gjordes för viss dylik rättighet, är detta bevis för att rättigheten ingick i hemmanet.

Rörande den vattenrätt, som åtföljer en fastighet, finnas stadganden redan i vår äldsta lagstiftning. Enligt landskapslagarna följde rätten till vatten

rätten till stranden, och med vattnet följde fisket.¹ Denna princip genomgick hela den följande lagstiftningen. I 1734 års lag är den visserligen icke direkt uttalad, men torde den framgå av olika däri upptagna stadganden. Än tydligare angives den enskildes fiskerätt i 1766 års fiskeristadga i bestämmelsen, att alla fiskevatten inom enskilda frälse-, skatte- och kronohemmans rå och rör eller till deras ägor hörande nyttje strand- och jordägare utan andras intrång. Motsvarande bestämmelse återfinnes i 1852 års fiskeristadga och lagen om rätt till fiske av 1896. I 1896 års lag har regeln så formulerats, att uti insjöar och rinnande vatten nyttje strandägare, utan intrång av annan, fiskevatten, som är beläget inom hans fastighets rå och rör eller eljest till dess ägor hör. Reservation mot strandägarens rätt göres endast för särskild fiskerätt grundad å urminnes hävd, särskilt stadgande, avtal, dom eller skattläggning eller därest på annat lagligt sätt bestämts om någons rätt till fiske.

Enär genom lagstiftningen automatiskt reglerats den fiskerätt, som är förenad med varje fastighet, ha särskilda bestämmelser icke tarvats i samband med avvitrtingarna. En annan sak är, att vid avvitrtingarna i lappmarkerna i Norrbottens län samt även i Västerbottens län, ehuru där vattentilldelningen sedermera reglerades, rågångarna för många fastigheter utlagts så, att fastigheterna icke erhållit de vattenområden, som skulle tillfallit dem vid tillämpning av 12 kap. 4 § jordabalken. De myndigheter, som haft att handlägga avvitrtingarna, ha varit av den mening, att vid fördelningen av kronans vatten en jämkning kunde ske till förmån för intressen, som ansågos vara av betydelse för kronan.

Sådana förhållandena förelågo kunde sedvanerätt till fiske icke grundläggas för nybyggarna, vare sig under den tid nybyggena kvarstodo såsom sådana eller för tiden därefter, sedan de utbrutits till självständiga fastigheter. Nybyggarnas fiskerätt var grundad å bestämmelser i nybyggesförfattningarna och bestod endast så länge nybygget fanns till. Rätten var reglerad genom statsmakterna och till sin omfattning given. Vid sidan härav synes icke ha kunnat uppstå en sedvanerätt till fiskevattnen såsom en självständig av nybyggesinnehavet oberoende rätt.

När genom avvitrtingen nybyggena ändrade natur och utbyttes mot särskilda av sina innehavare med ägande- eller åborätt besuttna fastigheter, inträdde även med avseende å fiskerätten ändrade förhållanden. Men även dessa voro reglerade genom lagstiftningen. Nyttjanderätten till den med nybyggena förenade fiskerätten upphörde och i stället kom den vatten- och fiskerätt, som åtföljde de nybildade fastigheterna. Före avvitrtingen innehade nybyggarna väl ofta större möjligheter till fiske än som medföljde sagda fastigheter. Men rätt att med stöd av sedvana bibehålla bruket av de gamla vattnen läser icke varit för handen.

¹ Se bl. a. Hälsingelagen, byalagsbalken, kap. XIV § 1: »Nu kan hända, att sjöar eller sund ligga mellan byar; då skall var by hava plats för notdräkt och för nätläggning framför sitt land», jfr lagens stadgande »Den äger vatten som äger land — — —»

Enligt östgötalagen byggingab. kap. VIII § 1 ägde de ström och fiskevatten som ägde jorden.

De nya fastighetsägarna fortsatte emellertid även efter avvittringen att begagna de gamla nybyggesvattnen. Ej heller härigenom kan, varken be-
träffande enskildas eller kronans vatten, en sedvanerätt ha uppkommit.

Har ett nybygges fiskevatten vid avvittringen tillfallit en annan enskild fastighet, lärar vara påtagligt, att innehavaren av nybygget, som i sin ordning erhållit en nyreglerad fastighet, icke kan komma och med åberopande av sedvanerätt göra anspråk på fiske i de gamla, av en annan nu med ägan-
de- eller åborätt innehavda vattnen. Även om den enskilde fastighetsinne-
havaren under lång tid översett med fiskeutövning i sina vatten från den gamle nybyggarens sida, torde icke, då frågan ej gäller urminnes hävd, den-
nes gamla fiskerätt kunna bestå. En rubbning skulle härigenom ske i den fiskerätt, som medföljer den nybildade fastigheten, och ett intrång upp-
kommer, som strider mot gällande rätt. Förhållandet blir detsamma, om
nybyggarens fiskevatten vid avvittringen behållits av kronan. Den omstän-
digheten, att åklagarmyndigheten icke påtalat nybyggarens fiskeutövning,
lärar ej grunda sedvanerätt för nybyggaren.

Erinras må i övrigt att den tid, som förflutit från avvittringarnas fast-
ställande och till dess kronan genom sina befattningshavare börjat mera
allmänt hävda kronans rätt genom åtal och upplåtelser mot avgift av krono-
vattnen till hemmansägare och åbor, ej är synnerligen lång. Den första av-
vittringen i Norrbottens läns lappmarker slutfördes i Arvidsjaurns socken och
fastställdes av länsstyrelsen år 1883. Därefter följde avvittringen i Gällivare
socken, som fastställdes av länsstyrelsen år 1887. På 1890-talet fastställdes
avvittringarna i Jukkasjärvi, Jokkmokks och Arjeplogs socknar. I Karesu-
ando socken avslutades avvittringen först år 1915. Avvittringarna i Väster-
bottens län avslutades nedom odlingsgränsen under 1880-talet och 1890-
talets första år samt ovan samma gräns under åren 1916—1921. Ingripande
från myndigheternas sida för kronovattnens skyddande från fiske av obehö-
riga började mera allmänt ske för två å tre decennier sedan. Jordägarna lik-
som även andra fiskeutövare ha därefter i allt större utsträckning börjat söka
tillstånd till kronovattnens användande för fiske. Att enskilda fiskerätts-
ägare mångenstädes icke noggrant skyddat sin ensamrätt till fisket i de
vatten, som tillhöra deras fastigheter, torde vara beroende mindre på ringa
behov att för egen räkning utnyttja vattnen och ett avsiktligt upplåtande av
dem till hjälp åt andra än på bristande kännedom om vad rätt andra jord-
ägare kunde äga att för fiske använda deras vatten och överhuvud rörande
de fiskerättsförhållanden, som rådde efter avvittringens genomförande. An-
svaret för denna ovisshet åvilar i sista hand myndigheterna genom deras
underlåtenhet att upplysa allmänheten om den förändring, som inträdde
genom avvittringen, och om numera gällande bestämmelser.

I tredje lagutskottets utlåtande nr 23/1950 i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till lag om rätt till fiske m. m. göres ett uttalande
om sedvana såsom grund till fiskerätt. Där anföres bland annat att, i viss
motsats till vad förhållandet varit i havet och vissa större insjöar, i övriga
sötvatten fisket i princip blott tillkommit jordägaren eller den, som enligt

avtal eller på särskild grund äger rätt därtill, och någon mer eller mindre allmän frihet att enbart på grund av sedvana bedriva fiske i annans vatten har icke varit i lag medgiven. Med anledning av i motion gjort yrkande att vid sötvattnen fiske, som endast kunde stödja sig på gammal sed, skulle tryggas genom särskild lagstiftning, fann utskottet, att mot införande av en dylik lagstiftning talade åtskilliga skäl. Risken för överfiskning vore där stor, och en principiell utsträckning av kretsen av dem, som äga fiskerätt, vore därför icke lämplig. Fiskevårdande åtgärder försvårades genom en dylik utsträckning. Härtill komme att, då hittills gällande lag icke erkänt sedvana såsom grund för fiskerätt i sötvatten, de sedvanor, som kunde ha utbildat sig i regel torde ha tillkommit med fiskerättsägarens goda minne och under förutsättning från hans sida, att han när som helst skulle vara i tillfälle att bryta sedvanan, om han själv ville utöva fisket eller skydda detta från överfiskning. Det skulle te sig som en orättvisa mot fiskerättsägarna att genom ny lagstiftning deras fiskevatten skulle bli bundna av dylika sedvanor.

Även om utskottets nämnda yttrande i anledning av motionen i huvudsak berör enskildas fiskevatten, torde den däri framlagda principen vara av betydelse även beträffande kronovattnen.

Det visar sig, att domstolarna ej godtagit nybyggesinnehavares före avvittringen bestående fiskerätt i sjö såsom rättsgrund för fortsatt användning av fisket därstädes. Ovan omförmälda prejudikat rörande en hemmansägares fiske i sjön Pjeskejaur, därvid hans såsom grund för fiskerätt i kronans område i sjön åberopade sedvana förklarades olaglig, avser den inom Norrbottens läns lappmarker först avvitrade socknen, Arvidsjaur (Sv. juristtidn. 1947; rättsfall 4).

I sjön Gråträsk i Piteå socken hade vid avvittringen utlagts andelar för särskilda byar samt för kronan. En hemmansägare i en by blev stämd av bybor i en annan by för olaga fiske i deras andel av sjön. Häradsrätten åberopade i sitt utslag den vid avvittringen skedda uppdelningen av sjön och fällde hemmansägaren till böter. Hovrätten (1922), vars utslag ej överklagades, åberopade likaledes avvittringen samt fann urminnes hävd eller annan rätt till fiske ej styrkt. Då emellertid god tro ansågs föreligga, befriades han från böterna.

Sedermera åtalades samma hemmansägare för olaga fiske i kronans andel i sjön. Han dömdes till böter av hovrätten, i vars utslag högsta domstolen ej gjorde ändring. Såsom domskäl angav hovrätten, att hemmansägaren ej visat urminnes hävd. Såsom stöd för sin talan hade hemmansägaren åberopat bl. a. häradsrättens friande dom i det ovannämnda Pjeskermålet (NJA nr 86/1942).

Rörande fiskerätt i en kronosjö i Idre socken i Dalarna uppstod fråga om urminnes hävd. Väckt talan om dylik rätt ogillades av hovrätt och högsta domstol under åberopande att sjön vid avvittringen fallit inom kronoöverloppsmark (NJA nr 175/1942).

Härmed må jämföras mål om jakt å kronomark ovan odlingsgränsen i

Gällivare socken. En hemmansägare i Killinge by upptog vid häradsrätten fråga om jakträtt därstädes på grund av 1673 års plakat om lappmarkernas bebyggande och urminnes hävd. Häradsrätten ogillade hans talan. Hovrätten återopade, att hans jakträtt genom avvittringen måste anses ha blivit inskränkt till det område, som då tilldelats byn, och att urminnes hävd ej visats, samt fastställde det slut häradsrättens utslag innehöll. Högsta domstolen fastställde hovrättens dom (NJA nr 85/1952).

Liknande prejudikat finnes beträffande sjö i Västerbottens län. Före avvittringen hade delägarna i flera byar gemensamt fiskat i Stora Malgoviken och Maksjön i Vilhelmina socken. Efter avvittringen vägrade bybor vid sjöarna fiskerätt för en hemmansägare, som tidigare fiskat där men vid avvittringen ej fått andel i sjöarna. Tvist uppstod. Den senare återopade insyningsutslaget rörande sitt nybygge, avtal under nybyggestiden, urminnes hävd samt att genom avvittringen visserligen enskilda personers mark skiljts från kronans områden, men att därigenom ej vattnen delats mellan de enskilda. H. D., som framhöll, att byarnas områden blivit genom avvittringen bestämda samt att i övrigt icke visats annan giltig grund till fiskerätt, ogillade den väckta talan om sådan rätt (NJA nr 155/1894).

Anmärkas må, att synnerliga olägenheter skulle följa, om jordbruksbefolkningen skulle få utöva fiske i de vatten de ägt nyttja före avvittringen men som ej tilldelats dem vid denna. Det gäller ej längre ett fåtal nybyggare. De gamla nybyggena och därav uppkomna hemman ha delats, och antalet jordbruksidkande har flerdubblats. Kvarstode fiskerätt i sagda vatten, torde mången gång uppkomma en tävlan om fisket, varav bland annat föranledes användande av hänsynslösa fiskemetoder. Härtill kommer den ytterligare utökning av antalet fiskande som, vad angår kronans vatten, sker genom myndigheternas upplåtelse. Genom stark beläggning av vattnen kan lätt följa en överansträngning eller utfiskning av dem.

Påtagligt är, att det bleve svårt eller omöjligt att upprätthålla god fiskevård i kronovattnen. Det lär icke kunna begäras, att de jordinnehavare, som skulle bliva berättigade till fiske därstädes, skulle åtaga sig dylik vård, vari ingår bevakning av vattnen och i många fall inplantering av fiskyngel. Härför skulle förutsättas, att inga andra finge fiska därstädes än de berättigade jordägarna och att dessa inbördes bildade en fiskevårdsförening. Att i samtliga fall åvägbringa en dylik förening torde vara omöjligt. Vidare torde en del vatten vara för stora för att lämpligen avsättas allenast för jordägarna. En sådan i vissa fall behövlig fiskevårdande åtgärd som förbud mot fiske i visst vatten för beredande av möjlighet för fiskbeståndet att åter växa till skulle knappast kunna genomföras. Frågan om fiskevården torde kunna ordnas endast därigenom att staten övertager densamma. Detta kommer i och för sig att bliva en svår och kostsam uppgift med hänsyn till det stora antalet vatten såväl ovan som nedom odlingsgränsen och de ödemarker, varom här är fråga. Det kommer att krävas en omfattande förvaltning och en bevakning, vars effektivitet möter stora besvärigheter att upprätthålla. Vid sammanträdena framhölls ofta, att den nuvarande formen av upplåtelse

av fiske borde bibehållas, när det annars icke skulle bliva någon ordning vare sig med fiskeutövning eller fiskevård.

Vidare må framhållas den inskränkning i lapparnas återstående rättigheter, som skulle uppkomma genom tillstånd för jordinnehavarna att allttjämt begagna sig av den fiskerätt, som tillhört det gamla nybygget. Ej blott lapparnas egna fiskemöjligheter skulle beröras, utan de upplåtelser, som ovan odlingsgränsen vid sidan därav ske av deras vatten, skulle väsentligt inskränkas och de inkomster därav, som användas till lapparnas förmån, vare sig till fiskets upphjälpande eller till andra ändamål, minskas. Jordinnehavarnas gynnande på detta sätt synes innebära en rubbning av den grund, på vilken de i 1928 års renbeteslag intagna bestämmelserna om dispositionen till lapparnas förmån av de ovan odlingsgränsen förekommande nyttigheterna bygga.

Med avseende å jordinnehavarnas fiske i de gamla nybyggarvattnen framfördes vid sammanträdena i orterna ock den meningen, att jordinnehavarna, även om de icke kunde anses ha någon juridisk rätt till dylikt fiske, likväl borde få begagna sig därav. Såsom skäl härför åberopades de ogynnsamma jordbruksmöjligheterna samt att jordbrukarna i dessa trakter hade större behov av fiske än på andra håll och vore vana vid tillgång på goda fiskevattnen. Förutom ovannämnda invändning om fara för rubbning av ordningen vid fiskeutövningen kan med avseende härå anföras motsvarande synpunkter som rörande fiskerätt, för vilken sedvana åberopats såsom grund. Många ortsbor, som icke äro jordbrukande, skulle ock med hänsyn till de ofta besvärliga försörjningsmöjligheterna i lappmarkerna kunna med lika rätt göra anspråk på dylik förmån.

Vad slutligen angår det från jordägarhåll framkomna längst gående kravet avseende en legalisering av den allmänna fiskeutövning, som tillämpats i kronans vatten i lappmarkerna, må erinras, att för ett sådant anspråk i än mindre grad än för fiske i nybyggesvattnen må kunna åberopas sedvanerätt. För urminnes hävd saknas ock förutsättningar. Kronovattnen voro lapparnas, i den mån ej särskilda undantag skett. Ifrågavarande allmänna fiskepraxis kan förklaras endast av den ymniga tillgången på fiskevattnen, dessas jämförelsevis obetydliga utnyttjande i äldre tid, bland annat till följd av ringa efterfrågan från utom orten boende, samt de primitiva förhållanden, som varit rådande i lappmarkerna, när det gällt tillgodogörande av därvarande nyttigheter, vilka på grund av sin avlägsenhet haft ringa värde. Ett godkännande av en så vidsträckt fiskerätt skulle i än högre grad förhindra uppkomsten av ordnade förhållanden och en reglerad fiskevård i lappmarkerna. Även i övrigt åberopas vad förut anförts mot bibehållandet av nybyggesfisket.

I likhet med vad som från många håll framfördes vid sammanträdena i orten håller utredningsmannen före, att den bästa lösningen av frågan om jordinnehavarnas fiske, bortsett från den till fastigheterna hörande fiske-

rätten, vinnes, om det nuvarande systemet med upplåtelser genom myndigheternas försorg alltså tillämpas. Reglerna härför böra dock vidare utbyggas och i möjligaste mån förenklas.

Frågan påverkas emellertid numera även av andra förhållanden. Den grupp jordbruksidkande och icke-jordbruksidkande ortsbor, som förut nästan ensam utnyttjat kronofiskena i lappmarkerna och som under tidens gång stigit högst väsentligt i antal, har utökats med en stor grupp utsocknes fiskare bestående av personer, som under turistfärder tillfälligt begagna sig av fiske i kronovattnen, eller av mera beständiga sportfiskare, som årligen återkomma till av dem arrenderade vatten, vartill kommer en och annan yrkesfiskare. Såsom framgår av förhandlingarna vid sammanträdena och i övrigt ligger i sakens natur, har mellan de olika grupperna intresserade, som önska fiska i kronans lappmarksvatten, uppstått konkurrens om fisket, och denna konkurrens har gjort sig gällande även inom särskilda av dessa grupper. För att skapa ordning vid vattnens utnyttjande samt åvägbringa rättvisa vid fiskerättigheternas fördelning synes en enhetlig ledning vara nödvändig. Givet synes vara, att denna bäst omhänderhaves av staten som tillika är vattnens ägare. Fortfarande bör man därvid i förvaltningshänseende utgå från uppdelningen i vatten, som äro belägna ovan odlingsgränsen och såsom ställda till lapparnas disposition följa särskilda i lag givna bestämmelser, samt lappmarksvattnen nedom sagda gräns, av vilka de flesta förvaltas i samma ordning som andra domänstyrelsen underlagda kronofastigheter. De myndigheter, nämligen länsstyrelsen beträffande vattnen ovan odlingsgränsen och domänstyrelsen för vattnen där nedom, som i huvudsak omhänderha förvaltningen, äro redan utrustade med organ, som kunna ombesörja upplåtelser, bevakning, fiskevård m. m. Länsstyrelserna meddela för närvarande upplåtelser dels själva och dels genom därtill bemyndigade personer i orterna. För bevakning ha de att tillgå de till lappväsendet anknutna lappfogdarna och tillsynsmännen vid lappväsendet samt tillika ett stort antal särskilt anställda fisketillsyningsmän. Lappväsendet ordnar fiskevård och driver själv eller deltar i driften av ett antal fiskodlingsanstalter, som tillgodose såväl lappväsedets som enskilda vatten med fiskyngel. Till förfogande för domänstyrelsen står jägeristaten med därunder lydande jägmästare, kronojägare och annan lokal personal. Även styrelsen driver anläggningar för fiskodling.

Emellertid må ej förglömmas det särskilda behov av fiske, som föreligger för den jordbrukande befolkningen i lappmarkerna, särskilt i fjälltrakterna. En utfyllnad i utkomstmöjligheter är där av största betydelse för befolkningens bärning. Denna utfyllnad sker i främsta rummet genom skogsarbete och fiske. I fjällhushållens matordning är fisk av avgörande betydelse men spelar stor roll även för andra lappmarksfamiljer. Särskilt nödvändig blir god tillgång till fiske, om minskning inträder i arbetsstillfällena i skogarna, såsom fallet blir efter det stora avverkningar övergått gårdarna angränsande trakter. Då fastigheternas egna vatten ofta icke äro tillräckliga att tillgodose behovet, äro kronans vatten av stor betydelse i förevarande hänseende. Vid medgivande av fiskeupplåtelser i kronovatten bör hänsyn

tagas härtill. I anslutning till vad som gällde enligt de gamla fiskeristadgorna bör viss företrädesrätt givas de inom orten boende jordbrukarna att vederbörligen utfylla sitt behov av fisk. I möjligaste mån bör ställas till förfogande för gården lämpligt belägna fiskevatten. De avgifter, som uttagas för upplåtelse, böra vara låga, såsom ock för närvarande tillämpas. Särskilt böra ihåggkommas sådana fastigheter, vilkas ägor icke gå fram till vatten och å vilka sålunda fiske överhuvud icke kan drivas. Såsom förut föreslagits skulle de fastigheter i Norrbottens lappmarker, som väl inehålla strand men vid avvitrningen icke tilldelats vattenrätt eller fått endast begränsade vattenområden, erhålla fiskerätt i de vatten, som frångått fastigheterna. Dessa bliva härigenom tillgodosedda med vissa förbättrade fiskemöjligheter. Är det till fastigheten hörande fisket ändock otillräckligt, bör det lätt kunna utökas genom upplåtelser i kronovattnen.

De inkomster, som skulle inflyta för ifrågavarande upplåtelser, bliva väl icke så betydande, men de kunna dock genom det jämförelsevis stora antal upplåtelser, som kan emotses, utgöra ett gott bidrag till kostnaderna för bevakning och andra fiskevårdande åtgärder. Avgifterna bliva ock en erinran till allmänheten om den betydelse kronan numera fäster vid fiskena och deras rätta utnyttjande.

I anslutning till vad ovan anförts finner utredningsmannen, att fastighetsägare och åbor icke kunna åberopa sedvanerätt för bibehållandet av den nyttjanderätt till fiske i kronans vatten, som medföljt nybygge. Denna rätt har gått förlorad vid avvitrningen, då fastigheten utbröts såsom särskild fastighetsenhet med de rättigheter, som enligt gällande lagbestämmelser äro anknutna till denna. Än mindre kan sedvanerätt läggas såsom grund till rätt för jordinnehavare till allmänt utnyttjande av fiske i kronans vatten i lappmarkerna.

Med hänsyn till jordägares och åbors stora behov av fiske även i andra vatten än de, som må tillkomma fastigheten, synes påkallat, att sagda jordinnehavare beredas lätt tillgång till erhållande av fisketillstånd i kronans vatten, därvid en viss företrädesrätt bör beredas dem.

Emellertid har utredningsmannen för avsikt att föreslå att, såsom för närvarande sker, i kronans lappmarksvatten fiske i mån av tillgång medgives även icke-jordägande ortsbor och andra. För vinnande av bästa ordning vid användningen för fiske av kronans lappmarksvatten bör hela detta spörsmål upptagas till enhetlig utredning. Fördenskull kommer ej här att behandlas de särskilda regler, som böra gälla den jordbruksidkande befolkningen, utan hänvisas härutinnan till den behandling av ämnet i dess helhet, som sker under avdelning 4 i detta betänkande.

4. Tillgodogörandet av fisket i kronans vatten i lappmarkerna och Jämtlands län.¹

Kronovattnen i Jämtlands län likställda med lappmarksvattnen.

Enligt det förordnande som givits utredningsmannen omfattar uppdraget vissa fiskerättsliga förhållanden i Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker. Kronovattnen i Jämtlands län intaga emellertid i många avseenden samma ställning som lappmarksvattnen. Å de vid avvitrningen i sistnämnda län för lapparna och deras renskötsel avsatta renbetesfjällen tillgodonjuta lapparna samma förmåner som tillagts dem å kronans odisponerade områden ovan odlingsgränsen i lappmarkerna. Detsamma gäller lapparnas rätt å de fastigheter, som genom särskilda Kungl. Maj:ts beslut inköpts för utvidgning av renbetesfjällen och inbegripas under de för dessa gällande bestämmelserna.

Lapparna i Jämtlands län kunna formellt sägas ha en starkare rätt till renbetesfjällen och därvarande vatten än som tillkommer lapparna i Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker till de trakter, där de äga bästa rätt, nämligen renbetesområdena ovan odlingsgränsen. Vid avvitrningen i Jämtlands län utbrötos för lapparnas räkning till gränserna bestämda områden (renbetesfjällen), över vilka lapparna ägde kollektivt med ensamrätt förfoga mot viss ränta, på motsvarande sätt som de enskilda nybyggarna fingo sina jordområden åt sig utlagda. Hemman eller kronoparker förekomma icke inom renbetesfjällen. Enligt renbeteslagarna ingå renbetesfjällen jämte tillköpta fastigheter under »områden, som blivit till lapparnas uteslutande begagnande anvisade».

Lapparna äga här året om bedriva fiske. Enär hela landet överlämnats åt lapparna, behöva de icke konkurrera med den jordägande befolkningen, där icke undantagsvis något hemman må ha tilldelats visst fiske fallande inom renbetesfjällens gränser. Fiske, liksom nyttigheter av jakt, bete, slätter m. m., kunna, där lapparna icke ha behov därav, upplåtas; och avgälderna skola användas till förmån för lapparna. Härutinnan tillämpas samma i renbeteslagen intagna bestämmelser som inom de för lapparnas uteslutande begagnande avsatta trakterna i lappmarkerna. Förvaltningen av fiskevattnen och andra markens nyttigheter som upplåtas ligger även här under länsstyrelsen. Skogen omhänderhaves väl av domänstyrelsen, men avkastningen även av denna användes till lapparnas förmån.

Tidigt har å renbetesfjällen av lappar upptagits en del mer eller mindre provisoriska lägenheter. I övrigt har därstädes icke tagits i anspråk mark i vidare mån än att från de för renbetesfjällens utvidgning inköpta fastighe-

¹ Utredningsmannen vill här särskilt erinra att, såsom i inledningsskrivelsen till Kungl. Maj:ts i detta betänkande omnämnas, uppgifterna i betänkandet grunda sig å förhållandena före den 10 november 1950.

terna försålts ett fåtal bostadslägenheter, varjämte ett antal jordbrukslägenheter upplåtits med nyttjanderätt för sina brukare. Sistnämnda lägenheter utgöras i huvudsak av inägor till inköpta områden men bestå till en del även av nyupptagna jordbruksegnahem. I samband med upplåtelse av dessa jordbrukslägenheter har reglerats nyttjanderättshavarnas rätt till fiske. I arrendekontrakten ha för ändamålet anvisats vissa vatten, där sådana funnits att tillgå. Numera gälla för upplåtelse av lägenheter å renbetesfjällen motsvarande regler, som fastställts beträffande upplåtelse i lappmarkerna såväl av lägenheter åt lappar som av norrländska fjällägenheter.

Den jordägande befolkningen i Jämtlands län är icke i högre grad beroende av fiske i lapparnas vatten. I anslutning till förhållandena vid renbetesfjällens utbrytande har Ortsbefolkningen icke gjort anspråk på rätt till fiske i vattnen å renbetesfjällen på samma sätt som fallet varit beträffande vattnen i lappmarkerna. Nämnas kan, att en del jordbrukare i Dorotea socken i Västerbottens län arrendera kronovatten i Frostvikens socken i Jämtlands län. Såvitt angår upplåtelse av sportfiske, vare sig för någon längre tid genom kontrakt eller genom fiskekort, föreligga däremot liknande förhållanden som ovan odlingsgränsen.

Behovet av fiskevård och bevakning beträffande vattnen å renbetesfjällen är likaledes i stort sett detsamma.

De likartade naturförhållandena å renbetesfjällen och i trakterna ovan odlingsgränsen samt därvarande fiskevattens allmänna belägenhet och tillämpningen beträffande dem av samma förvaltningsordning synas göra synnerligen önskvärt, att en i möjligaste mån enhetlig ordning kommer till användning vid tillgodogörandet av vattnen och dessas vård.

De nedanför renbetesfjällen inom Jämtlands län belägna, kronan tillhöriga vatten, som ej äro disponerade för särskilda ändamål, äro av jämförelsevis ringa omfattning. Vatten under domänstyrelsens förvaltning finnas, bortsett från en enstaka jordbruksegendom, vid kronoparkerna och utgöras dels av allmänna kronovatten och dels av vatten som ingått under fastigheter, vilka inköpts för att tilläggas förutvarande kronoparker eller för bildande av nya. Fisket i dessa senare vatten är formellt av privaträttslig natur. De tillgodogöras dock i samma ordning som vattnen vid de till kronoparker ursprungligen utlagda områdena, bortsett från att bostadsbandet i 7 § fiskerättslagen bortfaller. Några kronans enskilda fisken finnas icke i Jämtlands län.

De av domänstyrelsen förvaltade fiskevattnen i Jämtlands län äro med avseende å ordningen för deras tillgodogörande mera likartade vattnen i lappmarkerna än i andra delar av landet. I den mån särskilda regler äro för ändamålet påkallade för lappmarksvattnen, synas motsvarande regler böra komma till tillämpning även för vattnen i Jämtlands län.

Med anledning av vad sålunda anförts har utredningsmannen ansett sig böra i detta sammanhang upptaga fiskeförhållandena jämväl vid vattnen å renbetesfjällen och i de odisponerade kronovattnen utanför dessa i Jämtlands län.

Olika grupper av kronovatten.

I de betänkanden, som avgåvos av 1915 års fiskesakkunniga och fiskevattensutredningen av år 1937, har vid behandlingen av frågan rörande tillgodogörandet av fisket i kronans vatten följts den uppdelning av olika slag av kronofisken, som upptages i 1896 års fiskelag. Där omnämnes hur fiskerätten i saltsjön samt i vissa delar av större insjöar finge fritt åtnjutas av allmänheten samt hur i insjöar och rinnande vatten strandägaren hade fiskerätten i vatten, som hörde till hans ägor. Såsom särskilda kronans fisken angivns dels ström- och insjöfisken vid kronans överloppsmarker, allmänningar, parker och holmar (allmänna kronofisken) samt dels kronans enskilda fisken, motsvarande i allmänhet större fisken, som i jordeboken upptagits såsom självständiga fastigheter. Härtill komma de kronans fiskevatten, som på grund av nyssnämnda bestämmelse om strandägarens fiskerätt höra till kronans fastigheter. Sistnämnda fisken ha benämnts kronofisken av privaträttslig natur.

För den utredning, varom här är fråga, synes anledning icke föreligga att uppehålla en dylik uppdelning av kronans vatten. Fiskelagens uppdelning avsåg närmast en redogörelse för fiskerätten i olika vatten. Här gäller spörsmålet lämpligaste sättet för tillgodogörandet av kronans vatten i lappmarkerna till gagn för kronan själv och allmänheten.

Nämnas må med avseende å berörda äldre indelning, att inom lappmarkerna icke ligga några kronans enskilda fisken. Därvarande kronofisken äro allmänna kronofisken — de vatten, där dessa finnas, omtalas i detta sammanhang såsom allmänna kronovatten — och fisken av privaträttslig natur. Härtill kommer en tredje grupp fisken, som ej finnes särskilt omnämnd i fiskerättslagen, nämligen fisken i vatten som vid avvitringarna blivit avsatta för kronans räkning utan att tillkomma kronan såsom strandägare eller kunna betraktas såsom allmänna kronofisken. En särskild del inom sagda grupp utgöra de för kronan avsatta strömfällen och övriga vatten vid kronans strömfallsutsmål. Många av de kronan sålunda förbehållna vattnen ligga utanför enskilda fastigheters stränder. Ytterligare en grupp bilda de å renbetesfjällen belägna vattnen. Dessa må väl betraktas såsom kronans, men ha vid avvitringen avdelats för lapparna och voro inbegripna under den fjällen pålagda räntan.

Vad särskilt angår de allmänna kronofiskena må erinras, att efter allmänna avvitringarnas och efteravvitringarnas genomförande icke finnes sådan oavvittrad mark eller kronoöverloppsmark, som omnämnes i 7 § fiskerättslagen och sålunda ej heller allmänna kronofisken vid sådan mark. Där angivna allmänningar och holmar torde ej heller förekomma, åtminstone såvitt angår lappmarkerna och Jämtlands län.¹ De kronans områden, vilka icke vid avvitringen disponerats för enskilda eller kronan, kvarstå väl till en del formellt såsom kronoöverloppsmark, men de förvaltas numera, vare sig de utgöras av vid avvitringen avmätt mark eller mark som icke

¹ Jfr Fiskerättskommitténs betänkande 1947 s. 196 f.

uppmåtts, enligt de för kronoparker gällande grunder. Områdena ha härigenom förlorat sin karaktär av kronoöverloppsmarker och äro att jämställa med kronoparker.

I denna utredning är icke direkt fråga om vatten, som äro disponerade för särskilt ändamål. Här behandlas sålunda icke fisket i kronans under vattenfallsstyrelsens förvaltning ställda strömfall och vatten vid strömfallsutmälen, i den mån icke genom särskilt beslut må ha förordnats, att fisket skall tillgodogöras enligt de för lappmarksvatten i allmänhet gällande grunder. Ej heller avses fisken vid kronans enskilda fastigheter (fisken av privaträttslig natur). Dessa fisken ingå i allmänhet i det arrende, varigenom den fastighet dit fisket hör må ha upplåtits. Skulle dylika fisken vara undantagna från arrendet och upplåtats för sig äro de underkastade särskilda förvaltningsregler. Ordningen för upplåtelsen kan emellertid bliva nära överensstämmande med den som gäller andra fisken. De privaträttsliga fiskena äro mycket fåtaliga i lappmarkerna. Kronan äger där icke många hemman eller andra fastigheter av enskild natur. Genom förvärv av en del hemman, som sedermera tillagts kronoparker eller förvaltas såsom kronoparker, finnas i Jämtlands län något fler sådana fisken, vilka emellertid, såsom ovan berörts, disponeras såsom vanliga kronoparksvatten.

Vid avvitrningarna utlades understundom för kommunikations- eller andra särskilda ändamål en del mindre markområden, till vilka kunna höra visst fiskevatten. Dessa vatten äro emellertid små och fåtaliga och i detta sammanhang utan betydelse.

Undantagna från denna utredning äro vidare vattnen å nationalparkerna. Dessa stå under vetenskapsakademiens förvaltning. Jämlikt 1 § lagen den 25 juni 1909 (nr 56 s. 7) angående nationalparker är inom sådant område fångst av djur och sålunda även av fisk principiellt förbjuden. Dock länder detta stadgande ej till inskränkning i de rättigheter till fiske, som äro medgivna lapparna (2 §). Tillika har Kungl. Maj:t bemyndigats att beträffande varje särskild nationalpark föreskriva det undantag från det allmänna förbudet, vilket må finnas nödigt för utövande av det fiske, som prövas kunna medgivas utan olägenhet, så ock för annat ändamål, om det är förenligt med det med nationalparken avsedda syftet eller synnerliga skäl äro därtill.

I anslutning till nämnda bemyndigande har Kungl. Maj:t i reglemente den 22 december 1911 (nr 165) rörande nationalparkernas förvaltning medgivit att, därest i vattendrag inom Abisko, Sarjeks och Stora Sjöfallets nationalparker fiske med krok kan utan olägenhet medgivas, vetenskapsakademien må lämna tillstånd till sådant fiske. För dylik upplåtelse utgår avgift, som tillfaller vederbörande nationalparks kassa.

Våra största nationalparker ligga ovan odlingsgränsen i Norrbottens läns lappmarker. Dessa parker upptaga betydande arealer. Inom Västerbottens läns lappmarker finnes icke någon nationalpark, och i Jämtlands län en park, vilken är av jämförelsevis mindre omfattning.

Såsom förut erinrats finnes i lappmarkerna ett stort antal hemman, därå marken äges av kronan (kronohemman), men vilka av sina innehavare besit-

tas med ständig nyttjanderätt eller, såsom denna rätt benämnes, stadgad åborätt, utgörade en art av ärftlig besittningsrätt. Innehavarna av dessa fastigheter intaga numera, såvitt angår befogenheten att tillgodogöra sig till fastigheten hörande förmåner, i stort sett samma ställning som ägaren av skattehemman till sin fastighet. Fisket i de till fastigheterna hörande vattnen äga de sålunda tillgodogöra sig. Dylika kronohemman finnas även i Jämtlands län men äro där fåtaliga. Då fiskena vid ifrågavarande hemman äro disponerade för hemmansinnehavarnas räkning, tillhör frågan om dem icke utredningen i denna avdelning.

Vid utredningsmannens sammanträden i orten talades generellt om jordägare och deras fiskerätt. Härunder inbegrepos tydligen icke allenast de jordinnehavare, som med äganderätt besitta sin jord, utan även ovannämnda åbor å kronohemman.

Föremål för utredningen äro i främsta rummet dels fisket i de allmänna kronovattnen, varunder inbegripas även vattnen å de vid avvitringen oavmätta kronoöverloppsmarkerna, t. ex. de vidsträckta fjälltrakterna, dels fisket i de vatten, som vid avvitringen särskilt avsatts för kronans räkning och icke utgöras av vatten vid strömfall och strömfallsutmål, vilka förvaltas av vattenfallsstyrelsen, dels ock vattnen å renbetesfjällen. Det stora flertalet kronovatten i lappmarkerna tillhör de sålunda angivna grupperna.

Att såsom grund för indelningen av denna framställning uppdelas därunder ingående vatten i anslutning till de olika myndigheter, som omhänderha vattens förvaltning, torde ej heller vara tillfredsställande. Förvaltande myndigheter äro domänstyrelsen samt länsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län. Under domänstyrelsen lyda de allmänna kronovattnen i lappmarkerna nedom odlingsgränsen samt där belägna, för kronans räkning särskilt undantagna vatten, bortsett från flertalet strömfall och vatten vid strömfallsutmål. Länsstyrelserna i Norrbottens och Västerbottens län omhänderha kronans ovan odlingsgränsen liggande, icke särskilt disponerade vatten. Vattnen å renbetesfjällen i Jämtlands län förvaltas av länsstyrelsen. De under länsstyrelserna lydande vattnen utnyttjas till förmån för lapparna.

Vad angår andra kronovatten än de nu nämnda utgöras de flesta av strömfall och vatten vid strömfallsutmål underställda vattenfallsstyrelsens förvaltning. De få privaträttsliga fisken som finnas omhänderhavas av vederbörande myndighet, som förvaltar stamfastigheten. Hit höra vatten ingående under domänstyrelsens fastigheter av enskild natur samt de vatten, som må lyda under andra myndigheter än de här ovan angivna, såsom kammarkollegiet. Alla vatten i denna grupp äro sådana som disponerats för särskilda ändamål.

Jämlikt det förslag till ny lag om rätt till fiske, som framlagts i Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen den 13 januari 1950 (nr 60), förekommer icke annan uppdelning av fiskevatten än att där talas om fiske i allmänt vatten och fiske i enskilt vatten. Rörande betydelsen av allmänt vatten hänvisas i lagförslaget till vad därmed avses i lagen om gräns mot allmänt vatten-

område. Förslag till sådan lag har jämväl framlagts till 1950 års riksdag genom Kungl. Maj:ts proposition den 13 januari 1950, nr 59. Enligt sistnämnda lagförslag är ett vattenområde i havet allmänt (allmänt vatten), där det ej ingår i fastigheterna (enskilt vatten). I annat vattenområde än havet finnes allmänt vatten allenast i fyra av de stora insjöarna. Allt annat vatten betecknas såsom enskilt vatten.

I förslaget till lag om rätt till fiske stadgas, att i allmänt vatten varje svensk medborgare äger fiska med rörligt redskap. I enskilt vatten må, såvitt ej annat föreskrives i lagen, fiske bedrivas endast av jordägaren eller den, som enligt avtal, urminnes hävd, dom eller skattläggning eller på annan särskild grund äger rätt därtill.

I lagförslaget sker sålunda uppdelning allenast i två grupper, nämligen allmänt vatten och enskilt vatten. Samtliga kronovatten i lappmarkerna och Jämtlands län äro att räkna till den senare gruppen. Bestämmelserna i nuvarande 7 § fiskerättslagen försvinna, och då intet annat undantag göres från jordägarens, d. v. s. i förevarande fall statens, rätt att bedriva fiske i sitt vatten än för den, som genom avtal eller andra rättstitlar äger särskild rätt till fiske därstädes, kommer den företrädesrätt, som nu medgives dem som bo i häradet eller socknen att erhålla upplåtelse i de allmänna kronofiskena, att bortfalla.

Det vill synas som om för behandlingen av frågan om tillgodogörandet av kronans under utredningen ingående fisken icke tarvas någon särskild uppdelning av ämnet i anslutning till fiskevattnens ställning enligt fiskerättslagen eller till förvaltningen av dem. Här gäller spörsmålet de bästa formerna för vattnens användning samt vattnens omhänderthavande ur fiskevårds-synpunkt. Samma metoder synas härvid kunna komma till tillämpning för de olika vattnen. Uppställningen synes böra ansluta sig till olika kategorier av fiskande och det större eller mindre behov de må hava av fisket, ordningen för vattnens upplåtande, fisketillgångens bevarande och höjande samt fiskevattnens bevakande o. d.

Olika kategorier fiskeutövare.

I förevarande trakter förekomma flera olika former av fiskeutövning. I detta sammanhang märkas härutinnan främst husbehovsfiske, sportfiske och yrkesfiske. Sportfisket kan vara antingen av mera bestående art och av sina utövare år efter år bedrivas i samma vatten (arrende-sportfiske) eller fiske, varav personer under resa i fjälltrakterna eller i övrigt mera tillfälligt begagna sig (kortfiske, turist-sportfiske).

När det gäller de fiskeutövande, må främst nämnas lapparna. Dessa ha urgammal rätt att för sin utkomst begagna sig av fiskevattnen i de trakter, där de driva sin renskötsel. De äga sålunda fiska i både kronans och enskildas vatten å utmark ovan och nedom odlingsgränsen i lappmarkerna samt å renbetesfjällen. I de odisponerade kronovattnen ovan odlingsgränsen och i vattnen å renbetesfjällen är deras rätt särskilt omfattande. I den mån fisket

därstädes icke utnyttjas av lapparna själva, upplåtes det till deras förmån. Lapparna fiska i huvudsak för eget husbehov, men fiske till försäljning förekommer ock, varpå anmärkningsvärda exempel föreligga i våra dagar. Emellertid tillkommer numera ifrågavarande särskilda fiskerätt endast de lappar, som enligt renbeteslagen äga rätt till renskötsel samt tillhöra lappby.

Även för många bland de bofasta ortsborna är fiske av mycket stor betydelse. Detta gäller särskilt den jordbruksidkande befolkningen och bland dem i främsta rummet jordbrukarna i fjälltrakterna. Understundom må fiske såsom utfyllnad i hushållet vara av motsvarande värde för den icke-jordbrukande befolkningen, särskilt ute på landsbygden. För tätorternas invånare torde fiskets ekonomiska betydelse i allmänhet icke vara så stor, men fisket intager en framstående plats såsom fritidssysselsättning och i friluftslivet.

Jordbrukarna bedriva i stort sett sitt fiske såsom husbehovsfiske. Detta gäller även många bland den övriga bofasta befolkningen. En del utnyttja emellertid fisket såsom sport. I viss utsträckning förekommer, att någon del av den fångade fisken försäljes.

Vanligt är att ortsbor inom lappmarkerna och Jämtlands län, isynnerhet personer från tätorterna, idka sportfiske. Även från andra trakter av landet komma många upp till lappmarks- och fjällområdena. Bland sportfiskarna utgöra »arrende-sportfiskarna» det mindre antalet, om man bortser från dem, vilka såsom medlemmar i föreningar bruka av dessa arrenderade vatten. De enskilda arrendesportfiskarna nyttja ej sällan sina vatten med viss ensamrätt. Ibland bedrives av dem fiskevård med utsättning av fiskyngel och bevakning av fiskevattnen. Talrikare äro »kort- och turistsportfiskarna», som besöka lappmarkerna och fjäll- len för friluftsliv, varunder de önska att fiska för sitt nöje och eventuellt utfyllnad av matförrådet. Fisketillstånden för dem gälla i allmänhet blott kort tid, ofta endast några dagar. Understundom torde vara svårt att uppdraga en bestämd gräns emellan de båda grupperna sportfiskare. Gemensamt för dem är, att fisket i stort sett saknar ekonomisk betydelse för sina utövare samt avser rekreation, varjämte fisket i allmänhet må bedrivas allenast med krokredskap. Vid sammanträdena i orten gjordes ofta ej skillnad mellan de båda grupperna.

Vad slutligen angår yrkesfiskarna — varunder här icke medtagas husbehovsfiskare, som väl må sälja en del fisk men ha fiske allenast såsom binäring — äro dessa jämförelsevis få. För närvarande är det personer i orten, som utöva yrkesfiske.

En särskild ställning intaga de talrika sammanslutningarna för fiskeutövning. Dessa kunna vara föreningar mellan jordbruksidkare, som för egna fiskevattnens utökande arrendera kronovatten, fiskevårdsföreningar, särskilt i lappmarkernas och Jämtlands läns tätorter, som tillhandahålla sina medlemmar och understundom även utomstående husbehovs- eller sportfiske i till föreningarna upplåtna kronovatten, eller ock föreningar, vare sig i orten eller annorstädes, som i huvudsak tillkommit för att bereda medlemmarna fiske av rent sportmässig karaktär. Vanligt är, att dessa föreningar bedriva fiskevård i de av dem innehavda vattnen.

Gällande bestämmelser angående fiskevattnens tillgodogörande.

Rörande användningen av kronans i denna utredning avsedda vatten finnas icke några i författningar intagna detaljerade regler. Endast vissa allmänna grunder äro angivna i lagstiftningen. De viktigaste bestämmelserna återfinnas i 7 § fiskerättslagen avseende dispositionen av de allmänna kronofiskena. Dessa må, så framt. ej kronan enskilt förbehållit sig dem, upplåtas till inom häradet eller socknen boende att med tillstånd av länsstyrelsen eller, där fråga är om fiske vid kronopark, av domänstyrelsen nyttjas på det sätt och under de villkor, som kunna varda bestämda, samt mot den avgift som finnes skälig. Det sålunda föreskrivna »bostadsbandet» torde icke alltid strängt iakttagits. Rörande kronans enskilda fisken utsäges i lagen allenast, att de äro såsom dittills kronan och hennes rättssinnehavare förbehållna. Kronans privaträttsliga fisken ingå under det allmänna stadgandet, att strandägaren i insjöar och rinnande vatten nyttjar fiskevattnen, som är beläget inom hans fastighets gränser eller eljest hör till dess ägor.

Kronans ovan odlingsgränsen belägna odisponerade vatten, i vilka fisket är att betrakta såsom allmänt kronofiske, äro undantagna 7 § fiskerättslagen. Detta gäller även vattnen å renbetesfjällen, som för lapparnas räkning avsatts vid avvitringen, samt de till fjällens utvidgning sedermera inköpta fastigheterna. Enligt renbeteslagen ha alla dessa vatten, som stå under länsstyrelsens förvaltning, helt anvisats lapparna. I den mån de icke själva behöva tillgodogöra sig vattnen, må dessa upplåtas till lapparnas förmån. För egen del äga de fiska å utmark jämväl inom lappmarkerna nedom odlingsgränsen i trakter, där de må vara hela året, samt, om de där må driva renskötsel endast under en del av året, den tid detta sker (55 §).

Rörande andra personers rätt att fiska i lapparnas vatten ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen givas bestämmelser i 56 § renbeteslagen. Kan i sagda vatten upplåtelse av fiske ske utan fara för tillgången på fisk och utan besvärande intrång för lapparna, äger Kungl. Maj:t eller den myndighet Kungl. Maj:t bestämmer tillåta annan att mot avgift därstädes jämte lapparna utöva fiske. Innan dylik upplåtelse sker, skola de lappar, vilka äga uppehålla sig med sina renar å området, höras i ärendet. Medel som inflyta genom sådan upplåtelse skola enligt bestämmelser, som givas av Kungl. Maj:t, användas till förmån för lapparna. Genom beslut den 30 juni 1947 har Kungl. Maj:t uppdragit åt länsstyrelsen att tillsvidare verkställa fiskeupplåtelser av nämnda slag; och skola enligt samma beslut avgifterna för upplåtelseerna tillföras statens lappfond.

Erinras må, att enligt lagen den 20 juni 1919 (nr 445), som är grundad på konventionen den 5 februari 1919 mellan Sverige och Norge angående flyttlapparnas rätt till renbetning, äga norska flyttlappar rätt till fiske under sin vistelse här i landet. Rätten avser husbehovsfiske; och gälla för fiskerätten samma bestämmelser som för svenska lappars fiske. Inom Karasuo och Jukkasjärvi socknar må de norska lapparnas rätt till fiske

icke inskränkas genom upplåtelse av fiskerätt, så framt ej upplåtelsen skett i fredningssyfte.

Såsom ovan omnämnts (s. 112) kan i vattnen inom vissa nationalparker fiske upplåtas genom vetenskapsakademien.

Några närmare föreskrifter för länsstyrelserna med avseende å deras förvaltning av kronofiskena ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen ha icke givits i vidare mån än som skett genom Kungl. Maj:ts brev den 21 mars 1941 angående ett bättre utnyttjande av vissa kronans fiskevatten. Detta brev utfärdades för att under dåvarande kristid uppmuntra till ökat tillgodogörande av kronans fisken såsom bidrag till livsmedelstillgångens höjande. Utredningsmannen återkommer nedan till innehållet i brevet. Länsstyrelserna ha icke själva skriftligen meddelat särskilda regler rörande fiskeupplåtelse till ledning för sina underordnade förvaltningsorgan och allmänheten. Emellertid har hos envar av ifrågakvarande länsstyrelser utbildat sig bestämd ordning för upplåtelseverkställande. Bland annat ha fastställts formulär för olika slag av upplåtelser, och avgifter för dessa ha bestämts. Åtgärder ha jämväl i betydande utsträckning vidtagits för fiskevård såväl genom upprättande av fiskodlingsanstalter (inom Västerbottens läns lappmarker) eller bidrag till sådana och utsättande av fiskyngel som för fiskevattnens bevakning.

Allt större medverkan har härvid lämnats av hushållningssällskapen och deras fiskeritjänstemän samt statens fiskeriadministrations befattningshavare.

Nämnas må, att enligt Kungl. Maj:ts särskilda föreskrifter fiskeupplåtelser i de under vattenfallsstyrelsens förvaltning stående vattnen ovan odlingsgränsen skola ske i samma ordning som upplåtelser i lapparnas vatten därstädes. Genom Kungl. Maj:ts brev den 31 mars 1928 har åt vederbörande länsstyrelser uppdragits att i enlighet med bestämmelserna i renbeteslagen och under vissa villkor i övrigt ombesörja upplåtelse av fiske inom de för kronans räkning vid avvitrningen avsatta strömfäll och utmål ovan odlingsgränsen i lappmarkerna, vilka ännu icke tagits i anspråk för vattenkraftsändamål. De medel, som inflyta genom dylik upplåtelse, skola, i den mån de icke erfordras för bestridande av strömfallet eller utmålet påförd skatt, användas till förmån för lapparna enligt bestämmelser, som meddelas av Kungl. Maj:t. Fiskeupplåtelser uti sistnämnda vatten intaga sålunda, även vad angår dispositionen av avgifterna, i huvudsak samma ställning som upplåtelser i de odisponerade kronovattnen ovan odlingsgränsen.

Med avseende å tillgodogörandet av kronans vatten nedom odlingsgränsen i lappmarkerna och utanför renbetesfjällen i Jämtlands län har domänstyrelsen att i allmänhet tillämpa samma regler som lända till efterrättelse beträffande kronofiskena i andra delar av landet med den begränsning, som föranledes av lapparnas särskilda fiskerättigheter.

Jämlikt Kungl. Maj:ts instruktion den 1 mars 1935 (nr 48) för domänverket handhar domänstyrelsen förvaltningen av till statens domäners fond

hörande fast egendom samt övriga tillgångar. Under styrelsen lyda domänverkets skogs- och jordbruksförvaltningar. I domänfonden ingå kronans under styrelsens förvaltning stående fisken. Sina åligganden och befogenheter med avseende på förvaltningen av nämnda fasta egendom äger styrelsen överflytta på vederbörande lokalförvaltningar i den omfattning styrelsen prövar lämplig under beaktande av i instruktionen eller eljest stadgade grunder. Härvid iakttages, att styrelsen utövar förvaltningens ledning och att lokalförvaltningarna ha att vidtaga de direkta förvaltningsåtgärderna. För lokalförvaltningarna utfärdar styrelsen erforderliga reglementen. De högre befattningshavarna i styrelsen företaga inspektionsresor för att övervaka den lokala förvaltningen.

Den lokala skogsförvaltningen har till uppgift bland annat att handha förvaltningen av domänfondens skogar med tillhörande skogsjordbruk. Under skogarna inbegripas till dessa hörande vatten. Överjägmästaren övervakar, att inom hans distrikt domänverkets intressen tillvaratas i angelägenheter, som röra skogsförvaltningen, däribland olika slag av upplåtelser å mark. Inom de särskilda reviren är jägmästaren närmast ansvarig för den omedelbara förvaltningen. I fråga om upplåtelser skall han tillse, att upplåtelsevillkoren behörigen fullgöras. Kronojägare skall inom sin bevakningstrakt handha den närmaste uppsikten över till densamma hörande egendom samt enligt jägmästarens bestämmande leda förekommande arbeten.

Enligt Kungl. Maj:ts förordning den 10 maj 1935 (nr 157) angående grunder för förvaltningen av vissa kronoskogar må, där så prövas lämpligt, domänstyrelsen eller, efter styrelsens förordnande, densamma underställd tjänsteman å skog, som avses i förordningen, med nyttjanderätt upplåta fiske som hör till skogen. Styrelsen meddelar de närmare föreskrifter, som härvid finnas erforderliga.

Även förvaltningen av kronan tillhörig jordbruksfastighet i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län, med undantag av dylik egendom å renbetesfjällen samt någon enstaka egendom i sistnämnda län, tillkommer skogsförvaltningen, som ombesörjer förekommande fiskeupplåtelser å underlydande fastigheter.

Närmare föreskrifter rörande ordningen för domänverkets fiskeupplåtelser finnas intagna i de av domänstyrelsen för förvaltningen utfärdade reglementen. Enligt kap. N 11 § punkterna 6—8 gäller såsom huvudregel, att fiskerätt, som ej är på annat sätt disponerad, skall, där tillgången på fisk det medger och under vissa förutsättningar i övrigt, utarrenderas till lämplig person. Är fråga om mera värdefulla fisken, bör jägmästaren samråda med sakkunnig.

Vid utarrenderingen skiljes mellan upplåtelser på något längre tid och mera tillfälliga upplåtelser. Rörande de förra skall jägmästaren varje år inkomma med förslag till upplåtelser av fiske i särskilda fiskeområden. Förslaget översändes genom överjägmästaren jämte eget yttrande till domänstyrelsen, som prövar förslaget. Därefter åligger det jägmästaren att enligt styrelsens närmare bestämmelser utfärda fiskerättsbevis. Upplåtelse av

fiskerätt av förevarande slag må i allmänhet icke ske för längre tid än 5 år, varvid arrendeåret i regel räknas från och med den 1 januari.

Innan fiskodling eller andra åtgärder till fiskets förbättrande genom skogsförvaltningen företagas i sålunda utarrenderat vatten, skall överenskomelse träffas med arrendatorn om därav påkallade förändringar i arrendekontraktet.

Fiskeupplåtelse av mera tillfällig art äger jägmästaren själv meddela, då värdet av upplåtelsen icke överstiger 100 kronor. Dessa upplåtelser ske genom fiskekort.

Bestämmer jägmästaren i förväg avgälden för tillfällig upplåtelse, kan han till befattningshavare i domänverket eller annan överlåta sin befogenhet att utfärda fiskekort beträffande visst eller vissa fiskevatten.

Jägmästaren kan till personal vid skogsförvaltningen inom reviret upplåta rätt till fiske med krok för eget behov i sådana kronans odisponerade vatten, där icke andra grunder för upplåtande av fiskerätt gälla. Jägmästare, som för eget husbehov själv önskar dylik fiskerätt, har att göra ansökan hos domänstyrelsen.

Formulär och blanketter ha upprättats för upplåtelsehandlingar av olika slag samt jägmästarens årliga förslag till överordnade myndigheter rörande fiskeupplåtelser m. m.

Från domänstyrelsens sida har vidtagits åtskilliga åtgärder för att få till stånd en bättre fiskevård. I generalförslagen angående domänverkets driftskostnader upptagas anslagsbelopp för ändamålet. Med dylika medel ha igångsatts undersökningar rörande vattnens beskaffenhet och förutsättningarna för fiskproduktionens höjande. Undersökningarna utföras genom domänstyrelsens fiskevårdskonsulenter med biträde av domänverkets fiskmästare. Särskild undervisning i fiskevård meddelas vid skogshögskolan, statens skogsmästarskola och statens fem skogsskolor. Fiskevårdsundervisning gives jämväl vid Svenska jägarförbundets jaktvårdsskola å Östermalma i Södermanlands län. Skolan uppehålls genom statsmedel.

Rörande fiskevård givas särskilda föreskrifter i reglementenas kap. J 5—7 §§. Där föreskrives, att vederbörande tjänsteman skall vidtaga erforderliga åtgärder för främjandet av en ändamålsenlig fiskevård. Samarbete bör äga rum med för fiskevård inom orten verksamma myndigheter och sammanslutningar. Där så anses lämpligt, kan efter domänstyrelsens medgivande kronan ingå såsom medlem i lokal fiskevårdsförening.

Vid avgivande av förvaltningsförslag skall uppmärksammas, att lämpliga fiskevatten bliva föremål för rationell fiskevård. Såsom lämpliga fiskevårdsåtgärder nämnas fiskodling och utsättning av fiskyngel, decimering av ogräsfisk på platser, där intensiv fiskevård bedrives, utläggning av risvasar samt ökande av tillgång på föda och förbättrande av existensförhållandena för vissa fiskarter. Härjämte skall införskaffas statistik över årets fångst av olika fiskslag i utarrenderade fiskevatten, där lämpliga åtgärder till fiskets upphjälpande vidtagits.

Utsättning eller decimering av fisk skall alltid ske i samråd med fiskeritjänsteman.

Fiskebevakning må anordnas på lämpligt sätt beträffande sjöar, där särskilda mera betydande kostnader nedlagts för en rationell fiskevård. Värdefullare fisken böra vid tider, då obehörigt intrång kan förväntas, ägnas särskild bevakning.

Tidigare förslag till reglerande av ordningen för fiskenas tillgodogörande.

Frågan om ett fullständigare reglerande av ordningen för kronovattens utnyttjande har på senare tid vid olika tillfällen varit föremål för utredning. Två särskilda betänkanden föreligga i ämnet. Det ena av dessa avgavs den 18 december 1922 av särskilt tillkallade sakkunniga (1915 års fiskesakkunniga). Den andra utredningen skedde genom en delegation bestående av en utredningsman jämte fyra för överläggningar med honom tillkallade sakkunniga samt två särskilda experter (fiskevattensutredningen av år 1937). Sistnämnda utredning framlade betänkande den 1 september 1939.

Enär en övertygande del av kronovattnen äro belägna inom lappmarkerna kommo, med hänsyn jämväl till därstädes rådande särskilda förhållanden, fiskena i lappmarksvattnen att bliva föremål för särskild uppmärksamhet.

Den förra utredningen var grundad på önskemålet att erhålla bättre vård av kronans fisken samt en sådan användning av dessa, att de kunde bliva ett föredöme för enskilda vattenrättsägare och fiskare samt tillika medföra ökade inkomstmöjligheter såväl för landets inbyggare som särskilt för statsverket. Vad anginge lappmarkerna ansågs angeläget, att den bofasta befolkningen finge sig bestämt tillförsäkrad den fiskerätt, som vore nödvändig för dess uppehälle. Lapparna skulle bibehållas vid sina fiskerättigheter enligt renbeteslagen. Inkomsterna för lappsamfälligheterna borde göras så givande som kunde finnas förenligt med såväl de bofastas befogade intressen som det allmännas intresse för fiskevården. Förslaget borde innefatta bestämmelser jämväl angående bevakning och kontroll.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle förvaltningen av kronans fiskevatten överföras till lantbruksstyrelsen med undantag av fisken å nationalparker, fisken, som blivit särskilt undantagna från styrelsens förvaltning, samt i allmänhet vatten hörande till kronans domäner. Lantbruksstyrelsen skulle hava att upprätta förteckning över de under dess förvaltning stående fiskevattnen, angivande fiskenas belägenhet, fiskbestånd, produktionsförmåga m. m., jämte plan rörande lämpligaste sättet för vattnens användning. Vad angår allmänna kronofisken och kronans enskilda fisken skulle styrelsen bestämma rörande användningen, dock att beträffande upplåtelse av fiske ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen skulle gälla renbeteslagens stadganden. Sportfiskeupplåtelser föreslogos, avseende fiske för kortare tid, högst

ett år, icke-yrkesmässigt bedrivande av mete, s. k. slantning samt fiske med drag och svirvel.

Själva upplåtelsen av fisket skulle ske genom länsstyrelsen, som beträffande sportfiske ägde uppdraga åt ombud att meddela upplåtelse. Tillstånd till sportfiske skulle meddelas i form av fiskekort. Rörande dylika kort meddelas detaljerade bestämmelser, delvis upptagna i en särskild författning om vad vid utfärdande av fiskekort vore att iakttaga jämte tillhörande formulär.

Det förutsattes, att Kungl. Maj:t skulle kunna förordna, att kronan tillhörigt fiskevatten skulle avsättas för fiskeriundersökningar.

Medel som inflöte genom upplåtelse, bortsett från upplåtelse i lapparnas särskilda vatten, skulle tillföras en nyupprättad statens fiskerifond till fiskerinäringens i landets befrämjande.

Till förstärkning av fiskebevakningen föreslogos åtgärder. Tillsyningsmännen hos de skogsvårdsstyrelser, vilka vid förevarande tid funnos i alla län utom Västerbottens och Norrbottens län, skulle kunna förordnas att jämte sin övriga tjänstgöring öva bevakning och kontroll över kronans fiskevatten liksom över kronans jaktmarker (vilken fråga även var uppe i samband med utredningen). Kostnaderna skulle bestridas dels av den föreslagna fiskerifonden och dels av en föreslagen jaktvårdsfond.

För anställande av extra personal för bevakning nedom odlingsgränsen i Norrbottens och Västerbottens län skulle tillgängliga anslag för sådant ändamål höjas. För trakterna ovan odlingsgränsen skulle, vid sidan av redan förefintlig bevakning, för nationalparkerna samt för kontroll över efterlevnaden av fiske- och jaktförfattningarna och andra stadganden för ordningens upprätthållande upprättas en särskild bevakningskår (länsvakter) organiserad i nära överensstämmelse med länspolisens. Denna bevakningspersonal skulle tillsättas av länsstyrelsen. Kostnaderna skulle bestridas till huvudsaklig del av särskilt anslagna statsmedel samt till en mindre del av avgifter, som inflöte för upplåtelse av nyttigheter enligt renbeteslagen, eller ur dåvarande lappfonder.

1915 års sakkunnigas förslag föranledde i förevarande delar icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Frågan kom emellertid ej att vila länge. Med anledning av uppdrag av Kungl. Maj:t verkställde lantbruksstyrelsen en i skrivelse den 29 oktober 1928 överlämnad utredning särskilt avseende sötvattensfisket. Vidare begärde svenska sportfiskareförbundet hos Kungl. Maj:t, att förteckning skulle uppgöras med förslag till bruksplaner över sådana kronan tillhöriga fiskevatten, som kunde anses lämpliga för utarrendering särskilt till sportfiskare. Sorsele sockens kommunalfullmäktige anhöllo i en den 13 februari 1933 till Kungl. Maj:t inkommen framställning om utredning rörande åstadkommande av ökade möjligheter för den bofasta befolkningen inom lappmarkens »oavvittrade områden» att bedriva fiske i sjöar ovan odlingsgränsen. I yttrande över sistnämnda framställning hemställde lantbruksstyrelsen

om utredning rörande lämpligaste utnyttjandet av de ovan odlingsgränsen samt inom renbetesfjällen i Jämtlands län belägna fiskevatten.

I berättelse till 1934 års riksdag framhöllo riksdagens revisorer angelägenheten av att frågan om ett ökat utbyte av kronans i skilda delar av landet belägna fiskevatten underkastades förnyad prövning. Särskilt erinrades om önskvärdheten att bereda ökade intäkter för lappfönderna och därigenom säkra biståndet från dessa åt lapparna. Men tillika påpekades, att genom större inkomster från kronans fiskevatten ytterligare understöd kunde beredas för en mer rationell fiskevård. Tillika kunde bättre möjligheter skapas för sportfiskets utveckling. Något intrång finge dock icke göras i den fiskerätt, som tillkomme lapparna och vissa andra invånare i fjällområdena. Även i berättelsen till 1935 års riksdag upptogo riksdagens revisorer frågan, därvid framhölls bland annat, att genom uppdelning på ena eller andra sättet av kronans ovan odlingsgränsen belägna fiskevatten, genom vattnens upplåtande efter vissa enhetliga principer och genom lämplig upplysnings- och propagandaverksamhet vattnen säkerligen skulle kunna bli av mycket större betydelse för lapparna och den bofasta befolkningen. Sistnämnda revisorers berättelse föranledde riksdagen att i skrivelse (nr 279/1935) till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning beträffande möjligheten att åvägabringa ett ändamålsenligt utnyttjande av kronans fiskevatten.

Vid föredragning den 21 juli 1937 av riksdagens berörda skrivelse bemyndigade Kungl. Maj:t departementschefen att föranstalta om utredning i ämnet, vilket föranledde tillkomsten av *fiskevattensutredningen av år 1937*. Departementschefen framhöll bland annat, att vattnen å kronoparkerna i första hand borde förbehållas de ortsbor, som hade intresse av dem. Detta förhindrade icke, att många vatten samtidigt, andra åter enbart skulle kunna utarrenderas till amatör- och sportfiskare. Fjällvattnen skulle kunna bli mera rationellt utnyttjade, om de gjordes mera kända genom att förteckning upprättades över dem och om bestämmelserna angående rätten till fiske i dem förenklades och gjordes mera enhetliga. Det borde undersökas, huruvida en uppdelning av dessa vatten kunde ske, så att en del förbehölles lapparna och en del ortsbefolkningen samt en del upplätes till amatör- och sportfiskare och, där det befunes lämpligt, till yrkesfiskare från andra trakter. Enär lappbefolkningens behov av fiskevatten växlade, kunde de icke inskränkas till vissa för framtiden bestämda, geografiskt avgränsade områden. Ortsbefolkningens intressen borde tagas i betraktande, innan sportfiskeupplåtelser lämnades. Viss ensamrätt borde kunna medgivas sportfiskare till fisket i en del vatten med förbehåll dock om rätt till husbehovsfiske för lapparna och den bofasta ortsbefolkningen.

1937 års fiskevattensutrednings arbete innebar en vidare utbyggnad av 1915 års fiskesakkunnigas undersökning. Bland olikheterna mellan de båda utredningarna kan nämnas, att bemälda sakkunniga avhandlade alla kronans vatten, under det 1937 års utredning begränsades till kronans inne i landet belägna fiskevatten (allmänna kronofisken, kronans enskilda fisken

och kronans privaträttsliga fisken). De sakkunniga hade föreslagit, att lantbruksstyrelsen skulle övertaga den huvudsakliga förvaltningen av alla kronans fiskevatten, men utredningen bibehöll uppdelningen av förvaltningen av de i utredningens betänkande avsedda fiskevattnen i stort sett sådan den förut varit, så att länsstyrelsen skulle förvalta de odisponerade kronofiskena ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen i Jämtlands län samt domänstyrelsen övriga fisken, där särskilt undantag ej skett.

Beträffande lapparnas särskilda rättigheter till fiske skulle även enligt fiskevattensutredningen alljämt tillämpas därom särskilt givna bestämmelser.

Fiskeutredningen utvecklar de upplåtelseformer för fiske, som angivits av de sakkunniga. Av utredningen upptagas, såvitt angår upplåtelse av allmänt kronofiske och vissa därmed likställda enskilda och privaträttsliga kronofisken, två särskilda huvudformer, nämligen upplåtelser av husbehovsfiske (husbehovsfiskevatten) samt sportfiske (sportfiskevatten). Upplåtelse av husbehovsfiske, vari i viss utsträckning inbegripes jämväl yrkesfiske, skulle genom utfärdande av tillståndsbevis ske till enskilda personer, som vore bosatta å eller invid kronoparker eller kronoöverlopsmarker eller därstädes hade sitt arbete. Sådan upplåtelse skulle i allmänhet avse längre tid (5 till 10 år). I denna grupp upplåtelsetagare inginge, bortsett från lapparna vid deras fiskeutövning enligt renbeteslagens bestämmelser, i första hand personer, som ägnade sig åt jordbruk såsom huvudnäring, samt vidare olika slag av lägenhetsinnehavare. Avgift skulle utgå med lägst 5, högst 20 kronor för år.

Av sportfiske särskiljas sportfiske upplåtet för någon längre tid samt korttidsfisken. Upplåtelse av det förra slaget skulle, där ej annat föranleddes, ske genom upprättande av kontrakt och medgivas enskilda personer, sammanslutningar eller organisationer, med ensamrätt till fiskevattnet i den mån så kunde ske för bedrivande av ett mera ordnat och reglerat sportfiske. Upplåtelsetiden motsvarade den för husbehovsfisken gällande. Avgiftens storlek skulle prövas från fall till fall och kunde betinga jämförelsevis betydande belopp. För upplåtelse av korttidsfiske skulle användas fiskekort. Dylikt kort skulle kunna inköpas av envar, som så önskade, samt skulle avse alla de kronovatten i landet, som vore avsatta för dylikt fiske. Fisket skulle vara i olika avseenden begränsat till förekommande av skada å fisket, såsom beträffande fiskeredskap, fisketider och fångstmängd, förbud mot försäljning av fångad fisk etc. Såsom i främsta rummet avseende semesterresor, weekendturer o. d. skulle kortets giltighetstid vara begränsad till några dagar, dock att även årskort skulle kunna utfärdas. Priset skulle sättas lågt för att bli öfverkomligt även för mindre bemedlade personer. För utländsk medborgare skulle betalas dubbel avgift med undantag för personal vid främmande makts beskickning. Korten skulle tillhandahållas på ett stort antal ställen samt sålunda jämväl hos vederbörande förvaltande myndigheters lokala organ och särskilda ortsombud.

De förvaltande myndigheterna skulle för perioder icke överstigande 10 år

för varje fiskevatten bestämma det sätt, på vilket vattnet skulle upplåtas. Upplåtelser av olika slag skulle kunna medgivas i samma vatten.

De vatten, i vilka de allmänna kronofiskena vore belägna, samt vissa därmed likställda vatten uppdelades i anslutning till den form, varunder de skulle upplåtas, i tre huvudgrupper, nämligen vatten avsedda för lapparnas fiske, vatten för upplåtelser åt ortsbor av husbehovs- och, mera undantagsvis, yrkesfiske samt vatten för upplåtelser av sportfiske åt såväl ortsbor som personer från andra platser. Sistnämnda grupp uppdelades i sin ordning i två undergrupper avseende de båda olika slagen av sportfiskevatten. En uppdelning på ifrågavarande sätt av fiskevattnen förutsatte emellertid, att den i 7 § fiskerättslagen angivna företrädesrätten för sockenbor att erhålla fiskeupplåtelse i de allmänna kronovattnen upphävdes.

Lapparna ansågos äga rätt att ställa ganska stora krav på tillgång till goda och över vidsträckta områden belägna fiskevatten. Detta gällde särskilt fjälllapparna men i viss grad också skogslapparna.

Emellertid kunde enligt lagen upplåtelse av fiskerätt i de ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen belägna vattnen icke ske utan att de lappar, som ägde att med sina renar uppehålla sig å området för upplåtelsen, blivit hörda i ärendet. Lapparnas hörande kunde ofta draga långt ut på tiden. Utredningen hade i samråd med lappfogdarna och tillsynsmännen vid lappväsendet uppgjort förteckningar över de för lapparnas behov särskilt erforderliga fiskevattnen, vilka jämväl inlagts å karta. Det vore avsett, att dessa vatten skulle förbehållas lapparna med ensamrätt, eller ock skulle vattnen i varje fall icke få upplåtas utan lapparnas hörande i vart särskilt fall. Vid sammanträden med lapparna hade dessa förteckningar och kartor genomgåts. Yttermera hade lapparna i flertalet lappbyar vid sammanträden inför vederbörande lappfogdar prövat de uppgjorda förslagen till undantag av vatten för deras räkning. Vid sistnämnda sammanträden hade lapparna medgivit, att icke förbehållna vatten ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen finge under viss bestämd tid upplåtas åt andra fiskande än lappar, utan att lapparna dessförinnan hördes över varje särskild ansökan om fiskerätt. Lapparna skulle emellertid alltjämt äga att själva bedriva fiske även i sagda vatten. De sålunda träffade överenskommelserna skulle gälla under en första tidsperiod av 12 år. Därefter skulle vid nya sammanträden med lapparna diskuteras, huruvida den verkställda uppdelningen av vattnen fortfarande vore lämplig eller ny uppdelning vore av nöden.

En uppdelning av fjällvattnen och ett undvikande av omgången med lapparnas hörande fann utredningen skola i hög grad minska motsättningarna mellan lapparna samt den bofasta ortsbefolkningen och sportfiskare från andra trakter. Systemet innebure i själva verket en utbyggnad i stort av ett på vissa håll i Norrbottens län redan då tillämpat tillvägagångssätt.

I trakterna nedom odlingsgränsen, där lapparnas fiskerätt icke på samma sätt som ovan sagda gräns utgjorde hinder för de å dessa områden belägna vattnens upplåtande åt andra, borde lämpligen vissa vatten förbehållas skogslapparna.

Utredningen hade väl ansett sin uppgift endast vara att i stora drag uppdraga riktlinjerna för en rationell uppdelning av vattnen. För att närmare belysa hur uppdelningen skulle ske och för att snarast möjligt få verksamheten i gång efter de nya riktlinjerna hade utredningen lämnat ett första förslag till fördelning av de mera betydande ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen samt å kronoparkerna inom de nordligaste reviren befintliga vattnen med undantag av i Karesuando socken, där förhållandena för det dåvarande icke medgäve en fullständigare reglering. Vattnen i samtliga de föreslagna grupperna hade med olika beteckningar utmärkts å en betänkandet åtföljande karta. Över nämnda två grupper sportfiskevatten (»kortfiskevatten» och »sportfiskevatten») hade tillika uppgjorts förteckningar.

Beträffande fiskevården i lapparnas särskilda vatten anser utredningen, att någon skyldighet för lapparna att bedriva fiskevårdsåtgärder icke torde kunna föreskrivas. Genom fiskevårdsåtgärder från det allmännas sida borde vattnen göras mera fruktbara, och genom fiskutplanteringar i förut fisktomma sjöar borde nya fiskevatten skapas för lapparna. I de för ortsbefolkningen avsedda vattnen ansågs fiskevård och bevakning i allmänhet lämpligast ombesörjas av kronan, vilket icke borde hindra, att i förekommande fall arrendatorerna ålades att delvis svara för eller i varje fall biträda vid åtgärdernas företagande. Å kronan borde tillika ankomma att draga försorg om fiskevård i de för kortfiske upplåtna vattnen. De andra sportfiskarena däremot hade, vare sig de var för sig eller genom föreningar arrenderade vatten, stort intresse av att genom fiskevårdsåtgärder förbättra vattnen samt genom anordnande av bevakning skydda dem för tjuvfiske. Härvid borde de givetvis kunna påräkna stöd av myndigheterna. Det syntes lämpligt, att i upplåtelsekontrakten intoges föreskrifter i förevarande hänseenden.

Det anmärkes, att egentligt yrkesfiske förekomme i ringa utsträckning. Ökning av detta fiske syntes endast i vissa fall vara möjlig och knappast heller under dåvarande förhållanden önskvärd.

Sportfiske kunde i många vatten drivas jämsides med annat fiske, exempelvis fiske av ortsbor. I andra fall förefunnes hos sportfiskare ett önskemål att få ensamma förfoga över fisket i till dem upplåtna vatten.

Innehavare av odlingslägenheter, kronotorp, kolonat, fjällägenheter m. fl. dylika jordupplåtelse å kronomark borde äga fiskerätt å den upplåtta fastigheten samt äga utan avgift bedriva husbehovsfiske i anvisade kronovatten. Dylig upplåtelse skulle ej utgöra hinder för upplåtelse av fisket i vattenet jämväl å annan.

Vissa befattningshavare skulle efter tillstånd av den förvaltande myndigheten äga att under tjänsteförrättning inom sitt tjänstgöringsområde avgiftsfritt bedriva fiske i därstädes beläget kronovatten för tillfälligt anskaffande av livsmedel.

För fiskevårdsändamål skulle upplåtelse av fiske kunna av vederbörande förvaltande myndighet tillsvidare inställas. Kungl. Maj:t skulle kunna för fiskeriundersökningar avsätta kronovatten.

Medel, som inflöte genom försäljning av fiskekort, skulle tillföras en fond, kronovattensfonden. Denna skulle användas för fiskevårdande åtgärder i kronovattnen samt bidra till hushållningssällskapen i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län till gäldande av hos dem anställda fiskeritjänstemäns löner och resor.

Vidare lämnas regler rörande utfärdande av fiskekort och tillståndsbevis för befattningshavare samt förslag till formulär.

Kungl. Maj:ts brev den 21 mars 1941. Fiskevattensutredningens betänkande och förslag ha hittills föranlett åtgärder endast av mera provisorisk natur. Med hänsyn till de svårigheter beträffande det allmänna försörjningsläget i landet, som inträdde under det andra världskriget, utfärdade Kungl. Maj:t den 21 mars 1941 ett brev avsett att uppmuntra till ett bättre utnyttjande särskilt av de allmänna kronofiskena och de kronans fisken, som vore att jämställa därmed. Nämnda brev stöder sig på fiskevattensutredningen. Dennas förslag och motivering rörande ett effektivare tillvaratagande av fiskena genom deras upplåtande i större utsträckning till ortsbefolkningen förordnades böra vinna beaktande. Myndigheterna borde upptaga frågan härom till behandling och vidtaga erforderliga åtgärder. De av utredningen såsom allmänna kronofisken betecknade fiskena borde i första hand upplåtas till ortsbefolkningens begagnande. Vattnen borde dock kunna upplåtas även till yrkesfiskare; och borde yrkesfiskets intressen skänkas mera beaktande än vad som skett i fiskevattensutredningens betänkande. Det borde tillses, att så stora mängder fisk som möjligt komme ut i marknaden för försäljning till allmänheten. Till erhållande av fiskeupplåtelser borde ihåggkommas såväl ägare och andra innehavare av fastigheter (lägenhetsinnehavare och arrendatorer) som andra ortsbor. Även personer, som mera tillfälligtvis vore bosatta å orten, borde tillåtas att fiska, i den mån så kunde ske utan hinder av bestämmelserna om bostadsbandet i 7 § fiskelagen.

Upplåtelse av husbehovsfiske och yrkesfiske borde i allmänhet icke ske på för kort tid. Allt för korta upplåtelser kunde lätt medföra, att nyttjanderättsinnehavaren frestades till rovfiske. Något större intresse att vidtaga fiskevårdande åtgärder finge han då ej heller. I likhet med utredningen fann Kungl. Maj:t en upplåtelse tid av fem år vara lämplig.

Sportfiske omnämnes helt kort i brevet. Det uttalas, att i fiskevatten, som lämpade sig för dylikt fiske och vilka kunde tänkas vid ett framtida ordnande av sportfiskefrågan komma att avsättas för sådant ändamål, kortare upplåtelse tider borde komma till användning, så att hinder för sagda frågas lösande icke föreläge.

Några större avgifter för rätten att begagna kronans fiskevatten borde i allmänhet icke påläggas nyttjanderättshavarna, i varje fall icke då fråga vore om endast husbehovsfiske. De av utredningen föreslagna avgifterna, varierande mellan 5 och 20 kronor för år, kunde anses skäligen för ett husbehovsfiske tillräckligt för en familj. Givet vore, att i allmänhet högre avgifter borde utkrävas för yrkesfiske än för husbehovsfiske. Flera hushåll

borde kunna berättigas att fiska i samma vatten, och samma person borde kunna erhålla tillstånd att fiska i flera vatten.

Tillstånd för ortsbefolkningen till husbehovsfiske borde meddelas i form av för vederbörande utfärdat bevis. Rätt att bedriva husbehovsfiske enligt ett sådant tillståndsbevis borde tillkomma såväl den, för vilken tillståndet vore utfärdat, som ock hans husfolk.

Kungl. Maj:t delade utredningens uppfattning, att fiskevården i och bevakningen av ifrågavarande fiskevatten i regel icke lämpligen borde överlåtas till nyttjanderättshavarna, vilka i allmänhet icke torde ha vare sig förmåga eller intresse för sådana uppgifter. Mest ändamålsenligt vore förty, att fiskevården och bevakningen ombesörjdes genom vederbörande förvaltningsmyndighets försorg. Större uppmärksamhet än dittills borde därvid ägnas dessa angelägenheter.

Därest fiskbeståndet i visst vatten ansågs böra tillväxa utan beskattning, borde den förvaltande myndigheten besluta, att upplåtelse av fiske i sådant vatten tillsvidare icke skulle äga rum.

Någon inskränkning i de lapparna tillkommande fiskerättigheterna borde icke ske. Därest i vissa fall förvaltningsmyndigheterna med vederbörande lappar, utan att deras rätt trädde för nära, kunde få till stånd överenskommelser, som möjliggjorde ett bättre och mera rationellt utnyttjande av de fiskevatten, i vilka lapparna ägde fiska, borde emellertid, i den utsträckning gällande bestämmelser tillstodde, sådana överenskommelser träffas.

Vad utredningen anfört i fråga om rätten att fiska för vissa lägenhetsinnehavare å kronomarkerna i Norrland borde vinna beaktande, dock att vid övervägande av möjligheterna att bereda sådana personer utvidgad rätt att fiska skulle tillses, att lapparnas rätt därigenom icke kränktes.

Vid sin sålunda utövade förvaltning av kronans fisken borde vederbörande förvaltande myndighet samråda med statens fiskerimyndigheter m. m. samt i förekommande fall med hushållningssällskapens fiskeristyrelser och nämnder ävensom med länsfiskeritjänstemännen.

Fiskerättskommitténs av år 1943 betänkande och Kungl. Maj:ts därå grundade proposition till 1950 års riksdag. Ovan har berörts, huru för 1950 års riksdag genom proposition den 13 januari 1950 (nr 60) framlagts förslag till ny lag om rätt till fiske m. m. Detta förslag är grundat å det betänkande (SOU 1947: 47), som avgivits av de sakkunniga, vilka jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 8 oktober 1943 av chefen för jordbruksdepartementet tillkallats för att verkställa utredning rörande lagstiftning angående rätt till fiske m. m. (fiskerättskommittén).

Kommittén har i sitt betänkande i huvudsak behandlat fiskefrågor av civillags natur. I viss mera begränsad omfattning ha upptagits även spørsmål av ekonomisk och administrativ art.

Av kommittén har föreslagits, bland annat, att i den nya lagstiftningen inga särskilda bestämmelser skulle införas angående de i 7 och 8 §§ 1896 års fiskerättslag omförmälda allmänna kronofisken och kronans enskilda fisken samt att stadgandet om det i nämnda 7 § angivna bostadsbandet, inne-

bärande företrädesrätt för de i häradet eller socknen boende till arrende av allmänt kronofiske, sålunda skulle uteslutas ur lagen.

Beträffande förvaltningen av kronans fisken har kommittén ansett det förslag till bestämmelser rörande kronofiskenas utnyttjande, som fiskevattensutredningen framlagt, i det väsentliga vara ägnat att läggas till grund för föreskrifter i ämnet. Endast på ett par punkter har kommittén funnit anledning uttala sig.

Kommittén har ansett, att något större hänsyn borde tagas till yrkesfiskets behov och intresset av dess främjande än som skett i fiskevattensutredningens betänkande. Även om de allmänna kronofiskena i främsta rummet borde upplåtas till ortsbefolkningens begagnande för husbehovsfiske, borde dessa vatten också få nyttjas av yrkesfiskare.

Utredningens förslag om rätt för vissa tjänstemän att under resor i fjällen avgiftsfritt fiska i kronans vatten hade mött gensagor i några av de över utredningens betänkande avgivna yttrandena. Enligt kommitténs mening syntes den föreslagna förmånen knappast medföra några nämnvärda olägenheter.

Ingen grund syntes kommittén föreligga att bibehålla den gamla indelningen av kronans fisken, utan borde denna avskaffas. Det kunde även ifrågasättas, huruvida då anledning funnes att i förvaltningsavseende bibehålla skillnad mellan sådana i jordeboken upptagna särskilda fiskerier, som vore av kronatur (kronans enskilda fisken), samt dylika fiskerier, vilka vore av enskild natur men förvärvats av kronan.

Slutligen framhölls, att de regler för kronofiskenas förvaltning och tillgodogörande, som fiskevattensutredningens förslag till förordning angående grunder därom upptoge, syntes stå i sådan överensstämmelse med de tidigare fastställda grunderna, att något riksdagens särskilda godkännande av detta förslag knappast krävdes. Författningen torde vid sådant förhållande kunna utfärdas i administrativ ordning under beteckningen kungörelse.

I detta sammanhang må vidare erinras om det förslag, som av fiskerättskommittén avgivits rörande bildandet av fiskevårdsområden. Kommittén hänvisar till huru många av vårt lands fiskevatten icke torde tillgodogöras på ett rationellt sätt. Somliga vansköttes genom alltför stark avfiskning utan motsvarande inplanteringsåtgärder. Andra vatten låge mera eller mindre utnyttjade. Ur såväl näringspolitisk som nationalekonomisk synpunkt framstode det såsom angeläget, att lagstiftningen beredde möjlighet för det allmänna att ingripa i dylika fall och därvid jämväl tillgodose vissa syften utöver dem som bestämmelserna om gemensamhetsfiske närmast avsett att fylla. Kommittén föreslår, att för främjande av fisket och fiskevården skulle kunna i visst fiskevatten, som vore oskiftat eller eljest tillhörde två eller flera, bildas fiskevårdsområde. Även om en majoritet bland fiskerättsdelägarna uttalat sig däremot, skulle en sådan åtgärd kunna genomföras, såframt fiskevattnet i strid med allmänt intresse till väsentlig del uppenbart vansköttes genom att fiskbeståndet utarmades eller fisket ej utnyttjades eller eljest särskilda skäl föranledde därtill. Initiativ till bildande av fiskevårdsområde skulle kunna tagas av delägare i fiskevattnet, statens fiskeritjänste-

man, hushållningssällskapets förvaltningsutskott, hos hushållningssällskapet anställd fiskerikonstulent eller fiskeriinstruktör samt sammanslutning av fiskare i orten. Beslutanderätten i frågor om bildande av fiskevårdsområde skulle tillkomma länsstyrelsen, som tillika hade att utfärda stadgar för området. I stadgarna skulle meddelas grunder för fiskets och fiskevårdens utövande, sättet för besluts fattande och omröstning, skyldighet att lämna bidrag samt, i viss ordning, beträffande beräkningsgrunden för delägarnas delaktighet och rösträtt, varom ock delägarna ägde själva besluta, m. m. Fiskevårdsområde skulle bildas för en tid av minst 10 och högst 25 år.

Fiskerättskommittén har härutöver föreslagit, att i fall, då vid vanvård av fiske bildande av fiskevårdsområde ej kunde eller ansåges tills vidare ej lämpligen komma i fråga, ett ingripande från samhällets sida skulle kunna ske. Bedreve fiskerättsägare fiske på sådant sätt, att fiskevattnet, i strid med allmänt intresse, uppenbart vansköttes genom att fiskebeståndet utarmades, och skedde ej på anmaning av länsstyrelsen rättelse, skulle länsstyrelsen äga för viss tid vid vite föreskriva inskränkningar i fisket eller helt förbjuda detsamma. Om fiskerättsägare, i strid med allmänt intresse, uppenbart vanskötte sitt fiskevatten genom att ej utnyttja fisket samt icke på anmaning vidtog lämpliga åtgärder för fiskets utnyttjande, skulle länsstyrelsen äga att till efterrättelse under viss tid fastställa föreskrifter för fiskets bedrivande (fiskeriplan). Underlåte fiskerättsägare att följa dylik plan, kunde länsstyrelsen för hans räkning utarrendera fisket för en tid av högst 10 år.

Fiskerättskommittén har även gjort ett uttalande angående »amatörfiske», varunder innefattas alla kategorier av fiskande, som pläga kallas amatör-, sport-, nöjes- eller tillfällighetsfiskare. Kommittén avvisar såsom icke framkomlig en lösning av frågan om tillgodoseende av amatörfiskarens intressen genom direkta bestämmelser i fiskelagen, i första hand frigivande av vissa fiskemetoder i enskilt vatten. De fiskeförslag kommittén avgivit vore emellertid enligt kommitténs mening ägnade att i flera avseenden tillgodose även amatörfisket. Enligt förslagen skulle betydande områden såväl utefter kusterna som i de stora insjöarna bli upplåtna för fritt fiske. Därest, såsom kommittén förordat, bestämmelser utfärdas i huvudsaklig överensstämmelse med fiskevattensutredningens förslag om tillgodogörande av kronans fiskevatten, torde enligt kommitténs mening amatörfiskefrågan föras ett stort steg framåt. Ett praktiskt sätt att ordna tillfällena till amatörfiske erbjöde vidare kommitténs förslag om bildande av fiskevårdsområden. Härjämte förutsatte kommittén, att genom enskilt initiativ, särskilt från städers och kommuners sida, ytterligare tillfällena till amatörfiske skulle beredas inbyggarna. Genom upprättande, på sätt fiskevattensutredningen föreslagit, av förteckningar över sådana vatten som vore avsedda att upplåtas för kortfiske eller sportfiske skulle den fiskeintresserade allmänheten lätt och bekvämt få reda på de möjligheter till fiske, som förefunnes i kronans vatten. Ett statsunderstött utgivande av broschyrer med förteckningar över

fiskevatten, priser på fiskekort eller direkta arrenden, inkvarteringsmöjligheter m. m. rekommenderas av kommittén.

I ovannämnda proposition den 13 januari 1950 har föredragande departementschefen bland annat framhållit, att huvudsyftet med en ny fiskelag syntes — vid sidan av intresset att främja fiskevården — vara att skapa sådana regler i fråga om rätten att bedriva fiske av olika slag och på olika vatten, som innebure en rättvis avvägning av ifrågakommande intressen och samtidigt fyllde rimliga anspråk på enkelhet och klarhet. I regel hade givetvis fastighetens ägare intresse av att den fiskerätt, som vore förbunden med fastigheten, bibehölles. För dem som yrkesmässigt bedreve fiske anorstädes än på eget vatten vore det ett önskemål att få rörelsefrihet för sin yrkesutövning. Av mycket stor betydelse vore slutligen den omfattning nöjesfisket fått. Det framstode såsom en viktig social angelägenhet, att de stora grupper av befolkningen, vilka ville bedriva fiske såsom rekreation och fritidssysselsättning, hade möjlighet därtill på rimliga villkor. De alltmär växande skarorna av amatörfiskare borde kunna i lagliga former bedriva sin sysselsättning, på några ställen kanske genom att fisket gjordes helt fritt och på andra ställen genom att de till skäligen pris kunde förvärva tillstånd till fiske. Om icke tillräckliga vatten kunde ställas till rekreativfiskarens disposition, kunde konkurrensen om de tillgängliga vattnen lätt komma att få skadliga återverkningar även på yrkesfisket i form av stegrade arrenden och minskad rörelsefrihet.

Även beträffande ett tillgodoseende av rekreativfiskarens intressen gällde emellertid, att ett fullständigt frigivande av det fiske, som hittills varit underkastat enskild äganderätt, i vart fall på längre sikt knappast kunde väntas bliva till gagn ens för dem, som därigenom skulle få ökade fiskemöjligheter. Allvarlig risk för utarmning av fiskbeståndet kunde inträda, och genomförandet av fiskevårdande åtgärder kunde försvåras. Även måste i vissa fall arbetsbetingelserna för det yrkesmässigt bedrivna fisket försämrans.

Statsrådet framhöll, att i viss mån komme rekreativfiskarintresset att tillgodoses genom den utvidgning av det fria fisket han upptagit i propositionen. Han övervägde även att till förmån för rekreativfisket föreslå vissa ändringar i nu gällande bestämmelser angående utnyttjandet av kronans fiskevatten. Några längre gående åtgärder från statens sida borde icke vidtagas i samband med utformningen av fiskerilagstiftningen. Ofta torde den bästa lösningen ligga i att städer och andra samhällen, större industrieföretag och friluftorganisationer uppläte egna eller för ändamålet arrenderade vatten till amatörfiske.

I avgivna yttranden i ärendet hade såsom ett önskemål framhållits att, bland annat med hänsyn till den ökade rörlighet fisket numera fått, bestämmelserna om fiskerätt såvitt möjligt skulle vara enhetliga. Enligt statsrådet borde man visserligen eftersträva enhetlighet, men detta önskemål borde dock ej tillmätas så stor vikt, att man för den skull rubbade bestående

förhållanden i de fall, där detta kunde medföra verklig våda ur fiskerinäringens eller fiskevårdens synpunkt.

I fråga om fiske som är oskiftat eller eljest samfällt för två eller flera fastigheter föreslås i propositionen något ökad möjlighet för domstol att på begäran meddela föreskrifter om den ordning, vari delägarna må nyttja fisket.

Det av fiskerättskommittén framlagda förslaget om sammanförande av fiskevatten till s. k. fiskevårdsområden fann statsrådet i många avseenden väl ägnat att tillgodose praktiska och effektiva bestämmelser för att få till stånd en planmässig ordning för fisket och fiskevården inom ett visst sammanhängande fiskevatten. Han ansåge sig emellertid icke böra tillstyrka förslaget omedelbara genomförande, utan borde förslaget bliva föremål för ytterligare utredning. Bland annat syntes länsstyrelsen ha tillagts alltför stora maktbefogenheter på bekostnad av delägarnas självbestämmanderätt. Det kunde måhända visa sig vara en lämpligare lösning att bereda möjlighet till olika förfaranden allt efter förutsättningarna i det särskilda fallet. Möjligen borde särskilda regler meddelas om fiskevårdsområde i vatten med oskiftat fiske. I andra fall syntes frågan om inrättande av en samorganisation för fiskevården och fiskets tillgodogörande i ett visst vatten kunna i princip överlämnas till fiskerättsägarnas avgörande. Förnyad utredning borde ske om grunderna för delaktighet och rösträtt. Frågan ägde i övrigt nära samband med spörsmålet angående upptagandet av en allmän fiskevårdsavgift.

Däremot ansåg sig statsrådet kunna med vissa jämkningar förorda kommitténs förslag om stadganden om rätt för myndighet att ingripa, om någon i strid med allmänt intresse uppenbart vanskötte sitt fiske genom alltför hård beskattning av fiskbeståndet eller genom att låta fisket ligga outnyttjat. Det vore angeläget att i lag slå fast, att skötseln av fiskevatten vore något som icke endast vidkomme ägarna, utan att dessa också hade ett visst ansvar mot samhället för att fisket och fiskevården bedreves på ett ändamålsenligt sätt. Statsrådet fann dock vissa jämkningar påkallade i kommitténs förslag. Innan tvångsåtgärder vidtoges, borde försök göras att vinna rättelse under hand. Det lämpligaste förfaringssättet syntes vara att, om vanskötsel förekomme, statens fiskeritjänsteman sökte träffa skriftlig uppgörelse med fiskerättens innehavare om fiskets bedrivande. Först om sådan uppgörelse ej komme till stånd eller därmed gjort åtagande ej fullgjordes, borde saken anmälas för länsstyrelsen. För underlåtenhet att följa av länsstyrelsen fastställd fiskeriplan, om sådan visat sig erforderlig, borde kunna föreskrivas vite, vilket syntes lämpligare än den av kommittén föreslagna utarrenderingen av fisket genom länsstyrelsens försorg.

I anslutning till det till riksdagen framlagda förslaget om ny fiskerättslag har inom jordbruksdepartementet upptagits *utredning rörande behovet av nya förvaltningsbestämmelser beträffande kronans fisken.*

Ordningen för nuvarande fiskebestämmelsers tillämpning.

Såsom förut omnämnts omhänderhavas, där ej annorlunda särskilt bestämts, kronans fiskevatten ovan odlingsgränsen i lappmarkerna och å renbetesfjällen i Jämtlands län av länsstyrelserna under medverkan av lappväsendets tjänstemän samt fiskevattnen nedom odlingsgränsen i lappmarkerna och utanför renbetesfjällen i Jämtlands län av domänstyrelsen, därvid lokalförvaltningens personal biträder.

Genom den jordbrukande lappmarksbefolkningens tillväxt i antal, tillkomsten av de stora gruvsamhällena och andra tätorter, turistväsendets utveckling och ett allt livligare intresse för friluftsliv har antalet upplåtelser av fiske i kronans vatten under senare tid blivit allt större. Härtill har även bidragit, att från myndigheternas sida fästs större betydelse vid tillgodogörandet av kronans fisken och hävdandet av kronans rätt.

De jämförelsevis fåtaliga allmänna bestämmelserna rörande tillgodogörandet av ifrågakvarande kronovatten ha, i anslutning till de möjligheter som i sådant hänseende förelegat för de förvaltande myndigheterna, närmare utvecklats, och särskilda system kunna sägas ha utbildats.

Av utredningsmannen har från länsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län ävensom från domänstyrelsen inhämtats upplysningar rörande nuvarande fiskebestämmelsers tillämpning, särskilt såvitt angår ordningen för fisketillstånds meddelande, den omfattning, vari upplåtelser förekomma, fiskevärden och det ekonomiska resultatet av förvaltningen.

Uppgifter genom länsstyrelsen i Norrbottens län.

Länsstyrelsens i Norrbottens län upplåtelser ske i flera olika former:

1. tillståndsbevis till enskilda personer,
2. kontrakt till enskilda personer,
3. kontrakt till sammanslutningar samt
4. fiskekort.

1. Tillståndsbevis för enskilda personer meddelas särskilt ortsbor samt utlämnas till såväl husbehovsfiskare och nöjesfiskare som yrkesfiskare. Villkoren äro av mera kortfattad natur. Ensamrätt till fiske i upplåtet vatten medges icke. I bevisen föreskrives, att upplåtelsen ej medför inskränkning i de fiskerättigheter, som tillkomma lapparna eller eventuellt medgivits ortens övriga befolkning samt lappväsendets eller jägeristatens personal.

Upplåtelse tiden för yrkesfiskare och husbehovsfiskare är i allmänhet ett eller två år samt för nöjesfiskare någon vecka eller månad.

För yrkesfiskare föreskrives sällan begränsning i fråga om nätantal eller andra fiskredskap. För husbehovsfiskare är sådan begränsning rätt vanlig,

och för dem gäller alltid förbud mot fiske för avsalu. Nöjesfiskares tillstånd är inskränkt till fiske med spö och drag (långrev och utter få icke användas) samt innehåller förbud att avyttra fångsterna och att från området för tillståndet medföra större fiskmängd än tio kilogram.

En särskild typ av tillståndsbevis betecknade fiskekort finnes för fiske i gränsälven mot Finland. Den svenska delen av denna älv i dess sträckning längs socknen har vid avvitringen tillagts kronan. För upplåtelser av husbehovsfiske till ortsbor har vattenområdet uppdelats i fyra »distrikt». I vart och ett av dessa får fiske nyttjas av invånarna i vissa byar och lägenheter. Fisket må bedrivas med nät och not samt annan krokredskap än utter. Fiskebeviset, som gäller kalenderår, tillhandahålles av landsfiskalen i Karesuando.

Avgifterna för ifrågavarande upplåtelser växla för olika upplåtelsetagare sålunda:

	Kronor
a) ortsbor, som äro bosatta vid eller i närheten av upplåtet vatten (med undantag för befolkningen i gruvsamhällena):	
där fiske bedrivs i större omfattning (t. ex. för avsalu), per år	10—20
vid fiske i mindre omfattning (huvudsakligen för eget hushåll) samt strandbornas vid gränsälven i Karesuando husbehovsfiske, per år	5
b) befolkningen i gruvsamhällena: för fiske med nät (om en sammanlagd nätlängd av högst 150 meter) jämte krokredskap (i långrev högst 200 krokar), per år	8—15
c) befattningshavare vid polis- och lappväsendet, fiskeritjänstemän och domänverket tillhörande personer, under tjänstutövning, för tillgodoseende av eget behov (fiske med spö), per år	5
d) väg-, bro- och skogsarbetare m. fl., vilka under arbetet vistas vid eller i närheten av upplåtet vatten, för tillgodoseende av eget behov, per år	5
e) för fiske, vilket bedrivs huvudsakligen såsom sport, även om det utövas av ortsbor:	
1—5 dagar	5
1—15 »	15
1—30 »	25
1—60 »	40
1 år	50

Utöver bestämmelser i ovan angivna avseenden upptagas i bevisen vissa allmänna föreskrifter, såsom att nyttjanderätten icke får överlätas, för upplåtelsens tillgodogörande får i viss ordning tagas bränsle å kringliggande område, flyttlapparna få icke i något avseende beredas svårigheter i sin näring och arrendatorn är ansvarig för att personer i hans sällskap ej heller göra detta, tillståndsbeviset skall medföras vid fiskets utövande och på anfordran uppvisas för polismyndighet och vissa befattningshavare, ar-

rendatorn skall tillse, att olaga fiske och jakt ej bedrivs inom det upplåtna området, och skall han anmäla dylik förseelse, han må vid fiskefärderna ej medföra hund eller jaktgevär, han skall till länsstyrelsen varje år uppgiva arten och vikten av den fångade fisken.

De i tillståndsbevisen för ortsbornas fiske i gränsälven intagna villkoren äro förenklade.

2. Kontraktssupplåtelser till enskilda förekomma huvudsakligen vid upplåtelser till den jordbrukande fjällbefolkningen av mindre vatten, i vilka arrendatorn önskar bedriva fiskodling och annan fiskevård. Upplåtelseerna ske med ensamrätt till vattnen, dock att förbehåll göres för de fiskerättigheter, som tillkomma lapparna eller eventuellt ortens övriga befolkning samt lappväsendets och jägeristatens personal m. fl. befattningshavare.

I undantagsfall ha kontraktssupplåtelser meddelats även enskilda nöjesfiskare för fiske med spö och drag. Upplåtelsetiden har vanligen varit tio år. Länsstyrelsen har emellertid på senare tid visat stor återhållsamhet vid beviljandet av upplåtelser av detta slag, då det befunnits svårt att undvika dubbelupplåtelser i samma vatten samt för personer med andra upplåtelseformer att hålla reda på de i markerna vitt kringspidda ensamrättsvattnen.

För fjällbefolkningen utgår årsavgift med 5 kronor.

I det fåtal fall (8), då upplåtelse medgivits till andra än fjällbor, har avgift utgått med högre belopp (grundavgifter på 100, 150 eller 200 kronor för år samt särskilda avgifter å 1 krona 50 öre per dag eller fast avgift å 25 kronor för upplåtelsetagares gäst).

Bland villkoren i övrigt för upplåtelsen återfinnas de flesta av de i tillståndsbevisen enligt punkt 1. intagna allmänna bestämmelserna. Därjämte plåga föreskrifter givas om fiskodling av bestämda fiskslag, förbud mot fiske viss tid o. d.

3. Utarrendering av vatten till fiskesammanslutningar har skett till tolv fiskevårdsföreningar och klubbar. Medlemmarna i dessa synas i de flesta fall bestå av personer från tätorterna, bland andra Kiruna, Malmberget, Koskullskulle, Porjus, Jokkmokk.

För alla föreningsupplåtelser gäller, att de upplåtna rättigheterna icke må av föreningen såsom sådan utövas, utan lämnar föreningen, under former varom med länsstyrelsen överenskommes, sina medlemmar tillstånd till fiske i de upplåtna vattnen. I vissa fall kan även annan än föreningsmedlem medgivas rätt att fiska.

Förvärvsfiske får ej bedrivas.

Upplåtelsevillkoren kunna i övrigt vara rätt skiftande. Vissa upplåtelser ha karaktären av ensamrätt; dock sker förbehåll för lappbefolkningens fiskerätt och befogenhet för länsstyrelsen att medgiva fiskerätt åt den vid vattnen boende befolkningen. I andra fall är ensamrätten ytterligare inskränkt genom förbehåll om rätt för länsstyrelsen att upplåta fiske å det kontrakterade området åt andra, exempelvis åt personer vilka för vetenskapliga ändamål eller turistfärder för kortare tid uppehålla sig å området.

I allmänhet är fiskerätten förbunden med skyldighet för föreningen att i

de upplåtna vattnen bedriva fiskodling och annan fiskevård i den omfattning länsstyrelsen i samråd med hushållningssällskapets fiskerinämnd bestämmer. Fiskodling i övrigt må ej ske utan länsstyrelsens tillstånd.

Upplåtelseiderna växla från ett till tio år.

Understundom omfattar den upplåtta rätten fiske endast med spö och drag. I andra fall må även nätfiske bedrivas.

Avgifterna utgå efter olika grunder. Tre av sammanslutningarna betala fast årlig avgift (resp. 5 kronor, 200 kronor och 200 kronor). Två betala såväl fast avgift (300 kronor för envar) som 15 kronor för varje medlem, vilken under året idkar fiske i föreningens vatten. För en av sistnämnda föreningar gäller, att medlemsantalet ej får överstiga 15 personer.

De övriga sju föreningarna utgiva avgift med visst belopp för varje fiskande medlem (årsavgift 4, 5 eller 8 kronor eller, i en förening, för rätt till sportfiske 2 dagar avgift 2 kronor och 8 dagar 5 kronor) samt för utomstående person (5 kronor). Avgiften kan ock vara olika för den som är bosatt i socknen och den som har sitt hemvist därutanför (för den förre årsavgift 15 kronor, för den senare 50 kronor, eller vid kortare upplåtelser en krona för dag). I två föreningar inbegripes i avgiften rätt för hushållsmedlemmar att jämte tillståndsinnehavaren fiska i upplåtet vatten.

De föreningar, i vilka fiskeavgifterna betalas med visst belopp för varje medlem eller kort utlämnas till utomstående, äga att av avgifterna såsom bidrag till sin verksamhet behålla viss del, i allmänhet 20 procent eller något mer vid lägre avgifter, eller sålunda av 2-kronorsavgift en krona, av 4-kronorsavgift likaledes en krona och av 5-kronorsavgift en krona resp. två kronor.

Även vid dessa upplåtelser förekomma i övrigt vissa allmänna villkor, såsom om skydd för lapparna, tillsyn att olaga fiske och jakt ej sker samt uppgift om mängden och arten fångad fisk. I förekommande fall förbehålles länsstyrelsen viss kontroll av sammanslutningens räkenskaper och handlingar.

4. Fiskekortet, som äro personliga, upptaga tillstånd till fiske under viss begränsad tid i olika grupper av sjöar och älvar. För trakterna ovan odlingsgränsen i Norrbottens län ha sammanställts tre särskilda kort. Av dem avser ett fiske inom Karesuando socken i Könkämä-Muonio älv jämte västliga tillflöden å kronomark, ett annat kort fiske inom ett område av 5 kilometers bredd å ömse sidor 4 olika turistleder inom Kiruna stadsområde (förutvarande Jukkasjärvi socken) samt Gällivare och Jokkmokks socknar, samt det tredje kortet fiske inom ett område av 5 kilometer å ömse sidor 7 olika turistleder inom Jokkmokks och Arjeplogs socknar.

Fiskekortet berättiga till fiske under fem dagar med spö och drag. Högst tio kilogram av den fångade fisken må medföras från det område, för vilket kortet gäller. Kortet få ej överlåtas. De skola medföras på fiskefärder och på anfordran uppvisas för angivna myndigheter. Hund eller jaktvapen får icke medföras.

Med stöd av länsstyrelsens uppdrag utfärdas dylika kort av Svenska turistföreningen genom dess turiststationer, landsfiskalerna i Karesuando, Kiruna, Jokkmokk och Arjeplog, gästgivaren i Jäkkvik (Arjeplogs socken), åborna på fjällägenheterna Ballasviken och Vuoggatjålme (likaledes i Arjeplogs socken), Porjus jakt- och fiskevårdsförening, Laisvalls fiskevårdsförening m. fl.

Avgiften är 5 kronor per kort. Härav få de enskilda kortutlämnarna behålla 50 öre för besväret. Åt turistföreningen, fiskevårdsföreningarna samt bemälda landsfiskaler utgår icke gottgörelse.

Antalet fiskeupplåtelser medgivna av länsstyrelsen i Norrbottens län åren 1946—1948 samt debiterade avgifter framgå av följande tabell.

År	Tillståndsbevis och kontrakt			Fiskekort	Summa upplåtelser	Avgifter, kronor			
	Mer än ett år	Ett år	Korttidsupplåt.			Tillståndsbevis och kontrakt till enskilda	Kontrakt till föreningar	Fiskekort ¹	Summa kronor
1946	91	222	273	404	990	3 043	4 981	7 279	15 303
1947	88	205	373	604	1 270	2 707	6 146	10 580	19 433
1948	113	253	360	572	1 298	3 536	9 491	10 309	23 336

¹ I angivna siffror ingå ej avgifter för fiskekort avseende Könkämä—Muonio älvs fiskeområde.

Uppdelas *tillståndsbevis* och *kontraktsupplåtelser* efter innehavarnas ställning såsom *ortsbor* eller *icke-ortsbor* (turister etc.), erhållas följande siffror.

Kommun, där upplåtet vattendrag ligger	År 1946		År 1947		År 1948	
	Ortsbor	Icke ortsbor	Ortsbor	Icke ortsbor	Ortsbor	Icke ortsbor
Karesuando	18	3	36	8	40	14
Jukkasjärvi (fr. 1948 Kiruna stad) ..	56	7	48	5	47	4
Gällivare	50	8	56	21	76	3
Jokkmokk	106	83	105	134	130	137
Arjeplog	150	105	100	153	152	123
Summa	380	206	345	321	445	281

Antalet av enskilda bildade fiskevårdsföreningar utgör ovan odlingsgränsen i Norrbottens län 23 och inom lappmarken nedom odlingsgränsen 64. Av dessa innehavas 6 ovan och 3 nedom odlingsgränsen av icke-jordbruksidkande personer och de övriga av jordinnehavare. Bland de olika socknarna har Arvidsjaur socken det största antalet eller 22 föreningar. Egna fiskodlingsanstalter drivs av 3 fiskevårdsföreningar ovan odlingsgränsen och två

nedom samma gräns. Av dessa 5 föreningar äges en av jordbruksidkare och de övriga 4 av icke-jordbrukare. Härutöver inneha i lappmarkerna vattenfallsstyrelsen två anstalter, båda belägna ovan odlingsgränsen, hushållningssällskapet en anstalt ovan och en nedom odlingsgränsen (Jäkkvik resp. Jokkmokk) samt Arjeplogs allmänningsdelägare en anstalt nedom samma gräns. Andra föreningar inköpa fiskyngel för utsättning.

Lappväsendet har icke egna fiskodlingsanstalter. Men lämnas årliga bidrag med 1 500 kronor till hushållningssällskapets nämnda anstalt i Jokkmokk och 300 kronor till dess anstalt i Jäkkvik. Engångsanslag har givits dels Adolfströms byamän för anläggande av en fiskodlingsanstalt för betjänande av fiskevatten, som av dem arrenderas av kronan, dels ock anstalten i Jäkkvik.

Uppgifter genom länsstyrelsen i Västerbottens län.

Upplåtelseerna ske i följande former:

1. tillståndsbevis till enskilda personer,
2. kontrakt till enskilda personer,
3. kontrakt till sammanslutningar samt
4. fiskekort, varav finnas a) särskilda kort för turistfiske under sommartid och b) särskilt kort för vinterfiske.

Nämnas må att, utöver sagda upplåtelseformer, under åren 1946—1948 i ett fall fiske utan avgift upplåtits för vetenskapligt ändamål.

Rörande dessa olika upplåtelseformer må här intagas följande.

1. Tillståndsbevis för enskilda personer nyttjas i flera olika fall. I främsta rummet kommer det till användning för den bofasta ortsbefolkningen och avser merendels endast husbehovsfiske. I undantagsfall medgives fiske till avsalu, då upplåtelseägaren kan anses vara för sin utkomst beroende av fisket. Fiskerätten får ej överlätas. Förbehåll göres beträffande lapparnas fiskerätt och fiske för andra personer, vilka genom särskilda kontraktsupplåtelser (t. ex. fjällägenhetsinnehavare) eller annorledes meddelats fiskerätt i samma vatten.

Rätten är begränsad till fiske med krok och ett visst högsta antal (vanligen 10) nät av normal storlek. Tillstånd att använda not och annan bunden redskap än nät medgives endast i undantagsfall.

Upplåtelse tiden är två eller, där så begäres, ett år eller del därav. Avgiften, som uttages genom postförskott för hela upplåtelse tiden, utgör 10 kronor för år.

Bland övriga villkor plägar, till förhindrande av att lapparnas renskötsel störes, föreskrivas, att vid utnyttjande av fiskerätten hund ej må medtagas. Svårigheter må även i övrigt icke beredas lapparna. Tillståndsbeviset skall medföras och på anmodan uppvisas för polismyndighet och vissa befattningshavare.

Ifrågavarande upplåtelseform brukas understundom även för andra än

ortsbor. Därvid bortfaller i regel rätten att använda nät, varjämte upplåtelse-tiden begränsas till kortare tidsperioder. Tillståndet kan omfatta husbe-hovsfiske eller nöjesfiske (sportfiske). Avses husbehovsfiske må nyttjas krokredskap av alla slag. Vid nöjesfiske begränsas redskapen till fluga och spinnare samt enkelt drag ävensom, för vinterfiske, till pimpel, alltså mot-svarande redskap som vid fiskekortsupplåtelser.

Vidare sker i denna form upplåtelser till vissa tjänstemän för tillgodose-ende av fiskbehov under tjänsteresor. I regel avser tjänstemannens rätt fiske med krok i kronans vatten inom en viss socken eller understundom i alla kronovatten ovan odlingsgränsen, eventuellt med undantag av för no-madernas räkning särskilt reserverade vatten. Avgift för tjänsteman utgår vanligen med fem kronor för år.

2. Kontrakt enligt upplåtelseform 2 utlämnas till enskilda personer en-dast för bedrivande av »arrendesportfiske». Rätten omfattar fiske med spö (met-, slant-, kast- och spinnspö) och enkelt drag samt pimpel. Upplåtelsen medför ej inskränkning i de fiskerättigheter, som tillkomma lapparna. Till-rika plägar förbehåll ske för länsstyrelsen att medgiva orsbefolkningen och vissa tjänstemän tillstånd till fiske i det upplåtna vattnet. Detta för-behåll utsträckes ibland att omfatta även andra personer utan särskild begränsning.

Upplåtelse sker för tid, som i varje särskilt fall överenskommes. Vanlig upplåtelse-tid är 5 år.

Avgifterna för upplåtelse-erna variera allt efter de upplåtna vattens beska-fenhet och belägenhet. I allmänhet belöpa de till mellan 25 och 50 kronor per fiskande person. I ett fall utgjorde årliga avgiften 250 kronor, därvid arren-datorn berättigats att medtaga högst tre personer, vilka ägde fiska vid de tillfällen, då arrendatorn uppehöll sig vid det upplåtna vattendraget. Upp-låtelsen omfattade även rätt att ha fiskestuga.

Bestämmelser pläga vidare upptagas om rätt för arrendatorn att i viss begränsad utsträckning taga bränsle, om skyldighet att undvika åtgärder, som kunna medföra intrång för flyttlapparna, och ansvarighet för att ej heller andra i sällskapet vålla sådant, uppvisande av kontraktet, tillsyn över att olaga fiske ej bedrives m. m.

3. Av kontrakt till sammanslutningar skiljes mellan, å ena sidan, sport-fiskeklubbar och övriga sammanslutningar av sportfiskekaraktär samt, å andra sidan, fiskevårdsföreningar.

Upplåtelser av förra slaget behandlas i regel på samma sätt som upplåtel-ser under 2. Även avgifterna bestämmas efter motsvarande grunder. Upp-låtelse-tiden är även i dessa fall i regel 5 år. Skillnaden mot upplåtelser en-ligt punkt 2. är i huvudsak, att en sammanslutning står som tillståndets innehavare.

Upplåtelser till fiskevårdsföreningar omfatta merendels husbehovsfiske för bofast befolkning. De lämnas för kronan tillhörig del av vatten, som i övrigt innehaves av fiskevårdsförening, samt avse sålunda att utfylla av

förening förut disponerat enskilt vatten. Dylika upplåtelser ha förekommit mycket sparsamt. Emellertid väntas, att framställningar om arrenden av detta slag skola öka i samma mån som antalet fiskevårdsföreningar stiger.

Upplåtelseerna ske i regel för en tid av 5 år, ibland också för längre tid (10 år). De avgifter föreningarna hittills fått betala ha varit jämförelsevis obetydliga.

Förening äger vanligtvis ej upplåta fiskerätt till andra personer än dem, som äro medlemmar i föreningen.

Jämväl vid dessa upplåtelser sker förbehåll för lapparnas fiskerätt samt för upplåtelser till tjänstemän för eget uppehälle under tjänsteresor. Bestämmelser givas om skydd för flyttlapparnas särskilda förmåner och åläggande att tillse, att olaga fiske ej bedrivs m. m.

4. Fiskekortet äro, som ovan berörts, av två slag, nämligen för fiske i isfria vatten (sommarfiske) under maj—augusti och för isfiske under mars och april. Kort för sommarfiske utställas *dels* för en tid av 14 dagar, betingande ett pris av 10 kronor, och *dels* för 3 dagar för ett pris av 3 kronor. Kortet, vilka äro personliga, avse vissa vatten eller delar av vatten i viss socken eller sockendel ovan odlingsgränsen. De berättiga till sportfiske, omfattande endast fiske med met-, slant-, kast- eller spinn- och flugspö samt enkelt drag och pimpel (blänke med krok).

Isfiske-kortet gälla för vissa å korten angivna vatten eller delar därav, utan att begränsning införts till viss socken. Fisket må ske endast med pimpel.

Kortinnehavare må ej försälja fångad fisk; ej heller må han medföra hund. Kortet gäller även för barn under 15 år, som fiska i sällskap med kortinnehavaren. Av fångsten må från orten medföras, av innehavare av 14-dagarskort högst 10 kilogram och av innehavare av 3-dagarskort högst 5 kilogram.

Fiskekort försäljas, förutom av länsstyrelsen, efter länsstyrelsens bemyndigande av jägmästare och landsfiskaler i de distrikt, vari trakterna ovan odlingsgränsen ingå, tillsynsmän och ett flertal fisketillsyningsmän vid lappväsendet samt dessutom för Tärna socken av Tärna turiststation och en hemmansägare, för Stensele socken av en poststationsföreståndare och en hemmansägare, för Vilhelmina socken av en hembygds- och turistförening samt stationsinspektoren vid Vilhelmina järnvägsstation ävensom för Dorotea socken av en kronojägare och en pensionsvärdinna.

Av tabell å nästa sida framgår antalet under 1946—49 meddelade fiskeupplåtelser och betingade avgifter.

År	Tillståndsbevis ¹	Kontrakt		Fiskekort	Summa upplåtelser	Avgifter, kronor				
		Till enskilda	Till sammanslutningar			Tillståndsbevis	Kontrakt		Fiskekort	Summakronor
							Till enskilda	Till sammanslutningar		
1946	648	25	8	663	1 354	6 672	3 423	825	2 472	13 392
1947	640	25	8	942	1 628	6 506	3 413	700	3 358	13 977
1948	762	25	8	² 1 562	2 375	7 943	3 798	1 050	5 197	17 988

¹ I siffrorna under denna kolumn ingå även tillstånd för tjänstemän till fiske under tjänsteresor. Antalet sådana upplåtelser utgjorde 1946: 10, 1947: 13 och 1948: 18.

² Därav 315 avse de år 1948 tillkomna vinterfiskekort.

Uppdelas antalet *tillståndsbevis* efter mottagarnas ställning såsom *ortsbor* eller *icke-ortsbor*, erhållas följande siffror, varunder icke ingå upplåtelser åt tjänstemän under tjänsteresor.

Kommun där upplåtet vattendrag ligger	År 1946		År 1947		År 1948	
	Ortsbor	Icke-ortsbor	Ortsbor	Icke-ortsbor	Ortsbor	Icke-ortsbor
Sorsele.....	132	6	129	10	144	13
Tärna.....	181	24	166	24	211	18
Stensele.....	52	1	54	6	65	11
Vilhelmina.....	165	23	164	25	193	31
Dorotea.....	62	2	56	6	65	11
Summa	592	56	569	71	678	84

Under de tre år sistnämnda statistik omfattar skedde upplåtelseerna till ortsbor i allmänhet för ett år samt endast i ett fåtal fall (17) för del av år. Vid helårsupplåtelseerna medgavs i 86 procent av fallen fiske även med nät.

Upplåtelseerna till icke-ortsbor gällde i det övervägande antalet fall för del av år. Dessa upplåtelseägare ägde i allmänhet ej rätt att fiska med nät (92 procent).

Huru i Borgasjön och Saxälven på gränsen mellan Västerbottens och Jämtlands län fiskeupplåtelser ske gemensamt för de båda länen omtalas här nedan (s. 144).

Inom Sorsele, Tärna, Vilhelmina och Dorotea socknar finnas 25 fiskevårdsföreningar. Dessa bestå huvudsakligen av jordbrukare. Inom den ovan odlingsgränsen belägna delen av Stensele socken finnes icke någon sådan förening.

Några fiskeklubbar, vilkas medlemmar vore boende å orter utom odlingsgränsen, arrenderade kronovatten för sportfiske ovan samma gräns.

Ingen av fiskevårdsföreningarna eller fiskeklubbarna dreve egna kläck-

ningsanstalter för fiskyngel, men 5 av föreningarna ägde var sin yngeldamm. En del sammanslutningar plögade utplantera yngel, som de inköpte från olika fiskodlingsanstalter.

Lappväsendet i länet hade för närvarande i gång en fiskodlingsanstalt i Ammarnäs inom Sorsele socken, en i Norra Fjällnäs inom Tärna socken och en i Saxnäs inom Vilhelmina socken. Den sistnämnda anstalten vore gemensam för hushållningssällskapet och lappväsendet, vilka bestredo hälften var av kostnaderna.

Tidigare hade av lappväsendet drivits en fiskodlingsanstalt även i Dikanäs i Vilhelmina socken. Denna anstalt hade ej varit i gång de senaste åren men skall nu repareras och väntas snart åter vara i verksamhet.

Enligt vad lappfogden upplyser, torde knappast förekomma, att i trakterna ovan odlingsgränsen innehavare av fiskeupplåtelser äro för sin utkomst utslutande hänvisade till fiske. Det övervägande flertalet fiskade till eget husbehov. Fisket till avsalu vore sålunda, fränsett det fiske som bedreves av vissa lappar, icke av avsevärd betydelse.

Huvuddelen av den fångade fisken belöpte på ortsbefolkningen. Fångst med nät torde få anses som den i allmänhet säkraste och mest givande fiskemetoden. Sportfiskarnas fångster vore i allmänhet mycket blygsamma. Undantagsvis kunde emellertid inträffa, att högst avsevärda fångster erhöles på vanliga fiskekort.

Lappfogden har berört även frågan om den fiskerätt, som tillkommer de ovan odlingsgränsen anlagda fjällägenheterna. I kontrakten rörande den äldre typen av dylika lägenheter (upplåtna med stöd av Kungl. Maj:ts kungörelse den 3 juni 1915, nr 169) stadgas, att arrendatorn äger jämte andra, vilka enahanda förmån må tillkomma, rätt att avgiftsfritt begagna sig av kronan tillkommande fiske i vatten, som angivas i kontraktet. Fiskerätten må icke överlätas å annan. Lappfogden framhåller, att fiskerätten icke är inskränkt till vissa redskap. Den vore ej heller begränsad till husbehovsfiske, varför arrendatorn torde anses berättigad till fiske för avsalu.

Innehavarna av de nya norrländska fjällägenheter, som upplättes enligt kungörelsen den 20 juni 1947 (nr 267), ägde fiskerätt i lägenheten tillhörande vatten; men kunde de tillika, i den utsträckning och för den tid som vederbörande myndighet prövade lämpligt, beredas rätt att utan avgift fiska inom visst bestämt område å närliggande kronomark. Dylika upplåtelser komme sålunda att i vanlig ordning ske genom länsstyrelsen.

I den mån de äldre fjällägenheterna komme att överföras till norrländska fjällägenheter torde, anför lappfogden, ändrad ordning i fråga om fiskerättsupplåtelser nödvändiggöras. Sannolikt komme det att ordnas så, att länsstyrelsen, efter samråd med lantbruksnämnden, för avpassad tidsperiod uppläte fiskerätt i lämpliga vatten för innehavarna såväl av de omförda som de nyupplåtna norrländska fjällägenheterna.

Rörande de renskötande lapparnas inställning till fiskeupplåtelse har lappfogden meddelat följande. Enligt renbeteslagen skola, innan upplåtelse sker i kronans ovan odlingsgränsen belägna vatten, de renskötande lappar-

na å området höras i ärendet. För möjliggörande av förenkling av fiske-tillståndens prövande och undanröjande i viss utsträckning av det dröjs-mål, som förelåge vid dylika ärendens behandling, dock utan att lapparnas medverkan vid ärendenas prövning uteslötes, hade beträffande lapparnas vatten ovan odlingsgränsen i Västerbottens län vid sammanträden med lapparna träffats viss uppgörelse. Enligt denna hade skett en uppdelning av vattnen i två grupper. Till den ena av dessa hade för varje lappby hänförs vissa, i upprättade förteckningar upptagna vatten, i vilka lapparna förbehållit sig uteslutande rätt till allt slags tillåtet fiske. Även i dessa vatten kunde emellertid, efter särskilt medgivande av lapparna, ske fiskeupplåtelser. De för lapparna förbehållna vattnen skulle utmärkas å karta.

Alla övriga vattendrag hänfördes till den andra gruppen. Beträffande dessa vatten hade lapparna väl förklarat sig icke vilja för egen del avstå från den fiskerätt, som tillkomme dem jämlikt renbeteslagen, men finge vederbörande myndighet utan lapparnas hörande där utarrendera fiske till ortsbor eller nöjesfiskare.

Den sålunda beslutade fördelningen skulle äga bestånd under en tid av 12 år räknat från och med år 1939. Frågan om fortsatt fördelning skulle därefter upptagas till ny behandling vid sammanträden med lapparna.

Något formligt beslut från länsstyrelsens sida om godkännande av denna uppdelning hade väl ej meddelats, men överenskommelsen hade respekterats. Systemet hade medfört synnerlig förenkling i förfarandet. Den inskränkning i länsstyrelsens handlingsfrihet beträffande fiskeupplåtelse-erna, som anordningen medfört, anges ha varit besvärande endast i undantagsfall.

Uppgifter genom länsstyrelsen i Jämtlands län.

Två olika former av fiskeupplåtelser förekomma i renbetsfjällens vatten, nämligen kontraktsupplåtelser och fiskekort.

Som regel upplåtas vatten å renbetesfjällen genom kontrakt. Upplåtelse-tiden har vanligen varit 5 år men ibland satts till kortare tid och undantagsvis även till längre tid, upp till 10 år. Vid upplåtelse till den, som tidigare icke innehåft arrende, har tiden i allmänhet bestämts till ett år. Vid förnyelse av upplåtelsen har i det nya arrendekontraktet arrendetiden plägat ånyo fastställas till ett år, dock att avtalet automatiskt förlängdes för ett år i sänder sammanlagt högst 5 år, om uppsägning icke skedde. Denna ordning har i huvudsak varit lika för de olika persongrupper, som erhållit fisketillstånd enligt kontrakt. Upplåtelse-erna äro begränsade till visst eller vissa namngivna vatten. I några fall omfatta upplåtelse-erna till gränserna bestämt större område.

Upplåtelse med ensamrätt till vatten förekommer icke. Förbehåll göres för lapparnas och vederbörande arrendatorers å de för renbetesfjällens utvidgning inköpta hemmanen rätt att idka fiske ävensom för länsstyrelsen att till annan upplåta rätt till fiske i utarrenderat vatten. Emellertid har man sökt att i varje upplåtet vatten i möjligaste mån begränsa upplåtelse-tagarnas antal.

Fiske för avsalu har medgivits endast i fyra fall, vilka alla avsett krono-
arrendatorer å de inköpta hemmanen. För år räknat må högst 50 kilogram
fisk fångas för försäljning. Bland nomadlapparna själva är det endast ett
fåtal, som bedriver fiske till avsalu i större utsträckning.

Såsom nedan närmare omnämnes i samband med frågan om sportfiske-
upplåtelser, ha vissa fiskearrendatorer skyldighet att till allmänheten för-
sälja kort för sportfiske i till dem upplåtna vatten.

Avgifterna för kontraktsfisken pläga fastställas från fall till fall. När frå-
ga varit om arrendevatten, avsedda att av arrendatorn disponeras för sport-
fiske för egen del, har arrendatorn för avgiftens beräknande fått uppgiva
det ungefärliga antalet dagar fisket beräknades komma att utnyttjas under
året. Icke sällan har arrendatorn själv bjudit antagbart belopp. För ortsbors
husbehovsfiske ha avgifterna genomgående varit lägre än för övriga fiske-
arrendatorer och i stort sett varierat med belopp mellan 5—25 kronor för år.

Vid upplåtelse av husbehovsfiske plägar understundom föreskrivas det
högsta antal nät, som får användas, ävensom maskstorleken på näten. Då,
såsom i de flesta fall tillämpas, dylik bestämmelse icke upptages, lända de
i fiskeristadgan för länet givna föreskrifterna rörande tillåten fiskredskap
till efterrättelse.

Bland övriga villkor för kontraktsupplåtelser kunna nämnas, att fiske-
rätten icke får utan länsstyrelsens medgivande överlätas. Fisket skall så
utövas, att dess framtida bestånd icke äventyras. Till vedbrand, som må er-
fordras för rättighetens tillgodogörande, får begagnas virke av sämre be-
skaffenhet. Arrendatorn får icke utan tillstånd uppföra koja eller annan
byggnad. Medgives detta, skall byggnaden vid arrendets slut utan ersätt-
ning tillfalla kronan. Arrendatorn skall såvitt möjligt tillse, att olaga jakt
och fiske icke bedrivs inom det upplåtna området, samt i förekommande
fall till landsfiskalen anmäla dylik förseelse.

Utlämnandet av sportfiskekort har så reglerats, att i mindre utsträckning
vissa vatten genom kontrakt upplåtits till fiskevårdsföreningar och enskil-
da personer med skyldighet för dessa att tillhandahålla allmänheten fiske-
kort berättigande till sportfiske i de arrenderade vattnen. Avgiften för kort-
ten, som fastställs av länsstyrelsen, har delats lika mellan kronan och ar-
rendatorn.

Den av länsstyrelsen fastställda avgiften för fiskekort har i allmänhet ut-
gjort 2 kronor per person och dygn, varunder kortet gäller.

Vid sportfiske må ej brukas nät, not, ryssja, utter, långrev, stångkrok
el. dyl.

Av länsstyrelsen planeras att utfärda föreskrifter rörande upplåtande för
sportfiske av vissa angivna fiskevatten inom renbetesfjällen. Avgiften skulle
uttagas genom lösandet av fiskekort. Dylika kort skulle tillhandahållas av
vederbörande landsfiskaler samt vissa turistorganisationer och innehavare
av turistanläggningar i länet m. fl.

Det har beräknats, att varje husbehovsfiskare fångar omkring 50 kilo-
gram fisk årligen. Den fiskmängd, som utvinnes av sportfiskare, anses ringa
i förhållande till fisktillgången.

Av följande tabell framgår antalet kontraktsupplåtelser samt summan av avgifter för dylika upplåtelser.

År	Kontraktsupplåtelser			Summa kontraktsupplåtelser	Summa avgifter för kontraktsfiske kronor
	1—4 år	5 år	över 5 år		
1946 ¹⁴ / ₈ 1947.....	11	138	3	152	5 870
1947 ¹⁴ / ₈ 1948.....	19	155	4	178	6 420
1948 ¹⁴ / ₈ 1949.....	21	158	4	183	6 550

Avgifterna för upplåtelse ha fiskeåret 1948/1949 varierat mellan 300 kr. (1), 50—250 kr. (48), 15—45 kr. (78), 10 kr. (28) och 5 kr. (28).

För sportfiskekort ha under fiskeåret 1948/1949 till statens lappfond inbetalts 1 097 kronor.

Fördelning av kontraktsupplåtelseerna på *ortsbor* och *icke-ortsbor*:

År	Ortsbor antal	Husbehovsfiske	Upplåt. av sportfiskevatten	Avsalfiske	Icke-ortsbor antal	Husbehovsfiske	Upplåt. av sportfiskevatten
1946 ¹⁴ / ₈ 1947	Jordbrukare 38	52	4	4	92	4	88
	Icke-jordbrukare 22						
1947 ¹⁴ / ₈ 1948	Jordbrukare 42	58	5	4	111	4	107
	Icke-jordbrukare 25						
1948 ¹⁴ / ₈ 1949	Jordbrukare 43	58	6	4	115	4	111
	Icke-jordbrukare 25						

Med hänsyn till det för sportfiskeupplåtelser använda systemet har statistik ej kunnat lämnas rörande deras antal.

Beträffande fisket i de på gränsen mellan Västerbottens och Jämtlands län belägna vattendragen Borgasjön och Saxälven har, enligt överenskommelse mellan länsstyrelserna, så ordnats, att länsstyrelsen i Västerbottens län ombesörjer fiskekortsupplåtelser i vattnen. Uppdrag att i orten försälja dylika kort har givits landsfiskalerna i Dorotea, Strömsund och Gäddede samt en pensionatsinnehavare i Borga. För upplåtelseerna användas tre olika typer av fiskekort, nämligen turistkort gällande en dag eller ett fåtal dagar, kort för pimpelfiske under vårvintern samt kort, som utlämnas till personer anställda vid arbetena för Borgasjöns reglering. Sistnämnda kort utställas för något längre tid. Avgifterna för berörda turistkort och pimpelkort motsvara dem, som länsstyrelsen i Västerbottens län betingar för liknande sportfiskeupplåtelser i andra vatten i länets lappmarker. För upplåtelseerna till de vid vattenregleringen anställda utgår en låg avgift. Länsstyrelsen i Västerbottens län uppsamlar avgifterna, som sedermera fördelas med hälften till vardera länet.

Inom Jämtlands län nedom renbetesfjällen finnas 147 fiskevårdsföreningar och inom renbetesfjällen tre sådana föreningar.

Lappväsendet i länet driver icke egna fiskodlingsanstalter. En dylik anstalt innehaves av hushållningssällskapet, 2 av Indalsälvens regleringsförening, en av en sportfiskeklubb och en av enskild person. Av inom länet befintliga 24 dammar för fiskyngeluppfödning ägas 8 av hushållningssällskapet, 2 av nämnda regleringsförening, 12 av fiskevårdsföreningar och 2 av enskilda personer.

Lappfogden har meddelat att, bland annat på grund av stora svårigheter med bevakningen, det olaga fisket inom renbetesfjällen ökat i oroväckande grad under senare år. Han hade den uppfattningen, att betydligt större mängder fisk utvunnits genom olaga fiske än av dem som erhållit tillstånd till sportfiske.

Rörande lapparnas ställning till fiskeupplåtelse har lappfogden anförts, hurusom lapparna intill år 1939 i allmänhet blivit hörda över varje särskild upplåtelse. Vid sammanträde, som nämnda år hållits av 1937 års fiskevattensutredning, hade lapparna fått utpeka de vatten, vilka de behövde för sitt fiske. Övriga vatten inom renbetesfjällen skulle länsstyrelsen få upplåta utan lapparnas hörande i varje särskilt fall. Efter nämnda sammanträden hade i överensstämmelse härmed lapparna hörts i huvudsak endast då upplåtelser ifrågasatts i de för dem förbehållna vattnen.

Uppgifter genom domänstyrelsen.

Domänstyrelsens fiskevårdande verksamhet i vatten, som stå under styrelsens förvaltning, har under senare år varit i stark utveckling. Tidigare voro de möjligheter, som här förelågo, föga uppmärksammade. Upplåtelse i fiskevattnen voro få och inkomsterna därav för kronan obetydliga, om man undantager ett fåtal kronans gamla enskilda fisken, som giva jämförelsevis avsevärda arrenden.

För ordnandet av fiskevården i kronans vatten äro hos domänstyrelsen anställda en fiskevårdskonsulent, en biträdande fiskevårdskonsulent och en konsulterande tjänsteman. Dessutom biträder en fiskmästare. Dylikt anställande av särskilda fiskesakkunniga har föreslagits skola ytterligare fullföljas. Under resor till reviren taga konsulenterna kännedom om förhållandena och uppgöra planer för fiskevårdsåtgärder i sjöar, rinnande vatten och hela sjösystem. Hittills har endast en mindre del av de planerade fiskevårdsåtgärderna kommit till utförande. Sedan åtgärder mera allmänt genomförts och genom vunen erfarenhet kunskapen om olika metoder för fiskets förbättrande blivit allt större, anser sig domänstyrelsen ha anledning hoppas, att allmänhetens intresse för utnyttjandet av kronans fiskevatten skall alltmer ökas.

För närvarande pågår genom domänverkets försorg i betydande omfattning kläckning av rom och uppfödning av yngel av flera olika slags fisk. En anstalt för romkläckning finnes i Klotens revir. Härförutom har domänverket lämnat bidrag till två kläckningsanstalter (en vid Arvidsjaur i Norrbottens läns lappmark och en i Gafsele i Västerbottens läns lappmark), som innehaves av enskilda fiskodlingsföreningar. Ett stort antal dammar

för uppfödande av sättfisk har anlagts av domänverket, och sättfisk utlämnas ej blott för kronans vatten utan även till enskilda fiskevårdare. Ynglet för nämnda dammar inköpes i huvudsak från hushållningssällskapens och enskilda kläckningsanstalter. I hela landet finnas nu i bruk 77 sådana dammar med en areal av omkring 50 hektar, varjämte ett 70-tal med en areal av omkring 85 hektar äro föreslagna och delvis även påbörjade. Av de för närvarande använda dammarna äro ett 30-tal belägna i lappmarkerna och inom renbetesfjällen. Nämnas kan, att domänverket, även inom lappmarkerna, bedriver utsättning av ålyngel och sättål i rätt stor utsträckning. Det är meningen att till en början, för att få säkra uppgifter om värdet av dylik verksamhet, såväl utsättning som utfiskning av ål skall ske i revirens egen regi.

Beträffande lönsamheten av domänstyrelsens fiskevårdsåtgärder har upplysts, att inkomsterna i samtliga revir för fiskeupplåtelser, som 1940 utgjorde 31 000 kronor, 1946 stigit till 109 000 kronor och år 1948 till 165 000 kronor. Häri ingå ej inkomsterna från kronans enskilda fisken i Mörrumsån. Vid ett ekonomiskt bedömande av fiskena må även erinras om värdet av kronolägenhetsinnehavarnas fria fiskerätt samt den fiskerätt, som ofta medföljer arrenderätten till utarrenderad jordbruksegendom.

På avkastningen inverkar, att i större delen av domänverkets fiskevatten i sydligare trakter av landet även andra äga del i vattnen, varjämte frågan om kronans rätt beträffande vissa vatten är oklar. Härigenom förhindras en rationell skötsel av vattnen. De utnyttjas endast obetydligt eller icke alls, och fiskevårdande åtgärder ha ej heller kommit till stånd. Det framhålles, att det torde bliva fiskevårdskonsulenternas närmaste arbetsuppgift att genom bildandet av föreningar eller på annat sätt söka tillgodogöra även dessa vatten.

Upplåtelser av rätt till fiske i de av domänstyrelsen förvaltade fiskevattnen sker *dels* genom fiskerättsbevis (kontrakt) avseende upplåtelser på längre tid samt *dels* genom fiskekort för kortare tidsperioder.

Förstnämnda upplåtelser (kontraktsupplåtelser) prövas av domänstyrelsen efter förslag av lokalförvaltningen. Jägmästaren har att i anslutning till styrelsens beslut utfärda fiskerättsbevis. Dessa upplåtelser lämnas såväl åt personer och fiskeföreningar i orten som åt sportfiskare m. fl. från andra håll. Upplåtelsetiden är i allmänhet 5 år. I vissa fall, t. ex. då ett vatten fordrar särskilt omfattande fiskevårdsåtgärder utan att vattnet förväntas giva avkastning under de närmaste åren, kan arrendetiden utsträckas till 10 år.

Upplåtelse kan avse ensamrätt till visst vatten. Frågan härom är beroende av vattnets storlek och arrendatorns behov. Ensamrätt i flera vatten kan upplåtas till lokal fiskevårdsförening men knappast till enskild person.

Fiske för avsalu medges i mycket liten utsträckning. I allmänhet avser upplåtelsen husbehovsfiske. Endast vid fleråriga fiskeupplåtelser med ensamrätt i visst vatten föreligger fri disposition av fångsten.

Avgälden för kontraktsupplåtelsena utgår med belopp, som står i förhållande till det upplåtna vattnets storlek, dess godhet som fiskevatten,

förekommande fisksorter, ensamrätt till fiske i vattnet etc. I regel understiger årsavgiften icke 10 kronor. Ha avgifterna för tidigare upplåtelser uppenbarligen varit för låga, ha upplåtelseerna ej förnyats, utan anbud har infordrats. I orten boende personer samt fiskevårdsföreningar därstädes erhålla lägre avgifter än utomstående, t. ex. sportfiskeklubbar från avlägsna samhällen. Har kronan endast viss del av ett vatten, som i övrigt tillhör enskilda, tages lägre avgift för fisket i kronovattnet.

Vid fisket får användas flera olika slag av redskap såsom krok och nät. Begränsning som må ske härutinnan angives i fiskerättsbeviset.

I beviset göres förbehåll för de renskötande lapparnas samt eventuellt andra berättigades fiskerätt. Härutöver intagas en del allmänna föreskrifter och erinringar såsom angående gällande fiskeförfattningars efterlevnad, fiskets bedrivande så att beståndet av nyttig fisk icke nedsättes, efterhållande av fiskslag som förklarats olämpliga för fiskevattnet, avlämnande av uppgift å mängden av fångad fisk, utövande av tillsyn över att olovligt fiske icke äger rum, förbud att överlåta fiskerätten, dock att arrendatorn må tillåta honom åtföljande personer att delta i fisket, förbud att inplantera för fiskevattnet olämpliga inhemska fiskslag eller, där domänstyrelsen ej medgivit det, främmande fisksorter. I övrigt kunna, allt efter i det särskilda fallet föreliggande omständigheter, ytterligare bestämmelser föreskrivas.

I cirkulärskrivelse den 29 december 1949 har domänstyrelsen för ett bättre utnyttjande av kronans fiskevatten anmodat jägmästarna att överväga, huruvida icke i kronans vatten inom de sex norra distrikten fleråriga upplåtelser kunde ifrågakomma i större utsträckning. I de vatten, som å den till 1937 års fiskevattensutrednings betänkande fogade kartan markerats såsom lämpliga för ortsbefolkningens husbehovsfiske eller som eljest av jägmästarna ansåges böra reserveras för sådant ändamål, borde i erforderlig utsträckning till ortsbefolkningen ske fleråriga upplåtelser utan ensamrätt. Andra vatten, som icke enligt förteckning vid nämnda betänkande eller av särskilda skäl vore avsedda att nyttjas som kortfiskevatten, borde efter infordrande av anbud upplåtas med ensamrätt för högst 5 år eller, där särskilda skäl förelåge, högst 10 år. Årsavgiften för dylika fleråriga fiskeupplåtelser borde med hänsyn till de dryga administrationskostnaderna i regel ej understiga 10 kronor.

Beträffande de tillfälliga upplåtelseerna gälla i huvudsak följande bestämmelser. Dessa upplåtelser, vilka kunna avse såväl tillfälligt sportfiske som husbehovsfiske, meddelas genom fiskekort, som utfärdas av jägmästaren. Fiskekort kunna försälgas även genom revirexpeditioner, kronojägare, turiststationer, pensionat och andra, som av jägmästaren prövas lämpliga. Härigenom hade vunnits god kontakt med allmänheten.

Upplåtelsetiden kan vara en dag eller upp till ett år. Vid kortfiskeupplåtelseerna användes samma formulär för sportfiske som för husbehovsfiske. Vid fisket få begagnas mete, enkelt drag samt kast-, spinn- och flugfiske. Även fiske med nät kan medgivas, och meddelas dylikt tillstånd ofta vid upplåtelse av husbehovsfiske. Genom särskilt förbehåll kan givas ytterligare föreskrifter beträffande redskap, som må nyttjas.

Med hänsyn till de växlande lokala förhållandena utgå icke fasta avgifter. Dessa bestämmas i varje särskilt fall av jägmästaren. För vinnande av största möjliga enhetlighet härutinnan har domänstyrelsen år 1948 fastställt vissa allmänna »riktpriiser» att tjäna som ledning. Enligt dessa skall betalas för endagskort 3—5 kronor, för veckokort 5—10 kronor och för årskort 15—100 kronor. Inom angivna gränobelopp avvägas avgälderna med hänsyn till vattnets belägenhet, storlek och godhet, antalet i vattnet gjorda övriga upplåtelse och storleken av nyttjanderättshavarens hushåll. Skall vid husbehovsfiske jämväl nät komma till användning, sker tillägg med 2 kronor för varje nät av viss något större maskstorlek. Finmaskigare nät må, där jägmästaren finner sådana kunna användas utan risk för fiskbeståndet, tillåtas mot en tilläggsavgift av 3 kronor per nät. Nät må användas endast efter särskild uppgörelse. Då rätt att försälja fiskekort upplåtes åt annan än befattningshavare vid domänverket, skall denna rätt som regel begränsas att avse fiskekort till bestämt enhetspris samt endast visst vatten.

Upplåtelse, som av jägmästaren lämnas personal inom reviret, avser befattningshavarens tjänstgöringsdistrikt och omfattar högst ett år. Omfattar distriktet hela reviret, utgör avgiften 5 kronor och, då fråga är om endast del av reviret, 3 kronor. Medgives jämväl nätfiske, utgår avgift med 10 kronor.

Fångad fisk får ej saluföras, och mera fisk får ej fångas än som kan användas. Utan jägmästarens medgivande får fisk ej inplanteras. Uppgift skall lämnas på den ungefärliga mängden fångad fisk av olika slag. Kortinnehavaren skall till vederbörande jägmästare eller kronojägare anmäla fiske, som kan misstänkas ske olovligt.

Domänstyrelsen har för avsikt att, därest det i 7 § fiskerättslagen förekommande stadgandet om viss företrädesrätt till fiske för de i socknen boende kommer att upphävas genom nya fiskelagen, införa ytterligare en typ av fiskeupplåtelse, nämligen å s. k. fritidsfiskeområden. Dessa äro närmast avsedda för den semesterlediga tätortsbefolkningen. Bevis rörande dylik fiskeupplåtelse skola kunna försäljas av fritidsorganisationer m. fl. Fiskerättsbevisen skola avse rätt att mot en avgäld av 10 kronor fiska under 14 dagar inom visst fritidsfiskeområde, som anges på en fiskebeviset åtföljande karta. Vid fisket få användas endast metspö, spinnspö, flugspö och pimpel. Fångad fisk må ej saluföras. Uppmaning riktas till envar att bidra till att tältplatser och fiskeområdet i övrigt hållas i snyggt och städast skick.

Genom cirkulär den 16 oktober 1950 till jägmästarna har domänstyrelsen framhållit, att efter Ortsbandets upphävande uppstode en grannlaga avvägningsfråga mellan Ortsbefolkningens krav på fortsatt utnyttjande av kronans fiskevatten och de krav, som komme att ställas av tätorternas växande skara av semesterfiskare. Det vore emellertid ostridigt, att vissa av kronovattnen icke eller i mycket ringa utsträckning för närvarande användes av Ortsbefolkningen. Styrelsen hade funnit angeläget, att åtgärder snarast vidtoges för anordnande — vid sidan av fritidsområdena — av fiskevatten för kortfiske för gemensamt bruk av tätorternas befolkning och Ortsbefolk-

ningen. Jägmästarna skulle hava att till styrelsen inkomma med förslag till sådana kortfiskevatten.

Utöver fiskeupplåtelser av ovan angivna slag kan, när upplåtelsens art kräver särskilda bestämmelser eller föreskrifter om fiskevårdsåtgärder av större omfattning, upprättas kontrakt avpassade för det särskilda fallet. Såsom exempel härpå nämnas upplåtelser till de stora gruvarbetarsammanslutningarna i Norrbottens län.

Antalet under åren 1946—1948 medgivna fisketillstånd och betingade avgifter för kronovatten i *lappmarkerna nedom odlingsgränsen* framgår av nedanstående tabell.

För Jämtlands län ha lämnats uppgifter beträffande *Ströms, Hallens och Östersunds revir*. Uppgifter från övriga 3 revir i länet, av vilka två till större delen ligga inom Västernorrlands län, ha icke inhämtats, då sådana uppgifter icke kunnat väntas vara av någon större betydelse.

Län och år	Antal			Avgifter, kronor		
	Kontraktsupplåtelser	Kortupplåtelser	Summa	Kontraktsupplåtelser	Kortupplåtelser	Summa
Norrbottens län 1946	93	845	938	3 325	4 919	8 244
1947	103	995	1 098	3 736	6 211	9 947
1948	142	1 152	1 294	5 203	6 876	12 079
Västerbottens län 1946	42	765	810	1 217	5 090	6 307
1947	48	802	850	1 432	5 355	6 787
1948	60	1 002	1 062	1 672	6 967	8 639
Jämtlands län 1946	10	17	27	1 010	85	1 095
1947	14	28	42	1 055	140	1 195
1948	13	31	44	1 285	155	1 440

Antalet kontrakt- och kortupplåtelser uppdelade efter mottagarnas ställning såsom *ortsbor* och *icke-ortsbor* och bland de förra såsom *jordbruksidkande* och *icke-jordbruksidkande* (ungefärliga tal):

Län och år	Ortsbor			Icke-ortsbor	
	Jordbruksidkande	Icke-jordbruksidkande		Turistfiskande	För utkomsten fiskande
		Antal	Därav turistfiskande		
Norrbottens län ¹ 1946	271	475	286	191	1
1947	250	588	330	259	1
1948	274	693	408	326	1
Västerbottens län 1946	323	453	183	29	5
1947	261	511	200	76	2
1948	350	632	267	74	6
Jämtlands län (Ströms, Hal- 1946	5	18	3	4	—
lens och Östersunds revir) 1947	5	32	3	5	—
1948	5	35	3	4	—

¹ För Gällivare revir meddelas, att icke-ortsbor ej erhålla tillstånd till fiske. — I Sikeå revir hade endast för ett fåtal av kontraktupplåtelserna uttagits avgift.

I de uppgifter, som av utredningsmannen inhämtats rörande domänverkets fiskeupplåtelser, har begärts allmänt uttalande jämväl angående utvunnen fiskemängd för de olika kategorierna av upplåtelseägare. Det meddelas emellertid att, ehuru i allmänhet uppgifter från de fiskande skola avgivas i nämnda hänseende, det visat sig svårt att erhålla sådana.

En del upplysningar har dock givits. Den fullständigaste uppgiften lämnas för Jukkasjärvi revir. Det beräknas, att innehavare av kontraktsupplåtelser i reviret år 1946 (en upplåtelse) fångat omkring 200 kilogram och år 1948 (2 upplåtelser) tillhoppa omkring 390 kilogram fisk, varav större delen utgjordes av rovfisk, bland annat lake. Av innehavare av kortupplåtelser hade årligen under åren 1946—1948 jordbruksidkande Ortsbor tagit i medeltal 20 kilogram fisk per varje upplåtelse, icke-jordbruksidkande Ortsbor i medeltal 12 kilogram och icke-Ortsbor 28 kilogram. Fisktillgången i de använda sjöarna betecknas såsom i allmänhet medelmåttig. Den fisk, som fångats av kontraktsinnehavare och Ortsbor med fiskekort, hade utgjorts av abborre, gädda, sik och i många fall lake. De turistfiskande utövade mest sportfiske i älvarna efter ädlare fisksorter.

I den mån upplysningar lämnats från andra revir betecknas fångsterna med ett och annat undantag såsom obetydliga eller svaga. Här om må anföras följande. I Gällivare revir utgjordes tillståndsinnehavarna inom gruppen icke-jordbruksidkare till helt övervägande del av Malmbergets, Gällivare och Koskullskulles jakt- och fiskevårdsföreningar. Fisket bedrevs i allmänhet som rent sportfiske. Föreningarna inplanterade årligen stora mängder yngel. Såsom exempel på utvunna fiskmängder nämndes, att Malmbergets jakt- och fiskevårdsförening, som arrenderade fiskevatten med en areal av omkring 115 000 hektar, för år 1947 redovisade en fiskmängd av 845 kilogram och för år 1948 972 kilogram. Ortsborna utvunne här större fiskmängd än turistfiskare.

För nedanämnda revir ha uppgivits följande ungefärliga siffror för årligt medeltal kilogram av fångst för varje särskild upplåtelse (tab. s. 151).

Från Hallens revir har meddelats, att för en kontraktsupplåtelse, som betingade ett arrende av 1 000 kronor för år, plägat uppgivas en årlig fångst av 300—400 kilogram. Även fångsten i ett annat upplåtet vatten vore ganska stor. I övrigt vore fångsterna obetydliga.

I Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker nedom odlingsgränsen finnas 532 skogstorp och odlingslägenheter enligt äldre upplåtelseformer. Härjämte ha upplåtits 129 kolonat samt 381 kronatorp därav 38 enligt 1929 års kungörelse och 343 med stöd av 1943 års kungörelse. Till sistnämnda upplåtelse typ överförs undan för undan, i den mån innehavarna av övriga nämnda lägenheter därom ansöka och förutsättningar föreligga, även dessa.

Innehavarna av skogstorp och odlingslägenheter ha väl icke i de rörande dessa lägenheter gällande allmänna föreskrifterna tillförsäkrats rätt till fiske, såsom fallet är beträffande kolonatens och kronatorpens innehavare. Med stöd av Kungl. Maj:ts brev den 21 mars 1941 har emellertid domänstyrelsen numera föreskrivit att, där så lämpligen kan ske efter prövning från

Revir	Ortsbor		Turistfiskande	Anm.
	Jordbrukare	Icke-jordbrukare		
Storbacken	25	25	15	
Pärlälven	150	150	5	
Malmesjaur	35	10	5	Bodens sportfiskeklubb 22 kg lax- öring, 129 kg harr, 3 kg gädda.
Norra Arvidsjaur....	80	80	40	
Södra »	30—35	20	10	För utkomsten fiskande: 500 kg. Totalt för reviret ung. 4 000 kg. D:o 2 300 kg (huvudsakl. icke-jord- brukare.)
Sorsele				
Östra Stensele				
Vilhelmina	75	15	5	
Lycksele	15—30	15—30	Högst 10	
Blåviken				Sällan uppgående till 10 kg. Not fångster på upp till 200 à 300 kg.
Orå	15	10	1	
Bjurbäckens	11·5	11	ovisst	
Åsele	100	80	20	
Fredrika	25	10	5	För utkomsten fiskande ung. 100 kg.

fall till fall, även åt de förstnämnda må av jägmästaren meddelas tillfällig upplåtelse av avgiftsfritt fiske. Liksom för kolonister och kronotorpare skulle emellertid fiskerätten begränsas att avse husbehovsfiske utan ensamrätt i angivet kronans vatten eller del därav för lägenhetsinnehavaren och hans familjemedlemmar. Reservation göres också här för lapparnas rätt. Upplåtelser till lägenhetsinnehavare finge emellertid ej ske i vatten, vilka av 1937 års fiskevattensutredning betecknats såsom sportfiskevatten.

Slutligen meddelas, att upplåtelse av tomtmark för uppförande av fiskestugor i samband med fiskeupplåtelser förekommer i mycket ringa utsträckning beroende, bland annat, på domänstyrelsens strävan att i möjligaste mån undvika oreglerad bebyggelse å kronans marker. Understundom har emellertid tillstånd givits, exempelvis för fiskevårdsföreningar, att begagna i trakten befintliga kronokojor. Ofta har därvid tomtupplåtelsen gjorts beroende av fiskeupplåtelsen, så att bland bestämmelserna för den sistnämnda ingått, att arrendatorn vore berättigad att under upplåtelsestiden ha fiskestuga på angiven tomtplats. För tomten har icke utsatts särskild avgift, utan har denna inräknats i avgälden för fiskeupplåtelsen.

Vid sammanträdena i orten gjorda allmänna uttalanden angående kronovattens tillgodogörande.

Även frågan om den icke-jordägande befolkningens fiskerätt inom lappmarkerna var föremål för utredning vid sammanträdena i orten. Här nedan lämnas ett sammandrag rörande vad som förekom härutinnan samt beträffande vissa allmänna synpunkter på kronovattens tillgodogörande.

Sammanträdena i Norrbottens läns lappmarker. Dåvarande fiskeriinspektören i länet uttalade, att för befolkningen i tätorterna såsom Kiruna och Gällivare fisket ej spelade någon nämnvärd ekonomisk roll. Men ur rekreationssynpunkt behövde denna befolkningsgrupp en viss fiskerätt, och detta behov vore av större betydelse här än längre söderut. Betoge man gruvarbetarna möjligheten att fiska, bleve det säkert svårt för gruvbolagen att få arbetskraften att stanna på orten.

Vidare anfördes, att den icke-jordägande befolkningen ute på landsbygden vore för sin hushållning i hög grad beroende av möjligheten till fiske. Under dåliga konjunkturer vore detta behov större än under goda år. De flesta icke-fastighetsinnehavare, bland dem inräknade innehavare av bostadslägenheter, kunde ur ekonomisk synpunkt ha minst samma behov av fiske som jordinnehavarna. Många som hade det sämst ekonomiskt ställt vore för sin bärgning beroende av denna biinkomst. Naturligtvis vore det dock en del, som begagnade fisket huvudsakligen rör rekreation.

Hemmansägarna hade nog i allmänhet ej haft något emot att de icke-jordägande byborna fiskat i deras vatten. Detta hade grundat sig på ett tyst tillstånd från böndernas sida. Men de kunde ej lämna samma förmån åt alla, som komme och ville fiska. Det vore ock så, att en och annan fiskade även för avsalu.

Det upplystes, att i Karesuando socken hade den del av befolkningen, som ej innehade jord, ansett sig först och främst ha rätt att i likhet med jordägarna fiska i Könkämä—Muonio gränssälv. Tjänstemännen på orten hade utan avgift fått fiska i Karesuando bys vatten.

Från östra delen av förutvarande Jukkasjärvi socken (Vittangi skifteslag) omtalas, att man nu hölle på att bilda en fiskevårdsförening, som skulle arrendera alla byns vatten och i vilken alla fiskare i byn skulle ingå såsom medlemmar. Som det dittills varit, syntes de som saknat egna vatten ha tjuvfiskat i byns och kronans. Nu hoppades man, att föreningens tillkomst skulle medföra en förbättring därvidlag samt även påverka förutsättningarna för fiskodling. Emellertid anmärkes, att icke-jordägare understundom plägade köpa fiskekort av byamännen.

Den icke-jordägande ortsbefolkningen syntes icke hava något emot den nuvarande ordningen för upplåtelse av fiskerätt i kronans vatten. Det ansågs, att denna ordning borde bibehållas i samma form som hittills.

Vissa önskemål framställdes emellertid. Man borde tillse, att ortsbefolkningen finge företrädesrätt att arrendera viss sjö eller annat fiskevatten. De mest välbelägna kronovattnen borde reserveras för ortsbefolkningen, enär denna ej kunde sätta till så mycket tid på fisket. I annan form uttrycktes detta så, att ortsbefolkningen borde få möjlighet att fiska i den utsträckning den behövde, och enär byarnas vatten knappast räckte för husbehovsfisket, kunde frågan lösas endast genom att befolkningen finge arrendera fiskerätt i kronovattnen.

Där fisket i sjö ej räckte till åt alla eller olämpliga redskap för hårt ginge ut över fiskbeståndet, borde, för att få ordning på fisket, delägarna i fisket kunna tvingas att bedriva fiskevård.

Kronan borde vara synnerligen varsam, då det gällde att utarrendera fiskevatten med ensamrätt. Trycket på närbelägna vatten, isynnerhet huvudälvarna, bleve då genast hårdare.

För turisterna borde möjliggöras den rekreation, som fiske kunde skänka. Från Arjeplog upplystes, att många av turisterna där vore arbetare från sågverks- och industrisambhällena vid kusten.

Enligt allmän uppfattning vore den nuvarande ordningen för upplåtelser av fiskerätt åt turister och sportfiskare i kronans vatten lämplig. För närvarande plögade de lösa fiskekort. Sådana tillhandahöllos ej blott till kronans vatten, utan även enskilda sålde kort till sina vatten.

Emellertid inträffade, att de fiskande höllo sig ej blott till de upplåtna vattnen utan kommo in även på angränsande områden. Bönderna syntes emellertid ibland ej bry sig så mycket härom, då de icke hölle så noga på gränserna. På en del ställen måste arrendatorerna av kronofisken färdas förbi enskildas områden i samma vattendrag för att komma till sina fiskeplatser. Tjuvfiske förekomme därvid, och vanligen vore detta omöjligt att bevisa.

Från fiskevårdsföreningarnas sida har framhållits, att det finnes äldre föreningar, som fått arrendera kronovatten på vissa år. Fiskeritjänstemän hade där kontrollerat, att de skött fisket. Man vore emellertid rädd för huru det skulle gå i fortsättningen. Det hade nämligen uppstått en mängd små lokala fiskevårdsföreningar, vilka varken hade fiskodlingsanstalter eller andra möjligheter att bedriva fiskevård. Det yrkades i anslutning härtill, att en gammal förening, som skött sina vatten, inplanterat fisk etc., måtte få företrädesrätt att arrendera sina gamla vatten framför en nybildad förening. För fiskevårdande föreningar borde upplåtelseorna göras så långfristiga som möjligt.

Det har ock föreslagits, att kronovatten skulle upplåtas åt fiskevårdsföreningar, som skulle få sköta vattnen och sälja fiskekort även till utomstående. Man ville sålunda väl ha ett system motsvarande det nuvarande med upplåtelser till föreningar av kronovatten, men dessa upplåtelser borde ske utan erläggande av arrendeavgift.

Samma synpunkter ha framförts på sådant sätt, att särskild uppmärksamhet borde ägnas de lokala fiskevårdsföreningar, som numera uppkommit i stort antal. Delägare i dessa vore personer, som innehade fiskevatten i orten. Föreningarna skulle sköta sina vatten, övervaka dem, inplantera fisk, vidtaga andra åtgärder för fiskevården samt eventuellt driva egna fiskodlingsanstalter. Ofta förekomme emellertid, att inne bland föreningens vatten kronan äger vattenområden. Detta kunde medföra svårigheter, när kronan utarrenderade sina vatten för sportfiske eller i annan ordning. Dessa fiskare kunde då komma i åtnjutande av den fiskevård föreningen åstadkommit och draga upp fisken utan att ha bidragit till kostnaderna för fiskevården. Föreningarna borde i dylika fall ha företrädesrätt att arrendera kronovatten, eller ock borde kronan för sina vatten bliva delägare i föreningarna.

I Arjeplog, där vattnen ofta betraktades såsom en oavvittrad allmän egen-

dom, har framlagts ett mera detaljerat förslag för tillrättaläggande av fiskeförhållandena inom socknens omfattande sjösystem samt avseende såväl husbehovsfiskare och yrkefiskare som sportfiskare, oavsett var de hörde hemma. Fiskeföreningar eller fiskevårdsområden skulle bildas. Varje förening skulle svara för ett lämpligt område av sjösystemen. Envar som ämnade fiska skulle ingå såsom medlem i en sådan förening och till denna erlägga avgift på motsvarande sätt som en jägare måste lösa jaktkort. Avgiften, som borde vara låg, skulle utgöra en grundavgift. Därutöver skulle den fiskande, oavsett hans ställning såsom jordägare eller innehavare av annat yrke, köpa fiskekort för de särskilda tider han avsåg att fiska. Alla medel, som sålunda tillfördes föreningen, skulle användas till fiskets bibehållande och upphjälpande i anslutning till föreningens syftemål: ett gott fiske tillgängligt för alla. Föreningsområdena skulle anpassas efter de olika artade förhållandena med avseende å fiskslag och fisktider. De skulle därför ej göras för stora. De skulle vara tillgängliga för medlemmar även från andra föreningar. Tjärnar och små insjöar skulle av föreningen kunna utlämnas med ensamrätt till enskild person eller enskilt byalag.

Från den fiskodlingsanstalt, som för närvarande innehades av Arjeplogs sockens skogsallmänning, borde till de särskilda föreningarna kostnadsfritt utlämnas fiskyngel mot rätt för anstalten att uppsamla rom, där detta lämpligast kunde ske efter samråd med vederbörande förening.

Fiskeförening skulle bildas å allmänt sammanträde eller genom särskilt utskott tillsatt å sådant sammanträde. Ledare därvid skulle vara fiskeriintendenten eller särskild av länsstyrelsen tillsatt person.

Ordföranden i Arjeplogs allmäningsdeläggares fiskodlingsanstalt förklarade, att man måste kraftigt intensifiera fiskevården och anlägga små fiskodlingsanstalter. De fiskeavgifter kronan uppbure borde helt gå till fiskevård och bevakning av fiskevatten.

Från en by vid Laisälven upplystes, att man där vore tillfredsställd med den nuvarande ordningen med arrenden av kronan. Enär fiskevård hade upptagits, önskade byborna arrendera vattnen på lång sikt. För närvarande finge de blott korta upplåtelsestider.

Då gruvan i Laisvall kom till 1944, hade där bildats en fiskevårdsförening för att fisket skulle kunna skyddas. Föreningen arrenderade fiskevatten även av kronan. Den sålde fiskekort för fem kronor per år åt jordägarna samt för dubbelt så mycket åt andra. Av medlemsavgifterna inbetalade föreningen fyra kronor per medlem till länsstyrelsen. Detta system hade visat sig vara rätt bra, men det bleve kanske för hårt fiskat i föreningens vatten. Mest vore man dock bekymrad över att det vid gruvan släpptes slig i vattnet, enär detta så småningom måste fördärva fisket.

I Arvidsjaur hade av kommunalfullmäktige tillsatts en kommitté för att utreda fisket i socknen. Man önskade, att en fiskevårds- eller sportfiskeförening på orten finge företrädesrätt att arrendera kronans vatten och att den finge sälja fiskekort till ortsbor och andra. Fiskevården skulle härigenom främjas.

Ytterligare anfördes härom. Fiskerätten i Arvidsjaur saknade nu värde, om ej sådana ändringar i fiskebestämmelserna vidtoges som möjliggjorde en intensiv fiskodling och fiskevård. Vissa bättre fisksorter vore nu nästan utrotade. Anledningen härtill hade ej varit fiskeutövningen utan vore att söka i långa dämningstider i sjöarna och den stora ökningen av flottningsgodset. Älvarna, som utgjort harrens och laxöringens lek- och uppehållsplatser, vore uppensade till jämna vattenfårar. Att genomföra en organiserad fiskevård vore nu ofta otänkbart, då vatten disponerades i hälftenbruk med kronan. Genom kronans försäljning av fiskekort kunde åstadkommas ett för övriga fiskerättsägare okontrollerat fiske. Vattnet borde disponeras med lika rätt för alla, som vore villiga att delta i fiskevård. Vidare borde virkesägarna åläggas att ekonomiskt bidra till fiskets återställande. De borde utgiva en flottgodsavgift av lägst 1 öre per kubikfot att utanordnas av flottningsföreningarna och ställas till förfogande för hushållningssällskapets fiskerinämnd. Denna skulle (efter enhetliga grunder) uppbygga fiskevårdsorganisationer. Behovet av fiskevårdande åtgärder kunde ej nog understrykas.

Det erinrades, att redan nu utginge fiskevårdsavgifter från flottningsföreningar, ehuru ej så höga som nyss nämnts. Det kunde emellertid vara möjligt, att de nuvarande avgifterna vore för låga och borde höjas.

Representanter för lapparna förklarade, att lapparna icke hade något emot att ordsbor, som länge bott i trakten, finge rätt till husbehovsfiske i kronans vatten även ovanför odlingsgränsen. De sågo också gärna, att man bildade fiskevårdsföreningar och idkade fiskevård. Däremot motsatte man sig bestämt rovfiske, t. ex. sådant som just nu förekomme i vissa fjällsjöar. De erinrade vidare, att turistföreningen fått rätt att sälja fiskekort till turisterna. När turisterna numera komme i tusental, bleve detta kanske för mycket. Vid upplåtelse åt andra än ordsbor finge man lov att vara försiktig. Lapparna reagerade också emot att vissa tillstånd till fiske i kronans vatten ovan odlingsgränsen lämnats utan lapparnas hörande. I övrigt hade de ej något emot de nu gällande reglerna för upplåtelse av fiskerätt ovan odlingsgränsen.

Sammanträdena i Västerbottens läns lappmarker. Vid sammanträdena vitsordades allmänt, att även den icke-jordägande befolkningen i de särskilda orterna, såväl ovan som nedan odlingsgränsen, vore mycket beroende av fiske. Många gånger hade dessa ordsbor för att draga sig fram minst lika stort behov av husbehovsfisk som jordägarna. Andra togo i anspråk fisket för rekreation.

För närvarande vore väl vanligt, att icke-jordägare finge fiska avgiftsfritt i vattnen tillhörande den by, där de bodde. Ofta deltog de i det av jordägarna själva utövade fisket. Det förekomme dock, att icke-jordägare, förutom att de erhöillo fiskeupplåtelse i kronans vatten, arrenderade fiskerätt av enskilda hemmansägare eller fiskevårdsförening i orten. En del byar och ailmänningar sålde fiskekort till utomstående. För fiske i allmänningens vatten hade ordsbo, som ej ägde del i allmanningen, fått betala fem kronor om

året; utomstående sportfiskare köpte kort för en krona 50 öre för dygn. Ortsbor ägde i dessa fall använda valfri redskap i obegränsat antal. Sportfiskarena finge blott begagna spö.

Det ansågs, att även orsbor, som icke innehade fastighet, borde ha tillgång till fiske till husbehov. Alla som byggde och bodde i trakten borde, envar i den by där han hade sitt hemvist, få samma rätt att fiska som jordägarna.

Enstaka klagomål framkommo från fjällägenhetsinnehavare över att i de sjöar, som anvisats lägenheterna, såldes så många fiskekort att sjöarna hölle på ett utfiskas.

Det uttalades väl allmänt, att även sportfiskare (turistfiskare) borde beredas fiskerätt. Man ville icke betaga turisterna möjlighet att vid sina besök »kasta ut en krok». Någon enstaka röst höjdes dock för att turisterna borde förbjudas fiska. Emellertid uttalades många anmärkningar mot turisterna och sportfiskarena samt deras fiskemetoder.

Sälunda anmärktes, att de ofta gjorde sig skyldiga till olaga fiske, vare sig medvetet eller omedvetet, därigenom att de icke noggrannare toge reda på de vatten, i vilka de hade fiskerätt. De borde bättre respektera jordägarnas vattenrätt. Många turister komme, vilka rovfiskade. En del droge upp så mycket fisk, att de lämnade efter sig på stränderna. Andra fyllde hela kaggar med fisk, som de toge med sig hem. De turister, som fiskade i första hand med tanke på ekonomiskt utbyte (»kaggfiskare»), trivdes man ej med. Men de som fiskade för att få rekreation vore välkomna.

Vad särskilt anginge vattnen vid kronans strömfallsutsmål har erinrats, att utmålen väl låge under vattenfallsstyrelsens förvaltning men att genom Kungl. Maj:ts brev den 31 mars 1928 det skulle tillkomma länsstyrelsen att i enlighet med föreskrifterna i renbeteslagen besörja upplåtelse av fiske inom de för kronans räkning vid avvittringen ovan odlingsgränsen avsatta strömfall och utsmål, vilka ännu icke tagits i anspråk för vattenkraftsändamål. I utmålen vatten upplåtes fiskekort för alldeles för många turister. Fisket bleve illa åtgånget därigenom att för mycket småfisk toges. Tillika kunde från utmålets vattenområde, även om detta vore begränsat, strömmen utfiskas. Fiskevårdsföreningar m. fl. planterade in fisk i sina närbelägna vatten, men därifrån sprede sig fisken till strömfällen, där sportfiskare kunde tillgodogöra sig densamma och draga nyttan av fiskevården.

Gentemot anmärkningarna mot turistfiskarena erinrades å andra sidan, att man ej finge klandra det stora flertalet bland dem för vad några få gjorde. Turisterna tillförde orten mycket penningar och främjade dess utveckling. I ekonomiskt hänseende torde de vara av större betydelse än man i allmänhet föreställde sig. Man finge i övrigt icke bara skylla på turisterna. Bland orsbefolkningen funnes många rovfiskare.

Vissa allmänna grunder föreslogos för dispositionen av kronans vatten. Dessa borde främst användas för att tillgodose orsbefolkningens behov. Orsbefolkningen borde i första hand få tillgodogöra sig naturtillgångarna i förevarande karga landsända. Därvid borde man särskilt tänka på dem, som helt saknade egna vatten.

Dock vore ej lyckligt, att befolkningen finge en okontrollerad fiskerätt i kronans vatten. Majoriteten bland de närvarande syntes anse, att till förhindrande av rovfiske och för åstadkommande av en lämplig avfiskning det nuvarande systemet med upplåtelser genom myndigheterna borde i huvudsak bibehållas. Annars bleve ingen ordning. Somliga ha utgått från, att fisket borde vara avgiftsfritt för ortsborna. Andra ha förordat upplåtelse mot en mycket måttlig avgift, förslagsvis tre kronor för år. Avgifterna borde användas till fiskevård.

Emot sportfiskarena borde ortsbefolkningen, såväl jordägares som icke-jordägares, möjlighet att fylla sitt husbehov av fisk skyddas. De kronovatten, som ortsbefolkningen behövde för sitt husbehovsfiske, borde i första hand upplåtas åt denna. Ortsborna borde i dem få företrädesrätt till fiske. I detta sammanhang har erinrats, att byborna hade tid att fiska endast en och annan dag, under det turisterna fiskade hela sommaren och fångade mer fisk än byborna.

Inga upplåtelser, vare sig åt enskilda sportfiskare, sammanslutningar eller andra, borde ske med rätt för upplåtelseägaren att ensam bedriva fiske i det vattendrag fiskerätten avsåg. En stor orättvisa beginges mot den bofasta befolkningen, då man tillåte utomstående att lägga under sig stora delar av kronans vatten och de bofasta jagades bort. Sådana upplåtelser inkräktade för mycket på ortsbefolkningens fiskemöjligheter.

Det kunde vara lämpligt, att i kronans del av vatten, i vilka även enskilda vore delägare, ej upplåtes vanligt sportfiske. Ibland borde ock vattnen få vila helt och hållet.

Såsom representant för sportfisket framhöll en i orten boende person, själv utövande sportfiskare, såsom ett allmänt önskemål, att fisket ovan odlingsgränsen borde läggas om. För den som ej ville fiske allenast i de rena turistvattnen vore det nu en alltför omständlig apparat att få ett fisketillstånd. Man måste vända sig till länsstyrelsen, och efter kanske lång väntan finge man förhända avslag på sin ansökan. Jägmästare eller landsfiskal borde få sälja kort, som berättigade till fiske i ett begränsat antal dygn. Korten borde avse betydligt större eller flera vatten än de för närvarande gjorde. Fiskevårdsföreningar borde med ensamrätt få arrendera vatten under ett antal år med villkor att de bedreve fiskevård i sina vatten. Dylika föreningar funnes redan.

En annan person, som betecknade sig såsom representant för »turistindustrien», uttalade förhoppning om, att myndigheterna ej måtte tillåta enskilda sportfiskare att med ensamrätt lägga under sig stora vatten. I första hand borde ortsbefolkningens behov av fiskevatten tillgodoses. Men i andra hand kunde man säkert ordna fiskemöjligheter för turisterna. Om starka och välorganiserade fiskevårdsföreningar finge taga hand om vissa av vattnen, kunde föreningarna avsätta lämpliga vatten för turisterna, som ju i allmänhet ville fiska med krok i strömmarna. Ortsbefolkningen önskade fiska med nät och intresserade sig därför ej så mycket för strömfiske.

De flesta vid sammanträdena närvarande ansågo, att turisterna ej borde hindras från att fiska med krok. Detta vore icke till nämnvärd skada för fisket. Däremot borde de icke få använda nät eller not. Härav ville ortsbefolkningen begagna sig. Över huvud ansågs, att turisterna, av vilka det icke vore så många som fiskade, ej skadade fiskevattnen.

Vad utmälen anginge har väl av somliga ansetts bäst att bliva av med kortfiskarena vid utmälen eller att förbjuda fiske där, enär det först då kunde bliva någon ordning samt löna sig att odla fisk. Å andra sidan har ifrågasatts, att rätten till fiske vid utmälen skulle tilläggas de byar, som låge närmast till. Då kronan ej på lång tid komme att taga strömfällen vid utmälen i besittning, borde fastigheterna få innehava fisket, i varje fall intill dess strömfällen toges i anspråk. Ytterligare har föreslagits, att fiskevårdsföreningarna borde få taga hand om utmälen och fiskekortsförsäljningen där.

Det framhölls, att till förhindrande av att turisterna komme in på byarnas vattenområden kunde svåriligen anordnas bevakning genom fiskeägarna. Man tyckte väl i allmänhet icke om, att det skulle springa omkring fisketillsyningsmän, men nu hade det gått så långt, att man måste begära sådana. Vidare borde lappväsendet i större utsträckning än som skett skaffa i stor skala utförda kartor, markerande kronans fiskevatten, samt låta anslå dessa på hotell, pensionat, post- och telegrafstationer samt andra av turister besökta platser. Även från turistrepresentanters sida framhölls, att rågångarna vid kronans fisken borde utmärkas ordentligt, så att turisterna kunde veta var de hade rätt att fiska.

Från olika håll har såsom ett missförhållande påpekats, att många, även personer som hörde hemma i andra orter, uteslutande i syfte att vinna rätt till fiske, inköpte mycket obetydliga skattetal i någon by, varigenom för dem möjliggjordes att fiska i hela byalagets samt vederbörande skogsallmännings vatten. Ibland bedrevs ett ohejdat rovfiske. Understundom kunde ett flertal personer slå sig ihop om ett dylikt fastighetsköp; och det hade gått så långt, att det blivit billigare att på detta sätt lösa sin fiskefråga än att köpa fiskekort. På de orter, där den uppfattningen rådde att fiskerätten vore gemensam för alla fastigheter inom avvitringslaget, hade dylika fastighetsköpare kunnat fiska i alla vatten tillhörande byarna i avvitringslaget, utan att någon vågat ingripa.

Denna ordning borde hindras genom en effektiv lagstiftning. På orten hade man diskuterat frågan att skifta vattnen inom byarna. Men därtill hade man ej råd.

Allmänt klagades över att fisktillgången starkt minskats. Vid den första bosättningen hade nybyggaren plägat söka sig till en god fiskesjö. Så länge endast en gård funnits där hade fisket räckt väl till. Befolkningen hade nu blivit mycket talrikare, och det kunde vara många gårdar vid sjön. Numera vore det för mycket folk som fiskade. Fisket blev för dåligt. Många fiskade även utan hänsyn till fiskets bevarande och framtiden. Det fiskades för hårt. Man hölle på i samma vatten så länge man kunde få en fisk. Enär vattnen

inom byn vore samfällda, förstörde sådana personer fisket ej blott för sig själva utan även för andra.

Vidare omnämnas olämpliga fiskredskap och fiskemetoder. Man fiskade med nät, som hade alltför små maskor, varmed togs såväl smått som stort. Det ljustrades allmänt och fiskades under lektiderna. Sportfiskarena toge för mycket småfisk. Även om denna sedan släpptes ut i vattnet, hade den skadats så svårt, att den snart doge. Tjuvfiske ägde rum i stor utsträckning.

Det uttalades förhoppning, att genom fiskodlingsanstalterna en förbättring skulle inträda i fiskbeståndet.

Ljustring och fiske under lektiderna borde förbjudas, varjämte bestämmelser behövdes till skydd för småfisken. Fisketillsynsmän borde tillsättas för att övervaka, att rovfiske ej bedreves.

Fiskerättskommitténs förslag om bildandet av fiskevårdsområden vore bra. Men dylika områden borde tillkomma endast med befolkningens vilja och om en kvalificerad majoritet önskade det. Man borde undvika majoritetstvång. Länsstyrelsen borde ej ha möjlighet till tvångsåtgärder, utan myndigheternas befattning med fiskevårdsområdena borde vara enbart av rådgivande natur.

Det av fiskevattensutredningen i dess betänkande av år 1939 framlagda förslaget rörande fördelning emellan olika intressenter av kronans vatten i lappmarkerna har varit föremål för omnämnande vid några tillfällen. Nämda uppdelning har icke ansetts lycklig och blivit föremål för protester. Det har förmenats, att enligt förslaget den bofasta ortsbefolkningen skulle få alldeles för få fiskevatten. Sagda befolkning skulle i många fall bliva utestängd från sina hemsjöar och andra gamla fiskesjöar. Man trodde ej heller, att läpparna skulle behöva så många fiskevatten som utredningen avsett att tillerkänna dem. Såsom exempel på olämpligt undantagande av vatten för sportfiskare återopas, att större delen av Ångermanälven mellan Kultsjön och Malgomaj förbehållits för dylikt fiske, under det praktiskt taget inga vatten i trakten upplåtits åt ortsbefolkningen.

Lappfogden i Västerbottens län upplyste, att fiskynglet från lappväsendet tillhöriga fiskodlingsanstalter i länet till större delen planterades ut i vatten, där ortsbefolkningen fiskade.

Ett stort antal fiskevårdsföreningar hade tillkommit i bygderna. Det omtalades, att i en enda fjällsocken nyligen bildats ett flertal sådana. Den allmänna inställningen hade varit att, om man ej gjorde något för att odla fisk, bleve man snart helt utan. En del av dessa föreningar hade emellertid för små vattenområden. Det hade visat sig svårt att få arrendera kronovatten. Särskilt utanför utmålen, som låge spridda överallt, vore detta önskvärt. Man önskade även allmänt arrendera små tjärnar, där man kunde odla fisk. Myndigheterna hade avvisat att till föreningarna upplåta en del vatten, som vore erforderliga för föreningarna. Dessas arbete hade härigenom försvårats eller nära nog omöjliggjorts.

Det erinrades emellertid, att inom föreningarna ej alltid vore så väl beställt i fiskevårdshänseende. Medlemmarna kunde sålunda hava kommit

överens om att ej använda finnmaskiga nät, men alla medlemmar hölle ej avtalet.

Det vitsordades, att lappväsendet hade gjort en del för fiskevården, men områdena vore så stora och personalen så fåtalig, att lappväsendet omöjligen kunde hinna med så mycket som borde göras. Föreningarna hade nu hunnit så långt, att de skulle kunna driva en mera omfattande och omsorgsfull fiskevård än lappväsendet. Därför borde åtminstone strömfällen uthyras till föreningarna. En annan lösning vore, att kronan med vissa vatten inginge i föreningarna.

Vidare anmärktes, att så länge kronan sålde fiskekort lönade det sig icke för enskilda, som ägde vatten i samma vattensystem, att odla fisk. I de fall man finge arrendera kronovatten, var upplåtelse tiden alltför kort, ett eller två år, för att inplantering av fisk skulle löna sig.

Utredningsmannen.

I såväl 1915 års fiskesakkunnigas som i fiskevattensutredningens betänkande omnämnes huru de allmänna kronofiskena i Norrland tidigare föga tillgodogjorts samt att upplåtelseerna av dem varit i ekonomiskt hänseende utan betydelse. Detta sammanhänge med tidigare rådande förhållanden. Ortsborna i lappmarkerna, såväl de jordbruksidkande som övriga bofasta, utgingo allmänt från att särskilt tillstånd icke tarvades för fiske i kronans många vatten. Hemmansinnehavarna förmenade tillika, att med deras fastigheter följde rätt att alltjämt begagna de vatten, i vilka fiske bedrivits under den tid fastigheterna ännu varit nybyggen. I övrigt må erinras om ifrågavarande avlägsna trakters dåvarande otillgänglighet på grund av dåliga kommunikationer och besvärliga färдемöjligheter samt, framför allt, att intresset för friluftsliv och därmed förenad önskan att bedriva fiske endast i obetydlig grad vaknat och över huvud icke kunnat uppstå inom stora befolkningslager med hänsyn till dessas svaga ekonomiska förutsättningar och ställning i övrigt. Beträffande trakterna nedom odlingsgränsen i lappmarkerna må ock till fiskets begränsade utnyttjande ha medverkat, att jämlikt fiskerättslagen upplåtelser i kronovattnen varit bundna vid befolkningen inom vederbörande socken.

I det av 1915 års fiskesakkunniga avgivna betänkandet anmärkes beträffande fiskeupplåtelser ovan odlingsgränsen helt allmänt, att de varit jämförelsevis fåtaliga. Beträffande domänstyrelsens upplåtelser har lämnats vissa uppgifter. Enligt dessa hade år 1916 å kronoparkerna genom domänstyrelsen skett allenast 1 fiskeupplåtelse i Norrbottens län, betingande en avgift av 3 kronor, ingen upplåtelse i Västerbottens län och 4 upplåtelser i Jämtlands län mot avgifter om tillhoppa 95 kronor. Förutom nu nämnda upplåtelser hade jägmästarna jämlikt bemyndigande ägt att för ett år i sänder och mot skäligt arrende upplåta fiskerättigheter å kronoparkernas vatten. Dessa upplåtelser förklaras väl vara till antalet ganska många, men hade de med hänsyn till de obetydliga arrendebeloppen varit ekonomiskt betydelselösa för kronan.

1937 års fiskevattensutredning upptager statistik rörande antalet fiske-rättsupplåtelser meddelade såväl av länsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län beträffande kronovattnen ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen som ock av domänstyrelsen.

Av siffrorna för länsstyrelsernas upplåtelser, vilka såvitt angår Norrbottens och Jämtlands län angivits för budgetår och för Västerbottens län för kalenderår, må här intagas följande.

	1916/1917		1926/1927		1936/1937		1937/1938	
	antal	avgifter kronor	antal	avgifter kronor	antal	avgifter kronor	antal	avgifter kronor
Norrbottens län.....	31	79	211	1 606	751	7 548	576	7 985
Därav orsbor.....	25	61	146	1 077	395	2 176	158	1 027
> sportfiskare.....	6	18	65	529	356	5 372	418	6 958
Jämtlands län.....	7	175	4	155	141	1 415	156	1 781
Därav orsbor.....	4	105	—	—	6	370	5	345
> sportfiskare.....	3	70	4	155	135	1 045	151	1 436
			1926		1937		1938	
Västerbottens län.....	Inga före 1917		105	1 833	315	4 092	307	5 272
Därav orsbor.....			77	453	247	1 272	241	1 242
> sportfiskare.....			28	1 380	57	2 765	45	3 913
> tjänstemän.....			—	—	11	55	21	117

För Norrbottens län ha för vart och ett av åren 1936/37 och 1937/38 bland upplåtelsetagarna upptagits 4 föreningar samt för Västerbottens län 4 föreningar år 1937 och 6 år 1938. Dessa föreningar ha i tabellen inräknats under sportfiskare.

Enligt angivna siffror inträdde större uppgång i antalet upplåtelser först på 1930-talet. I Västerbottens län översteg antalet upplåtelser åt orsbor flerfaldt upplåtelser till sportfiskare, under det i Jämtlands län, där upplåtelseerna dock varit jämförelsevis fåtaliga, i allmänhet rådde ett motsatt förhållande. I Norrbottens län innehade orsbor flera upplåtelser än sportfiskarna utom året 1937/38, då upplåtelseerna åt de senare voro väsentligt flera än åt de förra.

Även beträffande de av domänverket förvaltade allmänna kronovattnen ha upplåtelseerna ökats. 1937 års fiskevattensutredning redovisar för år 1936 nedanstående antal fiskeupplåtelser och influtna avgifter för vattnen i lappmarkerna nedom odlingsgränsen samt i Jämtlands län utom renbetesfjällen:

	antal	avgifter kronor
i Norrbottens läns lappmarker nedom odlingsgränsen.....	240	1 224:—
> Västerbottens > > >	359	1 757:—
> Jämtlands län utom renbetesfjällen	13	865:—

Nämnda siffror äro väl ej fullt exakta, enär vissa här medräknade revir i Norrbottens län sträcka sig även nedom lappmarksgränsen liksom vissa revir i Jämtlands län ingå både däri och i Västernorrlands län. Felaktigheterna torde dock vara obetydliga.

Under 1940-talet har utvecklingen gått raskt framåt, såsom ock framgår av ovannämnda *av utredningsmannen införskaffade uppgifter*. Enligt dessa lämnades av länsstyrelsen i Norrbottens län under nedan angivna tre år följande upplåtelser (s. 136):

År	antal	därav ortsbor	icke- ortsbor (inbegr. alla sportfiskare)	avgifter kronor
1946	990	380	610	15 303: —
1947	1 270	345	925	19 433: —
1948	1 298	445	853	23 336: —

Av avgiftssummorna avser ungefär hälften utlämnade fiskekort.

Upplåtelser genom länsstyrelsen i Västerbottens län och där betingade avgifter (s. 140) ha utgjort:

År	Antal	Avgifter kronor
1946	1 354	13 392
1947	1 628	13 977
1948	2 375	17 988

Avgifterna för fiskekortet uppgå endast till omkring en fjärdedel av summorna för samtliga slag av upplåtelser.

Uppdelning i ortsbor och icke-ortsbor har här gjorts endast beträffande innehavare av tillståndsbevis, vilket är den vanliga upplåtelseformen för husbehovsfiske. Antalet sådana upplåtelser var:

År	antal	därav ortsbor	icke- ortsbor
1946	648	592	56
1947	640	569	71
1948	762	678	84

I uppgifterna från länsstyrelsen i Jämtlands län (s. 144) ha, i anslutning till där tillämpat system för upplåtelse av sportfiske, redovisats allenast kontraktsupplåtelser.

Fiskeår	antal	därav ortsbor	icke- ortsbor	avgifter kronor
1946/1947	152	60	92	5 870
1947/1948	178	67	111	6 420
1948/1949	183	68	115	6 550

För sportfiskekort har året 1948/49 influtit 1 097 kronor.

Av domänstyrelsens uppgifter (s. 149) framgår, att för åren 1946, 1947 och 1948 inom lappmarkerna nedom odlingsgränsen samt inom Jämtlands län i Ströms, Östersunds och Hallens revir, de enda revir inom länet, där upplåtelseerna vore av någon större betydelse, upplåtelseerna uppgått till följande antal:

Norrbottnens län:

År	antal	därav ortsbor	icke- ortsbor	avgifter kronor
1946	938	746	192	8 244
1947	1 098	838	260	9 947
1948	1 294	967	327	12 079

Västerbottnens län:

År	antal	därav ortsbor	icke- ortsbor	avgifter kronor
1946	810	776	34	6 307
1947	850	772	78	6 787
1948	1 062	982	80	8 639

Jämtlands län:

År	antal	därav ortsbor	icke- ortsbor	avgifter kronor
1946	27	23	4	1 095
1947	42	37	5	1 195
1948	44	40	4	1 440

Beträffande ortsborna ha lämnats siffror rörande upplåtelseernas fördelning å jordbruksidkande och icke-jordbruksidkande. I förevarande trakter av Norrbottens län utgjorde de jordbruksidkande i runt tal en tredjedel och de icke — jordbruksidkande två tredjedelar. I Västerbottnens län hade jordbruksidkande ortsbor ej obetydligt mindre antal upplåtelser än icke-jordbruksidkande. Inom ifrågakvarande tre revir inom Jämtlands län voro upplåtelseerna till jordbruksidkande ortsbor fåtalliga.

De senaste årens starka uppgång i antalet upplåtelser har delvis haft sin grund i förhållandenas egen utveckling i orten. Jordbrukarnas antal i lappmarkerna har så småningom stigit på många platser, men främst genom tätorters uppkomst och tillväxt ha befolkningssiffrorna gått upp avsevärt. Ortsbefolkningen har tillika alltmer kommit till insikt om att allmän fiskerätt i kronans vatten icke föreligger, utan att den som önskar fiska därstädes måste söka tillstånd. Av än större betydelse har emellertid varit det i samband med friluftslivets utveckling stegrade intresset för sportfiske; och företrädes detta intresse av såväl enskilda som olika sammanslutningar. Den allmänna inkomstökning, som inträtt, reglerad semesterledighet och de sociala förhållandenas förbättring i övrigt ha berett tillfälle för alltmer omfattande persongrupper att tillgodonjuta de möjligheter till rekreation och omväxling, som fjäll- och skogstrakterna i landets nordliga trakter erbjuda. Fiskevattnen ha gjorts lättare tillgängliga genom kommunikationernas snabba utveckling därstädes. Nya vägar ha tillkommit och busslinjer ha mångenstädes dragits långt in mot de stora ödemarkerna. Järnvägsförbindelserna ha förbättrats, bland annat genom restidernas förkortande.

Men även beträffande ordningen för vattnens tillgodogörande har inträffat stora förändringar. Från vederbörande myndigheters sida har visats stort intresse för fiskeväsendet. I betydande utsträckning ha åtgärder vidtagits för underlättande för allmänheten att erhålla fiskeupplåtelser, fiskevärden har förbättrats genom upprättande av fiskodlingsanstalter, utsättande av fiskyngel och bevakning av vattnen. En nyordning på hithörande områden kan sägas ha vuxit upp under senare år. Av stor betydelse har härvid varit Kungl. Maj:ts brev den 21 mars 1941 om åtgärder för åvägbringande under kristiden av ökad fångst av fisk i kronans vatten. Därigenom inriktades myndigheternas uppmärksamhet på förevarande frågor samt anvisades grunder för fiskevattnens tillgodogörande. Kristidens försörjningssvårigheter nödvändiggjorde, att alla möjligheter måste tillgripas för tillvaratagande av landets tillgångar, även såvitt anginge livsmedelsanskaffningen. Den anmaning som gavs i nämnda brev har emellertid, vad angår de trakter, varom i denna utredning är fråga, efterlämnat ett mera bestående resultat, vilket också kommit sportfisket till godo, ehuru detta fiske icke närmare beröres i brevet.

Den nya ordning, som anvisades, utgick från de i fiskevattnensutredningens betänkande framförda detaljerade förslag rörande ej endast olika fiskande kategoriers tillgodoseende med fiskeupplåtelser utan även fiskevårdande åtgärder såsom bevarande och utveckling av fiskbeståndet, bevakning m. m. Nämnda förslag ha sedermera i stor utsträckning efterföljts vid de förvaltande myndigheternas utformning av de metoder, som av dem tillämpas, och ha vidare utbyggts. I detta arbete ha myndigheterna ådagalagt både intresse och förmåga att med biträde av sina underordnade organ bättre tillvarataga kronans ifrågavarande vatten till gagn såväl för allmänheten som för staten.

Från statens sida har fiskeväsendet vunnit även direkt understöd. Såvitt angår vattnen ovan odlingsgränsen i Norrbottens län ha anslag för ändamålet utbetalts dels från statens lappfond, dit de för fiskeupplåtelseerna betingade avgifterna ingå, och dels från de regleringsavgifter, som influtit från vattenregleringsföretag. För budgetåret 1950/51 ha av Kungl. Maj:t följande belopp ställts till länsstyrelsens förfogande: från statens lappfond till arvoden åt tillsynsmän över fiske och jakt i Kiruna stad (förutvarande Jukkasjärvi socken) och Arjeplogs socken 4 040 kronor samt såsom bidrag till driften av hushållningssällskapets fiskodlingsanstalt i Jäkkvik 300 kronor. Från avgifter i anledning av regleringar av Suorvajaure m. fl. Stora Luleälvs källsjöar ha anvisats till arvoden åt tillsynsmän över fiske och jakt i Gällivare och Jokkmokks socknar 4 020 kronor samt såsom bidrag till driften av hushållningssällskapets fiskodlingsanstalt i Jokkmokk 1 500 kronor. Vidare har Kungl. Maj:t medgivit, att av de regleringsavgifter, som influtit i anslutning till vattenkraftsanläggningen vid Ringselforsen i Skellefte älv, av länsstyrelsen finge tagas i anspråk högst 900 kronor såsom bidrag till hushållningssällskapets i länet fiskerinämnd för anläggande av en fiskyngeluppfödninganstalt vid Vuoggatjälme i Arjeplogs socken.

Till länsstyrelsen i Västerbottens län har från lappfonden anvisats till driftskostnader vid lappväsendets fiskodlingsanstalter 6 000 kronor samt till bevakning av fiske- och jaktförfattningarnas efterlevnad 6 200 kronor. Från lappfonden har till länsstyrelsens i Jämtlands län förfogande ställts 6 000 kronor för bevakning till förekommande av olovligt fiskande och jagande å renbetesfjällen och 1 000 kronor till förbättring av fisket därstädes.

Domänverkets kostnader för fiskevård såsom fiskodling, fiskutplantering och bevakning beträffande de allmänna kronovattnen i lappmarkerna nedom odlingsgränsen och å kronoparkerna i Jämtlands län ha bestritts av verkets driftsmedel. För år 1951 ha för ändamålet anslagits för lappmarksreviren i Norrbottens län 20 150 kronor och i Västerbottens län 29 049 kronor samt för reviren i Jämtlands län 3 100 kronor. Beträffande dessa belopp är dock att märka, att i en del av reviren ingå delar även av området utom lappmarkerna och Jämtlands län.

Det visar sig sålunda, att anslagen till fiskevård (inbegripet visst jakt-skydd) ovan odlingsgränsen i Norrbottens län uppgå till betydligt lägre belopp än vad som inflyter för fiskeupplåtelse. Anslagen för fiskevården (samt visst jakt-skydd) ovan odlingsgränsen i Västerbottens län samt inom renbetesfjällen motsvara däremot i stort sett fiskeavgifterna, dock att avgifterna för vattnen i Västerbottens län alltmer börjat överstiga anslagen. Domänstyrelsens anslag för fiskevård äro för ifrågavarande trakter genomgående väsentligt högre än styrelsens inkomster av vattnen.

Även om under senare år tillgodogörandet av kronans fiskevatten i lappmarkerna och Jämtlands län väsentligt förbättrats och reglerats, återstår ännu åtskilligt att göra för vinnande av större effektivitet såväl vad angår upplåtelsemetoder och dessas detaljer som fiskevården och därunder inbegripen bevakning till vattnens skydd och upprätthållande av gällande skyddsbestämmelser för fisket.

Det vill emellertid synas, som om anledning för närvarande knappast skulle föreligga att genom detaljerade *författningsbestämmelser* fastslå ovillkorliga regler för verksamhetens bedrivande. Förhållandena äro så växlande, att dylika regler snarare må hindra utvecklingen än befordra denna. Detta följer även därav, att olika myndigheter ha att från delvis olika utgångspunkter ombesörja förvaltningen av vattnen samt att fiskeväsendet härstädes i olika avseenden ännu befinner sig i ett försöksstadium. Vål torde vissa huvudregler böra uppställas. I anslutning till det föreliggande förslaget om ny fiskerättslag pågår inom jordbruksdepartementet utredning angående grunder för förvaltning och tillgodogörande av kronans fiskevatten. Denna utredning avser att uppställa föreskrifter att tillämpas beträffande kronans fisken i hela landet. Dylika föreskrifter äro givetvis av stort värde och kunna skänka en fast stomme åt verksamheten på ifrågavarande område. På grund av de skiftande förhållandena inom landet synas föreskrifterna emellertid böra ange alla viktiga huvudpunkter rörande verksamhetens ordnande, särskilt om, såsom lämpligt torde vara, även kronans

fiskevatten i lappmarkerna och Jämtlands län skola ingå under bestämmelserna. Särskild hänsyn torde därvid få tagas till de stora olikheter såväl vad angår förvaltning som vattnens tillgodogörande, som föreligga därstädes gent emot den övriga delen av landet.

En fråga, som särskilt framträder i detta sammanhang, är *lapparnas* ställning och de rättigheter de sedan uråldrig tid bevarat i lappmarkerna och Jämtlands län såväl när det gäller renskötseln som tillgodogörandet för egen räkning av naturens förmåner bland annat av fiske. Under tidens lopp ha deras rättigheter i konkurrensen med nybyggare samt statens sociala och ekonomiska intressen blivit väsentligt beskurna. Av vad som återstår har gjorts en uppdelning på sådant sätt, att ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen i högre grad kvarstår ett lapparnas privilegierade område än i trakterna där utanför. Lapparnas rättigheter ha emellertid alltid varit erkända och skyddade av statsmakterna. Deras rättigheter ha bekräftats genom en även i detalj utformad lagstiftning. Denna har utbyggt i anslutning till odlingsgränsens uppdragande såsom en principiell gräns mot jordbruksområdets vidare upplåtande å kronojord i lappmarkerna samt renbetesfjällens avsättande för lapparnas räkning vid avvitringen i Jämtlands län. Landet ovan odlingsgränsen — i den mån detta ej redan utlämnats åt nybyggarna — samt å renbetesfjällen har bevarats såsom ett land dit lapparna särskilt hänvisats för sin renskötselnäring och utkomst i övrigt. Sitt första fullständigare uttryck i lagstiftningen erhöll denna ordning genom 1886 års renbeteslag och har sedermera konfirmerats genom 1898 och 1928 års renbeteslagar. Där talas om de »områden, som blivit till lapparnas uteslutande begagnande anvisade», varmed avses alla de kronans marker ovan odlingsgränsen, vilka icke disponerats för enskilda eller för kronans särskilda ändamål, ävensom renbetesfjällen jämte för dessas utvidgning inköpta marker.

Den princip, varå lapparnas nuvarande rättigheter vila, stammar från uråldrig grund. Under hela den tid lapparnas rättigheter varit fastställda i lagstiftningen har icke ifrågasatts att ytterligare beskära dem. Lapparnas särställning har väl i senaste renbeteslag närmare preciserats att avse endast lappar, som stå renskötseln nära. För att få »begagna sig av land och vatten till underhåll för sig och renarna» skall lapp tillhöra lappby. Även de båda äldre lagarna torde emellertid avsett att gälla endast de lappar, som hade renskötsel till yrket. Ej heller lapparnas förmåner ha begränsats genom den nu gällande lagen. Snarare har viss utvidgning skett genom de förtydligande bestämmelser, som införts rörande de nyttigheter, varav avkomsten skall användas till lapparnas förmån, samt genom skärpningen av ordningen för upplåtelser av mark och lägenheter ovan odlingsgränsen.

Anledning att rubba de ännu bestående resterna av lapparnas forna rättigheter synes icke föreligga. De bestämmelser, som givits till dessa rättigheters skydd, äro erforderliga för att bereda de renskötande lapparna möjlighet att uppehålla sin renskötselnäring samt bevara sin egen livsföring.

Lapparnas starkare ställning ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen

har tagit sig uttryck bland annat i den särskilda rätt, som tillagts dem att icke allenast själva tillgodogöra sig nyttigheterna å kronans marker. Behöva lapparna ej begagna sig därav, kunna nyttigheterna genom upplåtelser tillgodogöras till deras förmån. Den fördel, som härigenom kommer dem till del, må vara en ringa ersättning för den frihet och ensamrätt till markerna de i gamla tider åtnjöto.

Genom den nedom odlingsgränsen än vidare utbredda bofasta kulturen är de renskötande lapparnas ställning där ytterligare kringskuren. Betydande svårigheter möta för dem att genom renskötsel samt fiske och jakt säkra sin utkomst. Skogslapparna, av vilka de flesta året om vistas nedom odlingsgränsen och i allmänhet inneha ett mindre antal renar, äga i många fall lägenheter, där något jordbruk drives. En stor del av dem leva likväl under knappa omständigheter.

Erinras må, att bland de renskötande lapparna själva börjat inträda ett nytt läge, föranlett av deras stigande bildning, den allt starkare beröringen med personer av andra yrken och tidsutvecklingen i övrigt, som i viktiga avseenden minskat deras isolering. De ha på ett annat sätt än förr börjat bedöma sitt renskötselyrke i jämförelse med andra näringar. Önskemål framträder om i möjligaste mån förbättrade arbetsförhållanden, större bekvämlighet för familjerna etc. Givet är att härvid allt större vikt fästes vid, att icke utkomstmöjligheterna i deras arbetssamma och besvärliga näringsfång försämras genom inskränkning av dem tillagda rättigheter och förmåner.

Såvitt nu gäller lapparnas särskilda rättigheter till fiske finner utredningsmannen, i anslutning till vad sålunda anförts, att de för närvarande härom gällande bestämmelser böra bestå. Givetvis böra såväl ortsbornas som andras berättigade intressen att, där olägenhet ej därigenom beredes lapparna, få begagna sig av kronans fiskevatten tillvaratagas; men låter sig detta väl göra inom ramen för bestämmelserna. Frågan underlättas därigenom att de renskötande lapparna äro ganska fåtaliga och behöva tillgodogöra sig endast en mindre del av fisket i de talrika kronovattnen i lappmarkerna och å renbetesfjällen. Utrymme finnes där för ett långt större antal fiskande.

Förvaltningen av de fiskevatten, som avses i denna utredning, omhändervades av länsstyrelserna beträffande vattnen ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen samt av domänstyrelsen, såvitt angår vattnen belägna i lappmarkerna nedom odlingsgränsen och i Jämtlands län utom renbetesfjällen. Länsstyrelsernas förvaltningsbefogenhet har genom särskilt beslut tillagts dem av Kungl. Maj:t. Enligt den lydelse renbeteslagarna tidigare hade bestämdes direkt i lagen, att länsstyrelsen ägde meddela upplåtelse, bland annat, av fiske i lapparnas särskilda vatten ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen. Genom lag den 23 maj 1947 (nr 225) ändrades detta, så att alla upplåtelser av nyttigheter och mark därstädes föreskrevos skola ske av Kungl. Maj:t eller den myndighet Kungl. Maj:t bestämmer. Kungl. Maj:t kan sålunda numera utan att höra riksdagen besluta i frågan om vem som skall handhava upplåtelser av fiske. Såsom nyss nämnts har uppdrag härutinnan lämnats länsstyrelserna.

Arbetet med fiskeväsendet har under länsstyrelsernas och domänstyrelsens ledning gått snabbt framåt. Den befogenhet, som redan nu tillkommer dem att verka på detta område, synes giva utrymme för ytterligare utveckling.

Beträffande trakterna inom lappmarkerna nedom odlingsgränsen och utom renbetesfjällen i Jämtlands län synas icke föreligga några särskilda förhållanden som föranleda, att icke domänstyrelsen där skulle i vanlig ordning ombesörja tillgodogörandet av de vatten, som höra till kronoparkerna liksom till andra under domänstyrelsens förvaltning stående fastigheter. Lapparna ha inom nämnda områden icke andra rättigheter med avseende å fiske än att de renskötande lapparna få nedom odlingsgränsen i lappmarkerna använda sig av vattnen. Avgifterna för de upplåtelser som ske ingå till domänfonden. Praktiska eller sociala skäl föreligga icke som tala för annan förvaltning.

Ovan odlingsgränsen äro de odisponerade kronovattnen förbehållna lapparna liksom alla kronovattnen å renbetesfjällen.

Fiskevattnens handhavande ingår såsom ett led i lappväsendet, som omsluter den lapska befolkningens sociala och ekonomiska intressen. Lappväsendet har sedan gammalt hört under länsstyrelserna, vilka tidigare och alltjämt ha att tillse befolkningens särskilda förhållanden. Lappväsendet utgör tillika en enhet, vars delar äro underkastade samma lagstiftning. Ur denna enhet kan ej utan att systemet rubbas utbrytas en viss detalj. Förutom av fiske ske även upplåtelser av jakt, bete, slätter m. m. genom länsstyrelserna. Dessa äro tillika de, som i lappfrågor äga största erfarenhet och bäst kunna överblicka hithörande problem. Under länsstyrelserna finnes särskild lokal lappadministration, vars uppgift är att, icke minst inom fjällvärlden, följa lapparnas förhållanden. Oavlåtligt ha lappfogdar och tillsynsmän vid lappväsendet anledning att genomfara dessa trakter. Särskilda övervakare förordnas ock att tillse, att olaga fiske och jakt förhindras samt fiske- och jaktförfattningarna efterlevas.

Att utsträcka förvaltningen av ifrågavarande speciella fiskeupplåtelser till domänstyrelsen, som omhänderhar motsvarande bestyr i andra trakter av landet, torde icke vara lämpligt. Styrelsens verksamhet är i främsta rummet av ekonomisk natur och omfattar föga spörsmål samhörande med en befolkningsgrupp sådan som lapparna. Vål har domänverket områden även i fjälltrakterna, som dess befattningshavare ha anledning att besöka. Kronoparker av betydelse finnas dock knappast ovan odlingsgränsen, och besök i lappmarkernas fjällvärld torde förekomma mindre regelbundet. Inom renbetesfjällen i Jämtlands län finnas över huvud icke några områden eller vatten under domänstyrelsen. Alla dessa äro tillagda lapparna och ingå under lappväsendet, ehuru domänstyrelsen handhar vårderna av skogen. Kostnaderna härför bestridas emellertid av renbetesfjällens skogsavkastning.

Starka skäl tala sålunda för att den nuvarande förvaltningsordningen bibehålles även för trakterna ovan odlingsgränsen och för renbetesfjällen.

Säkerligen skulle lapparna själva högst ogärna se, att utnyttjandet av dem tillerkända förmåner underställes ett för dem så jämförelsevis främmande ämbetsverk som domänstyrelsen.

Ovan har omnämnts den uppfattning, som tidigare varit rådande och alltjämt i viss mån kvarstår bland hemmansinnehavarna i lappmarkerna rörande rätt ej mindre att för fiske nyttja kronans vatten än även att fiska i de vatten, som tillhört de gamla nybyggena. Utredningsmannen har utgått från, att dylik rätt icke föreligger. Jordinnehavarna i lappmarkerna äga, i likhet med i andra delar av landet, icke att disponera över andra vatten än de som tillhöra deras fastigheter.

När frågan om ortsbornas fiskerätt var uppe till behandling vid sammanträdena i orten, har stundom påyrkats, att icke blott den jordbrukande befolkningen utan även de icke-jordbruksidkande ortsborna skulle äga tillgång att *fritt fiska i kronans vatten* i hemorten. Sistnämnda del av befolkningen hade på många ställen sedan gammalt begagnat sig av vattnen och ansåge sig på grund av hävd böra få fortsätta därmed.

Med än mindre skäl än när det gäller den jordbruksidkande befolkningen kan, enligt utredningsmannens mening, en dylik fiskeutövning åberopas såsom stöd för fiskerätt för andra ortsbor. Den omständigheten att på grund av de särskilda förhållandena i förevarande trakter vederbörande myndigheter icke ingripit för tillämpning av stadgandena om olaga fiske läser icke kunna grunda uppkomsten av en allmän fiskerätt. Att fiskeutövningen fått fortgå erinrar om ett uttalande, som förekommer i ett Kungl. Maj:ts brev den 8 juli 1695 till länsstyrelsen i Västerbotten angående av lapparna framförda besvär med anledning därav, att borgerskapet i städerna innehade egna renar och för dessas bete avgiftsfritt betjänade sig av kronans land. I brevet uttalas, att sagda reninnehav icke kunde lända kronan till någon avsaknad eller lappen till skada, enär genom några hundra renars bete i alla lappmarkers distrikt ingenting saknades eller kronan något miste av det som eljest icke skulle komma någon människa till gagn. Liknande inställning torde från myndigheternas sida förelegat även när det gällt fisket. Det stora överflödet av fiskevatten i de vidsträckta ödelanderna i lappmarkerna och det begränsade utnyttjandet av vattnen torde ha givit myndigheterna anledning att icke ingripa. Fisket räckte väl till för de fåtaliga bebyggare, som förr funnos i lappmarkerna.

Förhållandena ha så småningom förändrats. Folkmängden i lappmarkerna har tilltagit i byar och tätorter, vartill medverkat tillkomsten av järnvägar och gruvsamhällen samt de gamla kyrkplatsernas utveckling. Tillika ha reglerna för tillgodogörandet av kronans fisken i lappmarkerna klarlagts. Genom renbeteslagarna har skett en uppdelning av fiskerätten ovan och nedom odlingsgränsen. Ovan sagda gräns har avkomsten av fisket i kronans vatten bibehållits för de renskötande lapparnas räkning; och nedom gränsen gälla, bortsett från det fiske, som alltjämt även där må utövas av lapparna, de för nyttjande av kronans vatten i allmänhet tillämpa-

de bestämmelser. Följderna av en allmän fiskerätt framträder särskilt vid tanken på Kiruna stads samt Gällivare och andra större tätorters betydande antal invånare och dessas tillgodoseende med fiske. Skillnad med avseende å fiskerätt kan ej heller göras mellan befolkningen där och i hela skalan av större och mindre boplatser. Även bosättningen ute på landsbygden har tilltagit. Bland annat har ett ej obetydligt antal bostadslägenheter vuxit upp, vilkas innehavare försörja sig med skogs-, gruv- och väg- arbete samt andra förekommande göromål. Den förutvarande självtagna fiskeutövningen kan rimligen icke åberopas såsom sedvanerättsgrund för alla dessa personer till fritt fiske i kronans vatten.

En allmän fri fiskerätt för de numera talrika ortsborna skulle i övrigt komma att medföra stora svårigheter för upprätthållande av god ordning i fisketrakterna. Detta blir fallet, även om en allmän fiskerätt skulle medgivas endast de jordbruksidkande ortsborna. En tävlan skulle uppstå om fiskeplatserna. Olämpliga fiskemetoder komma lätt till användning från enskilda fiskeutövares sida för att till förekommande av andra utvinna största möjliga fångster; och härav skulle följa vattnens utfiskande. En rättvis fördelning av fiskemöjligheterna skulle omöjliggöras. För fiskebevakningen och fiskevården samt skyddandet av de renskötande lapparnas rättigheter särskilt i kronovattnen ovan odlingsgränsen skulle uppkomma betydande hinder. Fiskbeståndens bevarande genom utsättande av fiskyngel skulle knappast kunna genomföras. Myndigheternas planläggning av vattnens användning skulle genom en allmän fiskerätt omöjliggöras. Tillräcklig anledning synes ej heller föreligga att framför andra gynna ortsbefolkningen i lappmarkerna, vare sig de äro jordbruksidkande eller icke, med fri fiskerätt i kronans vatten.

Utredningsmannen håller sålunda före, att det icke bör införas någon särskild ny form av fiskerätt för ortsborna. Vid sammanträdena framhölls ofta att, även om ortsborna önskade åtnjuta fri fiskerätt i kronans vatten, ordning vid fiskeutövningen dock måste upprätthållas. Det formellt gällande systemet med upplåtelser ansågs lämpligt. Även utredningsmannen finner, att tillgodogörandet av kronans fiskevatten bör — bortsett från de renskötande lapparna för vilka gälla särskilda bestämmelser — ske genom upplåtelser prövade av den förvaltande myndigheten. En viss företrädesrätt bör härvid medgivas ortsborna och bland dem särskilt de jordbruksidkande.

För upplåtelse bör utgå en låg avgift. Genom det stora antalet upplåtelser kunna dessa avgifter vara av viss betydelse såsom utfyllnad vid bestridandet av kostnaderna för fiskevården.

Fiskevattensutredningen, som utgår från att de nomadiserande lapparnas rättigheter beträffande fiske i kronans vatten skola lämnas orubbade, omhandlar såsom av *fisket beroende*, förutom lapparna, dels dem som behöva fiska för tillgodoseende av sitt hushåll (husbehovsfiskare), under vilken grupp i främsta rummet ingå ortsbor, dels sportfiskare av två olika typer (sportfiskare med längre upplåtelsestid samt fiskare som erhålla korta tider och summariska, i form av kort utfärdade tillståndsbevis, s. k.

kortfiskare) dels ock yrkesfiskare. Denna uppdelning ligger i förhållandenas egen natur. Den angives ock i Kungl. Maj:ts brev den 21 mars 1941. Yrkesfiskarnas intressen framhållas emellertid där starkare än som skett av fiskevattensutredningen. Nämda brev tillkom under särskilda krisförhållanden och tog särskilt sikte på folkförsörjningsfrågan. Detta torde ock ha varit anledningen till, att sportfiskarna icke närmare avhandlas. Länsstyrelserna och domänstyrelsen tillämpa vid handhavandet av upplåtelse-erna en motsvarande ordning som den av Kungl. Maj:t och fiskevattensutredningen anvisade och ha vidare utbyggt denna. En fortgående rationalisering är dock önskvärd.

Vid tillgodogörandet av kronans vatten i lappmarkerna intaga upplåtelse-erna av husbehovsfiske till ortsbefolkningen ett betydelsefullt rum. Även i Jämtlands län begagna sig ortsborna av kronovattnen, men spela de ej där samma roll i försörjningsavseende.

Vid en reglering av fiskeförhållandena, särskilt såvitt angår kronans lappmarksvatten, kan ej förbises den synnerliga betydelse fisket har för den jordbruksidkande befolkningens hushållning. Enligt 7 § fiskerättslagen, liksom enligt tidigare motsvarande stadgande, förbehållas de allmänna kronofiskena de inom socknen boende att efter upplåtelse av domänstyrelsen, respektive länsstyrelsen, nyttja mot skälig avgift. Detta stadgande hänvisar till ett erkänt behov av fiske för ortsborna. I våra dagar synes en dylik bestämmelse — som icke är tillämplig å den ovan odlingsgränsen belägna delen av lappmarkerna och ej heller beträffande renbetesfjällen utan endast berör de under domänstyrelsen hörande vattnen — mindre välgrundad. Bland annat erbjuda nämnda vatten genom antal och omfattning en väsentligt större fisktillgång än ortsborna kunna tillgodogöra sig. Även ur social synpunkt med tanke på det intresse för friluftsliv och därmed förenad fiske-sport, som numera förefinnes inom vida kretsar, är lagens begränsning av fiskeupplåtelse-erna otillfredsställande. I den proposition den 13 januari 1950 (nr 60) angående lag om rätt till fiske m. m., som förelagts riksdagen, har ock bostadsbandet föreslagits skola bortfalla. Ortsinvänarnas och då i främsta rummet jordbruksbefolkningens intressen böra emellertid all- jämt bli föremål för särskilt skydd.

Behovet av fisketillstånd i kronans vatten för ortsborna är mycket olika. Familjernas storlek växlar och i anslutning därtill fiskåtgången i hus- hållen. De till jordbrukarnas egna fastigheter hörande vattnen kunna vara av den omfattning och ha den fisktillgång, att familjens behov fylls. Den icke-jordbruksidkande befolkningen är på platser, där arbetstillgången är god, föga beroende av fiske för sin utkomst. Å andra ställen, såsom i fjälltrakterna med därvarande mindre tillgång på arbetstillfällen och kar- gare förhållanden, är fisket ofta en väsentlig tillgång även i de icke-jord- bruksidkandes hushåll. Här föreligger emellertid hela serien av behovs- typer från fast avlönade personer i Gällivare, Kiruna, Jokkmokks, Arvids- jaur, Arjeplogs, Strömsunds m. fl. tätorter, för vilka husbehovsfiske sak- nar större betydelse, till ekonomiskt svagt situerade personer ute på lands-

bygden och där belägna små byar. För dessa kan fiske utgöra ett starkt stöd för utkomsten och vara lika nödvändigt som för jordbrukarna i fjälltrakterna.

Även om behovet av fiske är mycket växlande för den enskilde, kan, såsom ock ovan vid olika tillfällen skett, utsägas att, under de omständigheter befolkningen här uppe lever, fisket för densamma är av allmän vikt. Företrädesrätt till fiske, särskilt husbehovsfiske, bör därför ock tillförsäkras ortsborna. Där tillgång finnes, må vissa vatten kunna avsättas i första rummet för dem och deras fiskeföreningar. De vatten, som anvisas till ortsbornas fiskeutövning, böra vara i möjligaste mån välbelägna i förhållande till upplåtelsetagarnas bostadsplatser och ha god fisktillgång. Dylikt undantagande av vatten för ortsbor kan icke avse all framtid. Förändringar kunna inträffa med vattnen såväl med avseende å fisktillgången och fiskförhållandena i övrigt som vattnens egen karaktär genom vattenregleringar, uppgrundningar m. m. Upplåtelseerna böra dock ske på något längre tid.

Skulle kronovattnen i trakten ej räcka för tillgodoseende såväl av ortsborna som yrkesfiskare och sportfiskare, böra ortsborna ha företräde. En dylik ordning får emellertid ej innebära ett återinförande i ny form av bostadsbandet. En fri prövning må ske i varje fall.

Av de förvaltande myndigheterna plägar väl tagas hänsyn till ortsbornas särskilda ställning. Önskvärt synes emellertid vara, att en fastare ordning och i möjligaste mån enhetlig tillämpning myndigheterna emellan tillskapas samt att allmänheten vinner kännedom om gällande grunder.

Även om ortsbornas intressen i viss mån särskilt beaktas vid tillgodogörandet av kronans ifrågavarande fiskevatten, torde tillräckliga fiskemöjligheter i allt fall stå öppna för sportfiske i båda de former, vari sådant fiske utövas eller, såsom de ovan benämnts, »arrende-sportfiske» och »turist-sportfiske».

Såsom framgått vid sammanträdena, förspörjes på sina håll en viss ovilja bland ortsbefolkningen emot upplåtelse av arrende-sportfiske med ensamrätt. Det förmenades, att genom dylika upplåtelse de bofasta ortsbornas tillgång till välbelägna fiskevatten obehörigen inskränkes. Även om hittills större olägenheter i förevarande avseende icke uppkommit, bör uppmärksamheten vara inriktad på, att upplåtelse av fiskevatten med ensamrätt icke medgives i andra fall än sedan det utrönt, att tillräckliga, väl belägna fiskevatten förefinnas, där ortsbefolkningens behov av husbehovsfiske kan tillgodoses.

Långtidsupplåtelse av sportfiskevatten (arrendesportfiske) bör ej heller ifrågakomma i sådan utsträckning, att större intrång sker i möjligheterna att tillgodose korttidsupplåtelseerna (turistsportfisket). Sistnämnda upplåtelseform är under utveckling och ingår ofta såsom ett led i friluftslivet i lappmarkerna. Utvecklingen bör tillgodoses och följas, så att lämpligaste ordning för detta fiske vinnes.

Såsom skäl för att även arrendesportfiske i viss utsträckning medgivas kan erinras om den fördel, som därigenom ofta beredes fiskevården och det goda exempel som i sådant hänsende gives de enskilda fiskevattensägarna.

I enstaka fall framställdes vid sammanträdena anmärkning även mot turistsportfisket. Bland annat påstods, att mycket småfisk därigenom skulle förödas. I allmänhet var man dock av den uppfattningen, att detta fiske föga inverkade på fiskbeståndet; och man hade icke något att erinra däremot. Tvärtom framhölls detta fiskes stora indirekta betydelse för orten genom den ekonomiska fördel som fiskeutövarna tillförde.

Såsom framgick vid ortsmötena, förekommer yrkesfiske i ringa utsträckning i kronovattnen i lappmarkerna och i Jämtlands län. Beträffande vattnen nedom odlingsgränsen i lappmarkerna och utom renbetesfjällerna i Jämtlands län torde anledningen härtill delvis ha varit att söka i begränsningen enligt 7 § fiskelagen av fiskeupplåtelse till sockenbor. Yrkesfiskare från exempelvis kustlandet vid Bottenviken, där fisket är av säsongmässig natur, kunna på grund av bostadsbandet ej söka sig dit under de tider, då fiske ej kan utövas vid kusten. Bortfaller nu bostadsbandet, vinnes bättre möjligheter för kustfiskarna att utsträcka sin verksamhet. Frågan om yrkesfisket är emellertid ömtålig med hänsyn till fiskets stora betydelse för ortsbefolkningen och även sportfiskarna. En förutsättning för medgivande av yrkesfiske är, att fisktillgången är god, så att ortsbefolkningens och även sportfiskets intressen kunna väl tillgodoses. Husbehovsfisket och sportfisket gagna ett mycket stort antal människor. Genom yrkesfiskarens fiskeförsäljning erhålla väl även många fördel av fiskevattnen. Behovet av yrkesfiskare för tillgodoseende av fiskefterfrågan i orten är emellertid mindre i förevarande trakter, där husbehovsfiskarens antal är stort. Erinras må tillika, att fiskbehovet i de invid järnväg belägna tätorterna under normala tider i stor utsträckning fylles genom från Norge över Narvik och Storlien importerad saltsjöfisk. Å andra sidan må till förmån för yrkesfiskarna ej bortses från önskvärdheten av att överflödsfisk från ifrågavarande fjäll- och skogstrakter må kunna komma även sydligare i landet boende till godo. En svårighet härvid föreligger emellertid, i synnerhet vad angår färsk fisk, i de ofta besvärliga möjligheterna för fiskens försändande.

Ortsbors och icke-ortsbors liksom husbehovsfiskares, sportfiskares och yrkesfiskares intressen få sålunda efter föreliggande förhållanden sammanjämkas. För åvägabringande av en rättvis fördelning av fiskevattnen och fisketillstånd påkallas en prövning för varje särskilt fall, därvid ock bör uppmärksammas, att understundom fiskeupplåtelse meddelas genom fiskeföreningar, som erhållit upplåtelse av fiskevattnen och sedan i sin tur tillhandahålla sina medlemmar tillgång till fiske.

Grundläggande för tillgodogörandet av fisket i kronovattnen är i övrigt, att genom de förvaltande myndigheterna sker inventering av de olika vattnen för bedömning av deras värde ur fiskesynpunkt ävensom planering rörande lämpligaste sättet för tillgodogörandet. Härvid bör i möjligaste mån medverka statens och hushållningssällskapens fiskerisakkunniga personal. Denna har i förevarande avseende en mycket betydelsefull uppgift, vilket, icke minst vad angår hushållningssällskapens fiskeritjänstemän, bör beaktas, när det gäller att bereda personalen en däremot svarande ekonomisk ställning.

De avgifter, som må utgå för fiskeupplåtelse, få avvägas efter de särskilda fiskeupplåtelseernas karaktär. För ortsbefolkningens husbehovsfiske böra avgifterna vara låga och i huvudsak utgå såsom en avgift till erinran om att fiske i kronans vatten icke är en med lappmarksfastigheterna förbunden rättighet och i övrigt ej heller en rätt, varav envar Ortsbo kan begagna sig i kronans vida skogs- och fjälltrakter. Det må tagas i betraktande, att så lång tid icke förflutit sedan den föreställningen var allmän, att ortsbor kunde utan risk för ingripande från myndigheternas sida fiska i kronovattnen. Tillgången på husbehovsfiske är också vid mångt ställe en förutsättning för att befolkningen skall kunna kvarstanna. Vid andra fiskeupplåtelser få avgifternas storlek prövas efter det värde de må ha i egenskap av sportfiske och yrkesfiske, tiden för vilken upplåtelseerna gälla, deras omfattning, fisktillgång etc. Önskvärt är, att i möjligaste mån enhetliga avgifter för upplåtelser av likartad beskaffenhet tillämpas av de upplåtande myndigheterna. Isynnerhet för husbehovsfiske och turistsportfiske synes dylik enhetlighet kunna genomföras.

Beträffande särskilt fiskeupplåtelser till ortsbor men även andra fiskeupplåtelser må erinras, att enligt 1919 års renbeteskonvention mellan Sverige och Norge de *norska lapparna* under sin vistelse härstädes med sina renar äga rätt till fiske i enlighet med de bestämmelser, som gälla för svenska lappar, dock att fisket må bedrivas endast till husbehov under vistelsen i riket. Inom Karesuando och Jukkasjärvi socknar må de norska lapparnas fiskerätt icke inskränkas genom upplåtelse av fiskerätt, med mindre upplåtelsen skett i fredningssyfte.

Sistnämnda bestämmelse synes innebära, att upplåtelser av fiske väl må ske i de vatten i Karesuando och Jukkasjärvi socknar, som de norska lapparna äga använda, men fisket där får ej upplåtas med ensamrätt åt andra, under den tid de norska lapparna vistas i riket, på sådant sätt att deras fiske därigenom förhindras eller försvåras. Enär de norska lapparna må uppehålla sig i berörda socknar endast från och med den 1 oktober till och med utgången av april, då i sagda trakter nästan hela tiden råder vinter, torde deras fiskerätt vara av mindre betydelse för de svenska upplåtelseerna i vattnen (jfr 16 § lagen den 20 juni 1919, nr 445, innefattande bestämmelser i anledning av nyssberörda konvention).

I detta sammanhang må även nämnas bestämmelserna i konventionen den 10 maj 1927 med Finland angående ordnandet av det samfälliga laxfisket i Torne och Muonio älvar jämte den därtill anslutande stadgan för *fiskets bedrivande inom Torne älvs fiskeområde*. Hänsyn får tagas till i vad mån sagda bestämmelser kunna inverka på upplåtelseernas omfattning beträffande för fiske medgivna fiskslag samt fiskredskap. Enligt konventionen skall laxfisket i Torne och Muonio älvar från Torne älvs mynning så långt upp efter vattendragen som dessa bilda gräns mellan Sverige och Finland samt lax i dem uppstiger brukas samfällt för Sverige och Finland. Det i fiskestadgan angivna Torne älvs fiskeområde omfattar Torne och Muonio älvar samt i dem

inflytande strömdrag, så långt lax bevisligen uppstiger i vattendragen. Stads-
 gan ger, bland annat, vissa föreskrifter om fisketider för lax och laxöring
 samt fiskeredskaps användning för fångst av nämnda fiskslag, minimistor-
 lek på lax och laxöring som må fångas m. m. Tillika lämnas regler angä-
 ende fiskredskap, särskilt notar, nät och ryssjor, jämväl för annan fisk.

Enligt renbeteslagen skola de lappar, som äga att uppehålla sig med sina
 renar å området, höras innan fiskeupplåtelse må ske. Även om lapparna icke
 ha vetorätt mot upplåtelse, tillmätes givetvis ett eventuellt avstyrkande från
 deras sida ej ringa betydelse. Såsom framgår av fiskevattensutredningens
 betänkande och lappfogdarnas uppgifter i förevarande ärende, ha lapparna
 i stor utsträckning ställt sig välvilliga vid bedömandet av upplåtelser
 av fiske i deras vatten. De ha bland annat gått med på att vattnen för viss
 längre tid uppdelas på sådant sätt, att vissa vatten avsättas för lapparnas
 ensamma begagnande, under det att utan lapparnas hörande fiskeupplåtelser
 få ske i andra vatten, dock att även lapparna, såsom ock i lagen förbehål-
 les, alltjämt skola äga att fiska där. Genom en dylik ordning sparas myc-
 ken tid och arbete för myndigheterna vid behandling av ärenden om fiske-
 upplåtelser, och för allmänheten underlättas utbekommandet av fiske-
 tillstånd.

Renbeteslagens föreskrifter om tillvägagångssättet vid upplåtelsers medde-
 lande synas icke lägga hinder i vägen för att lapparna på förhand förklara,
 att de icke vilja motsätta sig att vissa vatten få tagas i anspråk för andra.
 Det för lapparna betydelsefulla är icke vem som är sökande till fiskerätten,
 utan att lapparna utan nämnvärt intrång kunna avstå från att för egen del
 använda fiskevattnet samt att fisket där bedrivs så att fara för fiskbestånd-
 et icke uppkommer. Rörande vattnens lämpliga användning plägar plan-
 ering ofta ske i samråd med hushållningssällskapens fiskeritjänstemän,
 som uppmärksamma även kronans vatten. På grund härav och genom kän-
 nedomen i övrigt om de särskilda vattnen kan i många fall genom myndig-
 heterna ett bedömande göras, om olägenheter kunna uppstå genom fiske-
 upplåtelser. Sker upplåtelse och skada inträder, kan en reglering i allmän-
 het snart genomföras, då upplåtelseiderna ofta äro korta samt vid upplå-
 telser på längre tid förbehåll brukar göras om rätt att uppsäga avtalet, där
 anledning föreligger såsom vid för hårt fiske o. d. Den upplåtande myndig-
 heten lär tillse, att icke vattnen överbelastas med fiskande samt att en-
 dast lämpliga former för fisket tillåtas.

En anordning med förhandsmedgivande från lapparnas sida synes inne-
 bära en god hjälp vid lösningen av den betydelsefulla frågan om förenklade
 former för upplåtelsers beviljande. Skulle så inträffa, att lapparna motsätta
 sig metodens användning, torde få upptagas till bedömande det förfarande,
 som må påkallas. Enligt renbeteslagen ha lapparna väl förbehållits rätt att
 bli hörda i ärenden rörande fiskeupplåtelser. Men anförs från lapparnas
 sida ej fullgoda skäl för vägran att godkänna en upplåtelse, kan den än-
 dock medgivas. Myndigheterna ha i sista hand beslutanderätten.

Vid sidan av frågan om allmänhetens tillgodoseende med fiskeupplåtelser i kronans vatten föreligger spörsmål om beredande av möjlighet till fiske även för *vissa särskilda persongrupper*.

Såväl 1915 års fiskerisakkunniga som fiskevattensutredningen av 1937 ifrågasatte vissa bestämmelser för att tillförsäkra innehavare av olika slag av lägenheter å kronomark rätt till nödigt fiske i kronans vatten. Sistnämnda utredning föreslog härutinnan, att innehavare av skogstorp, odlingslägenheter och kronatorp i de sex nordligaste länen, kolonat med nyttjanderätt, fjälllägenheter ovan odlingsgränsen samt lapplägenheter därstädes och å renbetesfjällen skulle äga rätt att fiska å fastighetens ägor samt därjämte att utan avgift bedriva husbehovsfiske i vatten å sådan angränsande kronomark som därför anvisades av vederbörande förvaltande myndighet.

Enligt de regler, som för närvarande gälla om lägenhetsupplåtelser i Norrland, är frågan om fiskerätten ordnad. För dylika lägenheter finnes numera, såvitt angår trakterna i lappmarkerna nedom odlingsgränsen samt utanför renbetesfjällen i Jämtlands län, allenast en upplåtelseform, kronatorp. Ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen kunna upplåtas »norrländska fjälllägenheter» samt jordbruks- och bostadslägenheter åt lappar. Enligt författningarna för alla dessa lägenheter gäller, att lägenhetsinnehavaren må, där hinder ej föreligger, erhålla rätt att utan avgift fiska i lägenheten närliggande kronovatten.

Även för äldre lägenheter kan frågan om fiskerätten anses vara reglerad. Många av dessa lägenheter ha omförts till lägenheter av nyss nämnda typer. Innehavarna av ej omförda lägenheter ha i de allra flesta fall medgivits att i kronans vatten tillgodose sitt fiskebehov. Där föreskrifter härom ej förekomma i de till grund för lägenheternas upprättande tillämpade författningarna, ha i de särskilda kontrakt, varigenom lägenheterna upplåtits, intagits bestämmelser, som tillförsäkrat lägenhetsinnehavaren fiskerätt. De enda lägenheter, där undantag i sådant hänseende kunna finnas, äro skogstorp och odlingslägenheter av äldsta typ.

Särskilda allmänna bestämmelser om förmån av fiske för lägenhetsinnehavare å kronans marker synas, utöver vad därom redan stadgats, icke erforderliga. Skulle i något undantagsfall lägenhetsinnehavarens fiskerätt icke vara reglerad, kan detta lätt ordnas genom fiskeupplåtelser medgivna av de förvaltande myndigheterna.

Även frågan om särskild fiskerätt för vissa befattningshavare upptogs av 1915 och 1937 års fiskeutredningar. Den förra utredningen avsåg, att statens befattningshavare skulle av länsstyrelsen kunna erhålla tillstånd att ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen vid färder i tjänsten, företagna i obebyggd trakt, bedriva fiske för uppehälle under färden. Fiskevattensutredningen utsträckte en dylik befogenhet att gälla i hela landet för vissa statens tjänstemän ävensom av hushållningssällskap anställd fiskeritjänsteman. Tillstånd skulle givas av vederbörande myndighet, som förvaldade vattnet.

Önekligen kan för befattningshavare, vilka på grund av sin tjänst måste färdas i lappmarkernas obygdor och fjälltrakterna i Jämtlands län, uppstå behov att fiska för tillfälligt anskaffande av livsmedel. Detta gäller särskilt lappväsendets tjänstemän; men även befattningshavare i domänverket och fiskeriväsendet, läkare, landsfiskaler m. fl. kunna i sin tjänsteutövning komma i en sådan situation, att de för utfyllnad av sitt matförråd behöva fiska. För närvarande lämna länsstyrelserna i Norrbottens och Västerbottens län, i anslutning till gällande regler, tjänstemän rätt att under tjänsteutövning ovan odlingsgränsen mot en låg avgift fiska för utfyllnad av eget matförråd. Domänverkets befattningshavare kunna även mot avgift erhålla fisketillstånd inom vederbörande distrikt. I Jämtlands län däremot ha lappfogden och lappväsendets tillsynsmän av länsstyrelsen tillsvidare medgivits rätt att för tillfälligt behov under färder i tjänsten avgiftsfritt fiska inom renbetesfjällen.

Tillräckliga skäl synas knappast föreligga att medgiva tjänsteman fri tillgång att under tjänsteutövning fiska. Man torde böra vara försiktig att medgiva vissa tjänstemän förmåner, vilka icke tillkomma alla, som må ha att tjänstgöra under liknande förhållanden. Tjänstemännens fiskebehov på ödemarksfärder torde på tillfredsställande sätt kunna tillgodoses genom upplåtelser av vederbörande förvaltande myndigheter. De låga avgifter, som i dylika fall pläga uttagas, synas vara föga betungande.

Särskilda bestämmelser rörande i Sverige vistande *utlänningars fiskerätt* torde knappast vara erforderliga. Tillstånd för dem och den fiskeavgift de skola gälda böra i vanlig ordning prövas av den förvaltande myndigheten.

Av stor betydelse är, att de *vatten, i vilka fiskeupplåtelser ske, kunna lätt identifieras å marken*. Klagomål har vid sammanträdena framkommit över att ovisshet ofta förekommer i sådant hänseende och att till följd härav omedvetet olaga fiske förövas i andras vatten. Från de upplåtande myndigheternas sida har uppmärksamheten varit fästad härå. Hänvisning sker till kartor över trakten, och karta medföljer understundom upplåtelsehandlingen, varjämte rågångarna kring kronans fastigheter bättre utmärkas. Erinras må om de kartor, som skola åtfölja domänverkets fiskeupplåtelser inom fritidsområden. Åtskilligt mer torde dock kunna göras till upplysning för den fiskande allmänheten. Mycken irritation skulle därigenom undvikas för denna och enskilda vatteninnehavare. Åtgärder för ändamålet innebära emellertid i många fall praktiska svårigheter och kostnaderna kunna bli jämförelsevis stora. Kartorna måste ofta avse betydande områden. Gränsuppröjningar kunna behövas vid ett stort antal kronans utmål vid vattenfall etc. Vid utmätandet av kronans anslag för fiskeväsendet bör ökad hänsyn tagas till förevarande behov, och liknande förfarande olika myndigheter emellan vid dess tillgodoseende bör genomföras.

För närvarande utgå *anslagen till fiskevården* i lapparnas särskilda vatten från statens lappfond samt i vissa fall från avgifter i samband med vat-

tenregleringsföretag. Kostnaderna för domänverkets fiskevårdande åtgärder bestridas av domänfonden. Anslagen äro jämförelsevis stora i förhållande till de belopp, som inflyta för fiskeupplåtelser.

Önskvärt är emellertid, att än starkare ekonomiskt stöd gives. Hela fiskeväsendet befinner sig för närvarande under utveckling. Ökade medel tarvas för fiskodling och uppfödning av fiskyngel samt bidrag till anstalter för sådant ändamål, för utsättning av fiskyngel samt icke minst för en skärpt övervakning av kronovattnen till förhindrande av dessas utnyttjande av obehöriga och tillsyn av fiskeförfattningarnas efterlevnad. Medel böra vara tillgängliga även för allmänhetens upplysande rörande ordningen för fiskeupplåtelsers erhållande, fiskevattens belägenhet och gränser m. m. Med stegringen av inkomsterna av fiskeupplåtelser synas förutsättningarna för höjning av anslagen till fiskeväsendet ökas.

Framhållas må, att fiskevården är föremål för stort intresse från många enskilda fiskevattenägares sida. Allmänheten har en stark känsla av, att särskilda åtgärder måste vidtagas, om fisket skall kunna bibehålla något av den betydelse för befolkningen, som det ägde i äldre tider, samt sportfisket skall kunna tillgodoses med fiskevatten. Goda förutsättningar torde finnas för ett samarbete mellan kronan och de enskilda för fiskevårdens höjande, vilket för många vatten skulle vara av synnerlig betydelse.

I ärendet vill utredningsmannen ytterligare hänvisa till de protokoll, som fördes vid *sammanträdena i orten*. Utöver vad ovan anförts ur dessa, innehålla de många upplysningar och anvisningar av intresse för ärendet, såsom angående nuvarande och tidigare fiskeförhållanden samt synpunkter rörande ordnandet av fisket i kronovattnen.

I anslutning till vad ovan anförts finner utredningsmannen den nuvarande ordningen för tillgodogörande av de kronans fiskevatten i lappmarkerna och Jämtlands län, vilka stå under länsstyrelsernas och domänstyrelsens förvaltning, liksom andra vatten, vilka skola nyttjas på liknande sätt, i stort sett ägnad att tills vidare ligga till grund för fiskeutövningen. Sådana förhållandena föreligga har emellertid vid fiskeverksamhetens utbyggande uppkommit en viss olikhet i detaljerna de förvaltande länsstyrelserna emellan samt jämväl emellan dessa och domänverket. Vid fiskeupplåtelser tillämpas i viss mån olika förfarande och olika formulär användas. Vid fiskevården nyttjas olika metoder. Med hänsyn till de likartade förhållanden, som äro rådande beträffande kronans fiskevatten inom lappmarkerna och Jämtlands län, synas förutsättningar föreligga för större enhetlighet i ordningen för vattens utnyttjande. För såväl staten som allmänheten skulle det medföra stora fördelar, om här kunde bildas ett område med i huvudsak samma regler för fiskeupplåtelser och fiskevård. Vid enhetliga villkor för fiskeupplåtelser av olika slag samt likartat system för upplåtelsemas meddelande och tillhandahållande i form av kontrakt, tillståndsbevis och fiskekort samt med lika grunder för upplåtelser till jordbrukare och andra ortsbor av husbehovsfiske skulle större reda uppstå. Upplysningsarbetet rö-

rande tillgången på fiskevatten, dessas belägenhet, sättet för erhållande av fiskerätt, avgifter och övriga villkor m. m. skulle kunna systematiseras och förenklas, varvid samarbete eventuellt må kunna upprättas med enskilda sammanslutningar. Allmänheten skulle lättare veta vart den skulle vända sig för att förvärva fiskeupplåtelse och hur i övrigt föreliggande önskemål skulle kunna tillgodoses. Jämväl såvitt angår fiskenas vård, behovet av fiskodlingsanstalter, utsättning av fiskyngel och anskaffande av härför erforderligt yngel, bevakning av vattnen och kontroll över fiskeförfattningarnas efterlevnad skulle mera enhetliga anordningar åvägabringa större effektivitet samt även besparingar. Genom ett närmare samgående emellan de förvaltande myndigheterna i frågor, som angå fiskeväsendet, skulle statsmakterna erhålla en lättare överblick över fiskeförhållandena samt de åtgärder, som böra vidtagas.

För utredande av möjligheterna för en mera rationell ordning i de förvaltande myndigheternas verksamhet för tillgodogörandet av kronans vatten i lappmarkerna och Jämtlands län kräves emellertid ingående kännedom även rörande tekniska frågor av betydelse för fiskeutövningen och fiskevården samt den erfarenhet beträffande fiskeväsendet, som samlats under senare år. Då utredningsmannen icke besitter nödig kännedom härutinnan, kan ett fullständigt förslag i ämnet icke av honom framläggas. Det vill väl synas, som om en lösning av detta spörsmål skulle kunna åstadkommas genom förhandling de förvaltande myndigheterna emellan. Vid dylika förhandlingar böra emellertid representanter jämväl för fiskeridistributionen och olika fiskeintressenter närvara. Arbetet kommer härvid att utvidgas och svårigheterna att sammanjämka olika intressen att ökas. Lämpligast synes under dessa omständigheter vara, att frågan uppdrages åt en av Kungl. Maj:t utsedd kommission. Ärendets slutförande torde ock härigenom påskyndas. I en dylik kommission synas böra ingå de tjänstgörande lappfogdarna i Norrbottens läns fjälldistrikt, lappfogdarna i Västerbottens och Jämtlands län, en representant för domänstyrelsen och en fiskeritekniskt sakkunnig person med kännedom om de lokala förhållandena. Dessa personer skola ha att sammanträda under en, likaledes av Kungl. Maj:t, utsedd ordförande. För att samråda med kommissionen bör av Kungl. Maj:t tillkallas en representant för jordbruksidkande ortsbör, en för icke-jordbruksidkande ortsbör, en för sportfiskare eller deras sammanslutningar samt en för turist- och friluftsväsendet. Yrkesfisket, som i förevarande trakter är föga utvecklat, torde kunna tillvaratagas av de statliga representanterna och den fiskeritekniskt sakkunnige. Kommissionen skulle ha att, i anslutning till de i Kungl. Maj:ts ovannämnda brev den 21 mars 1941 och de av 1937 års fiskevattensutredning angivna grunder, för närvarande tillämpad ordning samt av utredningsmannen framlagda synpunkter, verkställa undersökning rörande möjligheten att, inom ramen för de förvaltande myndigheternas befogenheter, åvägabringa i möjligaste mån enhetliga bestämmelser rörande ifrågakvarande fiskevattens tillgodogörande och vård samt härom framlägga förslag. Även om det bör eftersträvas att åvägabringa ett å

enhetliga grunder uppbyggt förslag, skall givetvis hänsyn tagas till i olika förvaltningsområden förekommande särskilda förhållanden. Där så anses nödvändigt, må upptagas härav påkallade särskilda bestämmelser. Sedan arbetet avslutats, skall detsamma underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Utredningsmannen hemställer, att Kungl. Maj:tt måtte uppdraga åt en kommission med den sammansättning ovan föreslagits att i anslutning till angivna grunder upprätta förslag för tillgodogörande av de kronans fiskevatten i lappmarkerna och Jämtlands län, som stå under domänstyrelsens och länsstyrelsernas förvaltning eller eljest av dessa myndigheter omhändervaras. Härvid skall särskilt iakttagas, att i möjligaste mån enhetliga regler givas för vattnens nyttjande, att den jordbruksidkande ortsbefolkningens fiskebehov tryggas och även övriga ortsbors fiske väl tillgodoses samt att fiskevården ordnas (jfr s. 12).

Tillgodogörandet av kronans fiske i de vatten, i vilka kronan äger endast en del av vattenområdet, är givetvis förenat med särskilda svårigheter. Det omnämnes i ärendet, att avgifterna för fiskeupplåtelser där måste nedsättas, att över huvud upplåtelser ej ske i sådana vatten, att fiskevård där icke lönar sig att upptaga etc. Allt efter föreliggande förhållanden synes böra övervägas lämpligheten av att söka bilda gemensamhetsfiske eller att kronan med sin andel i vattnet ingår i fiskeförening i orten eller till sådan förening utarrenderar sitt vattenområde eller att i övrigt överenskommelse om fisket träffas mellan delägarna. En viktig synpunkt härutinnan synes vara, att en god fiskevård i vattnet kan upprätthållas till fiskets bestånd och skyddande.

Särskild uppmärksamhet påkalla de fall, då antalet fiskeberättigade i ett vatten på ett ur fiskesynpunkt olämpligt sätt mångdubblas genom uppdelning i småparceller av fastigheter med andel i vattnet. Vid ortssammanträdena framhölls huru det inträffade, att obetydliga hemmantal försålles, under stundom till flera köpare, vilka därigenom kunde förvärva fiskemöjligheter i omfattande oskiftade fiskevatten, vari stamfastigheten hade del. Kostnaderna för fiskerätt kunde på sådant sätt bliva lägre än om fiske arrenderades.

Denna fråga har varit föremål för uppmärksamhet från fiskerättskommitténs sida. Kommittén har föreslagit vissa bestämmelser till förekommande vid avstyckning av olägenheter i nu berörda hänseende. Med framhållande att en olämplig uppdelning av en fastighet tillhörande fiske kunde ske även i annan jorddelningsform, nämligen laga skifte, har kommittén emellertid inhämtat, att fastighetsbildningsakkunniga hade för avsikt att framlägga förslag om ändring av bestämmelserna angående dylik förrättning, varigenom saken skulle bli beaktad. Med anledning härav hade kommittén funnit påkallat att upprätta förslag till lagändring endast beträffande avstyckning.

I Kungl. Maj:ts proposition till 1950 års riksdag med förslag till lag om rätt till fiske m. m. upptogs med viss jämkning kommitténs förslag till be-

gränsning av fiskevattens överlåtande i samband med avstyckning. I propositionen ifrågasättes ett tillägg till 19 kap. 12 § jorddelningslagen. Där föreskrives för närvarande, att vid avstyckning skall bestämmas om och i vad mån med avstyckad ägovidd skall följa rätt till delaktighet i äga, som är samfärd för stamfastigheten och annan fastighet, eller i särskilda rättigheter och förmåner, som tillkomma stamfastigheten. Nu föreslås skola tillfogas, att till ägovidd, som avstyckas, ej må läggas andel i fiske, om därigenom skulle för fisket uppkomma men av någon betydelse. Tredje lagutskottet har i yttrande över propositionen icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Frågan i vad mån fiskerättsandelar skola medfölja avstyckning står sålunda inför sin lösning. Motsvarande spörsmål vid avhändande från hemman i annan ordning än genom avstyckning av obetydliga områden och i huvudsak för åtkomst av fiske har ännu icke varit föremål för slutlig behandling av fastighetsbildningssakkunniga.

När det, såsom i förevarande utredning, gäller kronans vatten i lappmarkerna och Jämtlands län, är väl tillkomsten av ett alltför stort antal delägare i enskildas vatten icke av större formell betydelse. De vattenområden under kronoparker och överloppsmarker, som efter avvitrningen kvarstå i kronans hand sedan de enskildas fastigheter utbrutits, nyttjas av kronan ensam. Ligger jämte kronans behållna marker enskild fastighet vid samma vatten, bildar kronans vattenandel en självständig enhet för sig. I många fall har ock i vattendragen rågång uppdragits mellan kronans och de enskildas områden. Är kronan ägare av vid avvitrningen utlagda hemman eller andra fastigheter av enskild natur, följer givetvis kronans rätt beträffande vatten tillhörande sådana fastigheter allmänna regler om förfogande över vattnet. I lappmarkerna äger emellertid kronan mycket få fastigheter av enskild natur. I Jämtlands län har kronan inköpt en del hemman, vilka tillagts kronaparker eller ombildats till självständiga sådana. I den mån till dylika hemman höra andel i oskiftade vatten, är kronan direkt beroende av fiskeutövningen i vattnen. I nämnda län har kronan ock mark av kronodomäns karaktär, under vilken kan lyda andel i oskiftat vatten.

Även om kronan sålunda kan vara omedelbart beroende av fiskehushållningen i oskiftade vatten, gäller detta i förevarande nordliga trakter av landet endast i jämförelsevis ringa omfattning. Av större vikt äro de talrika vatten, där kronan äger en del av vattnet och enskilda den återstående delen, utan att fisket i vattnet är gemensamt för kronan och de enskilda. Även om enskild strandinnehavare ej äger fiska i kronans vattenandel, kan fisket därstädes i hög grad påverkas, om antalet fiskeberättigade i de enskildas område av vattnet blir stort och överstiger vad vattnet skäligen kan tåla. Till en dylik överbelastning kan i hög grad bidra avhändandet från enskilda strandfastigheter av obetydliga skattetal med delaktighet i stamfastigheterna tillhörande vatten. Kronans fiskevård försvåras och blir ändamålslös, och fisket utarmas.

En viss möjlighet att förebygga olägenheter för fisket genom dylika avhändanden av små fastighetslotter skulle föreligga, därest det förslag till lag om rätt till fiske, som av Kungl. Maj:t framlagts i ovannämnda proposition, vinner godkännande. I anslutning till bestämmelserna i 10 § gamla fiskerättslagen men med någon skärpning föreslås i propositionen, att oskiftat fiske ävensom annat fiske, som är samfällt för två eller flera fastigheter, må nyttjas av fastigheternas ägare efter vad de kunna sämjas. Sämjas de ej, må rätten på ansökan av någon av dem föreskriva huru fisket må nyttjas. Detta förslag har lämnats utan erinran av tredje lagutskottet. Även om genom ett dylikt stadgande tvistigheter rörande användningen av ett gemensamt fiskevatten kunna regleras ansökningsvägen och enligt en i övrigt förenklad behandling, kan dock den omgång och kostnad, som är förenad med ett domstolsförfarande, föranleda, att ingripande ej sker. En mera automatiskt verkande föreskrift synes härutöver önskvärd.

Det av fiskerättskommittén framlagda förslaget om fiskevårdsområden innebär även vissa möjligheter att förebygga de olägenheter, som följer av uppsplittrandet av fisket i ett vatten på alltför många delägare. Förslaget har emellertid ej upptagits i 1950 års fiskeproposition men är föremål för vidare övervägande.

Utredningsmannen har velat fästa uppmärksamheten på den betydelse frågan om förvärv av andel i hemman för åtkomst av fiskerätt har jämväl för kronans vatten i lappmarkerna och Jämtlands län. Bestämmelser synas böra åvägabringas, vilka på enklare sätt än genom gemensamhetsfiske eller efter domstolsförfarande kunna bereda skydd för fisket.

5. Vissa lapparnas fiskeförhållanden.

Framställda erinringar beträffande lapparnas fiske.

Såsom allmän regel gäller, att lappar, som tillhöra lappby, äro berättigade att själva fiska å utmark å de områden, där de äga med sina renar vistas under varje tid av året, samt, inom lappmarkerna, även å andra områden under den tid de må för sin renskötsel uppehålla sig därstädes. Denna fiskerätt avser såväl kronans som enskildas vatten.

Å de områden, som blivit anvisade till lapparnas uteslutande begagnande — varunder inbegripas de kronans marker ovan odlingsgränsen, som icke disponerats för särskilda ändamål, samt renbetesfjällen — inneha lapparna härutöver särskilda förmåner i fiskeavseende. Kan inom sådant område upplåtelse av fiske ske utan fara för tillgången på fisk och utan besvärande intrång för lapparna, äger Kungl. Maj:t eller den myndighet Kungl. Maj:t bestämmer tillåta annan att mot avgift därstädes utöva fiske jämte lapparna. Innan upplåtelse sker, skola de lappar, som må uppehålla sig å området, höras i ärendet. Genom Kungl. Maj:ts brev den 30 juni 1947 har uppdragits åt länsstyrelsen att tills vidare verkställa dylik upplåtelse av fiskerätt. Medel som inflyta genom upplåtelsen skola enligt bestämmelser, som givas av Kungl. Maj:t, användas till förmån för lapparna. För närvarande tillföras dessa medel statens lappfond, vars avkastning sedermera disponeras av Kungl. Maj:t.

Vid sammanträdena med befolkningen framfördes från såväl lappars som bofasta ortsbors sida anmärkningar mot det sätt, varpå i trakterna ovan odlingsgränsen en del lappar utnyttjat sin fiskerätt. I skrivelse till styrelsen för Bodens jakt- och fiskevårdsklubb hade en medlem av klubben meddelat, att i en sjö i Gällivare sockens fjälltrakter (Teusajaure vid Stora Lulevattens sjösystem) av lappar bedrevs ett omfattande fiske för försäljning av fisk. Från denna skrivelse må här intagas följande. Vid besök, som av klubbmedlemmen jämte sällskap gjorts vid sjön, hade där påträffats ett par båtbyggare från Gällivare. De hade upplyst, att de efter uppdrag av en person i Gällivare skulle bygga två båtar, som på hösten skulle användas i sjön för lekfiske efter röding och laxöring. Fisket skulle utföras genom lappar, som skulle sälja fisken till båtbyggarnas uppdragsgivare. Med dennes privata flygplan fraktades materiel och proviant upp till båtbyggarna. Flygplanet skulle likaledes nyttjas för att frakta den fångade fisken, lastad i planets pontoner. Planet beräknades kunna taga omkring 400 kilogram fisk i varje tur. Enär två båtar byggdes, kunde man utgå från att det skulle bli två fiskarlag.

Senare under klubbmedlemmens uppehåll vid sjön kom med ett annat flygplan ett fiskarlag bestående av två yngre lappar från Kartekätje lappbosättning (Renhagen) vid Stora Lulevatten. De togo in i en provisoriskt uppförd kåta belägen inom gränsen för Stora Sjöfallets nationalpark, som

här stöter till sjön. Dessa lappar hade egen, med motor försedd båt vid sjön. Då vädret det tillät, hämtade sistnämnda flygplan fisk varje dags morgon och eftermiddag. Det kunde beräknas, att sjön dagligen tömdes på minst 400 kilogram fisk. Planet, som enligt uppgift ägdes av en fiskgrossist vid Luleluspen, hade en lastkapacitet av omkring 300 kilogram. Enligt uppskattning av klubbmedlemmen och hans sällskap hade för detta fiske kommit till användning ett 50-tal nät. Lapparna fingo en krona å en krona 25 öre per kilogram för fisken. Med beräkning av kostnaderna för pilot, mekaniker och service vore planet säkerligen ej billigt i drift. Betydande kvantiteter fisk måste fångas för att göra ett sådant flygföretag räntabelt. Nätläggning skedde dygnet runt. Någon hänsyn till fiskstammens bevarande förefunnos ej. Efter ett år kunde konstateras en avsevärd minskning i sjöns fiskbestånd.

En renskötande jokkmokkslapp som man mött hade omtalat, att vissa sjöar i Sarekområdet redan vore utfiskade. Det lönade sig icke ens att där fiska med nät.

Vid sammanträdet i Jokkmokk uttalades från de renskötande lapparnas sida, att lapparna bestämt motsatte sig rovfiske, bland annat sådant som förekomme i vissa fjällsjöar, från vilka den fångade fisken transporterades nedåt landet med flyg.

Enligt vad lappfogdarna i Norrbottens läns fjälldistrikt anfört i den utredning, som i ärendet avgivits genom länsstyrelsen i Norrbottens län, samt sedermera av dem meddelats, hade under senaste åren lapparnas fiske för avsalu tilltagit. I vissa trakter bedrevs ett betydande dylikt fiske. Intensivast skedde detta i Stora Luleälvs vattenområde av lappar från Sörkaitums lappby i Gällivare socken och Sirkas lappby i Jokkmokks socken. Många av husbönderna i dessa byar hade betydligt större inkomst av fisket än av renskötelsen. Det hade beräknats, att de fiskade med närmare 2 000 nät. Inkomsterna uppginge till relativt avsevärda summor. På senare tid hade av lappar upptagits massfiske även i Arjeplogs socken. Å andra sidan hade dylikt fiske tidigare under ett år bedrivits inom Kiruna stad (upptagande samma område som förutvarande Jukkasjärvi socken). Detta fiske vore numera nedlagt.

I andra trakter fiskade lapparna endast i obetydlig omfattning för avsalu, och somliga sålde över huvud icke fisk.

Ifrågavarande massfiske hade föranletts därav, att åtskilliga företag för fiskinköp skaffat sig flygplan och därigenom fått möjlighet att avhämta fisk från de mest avlägset liggande fiskevatten. En del företag hade redan slutat denna verksamhet på grund av ekonomiskt misslyckande. För närvarande funnes tre uppköpare med egna flygplan, därav en med två plan. En firma köpte upp fisk men förhyrde plan för transporten. En annan firma, som innehade två plan, ombesörjde endast fraktning av fisk. Fångsterna forslades till, bland andra orter, Gällivare, Luleluspen och Porjus. Betydelsen av denna flygtrafik kunde avläsas i fiskeristatistiken för Norrbottens län. Enligt denna, där siffrorna kunde antagas vara hållna långt i underkant, fiskades år 1947 i 18 tidigare praktiskt taget icke alls begagnade fiskevatten i Storluleområdet något över 44 600 kilogram.

Lappfogden i södra fjälldistriktet har särskilt uttalat, att det vore klart att, där ett så omfattande fiske av de renskötande lapparna förekomme, det verkade upplösande på renskötelsen. Tillgången på arbetskraft i de renskötande hushållen vore i allmänhet så knapp, att man icke hade möjlighet att genomföra något avlösningssystem med en del av folket i fisket och en del i renskötelsen. Följden bleve därför, att renarna finge gå vind för våg under den tid fisket påginge. Detta ledde förr eller senare till renarnas förvildning, varav följde allmän villervalla i renskötelsen och minskad avkastning av näringen, bland annat därigenom att kalvarna ej bleve märkta.

Lappfogden i norra fjälldistriktet har, såvitt angår sagda distrikt, beträffande fiskets inverkan på lapparnas renskötelselarbeta framhållit, att det i allmänhet vore icke-renskötelselutövare men ändock fiskeberättigade lappar, som fiskade under längre tider i sträck och i större omfattning. De renskötande husbönderna fiskade i stort sett endast fem till sex veckor under augusti och september, efter det sommarbevakningen avslutats och renhjorden förts nedöver till lågfjällen. Lappfogden trodde sig icke kunna förmärka några väsentliga olägenheter av lapparnas i Sörkaitum ovannämnda fiske. Däremot kunde sägas, att fisket i mycket kännbar grad förbättrat många lappfamiljers ekonomi, särskilt under krigsåren, varigenom de kunnat bygga upp en större renstam i sin lappby.

Enligt uttalanden vid sammanträdena i Västerbottens län hade massfiske av ifrågavarande slag icke förekommit inom länets fjälltrakter. Tänkbart vore emellertid, att sådant fiske kunde komma att upptagas även därstädes; och framhölls det, att de bofasta då skulle bliva lidande genom sjöarnas utfiskande.

Lappfogden i Västerbottens län har upplyst, att det övervägande flertalet nomader därstädes, i likhet med ortsbefolkningen i övrigt, fiskade endast till husbehov. På sin höjd ett tiotal lappar fiskade för avsalu i sådan utsträckning, att försäljningen kunde sägas utgöra ett tillskott i deras försörjning.

Såvitt angår förhållandena på gränsen mellan Västerbottens och Jämtlands län har landsfiskalen i Dorotea upplyst, att renskötande lappar från sistnämnda län bedrivit fiske i stor omfattning för avsalu. Den härvid fångade fisken, som till större delen såldes saltad i kaggar, hade transporterats bort med busslinje. En sjö i vattensystemet hade utfiskats. Detta fiske hade varit till skada jämväl för renskötelsen. Fisket hade bedrivits under tider, som vore särskilt känsliga för denna. Genom fisket hade även föranletts, att lapparna med sina renar stannat kvar i fjället år efter år. Vandringarna till nedre landet, som lapparna i förevarande trakter plägat företaga med renarna, hade på senare tid förekommit endast ett och annat år. Renskiljningarna hade ock svårt att komma i gång ordentligt.

Vidare ha vid sammanträdena i orten upptagits vissa andra spørsmål.

Det har erinrats, att de lappar som lämnat renskötelsen icke hade någon fiskerätt. Dessa hade det sämst ställt i fråga om fiske. De borde återfå sin gamla rätt att fiska i alla vatten ovan odlingsgränsen.

En skogslapp i Västra Kikkejaurs lappby i Arvidsjaurs socken begärde, att de renskötande skogslapparna skulle få ensamrätt till fisket i vissa bestämde vatten inom socknen, där bosättning ej förekomme. Genom domänverkets försäljning av fiskekort hade fisket på många håll gått tillbaka. Skogslappfogden fann skäligt, att lapparna finge ensamrätt till fiske i sjöarna vid deras visten, dock endast vid sådana sjöar, vid vilka bosättning ej förekomme.

Med avsende härå invändes från de bofasta, att även vid de flesta av lapparnas vistesjöar bodde hemmansägare, skogstorpäre och andra. Det vore egendomligt, om alla dessa skulle utestängas från sjöarna. Utvecklingen borde gå en annan väg. I viss trakt hade lapparna anslutit sig till fiskevårdsföreningarna. Detta förbättrade förhållandet mellan lapparna och de bofasta.

Utredningsmannen.

Ovan har utredningsmannen föreslagit, att lapparna skola bibehållas vid de förmåner beträffande fiske, som de för närvarande innehava, samt likaledes att någon rubbning ej skall ske i förvaltningen av kronovattnen i lappmarkerna och å renbetesfjällen. Länsstyrelserna skulle behålla förvaltningen av lapparnas särskilda vatten ovan odlingsgränsen samt av vattnen å renbetesfjällen. Domänstyrelsen skulle som hittills handhava de till underlydande fastigheter hörande vatten i lappmarkerna nedom odlingsgränsen och utom renbetesfjällen i Jämtlands län.

Massfiske i fjällsjöar. De särskilda förmåner av fiske, som tillkomma lapparna, äro stora. Av lapparna må då kunna krävas, att de skola samarbeta med länsstyrelserna i ändamål att de vatten ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen, varav lapparna ej behöva begagna sig för utfyllande av sitt eget fiskebehov, kunna ställas till förfogande för jordbrukande och icke-jordbruksidkande ortsbor samt fiskeintresserade personer från andra delar av landet. Det bör tillika kunna fordras, att lapparna icke missbruka sin egen rätt till fiske.

Vid sammanträdena i orten och vid utredningen i övrigt i ärendet har framkommit, att en del lappar bedriva ett fiske, som ur olika synpunkter måste anses mindre önskvärt. Fiskeberättigade lappar, renskötande och icke-renskötande, begagna den dem tillkommande fiskerätten till massfiske i fjällsjöar uteslutande för avsalu till fiskuppköpare. Den fångade fisken har genom flygplan avhämtats direkt vid fångstplatserna. Fiske av detta slag har förekommit inom Gällivare, Jokkmokks och Arjeplogs socknar samt förutvarande Jukkasjärvi socken (nuvarande Kiruna stad). Flera uppköpare av fisken äro i verksamhet, och för transportererna användes ett flertal flygplan.

Väl må i fjälltrakterna finnas en del vatten, i vilka fisket föga utnyttjats och där det jämväl ur fiskevårdssynpunkt kan vara till fördel att en viss utfiskning sker. Erinran är ej heller att framställa emot, att fisken hämtas med flygplan och därigenom kan försäljas färsk. Lapparna torde genom användandet av nämnda moderna transportmedel erhålla bättre pri-

ser. Hela anordningen i dess nuvarande utformning medför dock betydande olägenheter. Någon beräkning rörande fisketillgången i de olika sjöarna och huru mycket fisk, som lämpligen kan tagas ur dem, synes icke ske. Ett omfattande nätfiske pågår till dess fisket i sjön ej längre anses lönande. Sedan uppsökes en annan sjö. Fiskbeståndet kan i längden genom fisket hotas. Om på detta sätt sjö efter sjö genomfiskas, kunna, även om en del av sjöarna icke ligga i lapparnas egentliga flyttningsstråk, besvärligheter uppstå för de renskötande lapparna att erhålla den fisk de tarva. Detta gäller särskilt de mindre sjöarna, där fiskbeståndet lättare påverkas. Med hänsyn till renskötelsns krav på lapparnas arbetskraft ha de endast föga tid över att ägna sig åt fiske. Det är då viktigt, att fisketillgången är så stor, att de på kort tid kunna fånga vad de behöva. Äro de borta längre tid, kan oordning uppkomma bland renarna. Blir utfiskningen mera allmän, kan detta inverka menligt även på fiskeupplåtelseerna till ortsbor och turister. Med tilltagande antal fiskande såväl bland ortsbor som utsocknes sportfiskare är givetvis värdefullt att så många och så goda vatten som möjligt kunna ställas till förfogande. Lapparnas fiskerätt bör äga företräde framför den bofasta befolkningens; men knappast kan under en dylik företrädesrätt inbegripas ett storfiske av ifrågavarande slag.

I regel träffas uppgörelse mellan fiskuppköparen och den fiskande lappen, att denne skall fånga vissa hundratal kilogram till viss tid för att då avhämtas. Fiske sker även utan överenskommelse. Lapparna sälja åt uppköpare, som söka upp dem i fjället och bland vilka lapparna välja den som betalar bäst. Emellertid kan på grund av dimma i fjället eller i övrigt otjänlig väderlek, maskinskada eller andra förhinder inträffa, att flygplanet, som skall hämta fisken, över huvud icke kan inställa sig eller i varje fall icke inom sådan tid, att fisken kan hålla sig färsk, även om vissa möjligheter må finnas att skydda fisken någon tid såsom genom förvaring i snödrivor på högfjället. Genom inträdande hinder för fiskens avforsling ha understundom hundratal kilogram fisk förstörts.

Lapparnas storfångst för avsalu synes även motverka ett rättvist förfogande lapparna emellan av fisketillgången i de för dem avsatta vattnen. En del av de salufiskande lapparna deltaga icke i rensköteln. Men då de icke på stadigvarande sätt ägnat sig åt annat yrke, kvarstå de alltjämt såsom medlemmar av lappby och äga sålunda fiskerätt. Vål synes fisket för dessa lappar ofta vara av stor betydelse för deras utkomst. Det torde dock knappast vara rimligt, att några få lappar, som ha särskilt gott om tid för fiske därigenom att de i praktiken lämnat rensköteln, skola slå under sig jämförelsevis mycket stora inkomster genom sitt massfiske, under det andra tillgodogöra sig föga därav. Detsamma må även kunna sägas om lappar, som driva rensköteln men vid sidan härav idka fiske av förevarande omfattning. Fisket är avsett att vara ett stöd för lapparna vid deras utövning av rensköteln. Lagstiftningen läser icke ha avsett, att lapparna skola driva massfiske såsom yrke. Att lappar, som måst upphöra med rensköteln på grund av ålder eller sjukdom, i viss mån ha fiske såsom huvudsakligt arbete, har intet att skaffa med nu föreliggande fråga om massfiske.

Skulle de goda inkomsterna av massfisket bli en allmän lockelse för de lappar, som driva renskötsel såsom näring, att upptaga dylikt fiske, komma olägenheterna att än mera skärpas. Skadorna för fiskevärden bliva större, en föga tilltalande konkurrens om fisket lapparna emellan uppstår, inkomsterna för statens lappfond minskas än mer genom nedgång av fiskeupplåtelseernas antal och risken för renskötselns försummande ökas.

Även i de fall fiskbeståndet må vara så stort, att fiskmängder av ifrågasvarande storlek kunna fångas utan skada, synes dock oegentligt, att några enskilda lappar skola tillgodogöra sig fördelen därav. En dylik betydande inkomstkälla bör tillvaratagas till gagn för ett större antal lappar. Lappmenighetens intresse synes här böra gå före den enskilde lappens. Möjligheter lära ock finnas att genom fiskeupplåtelser eller på annat sätt åvägbringa ett ur social synpunkt rättvisare utnyttjande av vattnen.

Fråga om olämpligt fiske från lapparnas sida har varit uppe redan tidigare. Ett sådant fall förelåg år 1932 beträffande fiske i Abiskojaure. Denna sjö är belägen å Abisko nationalpark. Enligt lagen den 25 juni 1909 angående nationalparker sker genom områdes avsättande till nationalpark ej inskränkning i de rättigheter lapparna tidigare haft till fiske inom området. Ett par lappar hade bedrivit fiske i Abiskojaure och tagit upp avsevärda mängder fisk, som försålt. Naturskyddskommittén i vetenskapsakademien, under vars vård nationalparkerna stå, anmälde lapparna hos landsfiskalen. Man utgick, bland annat, från att lapparna ägde fiska endast för husbehov, på sätt i 1919 års renbeteskonvention mellan Sverige och Norge är direkt utsagt beträffande de norska lapparnas fiske i Sverige, då de här uppehålla sig med sina renar. Naturskyddskommitténs ingripande föranledde emellertid ej åtgärd mot lapparna. Nämda uppfattning rörande en begränsning av lapparnas fiskerätt till husbehovsfiske torde näppeligen få stöd i den svenska renbeteslagen.

Även lappars nytillkomna massfiske och flygtransporterna ha varit föremål för uppmärksamhet inom naturskyddskommittén.

Massfiske av ifrågasvarande slag har hittills försports endast från vissa fjällsocknar i Norrbottens län. Vid sammanträdena i orten framhölls i Västerbottens län, att dylikt fiske väl ej förekomme i länet, men att, sedan kännedom därom spritts, sådant när som helst kunde förväntas även där. Liknande uttalanden i ärendet ha gjorts från myndigheter i Jämtlands län.

Nämnas må att, enligt vad utredningsmannen inhämtat, det nyligen inträffat, att i Arjeplogs socken innehavare av fjällägenheter av den äldre typen på motsvarande sätt som lappar upptagit massfångst av fisk i fjällsjöar för avforsling genom flygplan. Enligt upplåtelsekontrakten för dylika lägenheter medgivnas lägenhetsinnehavarna rätt till fiske i vissa angivna vatten. Denna rätt har nu använts även för massfångst för försäljning.

Massfångsten synes icke vara blott av tillfällig karaktär. Väl må uppkomsten av fisket ha påverkats av de höga fiskpriser, som varit rådande under senare krisår. Även sedan mera normala förhållanden inträtt, har fisket fortgått. Fiskpriserna äro alltjämt höga, och de lära icke kunna väntas komma att nedgå i högre grad. Väl må vara möjligt, att fisket

tillfälligtvis upphör. Men det kan komma att när som helst upptagas. Fara kan ock föreligga, att denna fiskeordning sprider sig till fjälltrakterna i Västerbottens och Jämtlands län. Även kan, i varje fall formellt, tänkas, att dylikt fiske försökes i trakterna nedom odlingsgränsen i lappmarkerna vare sig av lappar, såsom skogslapparna, vilka äga vistas där varje tid av året, eller av andra lappar under den tid de äga att där uppehålla sig med sina renar. Enligt lagen omfattar i övrigt lapparnas fiskerätt ej endast kronans utan även enskilda vatten å utmark.

Med hänsyn till de många olägenheter, som äro förenade med massfisket, synes önskvärt, att möjligheter införas till dess reglerande. Enligt nuvarande lagstiftning föreligger icke något direkt hinder för lappar, vilka åtnjuta fiskerätt, att på ifrågavarande sätt exploatera kronovattnen i fjällen. Lämpligen synes bestämmelser härom böra införas i renbeteslagen.

Erinras må, att vissa detaljinskränkningar i lapparnas särskilda renskötselprivilegium och därmed sammanhängande rättigheter skett redan tidigare. Enligt 4 § renbeteslagen kan sålunda länsstyrelsen, där det med hänsyn till renbetets bevarande eller eljest prövas nödigt för renskötselns behov, påbjuda, att å viss trakt betning av renar må äga rum allenast i begränsad omfattning eller ock skall tills vidare eller för viss tid upphöra. Där det för samfärdselns uppehållande prövas nödigt, äger länsstyrelsen jämlikt 6 § förordna, att visst område vid färdväg eller omkring marknadsplats eller vissa andra ställen icke må begagnas annat än för betning av för trafiken erforderliga renar.

I det i Kungl. Maj:ts proposition nr 60 till 1950 års riksdag framlagda förslaget till lag om rätt till fiske (30—33 §§) ha visserligen upptagits föreskrifter om åtgärder mot vanskötsel av fiske. Det har, såvitt nu är i fråga, föreslagits att, om innehavare av enskild fiskerätt, i strid med allmänt intresse, uppenbart vansköter fisket genom alltför hård beskattning av fiskbeståndet, skall ingripande ske från det allmännas sida. Statens fiskeritjänsteman skall söka träffa överenskommelse med ägaren av den fastighet, till vilken fisket hör, samt, där fiskerätt innehaves av annan, jämväl med denne om fiskets bedrivande. Kan överenskommelse ej träffas eller fullgöres ej åtagande i överenskommelse, skall fiskeritjänstemannen anmäla förhållandet till länsstyrelsen, som i angiven ordning fastställer föreskrifter rörande fiskets bedrivande för avhjälpan av vanskötseln (fiskeriplan). Därvid må för underlåtenhet att följa planen fastställas vite. Tredje lagutskottet, som haft propositionen till behandling, har icke haft något att erinra emot vad sålunda föreslagits.

Dessa bestämmelser synas icke kunna komma till användning för reglering av det fiske, som lapp med stöd av renbeteslagen äger utöva i lappmarkerna och å renbetesfjällen i Jämtlands län. Även om lappen må kunna anses såsom sådan innehavare av enskild fiskerätt, mot vilken ingripande för alltför hård beskattning av fiskbeståndet kan ske, lär i förevarande fall icke förutsättningarna i övrigt för ett dylikt ingripande vara för handen. I lagförslaget är, enligt det av fiskerättskommittén avgivna betänkande som ligger till grund för förslaget, fråga om tredskande ägare av fiske-

vatten eller om person, som på grund av upplåtelse erhållit fiskerätt i annans vatten. Det gäller föreskrifter till skydd för fiskevården i visst vatten, exempelvis genomförandet av inskränkningar i fisket genom förbud mot allt fiske i vattnet eller mot fiske därstädes med mindre inplantering av fiskyngel äger rum. Däremot torde föreskrifterna ej vara avsedda att rikta sig mot, huru en person, vilken såsom lappen har fiskerätt i alla både kronans och enskildas vatten å utmark i trakten, utnyttjar sin fiskerätt. Länsstyrelsens föreskrifter skola ej giva allmänna regler för den personliga fiskeutövningen.

I övrigt må framhållas, att en lapps massfiske kan föranleda olägenheter även i andra avseenden än ett utarmande av fisket, vilket ej alltid ens behöver vara hotat. I ett vatten, som föga nyttjats, torde understundom en stark utfiskning vara motiverad. Men ett massfiske av förevarande slag, ehuru ej skadligt för fiskbeståndet, kan, såsom ovan berörts, inverka menligt för andra lappar. Svårigheter kan för dem uppkomma att på ett tillfredsställande sätt tillgodose sitt fiskbehov, varjämte för lappmenigheten inkomsten av fiskeupplåtelser till utomstående kan på ett omotiverat sätt nedgå. Indirekt kan massfisket bli till skada även för den bofasta ortsbefolkningen, då möjligheten för denna minskas att i kronans vatten skaffa sig erforderlig husbehovsfisk.

De bestämmelser, som givas i fiskeristadgan, äro ej heller tillräckliga att förekomma olägenheterna av massfisket. Med stöd av fiskeristadgan kan länsstyrelsen väl i viss utsträckning reglera fisket även i lapparnas fiskevatten. Men fiskeristadgan avser fiskevården. Därom är emellertid ej i första rummet här fråga utan om ordningen för tillgodogörandet av fisket eller närmare bestämt om möjlighet att kunna i önskad mån begränsa den rätt lapparna för närvarande enligt renbeteslagen äga att förfoga över fisket.

55 § renbeteslagen omhandlar det lapska fiskeprivilegiets närmare omfattning. Då en bestämmelse om förbud mot massfiske sammanhänger med privilegiets utövande, bör ett stadgande därom lämpligen intagas i sagda lagrum.

De reglerande bestämmelserna böra rikta sig direkt mot den lapp, som må anses ha genom sitt fiske utarmat fiskbeståndet eller eljest överskridit honom enligt det lapska fiskeprivilegiet tillkommande befogenhet och bedrivit ett fiske, som må innebära ett missbruk därav i förhållande till övriga fiskeberättigade lappar och fiskets lämpliga utnyttjande till lappmenighetens bästa. Ett allmänt avstängande från fiske av viss sjö eller annat fiskevatten, kan endast föranleda att massfiskaren förflyttar sig till annat vattendrag för att där fortsätta. Av ett dylikt förbud skulle ock drabbas lappar, vilka fiska i vedertagen god ordning. Länsstyrelsen bör kunna inskrida mot den massfiskande lappen och giva bestämmelser till reglerande av hans fiskeutövning. Detta kan ske genom att fastställa det antal nät eller de andra fångstredskap, som må av honom användas, eller den högsta kvantitet fisk han må fånga inom viss tidsperiod eller ock, i förening med dylika villkor, genom bestämmande av de fiskevatten, som må av honom brukas. En dylik reglering av lappens fiskerätt i de för honom och andra gemensamma

vattnen synes stå i god överensstämmelse med de principer, varå den föreslagna nya fiskelagen bygger (jfr bl. a. 24 §). Vid meddelandet av dylika föreskrifter, vilka innebära en fiskeriplan för den enskilda lappen, bör emellertid länsstyrelsen framgå med försiktighet, så att lapparnas principiella rätt att fiska även för avsalu icke inkräktas mera än som är nödvändigt. Lapps rätt till husbehovsfiske må icke i något fall förtagas honom. Eventuellt kan länsstyrelsen vid inträffad försummelse från lapps sida först genom lappfogden låta tillsäga lappen att, om rättelse ej sker, åtgärder enligt lagen komma att vidtagas mot honom.

Kontroll över efterlevnaden av fiskeförbud kan vinnas, förutom genom övervakande av fiskevattnen, genom översyn av de flygplan, som användas vid fisktransporterna och de fisklaster dessa medföra.

Lapp som icke efterföljer av länsstyrelsen meddelade föreskrifter rörande begränsning av fiskeutövningen bör straffas med böter. Då lappens förtjänst av otillåtet massfiske kan uppgå till jämförelsevis betydande belopp, måste möjlighet föreligga att utdöma ett någorlunda högt bötesbelopp. Lappen kan eljest föränledas att taga risken av böter i förhoppning om en fångst, som både täcker dessa och därutöver lämnar behållning. Förseelsens egen karaktär synes även påkalla ett kännbart straff.

I 59 § renbeteslagen upptagas bestämmelser rörande straff för förseelser mot lagen. Straffen utgöras av böter, och högsta böteskalan (59 § 1 mom.) upptager böter från och med 5 till och med 500 kronor. Enligt nästa straffskala utgöra böterna mellan 5—300 kronor, och därutöver finnes en böteskala å 5—100 kronor. Av ovan anförda skäl torde straffet för bristande efterföljd av länsstyrelsens föreskrifter rörande fiskebegränsning böra kunna fastställas till böter upp till och med 500 kronor. Bestämmelse här-om intages i 59 § 1 mom. i ett under h) infört nytt stycke.

Anledning synes ej föreligga att i detta sammanhang, i anslutning till lagen den 24 september 1931 med vissa bestämmelser om bötesstraff utom strafflagens område, i 59 § 1 mom. renbeteslagen införa en allmän föreskrift, att böter enligt sagda lagrum skola ådömas i dagsböter.

Den ovan föreslagna begränsningen av lapparnas fiskerätt blir tillämplig även med avseende å lapps fiske i vattnen inom nationalpark i lappmarkerna eller å renbetesfjällen. Önskvärd möjlighet beredes vetenskapsakademien eller den, som eljest må komma att i framtiden ha hand om nationalparkernas vård och förvaltning (jfr naturskyddsutredningens förslag till naturskyddslag m. m., SOU 1951: 5), att genom anmälan till lappfogden eller direkt till länsstyrelsen ingripa, därest lapp alltför hårt beskattar dylikt vatten.

Förslag till författningsbestämmelser finnas upptagna å s. 11.

Allmän fiskerätt ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen för personer av lapsk stam. Vid sammanträdena i orten berördes frågan om medgivande av fiskerätt även för lappar, som lämnat renskötseln och icke längre åtnjuta särskilda fiskeprivilegier. I 1886 och 1898 års renbeteslagar, som föregingo 1928 års nu gällande renbeteslag, fanns icke intagen någon direkt

föreskrift, som innebar förbud för lappar, som lämnat renskötsel och lappby, att fiska. Ehuru, såsom av motiveringen till nämnda äldre lagar framgår, innebörden varit, att fiskerätt skulle vara ett stöd för de renskötande lapparna i deras näring, tolkades dock sagda lagar allmänt så, att alla personer av lapsk stam vore berättigade att begagna sig av den enligt lagarna lapparna tillerkända fiskerätten. Vid den allmänna revision av 1898 års renbeteslag, som kom till stånd genom 1919 års lappkommitté, förklarade kommittén beträffande lapparnas rätt till fiske helt kort, att stadgandena i nämnda lag, »som angå de renskötande lapparnas rätt att jaga och fiska» inom lappmarkerna och å renbetesfjällen, av kommittén i dess lagförslag upptagits oförändrade med vissa smärre jämkningar. I förslaget infördes härom, att »de renskötande» fjälllapparna och skogslapparna vore berättigade, envar inom det lappbyområde dit de hörde, att till jakt och fiske betjäna sig av land och vatten å angivna lapptrakter. Beträffande andra lappars rätt till jakt och fiske föreslås upptagande, i anslutning till ett år 1917 avgivet lagförslag, av vissa bestämmelser om rätt för länsstyrelsen att åt förutvarande renskötande lapp, som, utan att vara helt arbetsoduglig, likvisst i följd av ålder eller sjukdom icke kunde fortfara med renskötseln, medgiva att å kronomarkerna inom lappmarkerna och å renbetesfjällen jaga och fiska.

Det av 1919 års kommitté framlagda förslaget blev sedermera föremål för överarbetning genom tillkallad sakkunnig. I dennes förslag gävos bestämda föreskrifter om vilka lappar skulle äga rätt att driva renskötsel, varunder skulle inbegripas befogenhet för lappen att inom lappmarkerna begagna sig av land och vatten till underhåll för sig och renarna. Rättigheten att åtnjuta de med lappprivilegiet förenade särskilda förmånerna, sålunda även jakt och fiske, gjordes beroende av att vederbörande tillhörde lappby. Såsom lappar tillhörande lappby upptogos av den sakkunnige, förutom lappar som vore att räkna direkt såsom renskötare, »lappar, som förut på ett stadigvarande sätt inom lappbyn drivit eller biträtt i renskötsel men till följd av ålderdom eller sjukdom upphört därmed och icke stadigvarande ägnat sig åt annan sysselsättning».

I den proposition, som med anledning av den sakkunniges förslag förelades riksdagen, uttalade föredragande departementschefen, att han funne det rimligt att även lappar, vilka av annan anledning än ålderdom eller sjukdom lämnat renskötseln, skulle under vissa förutsättningar fortfarande få tillhöra lappby samt åtnjuta därmed förenade rättigheter. Han föreslog, att orden »ålderdom eller sjukdom» i den sakkunniges förslag skulle uteslutas. Stadgandet att lappen icke stadigvarande finge hava ägnat sig åt annat yrke borde däremot bibehållas. Därest denna ändring godkändes, ansåg departementschefen, att ingen med fog kunde sägas vara obehörigen utesluten från förmånen att få jaga och fiska. Den sålunda föreslagna jämkningen godkändes av riksdagen.

I 1928 års renbeteslag intogs sålunda efter särskilt övervägande bestämmelsen, att endast till renskötsel berättigade lappar, som tillhöra lappby, äga åtnjuta det lapska fiskeprivilegiet.

Utredningsmannen har den 31 maj 1949 avgivit yttrande över ett förslag till ökad fiskerätt för lappar, vilket nära berör det nu föreliggande. I framställning till Kungl. Maj:t hade lapparna i vissa lappbyar anhållit om ändring av 8 § renbeteslagen av år 1928. Denna paragraf innehåller bestämmelser om vilka lappar som skola räknas höra till lappby och sålunda äga fiskerätt. Såsom nyss berörts är, bland andra, den lapp medlem av lappby, som inom denna drivit eller på stadigvarande sätt biträtt i rensköttsel men upphört därmed och icke stadigvarande ägnat sig åt annat yrke. Framställningen avser en vidgad rätt för lapp, som lämnat rensköttseln, att fortfarande få bedriva jakt och fiske. För ändamålet skulle ske en jämkning av bestämmelsen att lappen, sedan han lämnat rensköttseln, skulle förlora det lapska fiskeprivilegiet, om han stadigvarande ägnat sig åt annat yrke.

I sagda ärende anförde utredningsmannen, bland annat, hurusom en grupp lappar funnes, som lämnat rensköttseln utan att upptaga något nytt yrke. En del hade väl ej förutsättning härför på grund av inträdd orkeslöshet eller förlust av renar. Men även lappar, som vore i den ställning att de kunnat kvarstå vid rensköttselnäringen, hade slutat därmed. Dessa lappar sökte icke alltid ett nytt yrke. En längre eller kortare övergångstid kunde uppkomma. De borde dock så snart som möjligt söka skaffa sig annan utkomst och upptaga ett levnadssätt som varje annan bofast, även om understundom vissa svårigheter därvid kunde föreligga. Att vidtaga åtgärder, som vore ägnade att förlänga nämnda övergångstid, vore olämpligt. Detta kunde bliva följd, därest man utginge från att viss längre tid skulle kunna förflyta i övergångstillståndet. Och man skulle ytterligare förlänga detta, om upptagandet av fiske såsom näringsväg icke skulle betraktas såsom särskilt yrke. Började han dylikt arbete, syntes detta visa, att han sökte sin utkomst såsom fiskare. Härunder torde tillika oftast ligga en avsikt att driva mera omfattande fångst för försäljning. Formellt vore fisket förbundet med rensköttseln endast såsom hjälpnäring. Länsstyrelserna plägade medgiva ortsbefolkningen fiskeupplåtelse mot mycket låga avgifter. På samma sätt borde även de bofasta lapparna hjälpas. I övrigt erinrades, att en arbetsför lapp, som sökte sin bärning såsom fiskarlapp, därigenom avlägsnades från möjligheten att utbilda sig för ett annat mera betryggande yrke.

Utredningsmannen hemställde, att framställningen icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Framställningen har ännu icke prövats av Kungl. Maj:t.

Den nuvarande bestämmelsen om begränsning av fiskerättsprivilegiet till lappar, som tillhöra lappby, gagnar i främsta rummet de renskötande lapparna. Den befriar dem från konkurrens från de bofasta lapparna, vilkas antal är väsentligt större än de renskötandes och vilka i allmänhet kommit långt bort från de renskötande lapparnas livsföring och förhållanden i övrigt. Många äro boende långt bort från dessas områden. Fiskerättens begränsning medger även möjlighet att upprätthålla bättre ordning vid vattnens tillgodogörande och överblick över att obehörigt fiske ej ut-

övas. Stora svårigheter i sådant hänseende kunna förväntas, om ett stort antal främmande personer finge utan tillstånd utöva fiske. Med avseende härå märkes tillika, att det mången gång kan vara mycket svårt att avgöra vem skall anses vara lapp. Stammen är ofta i hög grad uppblandad.

Anledning synes än mindre i våra dagar än vid tillkomsten av 1928 års lag föreligga att utsträcka den lapparna enligt renbeteslagen tillkommande fiskerätten och återgå till den länge sedan förflutna tid, då flertalet lappar voro renskötande och då gott utrymme för fiske fanns för lappmarkernas och fjälltrakternas alla inbyggare.

Utredningsmannen finner sålunda ett återinförande av fiskerätt för lappar, som ej tillhöra lappby, icke böra ifrågakomma. Den nuvarande bestämelsen att lapp, som upphört att driva renskötelse, må kvarstå i lappby och äga renskötande lappars rättigheter så länge han icke stadigvarande ägnat sig åt annat yrke synes i och för sig vara en väsentlig eftergift. En obegränsad övergångstid beredes honom därigenom. Detta kan lätt förleda en mindre företagsam lapp att låta tiden gå och uppehålla sig genom fiske och jakt samt andra tillfälliga arbeten. Övergångstillståndet kan till lappens egen skada draga ut på tiden allt för länge. Har han å andra sidan tagit upp ett nytt yrke, som bereder honom stadigvarande sysselsättning, inträder han i samma ställning som andra bofasta. Anledning att då låta honom behålla en del av de särskilda förmåner, som de renskötande lapparna inneha för att utfylla sina behov, föreligger icke.

Avsättande av vissa fiskesjöar åt skogslapparna i Arvidsjaur socken. Slutligen har av en skogslapp i Arvidsjaur socken hemställts, att i socknen vissa vatten skulle avsättas för skogslapparna, där de skulle få ensamrätt till fisket och upplåtelser sålunda ej skulle få ske till jordbrukande ortsbor eller andra. Dylikt undantag skulle göras endast för sjö, där ej annat än lapsk bosättning förekommer.

De kronovatten, varom här är fråga, höra under domänstyrelsens förvaltning. Med hänsyn till befolkningsantalets uppgång inom orten samt ökade framställningar om fiskeupplåtelser från den och andra synas fiskevattnen i socknen tagas i anspråk i betydande utsträckning, varav lapparna kunna få påkänning. Att för detta område införa en särskild ordning för tillgodoseende av lapparnas fiske torde dock knappast vara av behovet påkallat eller lämpligt. Härigenom kan ock uppstå ett avgörande, som må framkalla liknande önskemål på andra håll. Frågan om utfyllandet av lapparnas fiskebehov synes kunna lösas genom reglerandet av upplåtelseerna till allmänheten. Vid prövning i sistnämnda hänseende bör noga tillses, att upplåtelser icke medgivs i sådan utsträckning, att lapparnas rätt åsidosättes. Lapparna äro traktens äldsta inbyggare, och de ha i lag tillförsäkrats förmånen att för sin utkomst begagna sig bland annat av kronans vatten. Denna rätt får icke göras för dem värdelös. Lapparna böra beträffande fisket i kronans vatten ha företräde framför både den jordbrukande och icke-jordbrukande ortsbefolkningen eller utsocknes boende.

Bil. A.
(Jfr s. 7.)

Protokoll, fört vid offentliga möten, som av utredningsmannen hållits å nedan angivna tider och platser.

Med tillstånd av chefen för jordbruksdepartementet har utredningsmannen vid offentliga möten i samtliga de lappmarkssocknar, som helt eller delvis ligga ovan odlingsgränsen, berett ordsbefolkningen tillfälle att framlägga synpunkter på de frågor utredningen avser.

För ändamålet har utredningsmannen under tiden den 15 september—den 8 oktober 1947 hållit sju möten å orter i Norrbottens och sju möten å orter i Västerbottens län.

Mötena ha kungjorts genom annonser och notiser i ortspressen, direkta meddelanden till länsstyrelserna och lappfogdarna i de berörda länen samt genom anslag i de av utredningen berörda pastoratens kyrkor.

Vid samtliga möten har protokollet förts av undertecknad, utredningsmannens sekreterare.

Mötena ha besökts av tillhoppa 941 personer.

*På tingshuset i Kiruna
måndagen den 15 september 1947.*

Närvarande: utredningsmannen och undertecknad sekreterare ävensom lappfogden Erik Hedbäck och fiskeriinspektören fil. dr. Sten Berg, båda i Luleå, samt byåldermannen i Jukkasjärvi Arne Henriksson.

I anledning av framställda frågor anförde *Henriksson*: Jag är delägare i Jukkasjärvi och Paksuniemi byar, och där har jag aldrig hört klagomål över det sätt, varpå vattnet delades vid avvitrningen. Byborna ha utgått från att de äga vattenrätt utanför byns stränder, och sitt fiske bedriva de huvudsakligen i sjön Sautusjärvi.

Utredningsmannen upplyste, att Sautusjärvi vid avvitrningen uppdelats mellan Jukkasjärvi by och kronan. Ett av Paksuniemi bys skiften når visserligen ned till sjön, men rågången för detta skifte har dragits längs strandlinjen, och hela vattenområdet utanför skiftet har tillagts kronomark, som jämväl har strand vid sjön.

Henriksson: Detta ha vi ej känt till. Vi ha nog vetat, att kronan har ett skifte vid sjön, men vi ha ej kommit att tänka på att kronan kunde ha fiskerätt i sjön. Vi ha utgått från att fiskerätten i sjön tillkommer Jukkasjärvi och Paksuniemi byar och endast dem. Paksuniemiborna ha i alla tider fiskat i sjön, och såvitt jag vet har kronan aldrig utarrenderat eller på annat sätt gjort gällande sin fiskerätt i sjön. Vid de laga skiften, som förekommit inom Jukkasjärvi by, har byns vatten undantagits för samfällt bruk. Även byarna Jukkasjärvi och Paksuniemi emellan har vattnet i Sautusjärvi ansetts samfällt och en delägare i endera av byarna har — oavsett om fastigheten har strand vid sjön eller ej — ansetts ha rätt att fiska var som helst i hela sjön.

Hedbäck: På länsstyrelsen ha vi ej råkat lägga märke till att paksuniemiborna vid avvitrningen ej fått någon vattenrätt i Sautusjärvi. Vi ha också förbisett, att

kronan äger strand vid och vatten i sjön. Vi ha utgått från att fiskerätten i sjön tillkommer Paksuniemi och Jukkasjärvi byar, och därför ha vi aldrig gjort någon ansats till att disponera över kronans vattenområde i sjön. Jag har den uppfattningen, att dessa två byar behöva sjön för sitt husbehovsfiske, och för min del är jag därför beredd att förorda att kronans del av sjön mot en måttlig avgift upplåtes med ensamrätt till befolkningen i byarna.

Henriksson: Det är min uppfattning att jukkasjärviborna ej heller i fortsättningen komma att hindra paksuniemiborna från att fiska i Sautusjärvi. I båda byarna ha vi hittills ansett, att ej endast byarnas fastighetsägare utan även andra, som vi räknat som bybor, skulle utan avgift få fiska i byarnas vatten, och jag tror ej att fastighetsägarna i fortsättningen ändra den inställningen. — Skulle myndigheterna ge sig till att sälja fiskekort i Sautusjärvi annat än till byborna i Jukkasjärvi och Paksuniemi, skulle det väcka stor oro bland oss, eftersom vi ej ha så gott om fiskevatten. Vi behöva fiskerätten i sjön.

På frågor i vilken utsträckning hemmansägarna i trakten brukade fiska utanför byns område uppgav *Henriksson:* Vi anse ej, att vi ha rätt att utan särskilt tillstånd fiska annat än inom sockenallmännings och byns rågångar. I Jukkasjärvi nöjer man sig i allmänhet med att fiska i allmännings och byns vatten — eller vad vi trott vara deras vatten — och endast en och annan har genom lappfogden skaffat sig tillstånd att dessutom fiska i kronovatten. Vid en lågkonjunktur vore det dock önskvärt, att även vi jukkasjärvi- och paksuniemibor kunde få möjlighet att fiska i kronans vatten. Det vore säkert icke någon fördel, att ortsbefolkningen finge en fri och okontrollerad fiskerätt i kronans vatten, ty detta skulle lätt leda till rovfiske, men jag skulle tro, att långvariga upplåtelser av ett vatten till en viss by skulle visa sig ändamålsenliga. För Jukkasjärvi by har häradsrätten fastställt stadgar enligt bysamfällighetslagen, och det kunde kanske tänkas att t. ex. byalaget finge arrendera kronans del av Sautusjärvi på femtio år.

Berg: Ur fiskevårdssynpunkt är en så lång arrendetid absolut olämplig. Tio år är maximum. Eljest avhänder sig kronan möjligheten att effektivt tillse, att fiskevattnen utnyttjas rationellt. För övrigt varierar penningvärdet, och även ur den synpunkten bör arrendetiden ej sättas så lång som 50 år.

Henriksson: I många andra byar får man ej nog med husbehovsfisk enbart ur egna vatten, och det är naturligtvis önskvärt, att man i dessa byar får en möjlighet att för en låg avgift fiska i vissa kronovatten.

Hedbäck: Det är riktigt att jukkasjärviborna hittills ej visat något större intresse för kronans vatten, men att man har det mindre väl ställt i en del andra byar. Sevujärviborna t. ex. leva till stor del på fiske, och detta är möjligt endast därigenom, att de för en billig avgift få arrendera fiskevattnen av kronan. Det har i praktiken ordnats genom särskilda skriftliga kontrakt, och hittills ha sevujärviborna fått fiskerätt i alla sjöar de varit intresserade av. På sistone har länsstyrelsen gått med på en tioårig kontraktstid. Enligt vad jag erfarit har utvecklingen i Västerbottens län gått i motsatt riktning. Länsstyrelsen där har efterhand skurit ned kontraktstiden mer och mer, och nu godtar den blott ettåriga kontrakt. Det visade sig nämligen i Västerbotten, att de som fått längre kontraktstid än ett år underlåto att betala arrendet efter det första året.

Härefter tillspordes de närvarande om den icke fastighetsägande ortsbefolkningens behov av fiske.

Berg: För befolkningen i tätorter såsom Kiruna och Gällivare spelar fisket ej någon nämnvärd ekonomisk roll, men ur rekreationssynpunkt behöver denna befolkningsgrupp en viss fiskerätt, och detta behov är av större betydelse här än längre söderut. Betager man gruvarbetarna möjligheten att fiska, blir det säkert svårt för gruvbolagen att få arbetskraften att stanna på orten. Bortser man åter från tätorterna är det säkert så, att de flesta icke-fastighetsägare och lägenhetsägare ur ekonomisk synpunkt ha ännu större behov av fiskerätt än de större jordägarna. De äro ofta för sin försörjning beroende av husbehovsfisket.

Henriksson: Jag instämmer i vad Berg anført. Vi hemmansägare ha nog i allmänhet ej haft något emot att de fasta byborna fiskat i våra vatten. Men vi kunna ej lämna samma förmån åt alla, som komma och vilja fiska. Nu är det också så, att en och annan fiskar även för avsalu, och många av dem som ha det sämst ekonomiskt ställt äro för sin bärning beroende av denna biinkomst. De böra få möjlighet att fiska i den utsträckning, de behöva det, och eftersom byarnas vatten knappast räcka för husbehovsfisket kan frågan lösas endast genom att de få arrendera fiskerätt i kronovatten.

*På Folkets hus i Gällivare
onsdagen den 17 september 1947.*

Närvarande: utredningsmannen och undertecknad sekreterare ävensom ytterligare 40 personer, däribland lappfogdarna Erik Hedbäck och Karl Edvin Kangas, fiskeriinspektören fil. dr. Sten Berg och fiskerikonulenten Erik Mattsson, alla i Luleå, landsfiskalen A. W. Köhler, distriktslantmätaren Tage Åryd, jägmästaren i Råneträsks revir G. Bredhe, ordföranden i styrelsen för Gällivare sockenallmänning Otto Silfverbrand, ledamoten av samma styrelse Valfrid Gustafsson, allmäningsförvaltaren jägmästaren Stig Ekman, de sex sistnämnda i Gällivare, byåldermannen i Killinge lapptillsyningsmannen Olof Andersson samt följande representanter för olika jakt- och fiskevårdsföreningar, nämligen Hugo Martinsson för Tautjasjaure jakt- och fiskevårdsförening, polisöverkonstapeln Karl Johansson för Malmbergets jakt- och fiskevårdsförening, ingenjören Axel Werle och Josef Lindqvist för Koskullskulle jakt- och fiskevårdsförening och Olov Olovsson för Poultikasvaara fiskevårdsförening.

De närvarande uppgåvo på frågor:

Köhler: Jag har varit landsfiskal i distriktet omkring 35 år. Under den tiden har mig veterligen ej inom byarna förekommit några tvistemål om rätten till fiske. Fiskevattnen äro samfällda för varje by, och var delägare i byn har fått fiska var som helst i byns vatten, oavsett om han ägt strand eller ej. I de fall, då kronan och en by ha strand vid samma fiskevatten, ha bydelägarna ansett sig oförhindrade att fiska även utanför kronans strand. Under senare tid har det emellertid förekommit, att kronan i sådana vatten genom lappväsendet upplåtit fiskerätt åt andra än ordsbor. Enligt min åsikt är det tveksamt, om kronan har rätt därtill med mindre de enskilda delägarna i sjön lämna samtycke till upplåtelsena.

Mattsson: Kronan har endast arrenderat ut fiske i vattenområden, som vid avvittringen genom rågångar skilts från byarnas vatten. Den vattenrätt, som kan tillkomma kronan genom att kronan i något fall inköpt en hemmansdel i en by, har således ej utarrenderats.

Werle: Då kronan utarrenderade vatten till koskullskulleföreningen undantogs till och med de flesta sjöar vid vilka det överhuvudtaget fanns enskild strand.

Lindqvist: Många gånger ha bönderna säkert varit i god tro, då de fiskat utanför kronans strand i vatten, vid vilka det också finns enskild strand.

Olovsson: En sak äro vi mycket missnöjda med. Då kronan började arrendera ut sina fiskevatten, fanns det ännu ej några fiskevårdsföreningar ute i byarna, och följdén blev, att vattnen till stor del arrenderades av föreningar i tätorterna. Dittills hade byamännen i stor utsträckning obehindrat fiskat i kronovatten, men nu var det slut därmed. Så småningom bildades det fiskevårdsföreningar även ute i byarna, men när föreningarna vände sig till länsstyrelsen och ville arrendera kronovatten i närheten av byarna, visade det sig många gånger, att vattnen redan utarrenderats till föreningar i tätorterna. Under alla förhållanden

borde i första hand ortsbefolkningen få tillfälle att arrendera kronans del av sjöar, vari byarna äga en del av vattenområdet. Jag menar, att t. ex. poultikasvaaraborna böra få arrendera kronans del av Kukkasjärvi. — I Poultikasvaara äro vi också missnöjda med att *jakträtten* på ett område av 400 har, som en av bymännen bildad fårbetesförening arrenderat av kronan och därefter inhägnat, utarrenderats till en jaktvårdsförening. Jakt borde ej få förekomma på ett sådant område, så länge fåren beta där.

Hedbäck: Upplåtelsen till fårbetesföreningen har skett helt nyligen, medan jaktvårdsföreningen arrenderat jakträtten på området sedan 10—15 år tillbaka. Jag har ej tidigare hört klagomål över denna sak, men visar det sig olämpligt att arrendera ut jakten på området, kommer länsstyrelsen säkert att rätta till saken.

Werle: Då Malmbergs-föreningen fick sitt arrendekontrakt av länsstyrelsen, avtalades det, att föreningsmedlemmarna ej skulle fiska i Sarvesjaure, ehuru sjön ligger inom arrendeområdet, utan att de skulle vända sig till bymännen i Tjautjasjaure för att av dem arrendera fisket i Sarvesjaure. Detta skedde, och föreningen fick arrendera fisket i sjön, men vi vet nu, att tjautjasjaureborna ej vill förlänga arrendet. Saken förefaller mig underlig med hänsyn till att Tjautjasjaure by ej har något skifte vid Sarvesjaure.

Köhler: Enligt en gammal avvitringskarta har Sarvesjaure avsatts till fiskesjö åt tjautjasjaureborna.

Mattsson: För ett par år sedan undersökte jag saken och konstaterade, att avvitringshandlingarna icke gävo något stöd för det påståendet. Men det är möjligt att sjön insynats för Tjautjasjaure by, då byn anlades.

På given anledning företeddes den av Köhler omnämnda kartan.

Det antecknades, att kartan icke gav något stöd för påståendet att Sarvesjaure avsatts för Tjautjasjaure bys räkning.

Karl Johansson: Det vore obilligt om fiskevårdsföreningen frantoges Sarvesjaure. Då föreningen fick arrendet, hade sjön mycket dåligt fiske. Föreningen har nedlagt stora kostnader på att förbättra fisket och har bl. a. inplanterat 378 000 sikyngel i sjön. Nu, då åtgärderna börja ge resultat, skulle föreningen berövas detta. Ingenting hindrar tjautjasjaureborna att ingå som medlemmar i föreningen, och göra de så, ha de samma rätt som övriga föreningsmedlemmar att fiska i sjön.

Härefter *tillfrågades* de närvarande om sitt behov av fiskerätt i kronovattnen samt i vilken form de helst önskade erhålla fiskerätt i sådana vatten.

Olovsson: Naturligtvis måste vi fiska även i kronovattnen för att kunna hålla oss med husbehovsfisk. Numera ha vi ju fiskevårdsföreningar i byarna, och i första hand vilja vi, att dessa skola få arrendera vissa kronovatten och där bedriva en rationell fiskevård.

Flera av de närvarande instämde i att upplåtelseerna av kronans vatten borde ske i den form, som nu tillämpades.

Werle: Därest kronovattnen upplåtas åt fiskevårdsföreningarna, kunna vissa svårigheter uppstå genom att föreningsmedlemmarna endast få fiska i viss ordning och med vissa redskap, allt enligt föreskrifter i föreningarnas stadgar. En del av ortsbefolkningen driver fiske i förvärvssyfte och vill därför ej efterkomma stadgarna. T. ex. tjautjasjaureborna fiska i förvärvssyfte, och om de ingå i Malmbergs-föreningen, få de fiska blott enligt föreningens bestämmelser.

Berg upplyste på fråga, att det funnes 26 fiskevårdsföreningar i Gällivare socken. Av dessa arrenderade emellertid blott 2—3 stycken kronovatten, medan de övriga vore enskilda föreningar för bedrivande av fiskevård i egna vatten.

Mattsson: Kronan håller redan nu på sin rätt till fisket. Endast i tveksamma fall, då man ej säkert vet vem, som äger vattnet, underlåter kronan att hävda sin rätt. Så råder det t. ex. stor tveksamhet om fiskerätten utanför ströängarna.

Aryd: Det ligger massor av ströängar längs sjöar och vattendrag. Med hänsyn

till det avgörande av Högsta domstolen, som refererats i Nytt juridiskt arkiv 1944 sid. 133, förefaller det tveksamt, huruvida kronan rätteligen kan utarrendera vattnet utanför ströängarna.

Bredhe: För min del har jag ansett, att utslaget bygger på 1926 års lag om rätt till vatten i Västerbottens län och ej på bestämmelserna i tilläggsavvittringsförfattningarna, och att prejudikatet därför är betydelselöst för Norrbottens del. Det vore omöjligt att genomföra någon bevakning av fisket eller någon rationell fiskevård, om alla brukare av ströängar skulle ha fiskerätt utanför ängarna.

Hedbäck: I vart fall ovanför odlingsgränsen avser rätten till ströängar endast rätt att tillgodogöra sig ängarnas foderavkastning, och det är orimligt att tänka sig att någon fiskerätt skulle höra till ängarna.

Åryd: Om det skall bli så, att kronans fiskevatten även fortsättningsvis upplåtas mot arrende, bör man kanske taga en viss hänsyn till det fiske bönderna tidigare bedrivit och lämna dem en viss företrädesrätt till de vatten, de av gammalt använt. Arrendeavgifterna böra också vara mycket måttliga.

Werle: Det hittills tillämpade systemet vid upplåtelser av kronovatten är bra. Vi ha fått arrendera kronovatten på fem år, och fiskeritjänstemännen ha kontrollerat, att vi skött fisket. Och eftersom vi ha skött oss, ha vi i regel fått upplåtelseerna prolongerade.

Karl Johansson: Jag kan heller inte klaga på det hittills tillämpade systemet. Men vi är litet rädda för hur det skall gå i fortsättningen. Det har nu uppstått en massa små, lokala fiskevårdsföreningar. De ha varken fiskodlingsanstalter eller andra möjligheter att bedriva fiskevård. Och jag måste därför yrka, att en gammal förening, som skött sina vatten, inplanterat fisk o. s. v., måtte få företrädesrätt att arrendera dessa vatten framför en nybildad lokalförening, vars medlemmar ej tidigare visat något intresse för vattnet. Och arrendeupplåtelseerna böra göras så långfristiga som möjligt.

*På tingshuset i Karesuando
fredagen den 19 september 1947.*

Närvarande: utredningsmannen och undertecknad sekreterare ävensom ytterligare 20 personer, däribland lappfogden Erik Hedbäck och fiskeriinspektören fil. dr. Sten Berg, båda i Luleå, landsfiskalen Bror Granberg, lapp tillsyningsmannen och kommunalnämndsordföranden Östen Isaksson och A. Pietula, de tre sistnämnda i Karesuando, Karl Siikavuopio i Siikavuopio, Alfred Tjärnström i Saivomuotka och Isak Eriksson i Paittasjärvi.

På frågor uppgåvo de närvarande:

Granberg: Det råder ej någon ovisshet i dessa trakter om fiskerätten. Hela vattenområdena inom socknen av de viktigaste vattendragen, Könkämä, Muonio och Lainio älvar ha vid avvitrningen undantagits för kronans räkning. Detta har bekräftats av en undersökning, varom länsstyrelsen nyligen föranstaltat. Tidigare har sakförhållandet ej varit så känt, och befolkningen har därför utan att begära tillstånd fiskat även i nyssnämnda älvar. 1946 utfärdade länsstyrelsen emellertid en kungörelse i saken. Kungörelsen har nog formulerats en aning otydligt. Enligt den förbjudes fiske utan tillstånd i Könkämä älv, och därav har folk dragit den felaktiga slutsatsen, att fisket är fritt i Muonio och Lainio älvar, och i dessa två älvar har man fortsatt att fiska som förut. Det råder också olika meningar om, var Könkämä älv slutar och Muonio älv börjar. Hittills ha samtliga, som begärt tillstånd att fiska i Könkämä älv, fått sådant.

Isaksson: Jag flyttade hit 1931. Jag har lagt märke till att befolkningen fiskat

fritt i gränsälvarna, såväl utanför byarnas som utanför kronans stränder, och ej blott på svenskt utan även på finskt vatten. Man har ej brytt sig om några gränser i vattnet, och fisket har ansetts gemensamt för alla på ömse sidor om gränsep. Detta har ansetts som gammal hävd, och man har också behövt en så vidsträckt fiskerätt för att kunna skaffa sig husbehovsfisk, utan vilken befolkningen knappast skulle ha kunnat existera.

Siikavuopio: Vi som bo uppe i fjällstugor ha ansett oss ha rätt att fiska i Könkämä älv utanför gårdens stränder, men för att få fiska annorstädes i älven ha vi ansökt om tillstånd och fått sådant. Andra vatten än gränsälvarna och Lainio älv lära ej ha undantagits för kronans räkning vid avvitrningen. Det vore väl, om vi finge fiska gratis i kronovattnen, för det är många gånger svårt att uppbringa de fem kronor, som ett fisketillstånd nu kostar.

Pietula: Vi anse oss ha vattenrätt utanför våra stränder i andra vatten än gränsälvarna och Lainio älv.

Granberg: Jag känner ej till att några andra vatten utanför enskilda stränder skulle ha undantagits för kronan vid avvitrningen.

Eriksson: Jag har på senare tid nödgats arrendera fiskevatten, i vilka jag tidigare fått fiska gratis utan att någon gjort invändningar däremot. Då landsvägen mellan Soppero och Karesuando tillkom, medförde det, att många kom uppresande och hade med sig stora mängder nät, med vilka de fiskade i Paittasjärvi. De förstörde fisket där, som tidigare var bra. Vi paittasjärvibor leva på fiske, och vi ha i alla tider fiskat i sjön. Vi böra därför få en företrädesrätt att arrendera kronans del av sjön, och vi böra få arrendera den med ensamrätt.

Hedbäck: Kronans del av sjön har utarrenderats till paittasjärviborna, men de ha ej ensamrätt. I en del fall har länsstyrelsen upplåtit fiskerätt i sjön även till andra, men på senare tid har man på paittasjärvibornas begäran varit mycket restriktiv, då det gällt att till andra upplåta fiskerätt i sjön.

Tjärnström (med instämmande av *Isaksson*): Fram till avvitrningen ansåg sig ortsbefolkningen ha rätt att fiska i alla fiskevatten i socknen. Efter avvitrningen ha vi ansett oss ha rätt att utan särskilt tillstånd fiska utanför byns egna stränder men ej i kronovatten, dock med undantag av gränsälvarna. I Muonio älv anses fisket fortfarande vara fritt, men i Könkämä älv får man sedan ett par år ej längre fiska utan tillstånd.

Pietula: Ett skäl för att vi ansett fisket fritt i gränsälvarna är att finnarna fiska fritt i dem. Hur det än blir i fortsättningen, måste samma regler om fiske i gränsälvarna gälla på ömse sidor om gränsen. Det är riktigt, att det efter avvitrningen erfordrats särskilt tillstånd för rätten att fiska utanför kronans stränder i övrigt. Det nu tillämpade systemet för upplåtelser av fiskerätt i kronovatten är i stort sett bra, och så vill jag ha det också i fortsättningen.

Siikavuopio: I gränsälvarna bör det vara en sträng begränsning av fiskerättsupplåtelseerna.

Isaksson: Det är ett önskemål i alla fjällstugor, att åborna där beredas en tryggare fiskerätt i närliggande vatten. Det har ibland kommit nästan för mycket folk söderifrån och fiskat, och om det fortsätter, kan fisket ödeläggas för fjällåborna. Helst bör det bli så, att varje åbo får ensamrätt till fisket utanför åbohemmanets stränder.

Hedbäck: Nu gällande lagstiftning möjliggör, att den saken ordnas. Åbornas fiskerätt regleras av deras kontrakt med kronan, och i de kontrakt länsstyrelsen i år upprättat ha åborna tillförsäkrats fri fiskerätt i hela gränsälven. Det kanske är för frikostigt, men vi ha utgått från, att liknande bestämmelser funnits redan i äldre kontrakt. Jag tror, att länsstyrelsen ej har något emot att ge varje åbo ensamrätt till fiske vid hemmanets stränder.

Isaksson: Den del av befolkningen, som ej äger jord, har först och främst i likhet med jordägarna ansett sig ha rätt att fiska i gränsälvarna. Vidare ha de gratis

fiskat i byarnas vatten, och detta har grundat sig på ett tyst tillstånd från böndernas sida.

Granberg: Även tjänstemännen på orten ha utan avgift fått fiska i Karesuando bys vatten.

Eriksson: I sjön Paittasjärvi har vem som helst fiskat var som helst. Rågångarna på land ha varit utan betydelse, eftersom det aldrig funnits någon fiskebevakning. Inte vet vi alltid vad det är för folk, som kommer och fiskar i sjön, men vi utgå ifrån, att länsstyrelsen upplåtit fiskerätt åt dem. Naturligtvis fiska de ej blott på kronans vatten, men eftersom ej heller vi hålla på gränserna, är det ej så mycket att säga om den saken.

Hedbäck: Det är mycket möjligt att många kommit och tjuvfiskat i Paittasjärvi. Ni bör säga till dem, som komma, att visa upp sina fiskekort. Även Karesuando och Kuttainens byar ha emellertid fiskerätt i sjön, eftersom de ha utskiften vid den.

På tingshuset i Vittangi

lördagen den 20 september 1947.

Närvarande: utredningsmannen och undertecknad sekreterare ävensom ytterligare tjugo personer, däribland lappfogden Erik Hedbäck och fiskeriinspektören fil. dr. Sten Berg, båda i Luleå, landsfiskalen Sven Waara-Grape i Vittangi, distriktslantmätaren Bertil Frostberg i Kiruna, lapp-tillsyningsmannen och hemmansägaren Timoteus Stålnacke i Svappavaara, ordföranden i styrelsen för Jukkasjärvi sockenallmänning Carl Berggren och ledamoten av samma styrelse Isak Muotka, Lorens Winsa, Hjalmar Lidström och Carl Johan Nilsson, de fem sistnämnda i Vittangi, samt Karl Lundenäs i Kuoksu.

I anledning av framställda frågor uppgåvo de närvarande:

Winsa: Så länge jag minns har det varit så, att byalagens fiskevatten ansetts vara oskiftade. Var by har sina vatten, och var delägare i byn har rätt att fiska var som helst i dessa vatten. Vid de laga skiften, som på senare tid förekommit, ha fiskevattnen avsatts för bydelägarnas samfällda behov. Utanför byns rågångar har man ej ansett sig ha någon fiskerätt, och olika byar emellan har man ansett vattnet skiftat. Delägarna i den ena byn ha alltså ej ansetts ha rätt att fiska i den andra byns vatten.

Lundenäs: Vi i Kuoksu ha samma uppfattning om vår rätt att fiska.

Berggren: Som komplettering till vad Winsa och Lundenäs uppgett får jag tillägga, att ägarna av mantalssatt jord inom socknen också ha fiskat i sockenallmännings vatten.

Winsa: I de fall, då kronan har mark å ömse sidor om ett fiskevatten, har man nog ej velat — åtminstone öppet — fiska utanför kronans strand. Men om byamark ligger på den ena stranden och kronomark på den motsatta, då är det mellanliggande vattnet väl ej delat, och då anser man sig ha rätt att fiska även utanför kronans strand.

Lidström: Är det en kronopark på ena sidan om ett fiskevatten och enskild mark på den motsatta, så inte har man vänt på halva älven eller sjön, utan då har man ansett sig ha rätt att fiska i hela vattnet. Men i övriga fall respekterar man kronans rätt och fiskar ej i kronans vatten utan särskilt tillstånd.

Berggren: Vissa av kronans fiskevatten äro till stort men för de enskilda fastighetsägarna. Så har kronan t. ex. ett omkring sex kilometer långt skifte vid Torne älv. Det börjar vid en udde omkring en kilometer norr om Luongasjokis utlopp och sträcker sig därifrån i västlig riktning. En liten del av skiftet ligger nedom

odlingsgränsen. Vid älven strax ovanför skiftet ligger ett av sockenallmännings skiften. Kronans vatten i älven utanför skiftet har utarrenderats till en del kirunabor, och detta arrende har blivit ett irritationsmoment genom att kirunaborna på vägen till sitt fiskevatten färdas genom allmännings och i många fall tjuvfiska där. Om någon bevakare kommer, uppge de, att de äro på väg till sitt fiskevatten, och vanligen är det omöjligt att styrka, att vederbörande fiskat i allmännings vatten. Det vore därför önskvärt, att allmännings eller Vittangi by finge arrendera nu äsyftade fiskevatten.

Hedbäck: Fiskerätten i ifrågavarande vatten utarrenderades för två år sedan till Kiruna spinn- och flugfiskeklubb. Vi räknade med att klubbens medlemmar äro verkliga sportfiskare och att de skulle sköta fiskevattnen mycket bra. Av Berggrens uppgifter tycks det framgå, att klubben ej har tillräcklig bevakning av sitt fiskevatten eller kontroll över sina medlemmar. Om det visar sig, att utarrenderingen medför så avsevärda olägenheter för ortsbefolkningen, som det nu gjorts gällande, kommer länsstyrelsen att överväga, om arrendet ej vid kontraktstidens utgång kan överlåtas på ortsbefolkningen. I övrigt tror jag ej, att vittangiborna behöva arrendera några fiskevatten av kronan. Åtminstone har det hittills endast varit någon enstaka vittangibo, som genom länsstyrelsen sökt tillstånd att fiska i kronans övriga vatten.

Lidström (med instämmanden från flera olika håll): Det har sagts oss, att vi i en del fall ej äger vattnet utanför våra stränder. I den mån så är förhållandet vore vi tacksamma, om rågångarna ändrades i överensstämmelse med reglerna i 12 kap. 4 § jordabalken.

Frostberg: I Kaalasjärvi och Holmajärvi t. ex. har kronan vid avvitrningen förbehållit sig vattenområden, som enligt 12 kap. 4 § jordabalken skulle ha tillfallit byalagen. I kringliggande byar har man ej känt till detta utan i alla tider trott, att man hade vattenrätt enligt nyssnämnda lagrum. Puoltsa by är nu föremål för laga skifte, och då det vid skiftet framkom, att byns vattenområde var mycket mindre än man dittills trott, gick revirförvaltaren med på att det skulle anses, att byns vatten når ut till Kaalasjärvis mitt. Det är dock högst tvivelaktigt, om domänstyrelsen kommer att godkänna detta medgivande.

På särskild fråga uppgävo *de närvarande* enstämmigt, att husbehovsfisket i dessa trakter fortfarande hade stor ekonomisk betydelse för ortsbefolkningen men att fiske för avsalu praktiskt taget icke förekommer.

Berggren: De flesta fiska, även om det är ett rätt stort procental av befolkningen som aldrig fiskar. I allmänhet kan man ej räkna med att tillgodose hela husbehovet av fisk utan att köpa fisk. Skulle man taga vara på »skräpfisken» — abborre, gädda, mört och lake — i småsjöarna, skulle befolkningen nog kunna fylla husbehovet. Redan som det nu är måste man säga, att husbehovsfisket för många är verkligt betydelsefullt, och om man kan få till stånd ett rationellt utnyttjande av fiskevattnen, kombinerat med god fiskevård, blir fisket än betydelsefullare. Våra fiskevatten är bra, och rätt skötta kunna de tillgodose hela befolkningens behov av husbehovsfisk. Tidigare, då befolkningen var mindre och kronan ej hävdade fiskerätten i sina vatten, fiskade man överallt i sjöarna på kronoparkerna, och då räckte fisken ändå till, men nu måste man tänka på att utnyttja fiskevattnen bättre samt odla och utplantera fisk.

Stålnacke: Folk anser sig ha rätt att fiska utanför sina ströängar, och det försvårar fiskevården.

Nilsson: Vid avvitrningen undantogs vattenområdena i forsarna för kronans räkning, men ändå har ortsbefolkningen brukat fiska i dem.

Muotka: Jag ser med tillfredsställelse att detta möte kommit till stånd, eftersom jag hoppas att meningen är att få reda på missförhållanden, som böra rättas till. Men lika viktigt som att rätta till gamla orättvisor är det, att man ordnar så, att det blir en god fiske- och jaktvård. Sker ej det, spelar det ej så stor roll vem

som har fiske- eller jakträtt, för snart kommer det ej att finnas fisk eller villebråd i trakten.

Härefter tillspordes de närvarande om den icke-jordägande ortsbefolkningens behov av fiske.

Lidström: Hittills ha icke-jordägare inom Vittangi skifteslag fått köpa fiskekort till byns vatten av byamännen. Nu hålla vi som bäst på att bilda en fiskevårdsförening, och det är meningen, att den skall arrendera byns vatten och att alla fiskare i byn skola ingå som medlemmar i föreningen. Det är klart, att det föreligger ett visst behov av fiske även för dem, som ej äga jord, och under dåliga konjunkturer är detta behov större än under goda år. Som det hittills varit ha i synnerhet de som saknat egna vatten tjuvfiskat i byns och kronans, men vi hoppas, att föreningens tillkomst skall medföra en förbättring därvidlag. Redan för tolv år sedan började vi odla fisk, men till följd av missbruk av fiskerätten samt tjuvfiske har ej resultatet blivit så gott som det ibland lovat. Föreningens tillkomst kan påverka förutsättningarna för fiskodlingen. — I den mån kronan till enskilda upplåter fiskerätt i sina vatten, böra upplåtelseerna underkastas fortlöpande kontroll. Upplåtelseerna böra ske i huvudsak i samma form och i samma ordning som hittills. Måhända bör man dock tillse, att i en del fall ortsbefolkningen på vissa orter får företrädesrätt att arrendera en viss sjö eller ett visst fiskevatten.

Stålnacke: I Svappavaara låta vi alla, som bo i byn, fritt fiska i byns vatten.

*På tingshuset i Jokkmokk
måndagen den 22 september 1947.*

Närvarande: utredningsmannen och undertecknad sekreterare samt ytterligare 148 personer, däribland lappfogdarna Erik Malmström och Karl Edvin Kangas samt fiskeriinspektören fil. dr Sten Berg, alla i Luleå, ävensom landsfiskalen Erland Ström, jägmästaren i Pärälvens revir Verner Lundgren och lapptillsyningsmannen Johan Andersson, de tre sistnämnda i Jokkmokk.

Enligt uppgift funnos deltagare i mötet från praktiskt taget alla byar i Jokkmokks socken.

Sedan utredningsmannen i korthet redogjort för huru vid avvittringen vattenområdena fördelats mellan kronomark och fastigheter i enskild ägo, uppgåvo de närvarande i anledning av framställda frågor:

Ordföranden i Jokkmokks hemmansägares jakt- och fiskevårdsförening Axel Åkerlund i Porjus: Det lär väl vara så, att vi hemmansägare ej längre ha fiskerätt annat än inom den egna byns och allmänningens gränser. Det skedde en kolossal orättvisa vid avvittringen, då de enskilda fastighetsägarna frändömdes sina fiskevatten. Hemmansägarna ha hittills levt i den tron, att de åtminstone äga vattnet utanför sina stränder. Nu ha vi fått veta, att vi i många fall ej ens äga det, eftersom vid avvittringen rågångarna ofta dragits i strandlinjen och det utanför liggande vattnet tillagts kronan. Det bör absolut bli en ändring i det avseendet.

Hemmansägaren Magnus Sundberg i Suoksjokk uppläste och ingav en så lydande skrift:

»PM

Bil. a. (s. 243).

Sundberg upplyste på fråga, att han med »regleringsmålet» äsyftade vattenmålet om Suorvajaures reglering.

Hemmansägaren J. A. Öhlund i Bäckén, Porsi, föredrog och ingav en så lydande skrift:

»Till etc.

Bil. b. (s. 244).

Öhlund fortsatte på frågor: Här i trakten har man tidigare ansett fiskerätten som en »allmän rätt». Vem som helst — fastighetsägare eller ej — har fiskat var som helst utan tanke på några rågångar. I fortsättningen bör det i vart fall bli så, att varje fastighetsägare äger fiskerätten i vattnet utanför sina stränder. Vid bestämmande av ersättning för mistade eller försämrade fiskevatten har Norrbygdens vattendomstol utan hänsyn till avvitringsutslagen utgått från att till varje mantalssatt fastighet hör fiskerätt i närliggande vatten, men att till lägenheter ej hör någon fiskerätt. Vid skogsbolagens försäljningar av lägenheter ha nog ej några bestämmelser om fisket influtit i köpehandlingarna.

E. A. Vesterberg i Sarkavare: Jag hänvisar till innehållet i Sundbergs skrift. Först de senaste åren ha vi fått reda på att vi ej skulle ha fiskerätt i våra gamla fiskevatten i Stora Luleälv, vilka vatten sarkavareborna använt sedan ett par hundra år tillbaka. Tidigare ha vi aldrig vetat annat än att vi haft fiskerätt i dessa vatten, och byn skulle ej ha kunnat existera utan dem. Vi ha inga andra fiskevatten. Vi kunna fortfarande ej reda oss utan fiske. Då jag först kom till Sarkavare och köpte en fastighet där, sade byborna åt mig, att »butiken är stängd bara få dagar om året», och med »butiken» menade de Stora Luleälv. Vi behöva således våra gamla fiskevatten även i fortsättningen, och vi yrka att återfå dem.

Landsfiskalen Ström: Här i trakten ha byamännen sedan gammalt brukat fiska i den sjö eller älv, vid vilken de bott, utan att taga hänsyn till andra gränser än sockengränsen, och lägenhetsägarna ha fiskat lika som skatttalsägare. Sarkavare är kanske ett specialfall, ty byn har ingen strand vid Stora Luleälv, men ändå ha byborna fiskat i älven.

Erhard Pettersson i Randijaur: Till för några år sedan ha vi ej vetat, vilka fiskevatten, som tillhört de olika byarna. Vi ovan odlingsgränsen ha trott, att vi haft rätt till husbehovsfiske i alla vatten ovan odlingsgränsen, och detta oavsett om man ägde mantalssatt jord eller ej. De som bo vid sjön Randijaur ha självklart ansetts ha rätt att fiska i hela sjön. Vid laga skiftet i Randijaur avsattes byns fiskevatten för samfällt bruk, och det ingav oss den föreställningen, att allt var som förr. Då vi fick reda på hur inskränkt vår fiskerätt i själva verket är, bildade vi i Randijaur en fiskevårdsförening och begärde att den skulle få arrendera Randijaur med flera närliggande sjöar. Vi behöva för vårt husbehovsfiske dessa vatten och yrka att få arrendera dem. Fisket i sjön Randijaur bör vara samfällt för alla, som bo vid sjön. Fisken går till vid olika tider i olika delar av sjön, och därför måste man ha möjlighet att fiska var som helst i sjön.

Ordföranden i Randijaurs jakt- & fiskevårdsförening Axel Hansson i Randijaur: Föreningen fick avslag på sin begäran att få arrendera Randijaur och andra sjöar. Vi begärde då att få arrendera allenast kronans del av sjön Randijaur, och den ansökningen har tillstyrkts av lapparna. Som hemmansägare anse vi, att våra skiften böra gå ut till halva sjön, och i den mån de ej nu göra det yrka vi en ändring så att vi få samma rätt som andra svenska fastighetsägare.

Karl Axel Johansson i Vuollerim: Vuollerims by har ägor å ömse sidor av Stora och Lilla Luleälvs sammanflöde. Vi ha alltid ansett oss ha fiskerätt och ha fiskat i dessa älvar utanför våra stränder.

Magnus Sundberg: Byarna vid Luleälvarna ha vid laga skiften förenat sig om gemensamt vatten för varje skifteslag, och så bör det vara även i fortsättningen. Enligt min uppfattning ha de redan vattenrätt utanför sina skiften vid älvarna, men om jag har fel på den punkten bör det tillses, att de få sådan rätt.

Samtliga närvarande hemmansägare förenade sig härefter i det yrkandet, att

dem skulle tillerkännas vattenrätt enligt 12 kap. 4 § jordabalken i alla vatten utanför deras skiften.

På särskild fråga uppgåvo *de närvarande ortsborna*, att befolkningen för sin utkomst vore beroende av husbehovsfiske samt att ganska många även fiskade för avsalu.

Signar Nordqvist i Kaltesluokta: Mitt hemman ligger vid Stora Luleträsk. På avvitringskartan har någon rågång ej dragits utmed strandlinjen, och jag har därför ansett mig ha fiskerätt i träsket. Det oaktat har det i vattenmål framkommit, att jag ej har någon sådan fiskerätt.

Malmström: Jag har sett, att rågångarna i Kaltesluokta endast dragits fram till strandlinjen men icke dragits utmed denna. Därför är det ej omöjligt, att kaltesluoktaborna ha fiskerätt i Stora Luleträsk.

Hemmansägaren Lars Petter Sitsi i Kaltesluokta: I det av Nordqvist omnämnda vattenmålet åberopades i fjol en lantmåteriutredning, och enligt den ha vi fiskerätt blott i vikarna. Nu ha vikarna uppdämts och fisket där förstörts, och vi kunna ej klara oss, om vi ej få fiska ute i sjön. Vi måste få rätt därtill.

J. E. Sandberg i Karatj: Jag är fisketillsyningsman och känner rätt väl till förhållandena vid sjön Karatj. De flesta fastigheterna ha skiften på ömse sidor om sjön, och på avvitringskartan ha fastigheternas gränslinjer dragits rätt över sjön så att delar av den fallit inom byalagens områden. Vi ha ansett oss ha fiskerätt i byarnas vattenområden. Men det finns också en del frälsetorp vid sjön, och frälsetorparna ha ej ansetts ha någon fiskerätt, fast de väl skulle behöva det. För närvarande bruka de köpa fiskekort av hemmansägarna eller länsstyrelsen. I en del fall ha hemmanens gränser dragits ut mycket snävt i sjön, och följden är, att en del hemman ha gott och andra ont om fiskevatten. Det bör bli så, att de, som fått för litet vatten, få mera. Kanske man kunde tänka sig att fisket i större delen av sjön skulle bli gemensamt för alla, som bo vid sjön, och i vart fall bör någon del av sjön anslås för gemensamt fiske. En del av sjön måste under alla förhållanden reserveras för lapparna, eftersom de bruka fiska i sjön.

J. A. Olsson i Olstorp, Karatj: Jag är frälsetorpare, och torpets ägor gå ned till sjön. Hittills ha vi ej haft reda på mitt och ditt i sjön, utan vi ha lagt ut våra fiskredskap var som helst, och det ha hemmansägarna också gjort. Så bör det vara även fortsättningsvis. Vi som bo vid sjön vill ha fiskevattnet för gemensamt bruk. Under tider av arbetslöshet har jag fiskat även för avsalu, och det kan jag tänkas behöva göra längre fram också. Och så vill vi ha bort en del rovfiskare, »storgubbar från städerna», som av länsstyrelsen löst fiskekort och som komma upp och fiska veckotals. De döda all börsting i sjön. — Jag har också en hemmansdel, och fiskeriintendenten har sagt, att vi, som ha mantalssatt jord, inte behöva köpa fiskekort för att få fiska i sjön. De flesta andra frälsetorpare köpa fiskekort.

J. E. Sandberg: Vi ha av gammalt ansett, att fisket i hela sjön är vårt. Många åberopa gammal hävd till stöd för den åsikten.

Magnus Sundberg: Exempelvis sarkavareborna ha av ålder huvudsakligen fiskat i vatten, vid vilket de ej äga strand. I sådana fall borde de enskilda tillskiftas de fiskevatten de använt.

E. A. Vesterberg: Vi bo omkring 4—5 kilometer från våra gamla fiskevatten. Ingen har förbjudit oss att fiska i dem.

Hemmansägare Petter Mattsson Rimpi i Olloluokta: Under landshövding von Sydows tid hölls det i Porjus ett sammanträde om fisket. Därvid sade von Sydow, att olloluoktaborna hade fiskerätt i Stora Lulevatten och Langas. Därför ha vi ansett oss ha rätt att utan vidare fiska i dessa sjöar. Vi äro fortfarande beroende av fisket, eftersom vi ha dålig odlingsmark. Vattenregleringar ha fördärvat många av våra fiskeställen, och det gör, att vi måste söka oss nya, och det är ej säkert, att det finns några bra fiskeställen utanför våra stränder. Vi vill därför ha kvar

vår gamla rätt att fiska i Stora Lulevatten och Langas samt sjöarna t. o. m. Ruotjajaur. Ibland är det så dåligt fiske i de nedre sjöarna att vi måste fara ända upp mot Vaisaluokta.

Albert Sundkvist i Kuouka: Inom Kuouka skifteslag drogs rågångarna vid avvittringen tvärs över en del vatten, och den del av vattnen, som ej tillföll byn, hör till kronan. Kronan upplåter fisket i sin del av vattnen till sportfiskare. Vi bybor ha nu en fiskevårdsförening, vi odla och utplantera fisk i dessa för byn och kronan gemensamma vatten, men ändå förödas våra fiskevatten av de sportfiskare, som hålla till i kronans del av vattnen. Dessa vatten vilja vi därför få ensamrätt till. — Före ströängsindragningen hade vi en del ströängar vid en sjö, och genom att ströängarna indrogos ha vi nu ingen fiskerätt i sjön. Vi fingo ingen ersättning för fiskerätten, och denna rätt vilja vi nu ha tillbaka. — Vid Stora Luleälv ha vi stränder, och följaktligen ha vi fiskerätt i älven. På den motsatta stranden ligger det en kronopark, och eftersom kronan alltså äger halva älvens bredd blir vårt fiskevatten för snävt. Vi ha begärt att få arrendera kronans del av älven på denna plats, men kronan begärde för högt arrende, och därför gick saken ej att genomföra. Även på den punkten vill vi ha ändring.

Reinhold Malmberg i Kuouka: Jag instämmer med Albert Sundkvist. Egentligen var det vår fiskevårdsförening, som ville arrendera kronans del av älven för att effektivt kunna odla fisk och främja fiskevården.

Dr Berg: Kronan begärde ett årligt arrende om 200 kronor, vilket måste anses billigt, helst som föreningen skulle ha haft möjlighet att sälja fiskekort till sportfiskare.

Nomaden Nils Erik Kuoljok, Njallaluokta: Kronan har upplåtit fisket i sin del av Stora Lulevatten samt en halv mil upp efter bäckarna till en förening i Porjus, vars medlemmar bedriva sportfiske där. Det kommer turister från alla delar av landet, de ingå i föreningen, och sedan fiska de i dessa vatten. Det blir för mycket. Endast porjusborna borde få fiska där, för vattnen räcka ej till för flera.

J. E. Nilsson i Porjus: 1912 köpte jag och tre andra var sin lägenhet vid Stora Lulevatten av ett skogsbolag. I köpebrevet sades ingenting om vår fiskerätt, men vi utgick från att vi hade rätt att fiska och gjorde det också. Men numera ha vi fått reda på att vi sakna fiskerätt, och vi äro förbjudna att fiska utanför våra stränder.

Nomaden, nämndemannen Jovva Spik i Sirkas lappby: Vi samer ha ingenting emot att ortsbor, som länge bott i trakten, få rätt till husbehovsfiske i kronans vatten även ovanför odlingsgränsen. Vi se också gärna, att man bildar fiskevårdsföreningar och idkar fiskevård. Däremot motsätta vi oss bestämt rovfiske, t. ex. sådant, som just nu förekommer i vissa fjällsjöar, från vilka den infångade fisken transporteras nedåt landet med flyg. — Turistföreningen har nu fått rätt att till turisterna sälja fiskekort, som berättiga till fiske i kronans vatten under tre dygn. Eftersom turisterna numera komma i tusental, blir det kanske för mycket. I vart fall är en fiskodling i större skala önskvärd under nuvarande förhållanden. Vi reagera också emot att vissa tillstånd till fiske i kronans vatten ovan odlingsgränsen lämnats utan vårt hörande. I övrigt ha vi ej något emot de nu gällande reglerna för upplåtelser av fiskerätt ovan odlingsgränsen.

Nomaden Mattias Kuoljok i Sirkas lappby: Jag instämmer i att det nuvarande systemet är bra men att vi samer fortfarande vilja yttra oss över ansökningarna om fiskerätt. Det är en allmän uppfattning bland samerna, att ortsbefolkningen bör få fiska, men då det gäller upplåtelser av fiskerätt åt andra än ortsbor får man lov att vara försiktig.

Ordföranden i Jokkmokks sockens fiskerinämd, kommunalnämndsordföranden Thorvald Larsson i Jokkmokk: Det anses nu, att de allmänningsdelägare, som bo nedom odlingsgränsen, ej utan tillstånd ha rätt att fiska utanför de allmän-

ningsstränder, som ligga ovan odlingsgränsen. Det är ett allmänt önskemål att de få sådan rätt.

J. E. Sandberg: Att allmänningsdelägarna ej få fiska i sjön Karatj beror på att rågången för allmänningens skifte vid sjön vid avvitringen dragits längs strandlinjen och att allmänningen således saknar vatten- och fiskerätt i sjön.

Ordföranden i Jokkmokks sockens allmänningstyrelse Axel Fjällström i Vaiki-jaur: Allmänningen består av omkring tjugu skiften. Av dessa ligga flera ovan odlingsgränsen. Styrelsen har genom överlantmätaren Granlund utrett saken och därvid har det framkommit, att alla angränsande vatten ovan odlingsgränsen, även de som helt äro omslutna av allmänningen, vid avvitringen undantagits för kronans räkning. Någon fiskerätt hör således icke till allmänningens ägor ovan odlingsgränsen.

Magnus Sundberg: Kronatorparna nedom odlingsgränsen äga ej sina torp och de ha ingen fiskerätt utan arrendera sådan av domänverket. Vanligen utarrenderas de bästa fiskevattnen till sportfiskare, och då få torparna nöja sig med vad som blir över. Det är ett missförhållande, som bör rättas till.

På fråga huruvida man numera i allmänhet nöjde sig med att fiska i den egna byns vatten eller också fiskade i kronans vatten, svarade *flera av de närvarande*, att ortsbefolkningen fortfarande brukade fiska i kronans vatten såväl ovan som nedom odlingsgränsen, dock ej i sjöarna uppe bland kalvfjällen. »Vi fiska allmänt och ha hittills ej ansett oss behöva söka några tillstånd; fisket är nödvändigt för vår utkomst.»

J. A. Olsson: Vi fiska endast för husbehov i kronans vatten, och det ha även icke-jordägare ansett sig ha rätt till »gammalt tillbaks», men numera söka icke-jordägare tillstånd, medan jordägarna fiska som förut.

Lappfogden Malmström: Även hemmansägarna söka numera i stor utsträckning tillstånd.

J. A. Olsson: Ja, numera!

Leo Wallmark i Randijaur: Ute i byarna är det vanligt att man ej skiljer mellan hemmansägares och andras fiskerätt. Den som ej äger jord bor ju vanligen hos en jordägare, och vanligen fiskar han tillsammans med jordägaren.

Petter Hansson i Nautijaur: Det blir en ännu större flykt från landsbygden, om man börjar beskära fiskemöjligheterna. Om den nuvarande ordningen ändras, anser befolkningen sig utträngd ur sina gamla rättigheter.

Magnus Sundberg: Man vårdar egna fiskevatten mycket bättre än arrenderade. De vatten, ortsbefolkningen nu äger, äro otillräckliga, och därför böra kronans vatten delas mellan de olika skifteslagen.

J. E. Sandberg: Ovan odlingsgränsen böra vattnen ej delas, utan de böra utnyttjas gemensamt av ortsbefolkningen. Ur fiskevårdssynpunkt är det nog bäst, att vattnen fortfarande upplätas för viss tid, förslagsvis på femårsperioder, så att kronan vid misskötsel av ett fiskevatten kan ingripa, innan det är för sent.

På särskild fråga huru den icke-jordägande befolkningens behov av fiske i fortsättningen lämpligen borde tillgodoses, förklarade *de närvarande* enhälligt, att den nuvarande ordningen med upplåtelse av fiskerätt i kronans vatten vore lämplig och borde bibehållas.

Erhard Pettersson: Jag vill understryka, att det mest trängande önskemålet är, att de byar, som ha gemensamma fiskevatten med kronan, få tillfälle att arrendera kronans del av vattnen.

Förvaltaren Efr. Pehrsson i Gunnarsbyn ingav en till styrelsen för Bodens Jakt- och Fiskevårdsklubb ställd, av P. A. Wallin undertecknad skrift, däri detaljerade uppgifter lämnades om det av nämndemannen Spik påtalade fisket i vissa fjällsjöar, varifrån fisken med flygplan transporterades söderut.

*På tingshuset i Arvidsjaur
tisdagen den 23 september 1947.*

Närvarande: utredningsmannen och undertecknad sekreterare samt ytterligare 62 personer, däribland lappfogdarna Erik Malmström och Karl Edvin Kangas samt fiskeriinspektören fil. dr Sten Berg, alla i Luleå, överjägmästaren G. Lindbäck och f. d. överjägmästaren Sune Hederström, båda i Skellefteå, fiskevårdskonsulenten i kungl. domänstyrelsen Bertil Tägtström, ävensom revirförvaltaren i Södra Arvidsjaur revir jägmästaren Ruben W:son Hollander och landsfiskalen Gunnar Widén, båda i Arvidsjaur.

Sedan utredningsmannen i korthet redogjort för huru vattenområdena vid avvittringen fördelats mellan kronomark och fastigheter i enskild ägo, uppgåvo de närvarande i anledning av framställda frågor:

Karl A. Persson i Renviken: Vi ha ej känt till att kronan förbehållit sig vatten utanför våra stränder, och jag — och min far före mig — har i alla tider fiskat utanför byns stränder. Inom byarna är vattnet oskiftat, och man har också allmänt brukat fiska i andra byars vatten.

De närvarande hemmansägarna vitsordade riktigheten av Perssons uppgifter.

Otto Wikström i Renviken: Vi renviksbor ha fiskat ej blott i Avaviken utan även i andra delar av Storavan, oavsett om vattnet legat utanför kronans eller enskilda stränder. Fisket i sjön har ansetts gemensamt för kronan och övriga strandägare. De, som ej äga strand vid sjön, ha ej rätt att fiska utan fiskekort, men vi, som äga strand, fiska utan kort över hela sjön.

Oskar Åman i Suddisjaur ingav en så lydande skrift:

»I anslutning etc.

Bil. c. (s. 244).

I anslutning till skriften uppgav Åman på frågor: De, som bo vid Storavan, ha det så som Wikström uppgivit, och de äro antagligen nöjda, men de som ej bo vid Storavan äro missbelättna, ty de måste numera lösa fiskekort. Man kan ej nog understryka behovet av fiskevårdande åtgärder. I vissa fall ha sådana kommit till stånd genom överenskommelser mellan kronan och de enskilda strandägarna. Det borde bli så att byborna — även icke-jordägare — finge fiskerätt under förutsättning att de medverka i fiskevården. Eljest blir fisket värdelöst, ty redan som det är, är det otillräckligt. Vill man få till stånd en god fiskevård, bör det stora flertalet få fiskerätt, så att de bli intresserade för saken. Det sker alldeles för mycket fiskerättsupplåtelse till turister.

Jonas Karlsson i Arvidsjaur: Man torde nog i regel ha ansett det fiskevatten, som ligger närmast en gård, för den gårdens enskilda vatten, men i byarnas mera avlägsna vatten har vem som helst fiskat.

Landsfiskalen Widén: Även om det i Storavan går till såsom Wikström uppgett, och även om delägarna i den ena byn fiska i den andra byns vatten, är det numera en allmän uppfattning, att man ej utan tillstånd får fiska i kronans vatten. Särskilt efter ett för några år sedan av hovrätten i Umeå avgjort mål om fiskerätten i sjön Pjesker (se Svensk Juristtidning 1947 rättsfall 4) har man allmänt klart för sig den saken. Det kan tilläggas, att flera, som olovligen fiskat i de inom distriktet belägna delarna av Pite eller Skellefte älv, straffats för olaga fiske, fastän de försökt att till sitt försvar åberopa gammal sedvana. Men å andra sidan är det många gånger så, att bydelägarna ej känna rågångarnas sträckning, och med hänsyn därtill har åtal många gånger ej anställts, fastän olaga fiske förekommit och upptäckts.

Hemmansägaren Hugo Öhman i Lilla Bäcknäs: Jag fiskar också i hela Storavan. Jägmästare Stahre ville på sin tid, att även vi strandägare skulle köpa fiskekort

för att få fiska i hela sjön, men vi nekade. Stahre sade då, att han skulle utreda saken, och sedan dess ha vi inte hört någonting mera. Fisken går till vid olika årstider i olika delar av sjön, i synnerhet siklöjan, och därför räcker det ej, att man får fiska i en liten del av sjön.

Jägmästaren Hollander: Jag blev revirförvaltare här först den 1 januari 1946, men dessförinnan har jag under en följd av år tjänstgjort i Arjeplog, där förhållandena äro likartade. Då jag flyttade därifrån, hade vi sanerat fiskerättsförhållandena så, att befolkningen i det reviret fått klart för sig sin skyldighet att lösa fiskekort, då de fiskade i vattnet utanför byarnas rålinjer. En del tredskades länge, men det slutade med att de fingo välja mellan att lösa fiskekort eller att bli åtalade. Vid de diskussioner, som därvid förekom, föllo de flesta snart undan och löste fiskekort. De övriga fingo en månads frist på sig och fingo veta, att de skulle bli åtalade, om de ej löst fiskekort, då fristen utgick. Det ledde till att samtliga tredskande löste fiskekort. Då den siste av dem infann sig hos mig för att lösa sitt kort, uppmanade jag honom att låta bli, så att vi kunde få ett prejudikat, men fastän jag erbjöd mig att betala böterna, trodde han ej mer på sin sak än att han ändå ville lösa fiskekort. — Här är det den skillnaden, att befolkningen vid avvittringen fått mycket mindre fiskevatten än arjeplogsborna. Vi ha begärt utlåtande från lantmäteristyrelsen och lantbruksstyrelsen om ej strandägare ha fiskerätt, även om fastigheternas rågångar vid avvittringen dragits längs strandlinjen, men vi ha ej än fått något svar. Det är ej bra som det nu är. Ett ohejdat fiske, ofta med anlitanade av olämpliga metoder och redskap, samt ökade mängder flottgods ha utarmat fiskevattnen. I kronans vatten ha vi ej än nekat någon att lösa fiskekort mot en årsavgift av fem kronor för ortsbör och tio kronor för andra, och den möjligheten har även ortsbefolkningen här utnyttjat i mycket stor omfattning. Det vore beklagligt, om vi av lokalpatriotiska skäl hindrade turisterna från att fiska. Men fiskevårdande åtgärder måste givetvis vidtagas. Ur fiskevårdssynpunkt är det absolut olämpligt att släppa fisket fritt eller att tumma på äganderättsförhållandena. De icke-jordägande ortsborna böra som nu ha möjlighet att mot en ringa avgäld fiska i närliggande vatten.

Bruno Östman i Framnäs: Jag äger ett hemman med strand vid Arvidsjaurssjön. Tidigare har jag ej vetat, att sjöns vattenområde vid avvittringen undantagits för kronans räkning, och har haft desto mindre anledning att misstänka detta, som det i lagaskifteshandlingarna står, att skifteslagets vatten undantagits för gemensam räkning. Jag har i över trettio år fiskat i sjön, och det har tidigare funnits goda fiskeplatser utanför min strand, men numera är sjön nästan utfiskad. Det beror säkert på att kronan i stor utsträckning upplåtit fiskerätt till andra än strandägare.

Jonas Karlsson i Arvidsjaur: Det är ur fiskevårdssynpunkt olyckligt, att revirförvaltarna i obegränsad utsträckning sälja fiskekort, som berättiga till fiske i kronans vatten. Jag vill inte vara med om att utestänga turisterna från fisket, men fisket räcker ej till, om det ej blir en ordnad fiskevård. T. o. m. i de stora sjöarna börjar fisken försvinna, och det beror åtminstone delvis på de uppdamningar, som orsakas av kraftverksbyggena. De stora vattenståndsvariationerna förstöra nämligen rommen.

G. E. Jansson i Mausjaur: Vid avvittringen drogos rågångarna så, att de flesta hemmansägare i den här socknen strängt taget sakna fiskerätt. I vår by finns det antagligen ej en enda, som har fiskerätt. Men hittills ha vi ansett det självklart, att den som äger stranden också har fiskerätt. Hemmanens vattentilldelning måste omregleras. Kronan bör helt avstå från fiskerätten i sjöar, kring vilka det sitter bönder, och den rätten bör tillkomma ortsborna. Vi ha en fiskevårdsförening, som haft för avsikt att börja odla fisk, men den saken lönar sig väl inte, då vi veta, att vi ej äger vattnet.

Hollander: Kronan äger sjön Mausjaur. För något år sedan erbjöds den av

Jansson omtalade föreningen att hyra hela sjön mot ett årligt arrende om 50 kronor eller omkring två kronor per föreningsmedlem. Föreningen fann detta för dyrt, och därför förföll saken. Men föreningen har även fortsättningsvis möjlighet att för en billig penning få hyra fiskevatten. — Om en hemmansägare äger 50 meter strand vid en av de stora lappländska sjöarna, skall han då verkligen få fiskerätt ut till halva sjön? Den kan vara ett par mil bred, och då går hans fiskevatten en mil ut från stranden. Jag måste ifrågasätta, om man ej bör ha en regel liknande den, som fiskerättskommittén föreslagit för de stora insjöarna i Mellansverige. Här i sjöarna är det just ingen landhöjning.

G. E. Jansson: Det är nog rätt, att vi erbjudas att arrendera Mausjaur och att vi ansågo arrendesumman för hög. Det berodde på att sjön nu är utfiskad och därför värdelös, och för en värdelös sjö är varje belopp, hur litet det än må vara, för högt. Vi ville ej betala något för sjön förrän vi fått se, hur en planerad inplantering av fisk lyckades. — De vatten, där ortsbefolkningen sedan urminnes tider fiskat, böra förbehållas den.

Hjalmar E. Högström i Sandviken: Rågångarna för Sandvikens by äro dragna tvärs över sjön Sleng. Det oaktat ville revirförvaltaren för några år sedan, att vi skulle lösa fiskekort för att få fiska i sjön, men då vi vägrade, vidtog han ej några ytterligare åtgärder. Kronan säljer nu fiskekort, och de som löst sådana fiska även i byns vatten, fastän de ej äga del i byn.

Einar Nerman i Arvidsjaur: Jag är yrkesfiskare och jag löser varje år tillstånd att fiska i kronans vatten även för avsalu. Jag har märkt, att ortsbefolkningen behöver få klart för sig var den har och var den ej har fiskerätt. Vid ett tillfälle i fjol hade jag t. ex. satt ut två mjärdar i kronovatten, men då jag kom för att vittja dem lågo de på land, och någon hade på den ena av dem fäst en lapp, på vilken det stod: »Tjuvfiska inte i våra vatten!» Det behöver bli ordning och reda med fisket. Hittills har ju nästan alla lappmarksbor ansett sig ha rätt att fiska var som helst, och följderna har naturligtvis varit den, att bevakningen av fiskevattnen ej kunnat bli effektiv. Man känner inte igen alla lappmarksbor, och om det kommer rena tjuvfiskare nerifrån kustlandet, kan man inte veta, varifrån de äro, och så kan man inte ingripa. Det förekommer fortfarande tjuvfiske även med nät och långrev, och det i stor omfattning. Det kanske bör ordnas så, att ortsborna få fiska praktiskt taget gratis, men för andra böra avgifterna vara mycket höga.

Hjalmar Rud i Jerfåjaur: Vi ha trott, att vi av gammal hävd hade rätt att fiska även i kronans vatten. Då siken för två år sedan tog slut, bildade vi en fiskevårdsförening och byggde en fiskdamm för 8 000—10 000 kronor. Nu utplantera vi varje år omkring 200 000 sik- och rödingsyngel. Nu får vi alltså veta, att vi ej ha fiskerätt, och vi ej få fiska upp den fisk, vi utplanterat. Det är orätt! Domänverkets personal intresserar sig ej för fiskevård. Det är därför bättre, att ortsbefolkningen själv får omhänderha fiskevattnen och fiskevården. Ortsbefolkningens rätt till fiske bör anknytas till en skyldighet att ingå i fiskevårdsföreningar. Nu är det så dåligt med fisk överallt i socknen, att det ej lönar sig att lösa fiskekort.

F. d. överjägmästaren Hederström: Då man talar om att flottningen förstör fiskevattnen och yrkar, att flottningsföreningarna skola åläggas att betala fiskevårdsavgifter, förbiser man, att sådana avgifter redan utgå, om ock ej så höga som de yrkade. Det är ju möjligt, att de nu utgående avgifterna äro för låga, men i så fall kunna de väl höjas. — Naturligtvis bör det komma till stånd en lagstiftning, som ger strandägarna även i Norrbotten vattenrätt. Emellertid förhåller det sig så, att domänverkets personal ej har tolkat rätten till fiske endast under hänsynstagande till 5 § fiskelagen, utan med rätt eller orätt har den ansett, att strandägarna haft den vattenrätt, som anges i 12 kap. 4 § jordabalken. Fiske utanför egen strand har således aldrig beivrats. Därför innebär det ingen större fak-

tisk förändring, om man genomför en lag om strandägarens vattenrätt, liknande den lag som 1926 utfärdades för Västerbottens del.

Redaktören Ernst Björklund, Arvidsjaur: Jag har varit ledamot av en kommitté, som kommunalfullmäktige tillsatt för att utreda fisket i socknen. Under vårt arbete kom vi underfund med, att kronan uthyrde de bästa fiskevattnen till sportfiskare från annat håll. Ortsbefolkningen har således utestängts från de bästa vattnen, och det är illa. Vi önska, att en fiskevårds- eller sportfiskeförening på orten får företrädesrätt att arrendera kronans vatten, och att den i sin tur får sälja fiskekort till ortsbor och andra. Det skulle säkert främja fiskevården.

Fiskevårdskonsulenten Bertil Tägtström: 10 § i fiskelagen vållar många missförstånd. Man antager felaktigt, att fiskevattnen skola anses vara oskiftade även olika skifteslag emellan. Och å andra sidan är det vanligt, att en hemmansägare, som äger stränderna på ömse sidor om en bäck, tror att övriga delägare i skifteslaget ej få fiska i bäcken, även om skifteslagets vatten avsatts för samfällt behov. Det skulle behövas ett förtydligande av paragrafen. — Påståendet att domänverkets personal saknar intresse för fiskevård är felaktigt. Alla medel, som inflyta genom upplåtelse av fiskerätt i kronans vatten, nedläggas på fiskevård. Beloppet överstiger nu 100 000 kronor om året. Av detta belopp nedlägges en mycket stor del, över 10 000 kronor, på fiskodling och utplantering av fisk i Arvidsjaur socken. — För närvarande upplåter domänverket rätt att fiska med nät endast till ortsbefolkningen och icke till några andra. Det är riktigt att vi här och där utarrenderat vissa vatten åt enskilda sportfiskare eller sammanslutningar av sportfiskare. Det beror på att ortsbefolkningen ibland utnyttjar arrenderade strömmar för hårt. De behöva då liksom vila, och då utarrenderas de till sportfiskare, som bo långt från vattnen och därför sällan komma dit och fiska.

Gustav Renberg i Vuotner: Kronan äger en liten del av stranden till sjön Vuotner, medan hemmansägarna i byn äga återstoden. Byns fiskevatten äro oskiftade, och ingen har hindrat oss från att fiska i hela sjön. Nu har emellertid fisket i sjön förstörts genom att flottningsföreningen byggt en damm, som hindrar fisken från att stiga upp till sjön. Och det har hittills varit omöjligt att förmå föreningen att vidtaga några fiskevårdsåtgärder i sjön.

Emil Vesterberg i Abrahamsberg: Vid min hemsjö bor det 5—6 hemmansägare och några kronatorpare. Sjön vill ej räcka till åt oss alla, och värre blir det, om man övergår till att fiska med finmaskigare nät. Vi ha ej kunnat få någon ordning på fisket i sjön, och jag anser, att det behövs bestämmelser som gör, att man kan tvinga övriga delägare i fisket att bedriva fiskevård.

På fråga i vilken utsträckning man fortfarande fiskade i kronans vatten utan särskilt tillstånd anförde de närvarande:

Mattias Larsson i Lomträsk: Vi i Lomträsk ha för länge sedan börjat köpa fiskekort.

G. E. Jansson: I Mausjaur fiska vi utan kort, precis som förut.

Hederström: Mausjaurborna ha två skiften med strand vid sjön, och i sådana fall har domänverkets personal ej brukat ingripa.

Helmer Sjölund i Jerfåjåure: Vi ha fiskat i kronans sjöar utan kort, och vi ha ansett oss ha rätt därtill. Vi ha fiskat ej blott i hemsjön utan även i andra sjöar.

Flera av de närvarande instämde.

Hollander: Det har allmänt varit så, att den som haft strand vid en sjö fiskat i hela sjön. Jag har hela tiden haft klart för mig, att detta ej varit rätt, och jag har sagt ifrån, att det är olagligt, men eftersom jag känt till, att fiskerätten varit föremål för utredning, har jag låtit därvid bero.

På fråga förklarade *de närvarande* enstämmigt, att ortsbefolkningen fortfarande för sin försörjning i högre eller lägre grad vore i behov av rätt till husbehovsfiske även i kronans vatten. Fiske för avsalu förekomme praktiskt taget inte.

G. E. Jansson: Om vi få den fiskerätt, vi trott oss ha, blir intresset för fiskevård större. Kronans vatten borde upplåtas åt fiskevårdsföreningar, som skulle få sköta vattnen och sälja fiskekort till utomstående.

Hederström: Ni vill alltså ha samma system som nu gäller?

G. E. Jansson: Ja, men utan att betala arrendeavgifter.

Härefter tillfrågades de närvarande om den icke-fastighetsägande ortsbefolkningens behov av fiskerätt.

G. E. Jansson: Just nu är det gott om arbete, och då gör sig ej deras behov så starkt gällande. Men vid sämre konjunkturer ha de minst samma behov av husbehovsfiske som fastighetsägarna. Lämpligen bör det ordnas så att de ingå i fiskevårdsföreningar. Naturligtvis är det många av dem som huvudsakligen behöva fisket som rekreation.

Björklund: De flesta av dem, som lösa fiskekort, behöva husbehovsfisk för att försörja sig, men även för dem är fisket samtidigt en rekreation.

Nomaden Nils Petter Stenberg i Västra Kikkejaurs lappby: För några år sedan hölls det här ett sammanträde, därvid samernas fiske och behov av fiskevatten var på tal. Det vore skäligt, att de renskötande nomaderna finge ensamrätt till fisket i vissa vatten inom socknen. Genom domänverkets försäljning av fiskekort har fisket på många håll gått tillbaka.

Fil. dr. Berg: Med anledning av den av Stenberg åsyftade utredningen (SOU 1939: 28) har domänstyrelsen utfärdat vissa föreskrifter.

Lappfogden Kangas: Lapparnas begäran om ensamrätt till fisket i vissa sjöar har föranlett långa underhandlingar mellan lappväsendet och domänstyrelsen, och handlingarna i ärendet ligga fortfarande hos domänstyrelsen. Det vore skäligt att lapparna finge ensamrätt till fisket i vistes-sjöarna.

Rud: Vid de flesta vistes-sjöarna bo hemmansägare, torpare och andra. Det vore egendomligt, och det skulle väcka ond blod, om alla dessa utestängdes från sjöarna. Dessa böra därför ej förbehållas allenast lapparna. Utvecklingen bör gå en annan väg. I min hemtrakt ha lapparna anslutit sig till fiskevårdsföreningarna. Sådant förbättrar förhållandet mellan lapparna och de bofasta.

Kangas: Vi ha utgått från att endast sådana vatten, vid vilka någon bosättning ej förekommer, skulle reserveras för lapparna.

Stenberg: Det är ej vår mening att få ensamrätt till fisket i sjöar, vid vilka bosättning finnes.

Hollander: Domänverkets tjänstemän hördes aldrig av fiskevattensutredningen. Då kommitténs betänkande kom ut, väckte det förvåning bland oss. Man kan t. ex. framhålla, att en stor del av Hornavan helt reserverats för lapparnas räkning. Det behövs en omfattande omarbetning av betänkandet, innan det kan läggas till grund för någon lagstiftning. Skulle förslaget antagas oförändrat, skulle ortsbefolkningen i många fall bli utestängd från sina hemsjöar och gamla fiskesjöar.

*På centrumbiografen i Arjeplog
torsdagen den 25 september 1947.*

Närvarande: utredningsmannen samt undertecknad sekreterare ävensom ytterligare 196 personer, däribland lappfogdarna Erik Malmström och Karl Edvin Kangas samt fiskeriinspektören fil. dr. Sten Berg, alla i Luleå, överjägmästaren G. Lindbäck och f. d. överjägmästaren Sune Hederström, båda i Skellefteå, distriktslantmätaren T. E. Bågenholm i Arvidsjaur och landsfiskalen H. E. Svenonius i Arjeplog.

Utredningsmannen redogjorde i korthet för de olika sätt, varpå vattnet i lappmarken delats vid avvittringen.

Med anledning av framställda frågor uppgåvo de närvarande:

Tomas Wiklund i Jutis: På många ställen har man »gamla papper», som klarlägga, att vederbörande hemmansägare från gamla tider haft mycket vidsträcktare fiskerätt än lantmäterihandlingarna utvisa. Av gammalt har man i trakterna allmänt fiskat var som helst, oberoende av rågångar. Ett slag löste vi fiskekort, men sedan ville vi ej längre göra det.

Oskar Wallström i Kallö: Vi har nog känt till, att rågångarna dragits olika i vattnet i olika byar. Men det har varit vanligt, att vi ej fäst så stor vikt vid rågångarna. Från revirförvaltningen har det begärts, att vi skola köpa fiskekort. Ett år gjorde jag det, men min skyldighet därtill är så tvivelaktig, att jag i fortsättningen ej löste något kort. Det är ett livsvillkor för oss, att vi få fiska vidare än inom byns skiften. Förbjuds det, är det fara värt, att avfolkningen av fjällbygden ökar än mera. Man behöver än fiska i en del, än i annan del av sjöarna, allteftersom fisken går till, och därför räcker det ej med fiskerätt endast utanför byarna.

F. kronojägaren Magnus Holmgren i Strömsholm: Under avvittningen bodde lantmätaren i mitt föräldrahem, och jag hörde ofta när det språkades om saken. Det var aldrig tal om fiskevattnen, endast om skog och annan mark. Före avvittningen fiskade alla precis var de funno för gott. Så har det också fortsatt en lång tid se'n dess, ända tills det började bli mera ont om fisk. Då började man undersöka vad det kunde stå i handlingarna om fisket och fann, att det ej stod ett ord därom i avvitttringshandlingarna. Därför kunna vi inte tro att fisket avvitrats. För den åsikten talar också att en del byar ej fått några stränder alls, fastän de fiskat i alla tider, och att en del små hemman fått en kvadratmil vatten, medan många stora hemman i närheten blivit helt utan vatten.

På fråga förklarade *samtliga närvarande jordägare*, att de fiskade utanför sina stränder, oavsett om fastighetens rågång enligt avvitttringshandlingarna följde den egna strandlinjen.

Frans Lestander i Långviken: Vid ett tillfälle under avvittningen sade avvittningsstyresmannen, att han endast skiftade land och ej vatten och att ortsborna fingo fortsätta att fiska efter sina gamla papper och vanor.

Ordföranden i Arjeplogs kommuns hushållningsgille Karl Söderberg i Bellonäs: Vi ha i stort sett fiskat gemensamt med kringliggande byar inom någon mils avstånd. Enligt insyningsresolutionerna ha fiskevattnen i Uddjaur uppdelats mellan byarna. Man kan väl ej komma ifrån, att vattnet utanför rågångarna tillhör kronan, men däremot anser jag, att fiskerätten tillhör de enskilda, och därför har kronan enligt min mening ej någon fiskerätt ens utanför kronoparkernas stränder. Det är vid sådant förhållande orätt, att domänverket upplåter fiskerätt och uppbär avgifter därför. Domänverket gör ej heller något för fiskevården. Numera räcker fiskevattnen ej till åt alla ortsbor, om vattnen ej skötas ordentligt. Därför böra vattnen överlåtas åt fiskevårdsföreningar. Dessa böra uppbära avgifter av fiskarena, och avgifterna böra användas till fiskevård.

Magnus Holmgren föredrog och ingav en så lydande skrift:

»Då den etc.,

Bil. d. (s. 245).

En vid skriften fogad karta lades till utredningsmannens handlingar.

På fråga upplyste *de närvarande*, att byarnas vattenområden icke efter avvittningen delats mellan bydelägarna.

Fridolf Lundmark i Adolfström: Vi bo alldeles intill det land, som blott lapparna bebo. Vi vilja ha ett gott förhållande till dem, och därför ha vi under en lång följd av år löst fiskekort genom lappväsendet. Utan tillstånd fiska vi blott inom byns rågångar. Vi kunna ej leva däruppe utan stöd av fisket. Vi ha också handlingar, som många vilja tolka så, att vi skulle ha en vidsträckt fiskerätt, men då vi undersökt handlingarna, ha vi kommit till den uppfattningen, att vi ej våga lita på att vi ha denna vidsträckta fiskerätt. Och några risker våga vi ej taga.

Det värsta, som kunde hända oss, vore att vi bleve åtalade och dömda för olaga fiske, för då skulle vi ej längre få arrendera kronovatten, och nu arrendera vi stora vatten, utan vilka vi skulle stå oss slätt. Som det nu är, äro vi ej missbelättna, men eftersom även vi börjat med fiskevård, skulle vi vilja arrendera vatten på lång sikt, medan vi nu blott få korta arrendetider.

Distriktslantmätaren Bågenholm företedde en av lantmäteristyrelsen verkställd, den 15 januari 1946 dagtecknad utredning angående »fiskerättsförhållanden i Arjeplogs revir nedom odlingsgränsen i sjöarna Hornavan, Uddjaur och Storavan» samt anförde: Ortsbefolkningen har i stort sett den uppfattningen, att rålinjerna på avvittringskartorna ej avse att uppdelna vattenområdena. I den mån linjerna dragits i vatten, har det enligt deras uppfattning skett endast för att markera, att holmar och öar inom vattenområdet skola höra till viss fastighet.

På fråga förklarade *de närvarande Ortsborna* enhälligt, att de önskade en reglering av rätten till vatten utanför enskild tillhörig strand.

Ordföranden i styrelsen för Arjeplogs sockenallmänning inspektoren Elof Westermark i Arjeplog: Skogarna äro nu kraftigt åderlättna, och man måste därför räkna med att avverkningarna successivt minskas. Då måste Ortsbefolkningen i ännu högre grad än förut stöda sig på fisket, och detta gäller icke endast jordägarna utan även övriga skogsarbetare. Det måste tillses, att Ortsbefolkningen då har fiskerätt i erforderlig omfattning. Jag är också ordförande i socknens fiskodlingsanstalt. Jag inser, att vi måste kraftigt intensifiera fiskevården och anlägga många små fiskodlingsanstalter. De fiskeavgifter kronan uppber, böra helt gå till fiskevård och bevakning av fiskevattnen.

Fil. dr. Berg: Detta möte är mest besökt av alla de möten, utredningsmannen hittills hållit. Förklaringen därtill är ej den, att avvittringen i dessa trakter skett efter andra principer än i den övriga lappmarken, utan den att fisket i de stora sjöarna här bedrivits efter andra metoder än på andra håll. Här förekommer ett nära nog yrkesmässigt fiske, vilket är ovanligt för Norrbottens lappmarker, och nu är man orolig för detta fiske. En del byar vid de tre stora sjöarna, Hornavan, Storavan och Uddjaur, ha av gammalt sina notdragningsplatser i helt andra delar av sjön än där byarna ligga ävensom mitt i sjön. Fiskemetoderna i dessa tre sjöar äro särpräglade. Jag tror dock ej, att en regel, sådan som den fiskerättskommittén i sitt nyligen utgivna betänkande föreslår för de stora mellansvenska sjöarna, vore lycklig. Då blir fisket i största delen av sjöarna fritt för alla, men det fisket bör och måste i stället till huvudsaklig del förbehållas Ortsbefolkningen. Det är av synnerlig vikt, att länsstyrelsen eller domänverket vid upplåtelse av fiskerätt i dessa sjöar — även till Ortsbefolkningen — låter fiskeritjänstemännen få ett ord med i laget så att fiske med olämplig maskstorlek eller i övrigt olämpliga metoder förebygges. Eventuellt måste man utfärda en särskild fiskeristadga för dessa sjöar.

Gustav Sundström i Långviken: Om det går så, att hemmansägarna få vattenrätt i områdena utanför sina stränder, bör det tillses, att en skiftesägare ej har möjlighet att neka andra att fiska i sitt vatten. Eljest blir det orättvist. Den ene har fått ett brett, den andre ett smalt skifte vid stranden.

På särskild fråga förklarade *de närvarande Ortsborna* enstämmigt, att man där i trakten tidigare utan särskilt tillstånd brukat fiska även i kronans vatten.

Tomas Wiklund: Även på senare tid har man utan särskilt tillstånd fiskat i kronans vatten.

Lars Ranberg i Stenudden: Varena en av oss som fiskar i kronans vatten i Piteälven löser fiskekort.

Lappfogden Malmström: Stenudden är ett frälsetorp, och ägaren har således fiskerätt utanför sin strand. — I allmänhet löser befolkningen i denna socken fiskekort, då de fiska i kronans vatten ovan odlingsgränsen. Endast då man fiskar

i hemsjöar eller småsjöar alldeles nära gården, sjöar som kanske på sin tid insynats för gården, löses ej fiskekort.

Hans Hoffman i Jäkkvik: Till för omkring tio år sedan arrenderade vi av kronan de fiskevatten, som vid Jäkkviks anläggning insynades för byn. Då var en av byborna och talade med länsstyrelsen, och han fick så småningom besked om att vi i fortsättningen skulle slippa ifrån att betala arrende.

Bo Westerlund i Jutis: Mellan Jutis och Aspås byars stränder ligger en kronopark, som har omkring två kilometer lång strand. Byborna i båda byarna fiska utan vidare utanför den stranden.

På fråga förklarade *samtliga närvarande jordägare*, att de utan tillstånd fortfarande fiskade även i kronans del av sådana vatten, vid vilka deras egna fastigheter hade strand.

Malmström: I stort sett är det så, med en viss begränsning i de stora sjöarna och vattendragen.

Harry Almkvist i Ånge: I Uddjaur fiska vi endast i de vatten, som ligga närmast byn. I de andra byarna fiskar man på sin höjd omkring tre kilometer från byn. Och vi fiska ej i de andra byarnas vatten, utan vi ha liksom delat upp vattnet mellan byarna.

Kommunfullmäktigeordföranden Alfred Backlund i Arjeplog: Jag har tidigare i tolv år bott vid Uddjaur. Då fiskade man var man ville över hela sjön, och det fanns gott om fisk överallt utom i den östra delen av sjön. Alla arjeplogsbor fiskade också i Uddjaur. Jag minns, att det vid ett tillfälle var tal om att vi skulle vara tvungna att lösa fiskekort, men efter diskussion med vederbörande tjänstemän blev det ingenting av saken.

På fråga förklarade härefter *de närvarande*, att Malmströms uppgifter om nu rådande förhållanden vore riktiga.

Överjägmästaren Lindbäck: Vid utredningsmannens möte i Arvidsjaur i förrgår lämnade jägmästaren Hollander en del uppgifter om fisket i Arjeplog. Vad han sade stämmer ej med vad som sagts här i dag.

Sundström: Som det nu är lösa de flesta arjeplogsbor fiskekort. En del av dem, som ha stränder vid Uddjaur, lösa kort, andra ej. Det bör bli enhetligt, så att alla göra lika. De som lösa kort av kronan fiska även utanför böndernas stränder, och på den senaste tiden ha en del strandägare börjat förbjuda fiske i sina vatten.

Tomas Wiklund: Då revirpersonalen började fordra, att vi skulle lösa fiskekort, voro många osäkra och undrade: äger jag eller äger jag inte fiskerätt. Själv hörde jag till dem och löste kort för att vara på den säkra sidan. Andra voro säkra på sin sak och löste därför ej fiskekort. Och en del ha löst det ena året men ej det andra.

Bågenholm: Försäljningen av fiskekort tog större omfattning först sedan det s. k. Pjeskermålet (se Svensk Juristtidning 1947 rättsfall 4) avgjorts år 1944.

Nomadpredikanten Arvid Kaddik i Arjeplog: Jag företräder en del bymän i Västerfjärd, Tjeggelvas. De äro i hög grad beroende av fisket. I Tjeggelvas fiska de blott i egna vatten, men de arrendera av kronan stora vatten i sjöarna väster om Tjeggelvas. Efter tillkomsten av alla dessa sportfiskeklubbar ha de blivit oroliga och fråga sig: Hur går det i fortsättningen, få vi behålla våra arrenderade vatten, eller komma de att utarrenderas till sportfiskare, som ha råd att betala mera än vi? Dessa bymän yrka, att myndigheterna se till, att ortsbefolkningens behov av fiskevatten tillgodoses innan några vatten utarrenderas till andra.

Malmström: En del sportfiskare ha fått kortfristiga fisketillstånd i Tjeggelvas, men det har därvid såsom villkor uppställts, att deras fiske ej får inkräkta på ortsbefolkningens rätt.

Kaddik: Ortsbefolkningen skulle bli synnerligen missbelåten, om sportfiskare söderifrån finge arrendera fiskevatten med ensamrätt.

Holmgren: 1933, då jag ännu tjänstgjorde såsom kronojägare, sade jägmästaren Bergman, att vi måste börja kräva, att de som fiska i kronans vatten lösa fiskekort. Men vi hade så mycket annat att göra, att vi aldrig hunno med någon bevakning av fiskevattnen, utan det blev så, att vi bara sålde kort åt dem, som självmant kommo till oss och begärde att få lösa kort. Då Bergman efterträddes av jägmästaren Hollander, avgick jag, och samtidigt blev det mera aktuellt med fiskekort.

På fråga om den del av ortsbefolkningen, som icke äger jord, har behov av fiskerätt anförde *Simon Lindahl i Arjeplog:* Här bor en mängd arbetare, som tidigare fiskat och som även i fortsättningen behöver draga upp sin husbehovsfisk. Vi icke-fastighetsägare köpa allmänt fiskekort av prästbolet eller kronan och fiska, mest i Uddjaur.

Nils Ramberg i Moskosel: Det är ett stort behov för de flesta i socknen — jordägare och andra — att fiska, och även turisterna behöva den rekreation, som fisket ger. För ortsbefolkningen bör man reservera de mest välbekanta fiskevattnen, för vi kunna ej sätta till så mycket tid på fisket. Och kronan bör vara synnerligen varsam, då det gäller att utarrendera fiskevattnen med ensamrätt till någon. Trycket på närbelägna vatten blir då genast hårdare. Detta gäller i all synnerhet huvudälvarna.

Landsfiskalen Svenonius: Det rör sig mycket turister i den här trakten, och en stor del av dem lösa fiskekort. Många av turisterna äro arbetare från sågverks- och industrisamhällena vid kusten.

Verner Lestander i Laisvall: Då gruvan i Laisvall kom till 1944, bildade vi en fiskevårdsförening för att kunna skydda fisket. Föreningen arrenderar också fiskevattnen av kronan. Nu säljer den fiskekort för 5 kronor per år åt jordägarna samt för dubbelt så högt pris åt andra. Av medlemsavgifterna inbetalar föreningen fyra kronor per medlem till länsstyrelsen. Det systemet har visat sig vara rätt bra, men det blir kanske för hårt fiskat i föreningens vatten. Mest äro vi dock bekymrade över att det släpps ned slig i vattnet, för det måste fördärva fisket små småningom.

På fråga vitsordade *de närvarande ortsborna*, att icke-jordägare vanligen inte fiskade utan att ha löst fiskekort.

Vidare förklarade de närvarande, att de ansågo den nuvarande ordningen för upplåtelse av fiskerätt i kronans vatten lämplig.

Jonas Persson i Alvik: Jag har tidigare varit renskötare, men till följd av sjukdom har jag tvingats överge detta yrke, och nu har jag ett kronony bygge. Till nybygget hör ej fiskerätt, utan jag löser fiskekort och fiskar i kronans vatten. Omkring tre kilometer från gården finns det en bra fiskesjö. Där fiskade jag, men så fridlystes den, troligen endast för att lappväsendet byggde en vaktkoja vid sjön. Nu måste jag fiska i avlägsna sjöar. Jag har varit med om att plantera ut fiskyngel i en av dessa. Vi som skött saken anse, att fisken ännu är för liten, och därför vilja vi lämna fisken i fred någon tid till. Men eftersom vi ej ha ensamrätt till fisket i sjön, kunna vi ej hindra andra från att fiska bort det yngel, vi utplanterat. Man borde få möjligheter att förbjuda sådant.

Lappfogden Kangas: Persson torde ännu vara medlem av lappbyn och lär därför ha kvar den rätt att fiska, som ovan odlingsgränsen tillkommer renskötande lapp.

På kommunalhuset i Sorsele
 lördagen den 27 september 1947.

Närvarande: utredningsmannen och undertecknad sekreterare samt ytterligare 41 personer, däribland lappfogden Hilding Johansson i Umeå och revirförvaltaren i Sorsele revir jägmästaren E. G. Nilsson.

Utredningsmannen redogjorde i korthet för de olika sätt, varpå vattnet delats vid avvitrningarna i lappmarken samt om tillkomsten av 1926 års lag om rätten till vissa vatten i övre delen av Västerbottens län.

På fråga förklarade *de närvarande*, att de icke kände till, att någon nedom odlingsgränsen belägen fastighet vid avvitrningarna skulle ha berövats vattnet utanför fastighetens stränder.

På vidare frågor uppgåvo de närvarande:

Kommunalnämndsordföranden Karl Sahlin i Sorsele: Jag har bott här i 40 år. Såvitt jag vet har varje skifteslag gemensam jakt- och fiskerätt.

William Stenlund i Laisheden: Också jag har en 40-årig erfarenhet av förhållandena på orten. Jakt och fiske och alltså även fiskevattnen anses såsom gemensamma nyttigheter för byalagen. Såvitt jag vet har vid avvitrningen hemmanen utlagts så, att var by går ned till något fiskevatten. Varje skifteslag har fiskat i sitt vatten utan intrång av delägarna i andra skifteslag. Inom byalagen har vattnet ej skiftats, utan alla, som äga del i byn, få fiska var som helst i byns vatten. De som ej ha del i byn få lov att lösa fiskekort, om de vilja fiska. Så har det varit ordnat så länge jag minns. — Mot den bofasta befolkningen i orten begås nu en stor orättvisa, då man tillåter att »en hel del» lägger under sig stora delar av kronans vatten, och de bofasta jagas bort från dessa vatten. Och för varje år disponeras på detta sätt större och större vattenområden. De bofasta ha tidigare till stor del levt på jakt och fiske, men fortsätter utvecklingen i samma takt som under den sista tiden, blir det snart blott hemmansägarna, som kunna kasta ut ett nät. Jag syftar nu på domänstyrelsens och lappväsendets upplåtelser av fiskerätt. Ortsbefolkningen är fortfarande beroende av fisket. Som ett exempel på hur kronans vatten disponeras kan jag nämna, att jag år 1946 begärde att för nätfiske få arrendera omkring 700 meter av Vindelälven. Det blev avslag, och jag hänvisades att begära rätt att fiska med spö i detta vatten. Men jag har ej tid att stå där och fiska med spö. Jag bor på ett kronatorp men har också del i Örnäs skifteslag. Enligt mitt torparkontrakt har jag ej någon fiskerätt, och en sportfiskeklubb arrenderar alla vatten nära torpet. För att få fiska där är jag hänvisad till att köpa fiskekort av klubben. Enligt min åsikt innebär sportfisket ett stort rov-fiske.

Harald Nilsson i Krutträsk: Jag bor vid Abmotträsket. Där fiskade vi förr även i kronans del av sjön, men nu få vi fiska blott i vår egen del. Jag säger inget om det, fastän det någon gång händer att folk, som löst rätt att fiska i kronans del av sjön, lägger ut nät i vårt vatten. Men i stället händer det väl, att vi lägga ut våra nät i kronans. Vi fiska bl. a. siklöja. Det är klart, att även de som arrendera kronans del av sjön behöva fiska. Här i trakterna är ingen så hårt fästad vid jordbruket att han ej fiskar och måste fiska för husbehov, även om man ej har tid därmed t. ex. under slättertiden. Men de som arrendera kronovattnet i sjön få endast använda grovmaskiga nät, som siklöjan går igenom, och med de näten få de just ingen fisk. Och så få de blott fiska under den sämsta fisketiden. Varken jag eller någon annan vid Abmotträsk får så mycket, att vi kunna sälja fisk, men en del av oss kunna än så länge fylla vårt husbehov. Och inte lär många andra bönder i trakten heller få fisk över för avsalu. Tiderna äro förändrade. Vid de första bosättningarna här i lappmarken sökte man sig till en god fiskesjö, men

eftersom det numera finns fem, sex gårdar vid sjöar, där fisket visserligen räckte gott och väl till för en gård, då kan ju inte fiskevattnen numera räcka till åt alla. Och så fiska en del utan hänsyn till fisket och framtiden, och de hålla på i samma vatten så länge de kunna få en fisk. Det är inte rätt. Eftersom vattnet är samfällt för byn, förstöra sådana ej blott för sig själva utan även för andra.

Hilmar Hjukström i Lomselenäs: Jag bor vid Juktån. Alla vi bönder fiska så snart vi ha tid och tro, att det lönar sig, men det är snart slut på all fisk. Nu fiskar man med nät, som ha på tok för små maskor, och de taga allt, såväl smått som stort. I min ungdom fanns det »hemskt gott om fisk». Sedan dess har befolkningen här i trakterna blivit mycket talrikare. Det har lett till att man fiskat i allt större utsträckning, och då fiskevattnen därigenom blevo sämre, övergick man till mindre och mindre maskstorlek, och den utvecklingen har medfört, att det snart är helt slut på fisket. I Krutträsk har nu bildats en fiskevårdsförening, och vi ha kommit överens om att ej använda för finmaskiga nät. Men en del hålla ej avtalet, och då får man ändå ingen ordning. Felet med fisket är att det fiskas för hårt, och så bör allt fiske förbjudas under lektiderna. Dessutom bör ljustring helt och hållet förbjudas. Nu ljustras det i nästan alla vattenleder.

John Mikaelsson i Tjulträsk: De frågor, som behandlas här, äro så viktiga för oss, att jag rest ner från Ammarnäs för att få vara med även här. I den övre sockendelen finnes det två olika åsikter om vår fiskerätt. Den ena är att fiskevattnen äro oskiftade inom hela avvitringslaget och den andra, att vi ha fiskerätt endast i byns vatten. För min del tror jag, att vi blott ha fiskerätt inom byns rågångar och ej i andra vatten. Utvecklingen har gått ofantligt framåt. Vi äro ej längre lika beroende av fisket som förr. Knappast någon säljer fisk, men nog behöva vi väl i rätt stor utsträckning fiska till husbehov. — Man förvänar sig många gånger över skiftesläggningen vid avvitrningen. Nära oss ha vi Stora och Lilla Tjulträsk, och åtminstone Stora Tjulträsk insynades för min morfar, som anlade Tjulträsk's by. Sjön ligger ovan barrskogsgränsen, och förmodligen därför lades vid avvitrningen byns skiften längre ned, så att byn gick miste om fiskerätten i sjön. Nu ha vi där fiskerätt blott utanför en del ströängar. Rätteligen borde väl sjön ha tillagts Tjulträsk's by.

På fråga vitsordade *de närvarande orsborna*, att husbehovsfisket fortfarande vore av stor betydelse i Sorsele socken.

Hjukström: Det räcker ej med våra egna vatten, utan vi behöva alla fiska även i kronans vatten. Men allt fiske i kronans vatten bör »gå under kontroll» så att det ej blir rovfiske. Vi opponera oss ej så mycket mot att vi ej få fiska i kronovattnen utan tillstånd, men mot att vi ej få tillstånd därtill.

Jägmästaren Nilsson: Den sista uppgiften är oriktig. Jag har själv varit med om att i olika former arrendera ut en mängd kronovatten. Enligt min uppfattning är det fortfarande absolut nödvändigt, att orsbefolkningen får möjlighet att fiska i kronans vatten, men någon ensamrätt till vattnen bör den ej få. Även rikets övriga medborgare böra kunna få tillstånd att fiska i kronovattnen. I stort sett vill orsbefolkningen komma åt att fiska med not, nät och andra redskap, som ge stort resultat med ringa arbete. I den omfattning, det skäligen låter sig göra, försöker jag tillmötesgå det önskemålet. I år har jag därför utarbetat en plan för ordnandet av fisket i revirets vatten, och den planen har godkänts av domänstyrelsen. I den planen har jag försökt taga hänsyn såväl till orsbefolkningens som sportfiskarnas intressen. Det vore absolut säkert olyckligt, att utan fortlöpande kontroll överlämna större delen av kronans vatten till orsbefolkningen. Det skulle på många håll medföra ett rovfiske utan tanke på framtiden. Nej, man bör upplåta fiskerätt åt orsbefolkningen, men under kontroll. Fiskeavgifterna kunna gärna vara måttliga och gå till bevakning och fiskevård. Vi ha tagit en krona för nät och år upptill tio nät, och den som vill ha flera nät får för det överskjutande antalet betala dubbel avgift. När man fiskar med mer än tio nät,

sker det vanligen för avsalu. Vi tillåta naturligtvis ej, att man fiskar i ett vatten med hur många nät som helst, utan vi begränsa antalet nät enligt vad vattnet tål enligt en sakkunnig utredning. Intill det sålunda fastställda maximiantalet nät får var och en arrendera fiskerätt i tur och ordning, allteftersom ansökningarna inkomma, och den som ej kan få rätt att lägga ut nät i det vattnet hänvisas till ett annat. Inom reviret finns det gott om fiskevatten, och få vi hållas ett slag och bedriva fiskevård, komma vattnen att räcka till husbehovsfiske även om befolkningen tillväxer. I stort sett respekterar befolkningen kronans fiskerätt. Den enda verkliga missuppfattningen har varit, att man, när en bys vatten gränsar till kronans, ofta ansett vattnet oskiftat och gemensamt för kronan och byn. Men numera veta nog de flesta även hur det förhåller sig i sådana fall.

Härefter ingav Nilsson en handling, innehållande den av honom angivna planen för fiskets ordnande inom Sorsele revir.

Handlingen omhändertogs av utredningsmannen.

Avid Eriksson i Siksele: Jag instämmer med jägmästaren. Fiskevattnen ha hittills blivit för hårt åtgångna. Nilsson har försökt ordna fisket, och det är verkligt lyckligt. Fisket bör ej bli fritt för ortsborna, för då skulle alla vatten bli utfiskade.

Hjukström: Vi ha i vart fall ej fått arrendera de fiskevatten, som ligga närmast.

Jägmästaren Nilsson: Det är ett specialfall. Ingen får fiska i de vattnen.

Harald Nilsson: Jag vill inte säga, att det vore lyckligt, om man finge fiska fritt i kronans vatten, för det bör nog vara kontroll, så att något rovfiske ej sker. Men bönderna borde utan avgift få fiska till husbehov i vatten, som gränsa till byns. Man kunde tänka sig att detta ordnades så, att revirförvaltaren anvisade dem ett lämpligt område av angränsande kronovatten.

Knut Stenlund i Lomselenäs: Då Hjukström talade om ett vatten, som vi ej få arrendera, åsyftade han en omkring fyra kilometer lång sträcka av Juktån. Fiskeriföreningen i Lomselenäs har fiskerätten i vattnet utanför den norra stranden av älven, och vi ville arrendera vattnet utanför den södra älvstranden, men vi fick det ej. Vi sälja fiskekort åt alla som vilja fiska i våra vatten.

Avid Eriksson: Det är bara nyttigt, om något fiske ej sker i kronans del av vattnet, och det är inte minst till nytta för lomsleborna. Ibland böra fiskevatten få vila helt och hållet, och revirförvaltarens ståndpunkt i frågan är väl motiverad ur fiskevårdssynpunkt. — I anledning av vad Knut Stenlund sade så kan man påpeka, att avgifterna för husbehovsfiske i kronans vatten äro så låga, att de ej spela någon roll alls.

Mikaelsson: Det förefaller mig som om den plan, jägmästaren upprättat för fiskets bedrivande, vore bra. Ovan odlingsgränsen skötas ju kronans vatten av lappväsendet, och där få vi ej tillstånd att fiska med mer än tio nät. Vanligen har man ej samma sommar tid att resa flera gånger till en fiskesjö, och då äro tio nät kanske i lägsta laget. Man borde därför ovan odlingsgränsen införa samma bestämmelser som i den av jägmästaren upprättade planen. Ovan odlingsgränsen kunna vi aldrig helt klara oss utan hjälp av fiske, och fiskbeståndet i åtminstone Stora Tjulträsk tål ett större nätantal än det nu tillåtna.

Harald Nilsson: Det räcker med tio nät. Man skall spara på fisken, och med tio nät kan man fånga sitt husbehov. Får man arrendera rätt att lägga ut hur många nät som helst, leder det lätt till rovfiske.

L. L. Julin i Sorsele: I pressen har man nyss läst, att en del lappar bedriva rovfiske i vissa fjällsjöar i Norrbotten och att deras fångster med flygmaskin forslas till Stockholm. Samma sak kan ett annat år hända här i socknen, och då bli de ofasta lidande genom att sjöarna utfiskas. Med hänsyn till vad som förekommit behövs det bestämmelser för att begränsa lapparnas fiskerätt.

På fråga förklarade sig *samtliga närvarande ortsbor* ense om, att fisket i kro-

nans vatten icke borde bli fritt för alla ortsbor utan att någon ordning måste råda samt att fiskerättsupplåtelseorna borde ske genom myndigheternas försorg.

På frågor i vad mån den del av ortsbefolkningen, som icke är fastighetsägare, vore i behov av fiskerätt anförde *Hjukström*: Även den kategorin behöver fiskerätt, men för ingenting får den ej taga bort fisken. Icke-jordägare böra erlægga en viss avgift, som bör gå till vård av fiskbeståndet. Det sköts nu för dåligt. Och så behövs det bestämmelser till skydd för småfisken.

Jägmästaren Nilsson: Nu ha vi redan en del inkomster på upplåtelse av fiskerätt, och huvuddelen av inkomsterna gå till fiskevård. Vi ha också en plan att med inplantering bättra på fiskbeståndet. Vi planera alltså ej blott negativa utan även positiva åtgärder för att vårda fiskevattnen.

William Stenlund: Varje människa bör efter särskild ansökan få tillstånd att fiska. Men det är fel, att en del sammanslutningar — kanske rentav hemmahörande i södra Sverige! — få med ensamrätt hyra milslånga vattendrag här i socknen. Några medlemmar fiska kanske några dagar om året i de vattnen, och i övrigt får ingen fiska där. Sådana upplåtelse inkräkta för mycket på ortsbefolkningens behov.

Elis Johansson i Sorsele: Jag instämmer med William Stenlund. Det hyrs ut för mycket vatten åt en del. I fjol somras for jag för att fiska i vatten, i vilka jag har del. Jag stannade bilen, där vägen tog slut, och fortsatte sedan till fots. Senare polisanmäldes jag för att jag med mina fiskredskap gått över ett område, som arrenderas av en förening av sportfiskare söderifrån. Stora vatten ha med ensamrätt uthyrts till en förening i Umeå och till ett stort bolag.

Lappfogden Johansson: Elis Johansson åsyftar vissa vatten ovan odlingsgränsen. Det ena arrenderas av en förening i Umeå med 20—30 medlemmar. I somras voro fem, sex medlemmar där och fiskade, och det är bara nyttigt, om ett vatten på det viset får vila ett slag. Det andra vattnet har Mo och Domsjö Aktiebolag arrenderat åt sina tjänstemän. Där låg det till så, att bolaget först arrenderat halva strömmen av allmanningen, och då fick bolaget arrendera den andra hälften av kronan. Men i intetdera fallet har vattnet utarrenderats med ensamrätt, utan i båda kontrakten ha vi gjort förbehåll om rätt att upplåta fiske åt ortsbefolkningen. — Vad Elis Johansson uppgivit om att han blivit polisanmäld kan väl ej inverka på sakfrågan. Låg det till som han uppger, blir det knappast något åtal.

Elis Johansson: Vid båda vattnen finns det anslag överallt, och enligt anslagen förbjödes allt fiske. För övrigt tror jag ej att allmanningen uthyrts sin del av strömmen till Mo och Domsjö.

Ordföranden i styrelsen för Sorsele övre allmänningsskog Arne Gustafsson: Bolagets framställning om att få arrendera vattnet avlogs av allmänningsstyrelsen, men eftersom bolaget är delägare i allmanningen, kan styrelsen ej förhindra, att bolagets tjänstemän fiska även i allmanningens del av strömmen.

*På lappväsendets lokal i Ammarnäs
måndagen den 29 september 1947.*

Närvarande: utredningsmannen och undertecknad sekreterare ävensom ytterligare 81 personer, däribland landsfiskalen Karl Wikberg i Sorsele och lappfogden Hilding Johansson i Umeå.

Det antecknades, att samtliga — utom de närvarande tjänstemännen — vore hemmahörande ovan odlingsgränsen.

Sedan utredningsmannen i korthet redogjort för huru vattenområdena vid avvittringarna fördelades ovan odlingsgränsen samt för tillkomsten av 1926 års lag

om rätten till vissa vatten i övre delen av Västerbottens län, anförde de närvarande i anslutning till frågor:

Johan Mikaelsson i Tjulträsk: Hittills har byalagets vatten bydelägarna emellan ansetts oskiftat, och bydelägarna ha alltså fiskat var som helst i byalagets vatten. I viss utsträckning ha vi fiskat även i andra byars vatten, förmodligen därför att man ej vetat, att man ej har rätt därtill. Här i trakten finns det två åsikter om hur förrättningsmännen gjorde med vattnet vid avvitringsarna. Den ena är att fiskevattnen äro samfällda för hela avvitringslaget, och den andra att vattnen äro delade skifteslagen emellan men samfällda inom skifteslagen, det vill i allmänhet säga byalagen. De gamla, som voro med på avvitringsssammanträdena, hade den uppfattningen, att fiske, jakt och mulbete skulle vara gemensamma för hela avvitringslaget, men antagligen hade de missuppfattat förrättningsmännen. Då jag först hörde talas om den ståndpunkten, fann jag den orimlig, och jag inser, att det måste vara så, att vattnet delats byalagen emellan. Men det är ett faktum, att det åtminstone tidigare varit en allmän uppfattning att fiskevattnen varit samfällda för hela avvitringslaget.

J. O. Nilsson i Tjulträsk: En del ha nog insett, att även vattnen delats, men de ha av de övriga ansetts vara dumma.

De närvarande förklarade enstämigt på fråga, att man i trakten fiskade som om vattnet bydelägarna emellan vore oskiftat. Om en by hade del i ett vatten, fiskade man i hela vattnet, oavsett om även andra byar hade del däri.

Ludvig Andersson i Ammarnäs: En delägare i byn Bertejaur fick vid avvitringen sjön Bertejaur insynad för hemmanets räkning. Men inte lär hela byalaget anse sig ha fiskerätt där. Det pågår nu en process om i vilken omfattning vederbörande hemmansägare har fiskerätt i sjön, om det blott är i en del av eller i hela sjön.

Flera av de närvarande: Hemmansägaren har blott några ströängar vid sjön och processen gäller nu, om han har fiskerätt annat än utanför ströängarna. Några andra än de, som ha ströängar vid sjön, fiska ej där utan tillstånd.

K. E. Wennberg i Kraddsele: Vi hävda, att fiskevattnen äro gemensamma för hela avvitringslaget. Eljest skulle en del fastigheter helt och hållet sakna fiskevatten, och det vore en kolossal orättvisa.

J. O. Nilsson: Det är ju numera utrett, att vi ha rätt att fiska i vattnet utanför våra vid indragningen kvarlämnade ströängar. Men hur är det med fiskerätten vid de ströängar, som indragits till kronan? Äger den tidigare ägaren av ströängen fiskerätt där? Vid anläggningen av de olika hemmanen insynades många gånger fiskevattnet utanför ströängarna för hemmanens räkning. Trots det fingo vi vid ströängsindragningen ej någon kompensation för dessa fiskevatten, och därför måste vi utgå från att vi fortfarande äga dem. Eljest skulle vi ej ha gått med på att ängarna indrogos, och i så fall böra vi få återköpa ströängarna. Även om det nu är goda tider, blir fisket ytterligt viktigt för oss, om det åter blir sämre tider.

Erik Johansson i Ammarnäs: För mig drogs det in ganska många ströängar, bl. a. några vid Bertejaur. Jag vill nu lösa igen dem, för jag skulle aldrig ha sålt dem, om jag vetat, att min rätt att fiska i det utanför ängarna liggande vattnet därigenom skulle gå förlorad.

Ture Fransson i Kraddsele: Här i socknen ha vid avvitringen en hel del utmål avsatts för kronans räkning. Kronan låter sälja fiskekort, som berättiga till fiske i vattnet utanför utmälen. Men turisterna, som köpa sådana fiskekort, hålla ej alls reda på var de ha och var de inte ha fiskerätt, och de fiska i stället ofta i byavattnen. Vem skall sköta om bevakningen så att sådant ej sker? Det vore bäst att helt och hållet bli av med dessa kortfiskare.

Lappfogden Johansson: Utmälen ligga under vattenfallsstyrelsens förvaltning, men enligt ett Kungl. brev 1928 har det uppdragits åt länsstyrelsen att i anslutning till bestämmelserna i renbeteslagen utarrendera fisket vid utmälen.

Emil Eriksson i Kraddsele: Utmålen äro ej fiskrika, och det är riktigt att turisterna ofta ej veta, var de ligga, utan i stället fiska i enskilt vatten. Det bästa vore, att rätten till fiske ej följde med utmålen utan tillades de angränsande fastigheterna. — En annan sak, som väcker ont blod, är att många, hemmahörande i avlägsna orter, ha köpt små hemmansandelar här, och sedan fiska de obehindrat i avvittringslagets alla vatten.

Landsfiskalen Wikberg: Om turisterna utan tillstånd fiska i enskilt vatten, kan man ju ange dem till åtal. På de tretton år jag tjänstgjort i distriktet har emellertid någon sådan angivelse ej gjorts. Jag tror ej heller, att de, som köpt små skattetal här uppe, anse sig ha fiskerätt inom hela avvittringslaget — den uppfattningen är inte alls så allmän — men däremot lära de ha fiskerätt i hela byalagets vatten, och det är illa nog.

Martin Lundmark i Sorsele: Dessutom ha de fiskerätt i allmänningens vatten.

Mikaelsson: Det är rätt många, som ovan odlingsgränsen köpt sådana där obetydliga skattetal. De ha köpt dem enbart för att de skola fiska i byns och allmänningens vatten. De slå sig ihop en hel mängd, och det har gått så långt, att det varit billigare att köpa en fastighetsandel än ett fiskekort. Och det olyckliga är, att just den där uppfattningen, att fiskevattnet inom avvittringslaget är oskiftat, åstadkommit, att ingen bestämt vågat ingripa, då de fiskat i andra byars vatten.

Lapptillsyningsmannen Gunnar Grundström i Ammarnäs: Kronoutmålen äro ganska begränsade, men gränserna äro så otydliga, att man ej riktigt vet, var de gå. Detta försvårar bevakningen och leder till olägenheter för ortsbefolkningen. Kronan borde låta markera gränserna bättre.

Lappfogden Johansson: Detta beror på att rågångarna med tiden vuxit igen. Jag har för en tid sedan begärt, att de ånyo skola huggas upp, men det har ej ännu skett. Det oaktat är det ej så svårt att återfinna områdena på marken, som det göres gällande, och vi ha kartor, därå de äro inlagda.

K. E. Wennberg: Man kan ha ett mycket begränsat område i ett vatten och ändå fiska ut hela vattnet. Den verkan har fiske vid utmålen, och därför bör fisket där ej utarrenderas.

Lappfogden Johansson: Vid utmålen tillåta vi blott fiske med enkelt drag och med fluga. T. o. m. fiske med utter är förbjudet. Vi upplåta fisket där för att tillmötesgå turisterna, och i viss mån ha vi i det avseendet följt fiskevattensutredningens år 1939 avgivna förslag. Jag tror ej att fisket i angränsande vatten skadas av fisket vid utmålen.

Sixten Eriksson i Kraddsele: Sportfiskarna ha de mest förödande fiskeredskapen. De fånga för mycket småfisk, och även om de sedan släppa ut den i vattnet, har den skadats så svårt, att den snart dör. Allt krokfiske bör förbjudas, och endast nätfiske bör vara tillåtet.

Aslak Partapuoli i Ammarnäs instämde med Sixten Eriksson.

Israel Jonsson: Det finns lag på att vi ej få använda hur finmaskiga nät som helst, och därför fånga vi ej så mycket småfisk. Men för krokfiskarna är ingen fiskstorlek fredad, hur liten den än är. Bort med krokfisket!

Nomaden Sivert Andersson i Rans lappby: Rödningen stiger på sommaren från sjöarna upp i fjällbäckarna och är lättfångad där. Under den tiden fiska sportfiskarna och fånga även småfisken i bäckarna. Detta gör stor skada, och jag skulle därför vilja, att ett erforderligt antal fisketillsyningsmän tillsattes för att övervaka, att något rovfiske ej sker i fjällbäckar och fjällsjöar.

Ludvig Andersson: Ingen bevakning kan bli effektiv, så stora områden som det här gäller.

Harry Johansson i Övre Sandsele: Jag anser, att även sportfiskarna böra ha möjlighet att fiska, men det bör tillses, att de ej så ofta som nu taga fel på var de ha rätt att fiska. Och då kronan får in pengar på försäljning av fiskekort, borde kronan använda de pengarna till fiskevård. Fiskodling bör ske även i älvar och sjöar i skogslandet och ej som nu allenast i fjällvattnen.

Lappfogden Johansson: För några år sedan gjorde jag en undersökning, som visade att lappväsendets utgifter för bevakning av fiskevatten och fiskodling voro lika stora som de inkomster, vi hade på fiskekortet. Det inflyter ej så stora belopp på fiskerättsupplåtelser. Det beror på att vi äro billiga mot ortsbefolkningen. Skulle vi tillämpa hårdare metoder, kunde vi få in mycket pengar, men det vilja vi inte göra. — Här i Ammarnäs har ju lappväsendet en fiskodlingsanstalt, och där odla vi huvudsakligen röding och laxöring. Det finns tills vidare nog med fisk i de vatten, däri lapparna fiska, och vi plantera därför ut fisk nästan enbart i vatten, däri ortsbefolkningen fiskar.

Gunnar Grundström: Fiskodlingsanstalten är delvis uthyrd till Norrländska Kraftverken, och Kraftverken odla laxyngel, varav hundratusentals redan ha utplanterats i Vindelälven.

Emil Eriksson: Vi ha ingen nytta av att det utplanteras lax. Redan efter ett par år utvandrar laxynglet, och det är osäkert, om det återvänder hit upp. Här fångas ingen lax. Plantera i stället ut laxöring, röding, sik och harr!

Mikaëlsson: Vi ha nu fått klart för oss, var vi ha och var vi ej ha rätt att fiska. Vi veta nu också att den ena byn har mera fiskevatten än den andra. Tjulträsk är misslottat. Vi ha endast fiskerätt utanför några ströängar vid Stora och Lilla Tjulträsk samt utanför ett smalt skifte vid Gautsträsk. Behovet av husbehovsfiske är ännu stort, om ock ej lika stort som förr. Vid en lågkonjunktur måste fisket bli av avgörande betydelse. Visserligen kunna vi få arrendera fiskevatten av kronan, men det kostar pengar. Å byns vägnar anhåller jag därför, att Kungl. Maj:t behjärtat vårt svåra läge och medger, att byn avgiftsfritt får fiska i hela Stora och Lilla Tjulträsk, i vilka vatten våra förfäder haft fiskerätt.

På fråga om *de närvarande ordsborna* även nuförtiden brukade utan tillstånd fiska i kronans vatten, förklarades det samstämmigt, att man numera allmänt sökte tillstånd, innan man fiskade i kronans vatten.

Johan Berglund i Bertejaur: Som någon förut nämnt pågår det en process om frågan, huruvida vi bertejaurbor ha fiskerätt i hela sjön Bertejaur eller ej. För min del har jag ansett, att vi blott ha fiskerätt utanför våra ströängar. Vi ha i övrigt mycket små fiskevatten. Därför anhåller jag, att vi få rätt att avgiftsfritt fiska i hela sjön Bertejaur.

Albert Eriksson i Djupfors: Jag tror, att det har ingåtts en överenskommelse om gemensam jakt- och fiskerätt samt gemensamt mulbete för hela avvitringslaget, och den överenskommelsen torde ha träffats då avvitrningen började. I den mån vi genom avvitrningen förlorat de rättigheter, vi dessförinnan hade, har det skett till följd av att vi ej hade förstånd att överklaga avvitringsutslaget. Är det nu så, att vi blott ha fiskerätt i byalagens vatten, då ha vi för små vatten och böra få större. Vi ha tidigare haft det svårt att draga oss fram, och de tiderna kunna komma igen.

Wennberg: Vi kraddselebor yrka att få rätt att fiska i Suodsträsk (Suotssjön) och tjärnarna däromkring samt i Sandträsk, och detta avgiftsfritt ej blott för hemmansägarna utan för alla, som bo i byn.

Edmund Grundström i Nabbnäs: Nabbnäsborna vilja ha rätt att avgiftsfritt fiska i Bissan.

Lars Hellberg i Storsjön: Jag har också tillhört dem som trott, att fiskevattnen inom avvitringslaget varit oskiftade. I Storvindeln fiska vi strandägare gemensamt överallt, och det har hittills gått bra. Jag skulle vilja ha det så också i fortsättningen. På en del ställen äro stränderna för djupa, och där får man ingen fisk, men på andra ställen finns det goda fiskeplatser. Därför skulle det vara orättvist, om var och en blott finge fiska utanför sin strand. — Även i trakterna alldeles ovan odlingsgränsen behövs det skärpt fiskebevakning.

J. O. Nilsson: Vi tycka inte om att det skall springa omkring jakt- och fisketillsyningsmän, men nu har det gått så långt, att vi nog måste begära att få sådana.

Vi äro myndigheterna tacksamma, för att stränderna vid de bästa fiskevattnen vid avvitrningen tilldelades enskilda, men sportfiskarna respektera ej vår rätt till vattnet, de fiska ej där de ha tillstånd att göra det utan fylla sina medförda kaggar i de bästa vatten de få tag på, och det är våra.

Lappfogden Johansson: På fiskekortet anges det tydligt, i vilka vatten vederbörande får fiska. Dessa vatten ligga i allmänhet nära landsvägarna och på andra lättillgängliga ställen. Fiskekort kan en turist lösa utan vidare. Efter särskild ansökan kan han få ett speciellt tillstånd till fiske i andra vatten, men även dessa tillstånd utfärdas skriftligt och upptaga noggrant, vilken rätt de medföra och vilka vatten de avse.

Set Strömgren i Ammarnäs: Här ha talesmän för olika byar begärt att avgiftsfritt få använda vissa kronovatten. Skola vi en gång helt hålla oss inom skifteslagets gränser, då få även vi ammarnäsbor mycket små fiskevatten. Vi behöva därför också få någon fiskesjö.

Wennberg: Jag vill bara tillägga, att vi vilja få ensamrätt till fisket i de sjöar, vi angivit. Utom byborna böra endast nomaderna få fiska där.

Anton Persson i Kraddsele: Turisterna fiska hela sommaren, medan vi ha tid att göra det blott en och annan dag. Det kommer massor av turister, som rovfiska och fylla medhavda kaggar med fisk. De fånga mycket mer fisk än vi göra. Även jag anser, att fiske med krok bör förbjudas. Och någon fiskerätt bör ej upplåtas åt turisterna i de vatten, som ortsbefolkningen använder.

Rickard Rhenman i Ammarnäs: Det är fel att beteckna sportfiskarna som rovfiskare. De flesta av turisterna draga blott upp en och annan fisk, och man får därför ej beskylla majoriteten av dem för vad ett fåtal gör. De sportfiskare, som från andra håll söka sig hit upp, tillföra trakten mycket pengar och främja dess utveckling.

Emil Eriksson: Jag har själv sett turister draga upp småharr, som de sedan kastat på stränderna för kråkor och korpar. De vilja bli av med harren och i stället få laxöring. Och inte respektera de ens enskilda vatten.

Sixten Eriksson: Först om vi få bort turisterna från utmälen, kan det bli någon ordning på fisket, och först då lönar det sig att börja odla fisk.

Flera instämde i att fiske vid utmälen borde förbjudas.

På särskild fråga förklarade *de närvarande* enhälligt, att de icke önskade ett förbud mot sportfiske (turistfiske) i socknen.

Rhenman: Här skylla vi på att turisterna endast draga upp småfisken. Men till mitt pensionat har jag av ammarnäsbor köpt fisk, fångad med nät eller not, och den har många gånger varit så liten, att man skäms. Man skall inte bara skylla på turisterna, för bland ortsbefolkningen finns det många rovfiskare.

Martin Lundmark: I Storvindeln fiskar man siklöja med finmaskiga notar. Det är också rovfiske, för noten tager ej blott siklöja utan även sikyngel.

Anders Larsson i Falträsk: Jag har en fjällägenhet och har blivit anvisad två fiskesjöar. Men nu säljs det så mycket fiskekort, som berättiga till fiske i de sjöarna, att de hålla på att fiskas ut.

På fråga om de i trakten boende icke-jordägarna vore i behov av fiskerätt, svarsvarade *de närvarande* enhälligt ja.

Albert Eriksson tillade: Det bör vara så att alla, som bygga och bo i trakten, få samma rätt att fiska som hemmansägarna ha. Många gånger ha de, som sakna egen jord, minst lika stort behov av husbehovsfisk som jordägarna.

Aslak Partapuoli i Ammarnäs: De samer, som övergett renskötelsen, ha nu ingen fiskerätt alls. De böra återfå sin gamla rätt att fiska i alla vatten ovan odlingsgränsen.

På Folkets hus i Storuman
onsdagen den 1 oktober 1947.

Närvarande: utredningsmannen samt undertecknad sekreterare ävensom ytterligare 62 personer, däribland lappfogden Hilding Johansson i Umeå, revirförvaltaren i Västra Stensele revir, jägmästaren S. Grenholm i Storuman, och i Östra Stensele revir, jägmästaren C. A. Borgstrand i Stensele, samt landsfiskalen Ivar Huss i Storuman.

Utredningsmannen redogjorde i korthet för hur vattenområdena i lappmarker-na vid avvitrिंगarna fördelats mellan hemmansägarna och kronan samt för tillkomsten av 1926 års lag om rätten till vissa vatten i övre delen av Västerbottens län.

Härefter uppgåvo de närvarande i anslutning till frågor:

Georg Stenvall i Storuman: Vi anse oss ha vattenrätt enligt 12 kap. 4 § jordabalken utanför våra stränder. Inte är det längre så som det var före avvitrningen. En del fiskevatten äro nu delade mellan kronan och enskilda. Ur fiskevårdssynpunkt vore det önskvärt, att kronans del i sådana vatten överlättes åt de enskilda strandägarna.

Martin Stenvall i Storuman: Det är ingen tvekan om i vilken utsträckning vi ha fiskerätt. På lagaskifteskartorna har det utdragits tydliga gränser i vattnet.

Artur Johansson i Gardsjönäs: Ortsbefolkningen trodde en mängd år efter avvitrningen, att den fortfarande hade fri fiskerätt, men på de tio—femton senaste åren har man genom flera åtal och fällande domar ganska allmänt fått klart för sig, att man ej har rätt att utan tillstånd fiska i kronans vatten. Vi här i Stensele socken kunna ej klara oss utan husbehovsfiske. Enbart på jordbruk föder ej ett hemman i lappmarken sin man. Nu ha vi ett tag haft goda tider och bra arbetsinkomster, men blir det sämre tider, behöva vi ha fisket att falla tillbaka på, helst som skogarna äro hårt beskattade och skogsbruket därför snart kommer att bereda färre arbetstillfällen. Ju högre upp man kommer mot fjällen, desto mer är man beroende av fisket. I Tärna händer det, att t. o. m. potatisskörden slår fel.

Flera instämde i vad Artur Johansson anfört och framhöllo, att det i dessa trakter vore nödvändigt, att man hade tillgång till husbehovsfiske.

På särskilda frågor förklarade *de närvarande ordsborna* enstämmigt dels att deras egna fiskevatten ej vore så stora, att man därifrån kunde få den behöfliga kvantiteten husbehovsfisk, dels ock att vattnet vore oskiftat inom byalagen.

Georg Stenvall: Inom Stensele och Luspens skifteslag delades vattnet vid laga skiftet, men fisket avsattes såsom en samfällighet.

Robert Granberg i Nysele: I Skarvsjöbys skifteslag gjorde man på samma sätt. I övrigt kände *ingen* till att vattnet inom ett skifteslag delats.

J. W. Johansson i Umnäs: År 1915 höllos slutsammanträdena vid avvitrningen, och då bevakades kronans rätt av kammaradvokatfiskalen von Schultzenheim. Han yrkade bl. a., att alla strömfall skulle förbehållas kronan. Det blev då också tal om fisket. Schultzenheim sade, att fisket skulle vara såsom förut och att befolkningen skulle bibehållas vid de tidigare rättigheterna. Först då avvitrningen redan faststälts, insågo hemmansägarna, att de det oaktat förlorat sina tidigare fiskerättigheter. — Avvitrningen ovan odlingsgränsen skedde senare än nedom, och under mellantiden hade man fått upp ögonen för strömfallens värde. Därför förbehöll sig kronan mycket mera strömfall ovan än nedom odlingsgränsen. Det blev så, att många hemman av utmälen avskuros från vatten, så t. ex. Umnäs och Slussfors byar, bortsett från att de möjligen fingo vissa båtplatser och små spakvatten. Detta har lett till att många, som varit beroende av husbehovsfisket, drivits att bliva lagbrytare och utan tillstånd fiskat i kronans vatten. Då de blivit

fast, ha de fått böta och ha blivit av med fiskredskapen. Det är ej tillfredsställande. Ingen säger något om att kronan tog utmälen och strömfällen, men de undantogs för att tillgodose behovet av elektrisk kraft och ej för andra ändamål. Ortsbefolkningen borde ha fått behålla fiskerätten utanför utmälen till dess strömfällen utbyggdes. Även en del skogsmark följde med utmälen, och det kan vara tveksamt om det var rätt. Inom byarna böra fiskevattnen vara gemensamma så att varje by, som nu, fiskar i sitt vatten. En mil av Umeälven kan vara oduglig för fiske, och den nästa milen kan vara utmärkt. Därför bör fisket ej skiftas inom byarna. De fiskevattnen, som tillhöra allmänningen, äro dåliga. På en del håll äger allmänningen den ena stranden vid ett vatten, medan kronan äger den andra, och i sådana fall ogilla vi, att kronan utarrenderar vattnet vid sin strand till sportfiskare.

O. F. Johansson i Slussfors: Ovan odlingsgränsen är fisket fortfarande absolut nödvändigt för ors-befolkningen. Beskäres fiskerätten ytterligare, medför det fara för avfolkning av trakten.

Jägmästaren Grenholm: Domänverket har under sin förvaltning av kronans vatten så gott vi kunnat tillvaratagit ors-befolkningens intressen. Ortsbor kunna nu arrendera husbehovsfiske för fem kronor om året, och för rätt att fiska yrkesmässigt, vilket några få personer göra, betalar man 50 kronor om året. Kronan odlar i stor omfattning fisk och försöker att genom inplantering förbättra fiskevattnen, icke minst sjöar, vid vilka även hemmansägare äga strand. Jag vet, att man på sina håll är missbelåten över att vi ej utarrendera vissa fiskevattnen eller ej upplåta fiskerätt i dem. Vår ståndpunkt beror på att vi odlat fisk i vattnen och vilja se resultat av våra åtgärder, innan vi tillåta fiske i dessa vatten. Vid ett strömfall äger kronan den ena stranden och en del byamän den andra. Vi ha överenskommit, att för 200 kronor om året utarrendera fisket i strömfallet till en sportfiskeklubb, fastän vi när som helst kunna få 1 000 kronor om året för fiskevattnet. Vi arrendera ut det så billigt enbart för att vi vilja främja fiskevården, och nu fiskas det mycket litet i detta vatten.

Pastor Viktor Svedberg i Umnäs: Jag har bott här uppe i tre år, så jag känner förhållandena väl. Jag har hört många samtal om fisket och om befolkningens bekymmer för fisket. Ors-befolkningen bör få laglig rätt att fiska utanför kronans utmål och »bör få samma möjligheter att skaffa sig tillskott genom jakt och fiske som de första nybyggarna». Jag anser det oriktigt, att ors-befolkningen ej får fiska utan att köpa fiskekort. Jag anser också, att rågränserna ej böra gälla enskilda emellan i vatten. Livsbetingelserna här uppe äro så oerhört olika mot i längre ned belägna trakter, och klimatet kan man ej förändra.

Anmodad att närmare precisera sina yrkanden anförde pastor *Svedberg:* Jag yrkar, att fisket vid utmälen bör tillkomma de jordbruksfastigheter, vars ägare av gammalt fiskat där, samt att fisket — men ej rätten i övrigt till vattnet — skall vara gemensamt för alla fastighetsägare ovan odlingsgränsen.

Artur Johansson: Fastighetsägarna ovan odlingsgränsen ha kommit i en viss särställning därigenom, att de vid avvitrningen fingo så litet jord. Hälften av deras mark avsattes nämligen till allmänning. Därigenom ha de också fått så små vattenområden. Hade man vid tiden för avvitrningen haft klart för sig alla följder av att allmänningarna tillkommo, hade man nog bättre tillvaratagit sin rätt. — I sjöar, vars stränder ägas av kronan och enskilda, böra de enskilda strandägarna få rätt att avgiftsfritt fiska även i kronans del av vattnet. I övrigt bör kronans rätt till sådant vatten bibehållas. Mitt förslag innebär alltså, att vattnet skulle anses samfällt för kronan och de enskilda strandägarna. — De fastighetsägare, som ej ha några stränder, böra också få möjlighet att tillgodose sitt behov av fiske.

E. A. Karlsson i Blekfjäll: Jag tillhör dem, som helt sakna fiskevattnen. Vi äro många, och nu klara vi oss genom att söka tillstånd att fiska i kronans vatten. Det har gått bra hittills, men man vet aldrig hur det kan gå i fortsättningen. De

sista åren har man ej alltid fått tillstånd att fiska i de sjöar, ansökningen gällt. Och så ha rättigheterna också begränsats så, att man ej får använda hur många nät man vill. Därför vilja vi nu ha fritt fiske i de sjöar, vari vi tidigare sökt och fått tillstånd till fiske.

O. F. Johansson: Det händer, att man söker tillstånd att fiska i en viss sjö men inte får det. Det visar sig sedan, att avslaget beror på att fisketillsyningsmannen avstyrker alla ansökningar, som avse den sjön — under uppgift att det sker ur fiskevårdssynpunkt — men att han själv får tillstånd att fiska i sjön och gör det för fullt. — I sjöar, som ägas av kronan och enskilda gemensamt, kan kronan upplåta fiskerätt åt så många i sin del av sjön, att hela sjön utfiskas och ortsbefolkningens intressen bli lidande.

Lappfogden Johansson: De vanliga anledningarna till att ansökningar om fiske-tillstånd avslås äro antingen, att det redan finns för många, som fiska i det vattnet, eller att inplantering av fisk ägt rum och att man vill spara fisken tills den blivit lekmogen. Fisketillsyningsmännen få, även de, blott fiska till husbehov och även i övrigt på samma villkor som den övriga ortsbefolkningen. O. F. Johansson torde syfta på en viss tillsyningsman, som missbrukade sin ställning, men han vet nog också, att vederbörande blev avskedad.

Jägmästaren Grenholm: Det är fel att tala om att områdestilldelningen påverkades av att viss avsättning ägde rum till allmänningen. Delägarna ha ju nämligen rätt att fiska även i allmänningens vatten. Det är nonsens att tala om en helt fri fiskerätt för alla fastighetsägare ovan odlingsgränsen. Varför skola då endast fastighetsägarna ha den rätten? Hur många år dröjer det, innan all fisk ovan odlingsgränsen då är utrotad? De nuvarande fiskeavgifterna äro så låga, att en enda fisketur ger många gånger mer än en årsavgift. Då jag kom hit, var det inte ovanligt, att man fiskade sin husbehovsfisk med två nät, och de räckte till, men ju mer tillgången på fisk minskar, desto fler nät vill man ha, och desto finmaskigare böra näten vara. Under sådana förhållanden är det inte så underligt, om det blir sämre tillgång på fisk.

E. A. Karlsson: Man har inte så stor glädje av sin rätt att fiska i allmänningens vatten, om man bor så långt från dem som jag gör. Under den bästa fisketiden har man också mycket jordbruksarbete, och då har man ej tid att resa bort på en fyra, fem dagar för att fiska. — Fiskeavgiften spelar ej så stor roll, men de som bo ovan odlingsgränsen kunde gärna få den förmånen, att de finge fiska gratis. Mer betungande än fiskeavgiften är dock, att vi få tillstånd att använda för få nät, och att vi ej veta, om vi få tillstånd att fiska i det vatten, vi tänkt oss. Det gör, att man ej kan planera ordentligt för fisketurerna.

Helge Bergfors i Slussfors: Slussfors by är över fem kilometer lång och ligger utmed Umeälven mellan Umnässjön och Storuman. Vi kunna få tillstånd att meta i älven, men vi behöva få rätt att lägga ut nät i strömmen. Till för några år sedan lade vi ut näten där, men så kom det en extra landsfiskal, som var sportfiskare, och han tog mina nät i beslag. Då han vände sig till lappfogden, sade denne, att landsfiskalen skulle göra slut på ofoget med nätfiske, och så blev det åtal och böter för mig. Vi vilja få rätt att lägga ut våra nät i strömmen — då kunna vi få fisk — och vi ha inte tid att stå och meta längs stränderna. Den bästa fisketiden vimlar det av turister där, och de taga upp fisken, medan vi bli utan. Deras krokfiske är lika förödande som vårt nätfiske.

O. F. Johansson: Då vi ansett oss ha rätt att utan tillstånd fiska i kronans vatten, ha vi ej blott varit i god tro. Vi ha nämligen stött oss på våra fäders rättigheter och på Schultzenheims uttalanden.

J. W. Johansson: Vi antaga, att mötet är ett bevis på att statsmakterna överväga att ändra på de snäva gränser, inom vilka vi lappmarksbor nu äga rätt till fiske. Jag vill då säga, att jag ej tror, att vi böra eftersträva en obunden frihet

att fiska. Det måste vara ordning med fisket. Vi böra få möjlighet att — genom domänverket och lappväsendet — under smidiga former få tillgodose vårt behov av husbehovsfiske. Och så måste det tillses, att det ordnas så, att fisket ej plötsligt tager slut, därför att vattnen äro utfiskade. Hittills har man ofta bedrivit fiske under olämpliga tider, och även i övrigt har man fiskat för hårt.

Georg Stenvall: Nu har varje by börjat hålla på sin fiskerätt och sina vatten. I en del byar säljer man också fiskekort till utomstående.

J. W. Johansson: Ovan odlingsgränsen hålla vi ej så hårt på gränserna byarna emellan. Vi sälja för fem kronor om året kort för fiske på allmänningen till den ortsbo, som ej äger del i allmänningen, och sportfiskare från annat håll få köpa kort för en krona 50 öre per dygn. Alla ortsbor, antingen de äga del i allmänningen eller ej, få fiska med valfria redskap i obegränsat antal, medan sportfiskarna blott få använda spö.

Kronojägaren August Lindberg i Blaiken: Jag är delägare i Sandviks skifteslag. Dit höra flera byar, men fisket är gemensamt och har vid laga skiftet avsatts såsom gemensamt för alla byarna. Kronan har angränsande vatten, och vi köpa fiskekort, som berättiga oss att fiska även där. Det systemet ha vi ej några större olägenheter av.

Jägmästaren Borgstrand: Man hör ofta tadel mot någon viss revirförvaltare för att han börjat hävda kronans rätt till fisket i kronans vatten. Saken ligger helt annorlunda till. Fram till 1918 ansågo revirförvaltarna, att ortsbefolkningen behövde sina gamla fiskevatten, och fastän de insågo, att många vatten frångått ortsbefolkningen vid avvittringen, brydde de sig ej om att hävda kronans rätt till dessa vatten. 1918 gjorde riksdagens revisorer anmärkning mot att kronovattnen här uppe ej utnyttjades, och anmärkningen föranledde ett brev från Domänstyrelsen med instruktioner om försäljning av fiskekort och om bevakning av kronans rätt till fiskevatten. I början av 1920-talet föranledde dessa instruktioner stort gny bland ortsbefolkningen i lappmarkerna. Fiskeavgifterna för ortsbefolkningen ha hela tiden varit så låga, att de knappast haft större betydelse för den befolkningsgruppen. Det är en stor fördel, om kronan disponerar över fiskevattnen, ty då kan fisket ordnas och rationaliseras. Före inlandsbanans tillkomst fanns det bra med fisk i de flesta vatten, men under byggnadstiden skedde ett rovfiske av stora mått, helst som man många gånger använde förödande fiskemetoder, och i någon mån har väl rovfiske också bedrivits under beredskapstiden under det senaste kriget. Redan vid min ankomst hit var fisket mycket dåligt. Min företrädare lät bygga fyra fiskdammar, jag själv har låtit bygga en och har för avsikt att låta bygga ytterligare två eller tre. Vi ha haft möjligheter att få medel till dessa byggen endast tack vare den omständigheten, att kronan för närvarande kan reglera och kontrollera fisket. För att få upp en fiskstam i vissa bäckar och sjöar är allt fiske i de vattnen förbjudet. Vi ha inplanterat mycket fisk. — Tidigare ha alla ortsbor fått betala samma fiskeavgift, oavsett med hur många nät var och en fiskade. Det blev orättvist, eftersom en del fiskade med två och andra med trettio nät. Därför ha vi i våras bestämt, att avgiften skall utgöra en krona för nät och år. Hittills ha vi ej behövt begränsa antalet nät, men om det visar sig, att fisket skattas för hårt, få vi överväga en begränsning. Får jag hållas en del år, skall det här i socknen finnas fisk åt alla ortsbor och även åt turisterna.

På särskild fråga vitsordade *de närvarande* allmänt, att den icke-jordägande delen av ortsbefolkningen, såväl ovan som nedan odlingsgränsen, behövde fiskevatten. De flesta av dem behövde för att draga sig fram husbehovsfiske, och de övriga hade behov av fiske såsom en rekreation.

J. W. Johansson: Många av turisterna äro mycket skickliga fiskare, skickligare än ortsbefolkningen. En del av dem ha med sig stora kaggar, som de fylla

med lappmarksfisk och taga med sig hem. Andra draga upp så mycket fisk, att de t. o. m. lämna den på stränderna efter sig. De två kategorierna äro ovälkomna hit upp, för de fiska ut våra vatten.

E. R. Cederlund i Storuman: Jag delar ej J. W. Johanssons uppfattning, att sportfiskarna skada fisket. De taga den största fisken, och det är inte så farligt. Men fiske, som tager småfisken, är skadligt för fiskevattnen. — Bland sportfiskarna, till vilka jag hör, är det ett allmänt önskemål, att fisket ovan odlingsgränsen lägges om. Om man ej har tänkt sig att fiska i de rena turistvattnen, är det nu en alltför omständlig och tidsödande apparat att få ett fisketillstånd. Man måste vända sig till länsstyrelsen, och efter långt om länge får man kanske avslag på sin ansökan. Det borde vara så, att jägmästaren eller landsfiskalen finge sälja kort, som berättigade till fiske i ett begränsat antal dygn. Och så böra korten avse betydligt större eller flera vatten än de nu göra. I sportfiskeklubbarna ha dessa önskemål många gånger diskuterats. — Vidare borde fiskevårdsföreningar få med ensamrätt arrendera vatten på ett antal år under villkor, att de sedan verkligen bedriva fiskevård i sina vatten. Den metoden har gett goda resultat på andra håll, men här äro sådana föreningar ovanliga. Här i Storuman ha vi dock en förening, och vi utplantera yngel varje år.

Jägmästaren Borgstrand: I mitt revir finns det två sådana föreningar.

Jägmästaren Grenholm: I mitt revir finns det en.

J. W. Johansson: Tyvärr taga sportfiskarna ej blott stor fisk utan även småfisken. Men förslaget om ordnad fiskevård och ordnat fiske har jag ingenting emot.

Lindberg: Sportfiskarna meta med mask sommaren igenom, och eftersom jag själv sett, att många av dem fånga mycket små fiskar, tror jag att de vålla stor skada.

Cederlund: Den som går med metspö och tager småfisk är ingen sportfiskare.

Kommunalnämndsordföranden O. Öberg i Gunnarn: I Gunnarn har en s. k. fiskevårdsförening, bestående av ett tiotal personer, med ensamrätt fått arrendera vissa vatten. Medlemmarna fiska rätt mycket, men de odla ej någon fisk, och då frågar man sig, om det är rätt att föreningen får ensamrätt till vattnen och att den kallas en fiskevårdsförening.

Jägmästaren Borgstrand: Den där utarrenderingen skedde före min tid, men jag vet dock, att det i föreningens kontrakt står, att föreningen skall vidtaga fiskevårdande åtgärder, ehuru dessa icke specificerats. I Norrbotten intages det i kontrakten en skyldighet att utplantera ett visst antal fiskyngel, mot att kronan utplanterat lika många.

A. Nordström i Åskilje: Jag tillhör den där föreningen i Gunnarn. För det första har ej föreningen någon ensamrätt till de vatten den arrenderat. För det andra ha vi odlat fisk och inplanterat fiskyngel i våra vatten. Och för det tredje låg saken till så, att en del turister söderifrån ville hyra vattnen, och i den situationen bad tio ortsbor att få och fingo företrädesrätt att arrendera vattnen.

Knut Stenvall i Stensö: Jag har några år tillhört Storumans sportfiskeförening. Men jag har utgått ur den, för det är meningslöst att vara med, sedan storryssjorna tagit bort all större fisk här i trakten. För några år sedan fick man i Storuman ännu fisk, som kunde kramas på rom, men de sista åren har man ej fått någon enda sådan fisk. Allt fiske med storryssjor borde förbjudas i Storuman.

Karl Umander i Luspholmen: Det är jag, som fiskar med storryssjor. För sex, sju år sedan var en deputation från hushållningssällskapet hit för att uppmuntra oss att börja fiska med storryssjor. Jägmästare Grenholm intresserade mig för saken, och på hans uppmaning köpte jag först en och sedan flera storryssjor, med vilka jag nu fiskar. Alla mina fångster journalföras, och såväl fiskeriintendenten som övriga fiskeritjänstemän besöka mig ofta. På min begäran har landsfiskalen också varit ut och sett, att jag fiskar enligt de anvisningar jag fått. Jag tror ej,

att storryssjorna förstöra fiskevattnen, ty i så fall skulle nog fiskeritjänstemännen påpeka detta, och det ha de ej gjort. I år har jag fångat dubbelt så mycket börting som något tidigare år. Det visar väl att börtingen inte tagit slut i Storuman.

Knut Stenwall: I år har vattenståndet varit så oerhört lågt, och det förklarar de stora fångsterna. Desto sämre blir det i fortsättningen.

I församlingssalen i Tärnaby fredagen den 3 oktober 1947.

Närvarande: utredningsmannen samt undertecknad sekreterare ävensom ytterligare 116 personer, däribland lappfogden Hilding Johansson i Umeå och landsfiskalen Eric Forsberg i Tärnaby.

Utredningsmannen redogjorde i korthet för hur vattnen i lappmarkerna vid avvitringsarna fördelats mellan hemmansägarna och kronan samt för tillkomsten av 1926 års lag om rätten till vissa vatten i övre delen av Västerbottens län.

Härefter uppgåvo *de närvarande* på frågor, att något skifte av vattenområdena ej skett i denna trakt efter avvitringsen, att varje by fiskade blott i eget och icke i andra skifteslags vatten, samt att fisket fortfarande vore av mycket stor ekonomisk betydelse för ortsbefolkningen.

Oskar Johansson i Ängedal: Vid avvitringsen behöll kronan praktiskt taget alla fiskevatten, och därför kan man ej numera utan att lösa fiskekort fiska i de vatten, vari man tidigare fiskat. Om man löser fiskekort, får man blott fiska till husbehov, och ändå äro avgifterna betungande för den fattiga befolkningen i dessa trakter.

Halvar Johansson i Joeström: Genom att vi frångått ströängsslätterna ha vi nu bättre tid att fiska än förr, och vi behöva mat lika mycket nu som tidigare. Nu är det många, som tjuvfiska i kronans vatten. Det bästa vore, att vi återfinge »våra gamla fiskerättigheter».

Nils From i Klippen: Klippens by har inga egna vatten, utan vi ha sökt och fått rätt att fiska i vissa kronovatten, och från dem taga vi vår husbehovsfisk. Men mitt i våra arrenderade vatten ligger ett strömfall, och det har undantagits från arrendet. När vi det oaktat fiskat där, ha vi fått böta. I forsen uppläter kronan fiskerätt åt alldeles för många sportfiskare, och de draga upp för mycket småfisk. Kronan gör ingenting för fiskevården, fast kronan får pengar på fiske-rättsupplåtelser.

Axel Gustafsson i Tärnaby: Kronan gör en hel del för fisket. Åren 1945—1947 har kronan bl. a. låtit inplantera 125 000 fiskyngel i Överuman.

Edvin Stenmark i Hemavan: Vi ha blivit orättvist behandlade, för enligt avvitringsutslaget skulle vi ha rätt att utan vidare fiska i kronans vatten, men det har man hela tiden förvägrat oss. Vi överskattade »avvitringsherrarnas» rätt och makt. Om någon var missnöjd, sade de: »Är du inte nöjd, så skall jag se till, att du ingenting får.» Och därför vågade vi ej protestera nog kraftigt, då de togo nästan alla fiskevatten av oss. Det är myndigheternas skyldighet att rätta till den orättvisa, som då vederfors oss.

Frans Nilsson i Laxvik, Tärnaby, upplyste på fråga, att man i Gäutajaur fiskade huvudsakligen utanför sina egna stränder, men »många veta ej gränsernas sträckning och fiska därför mest över hela sjön».

Ragnar Degerström i Tärnaby: Det är inte många av de bofasta, som ger sig in och fiska på kronans del av Gäutajaur. Däri uppläter kronan fiskerätt till turister, och de äro så många, att vattnet ej ens räcker till åt dem. Nog veta vi på ett ungefär var gränserna gå, och vi ha dessutom från länsstyrelsen fått kartor, på vilka gränserna till kronans vatten inlagts.

Edvin Stenmark: Likadant är det i de flesta andra sjöar, vari kronan har del.

Kommunalnämndsordföranden Ernst Johansson i Hemavan: Vid avvittringen fingo vi klara besked om att vi skulle ha fiskerätt utanför våra stränder, och vi fingo ej alls reda på, att själva vattnet undantagits för kronans räkning. Vi ha utgått från, att det i avvittringsutslagen intagna medgivandet, att åbo, som på grund av att ett vattendrag undantagits för kronans räkning, skulle mista den fiskerätt, honom eljest skulle tillkommit, skulle äga att tills vidare utan avgift åtnjuta sin gamla fiskerätt, åsyftade vattnen utanför utmålen och endast dem, för några andra undantagna vattenområden kände vi ej till. Man måste häpna över att övergångsbestämmelserna till 1926 års lag om fiskevattnen här uppe tillkommo, utan att man ansåg erforderligt att höra den berörda befolkningen, samt över att det ej heller ansågs nödvändigt att efteråt på lämpligt sätt bringa dem till ortsbefolkningens kännedom. — Regelmässigt gäller det nu att man helst fiskar i egna vatten och undviker kronans. Ortsbor emellan har man ej så mycket brytt sig om att hävda den enes eller den andres rätt till fiskevattnen. Men det är till förfång för befolkningen att folk, som löst kronans fiskekort, ej alls håller reda på var kronans vatten ligga utan ofta fiskar i enskilt vatten. Länsstyrelsen borde låta markera, var kronan har sina vatten, och angiva detta för turisterna.

Flera instämde.

Lappfogden Johansson: Med anledning av den kritik, som riktats mot länsstyrelsens principer vid upplåtandet av fiskerätt i kronans vatten måste jag lämna några upplysningar. Det är inga stora belopp, som inflyta på dessa upplåtelser. En undersökning för ett par år sedan gav vid handen — och en ny undersökning skulle nog ge samma resultat — att hela inkomsten gick åt till fiskevård och bevakning av fiskevattnen. — Med anledning av klagomålen över att kortfiskarna ofta fiska i enskilt vatten får jag påpeka, att det på fiskekortet anges i vilka vatten de gälla, och om kronan ej äger hela vattnet anmärkes det, att kortet endast gäller i kronans del av den sjön. Om turisterna det oaktat fiska i enskilt vatten, böra de anges till åtal. Vi kunna ej slopa fiskerättsupplåtelse till turister, men det är möjligt, att vi kunna reglera dem något bättre än nu.

Algot Tärnholm i Tängvattnet: Det största förfånget för ortsbornas fiske är vattnet utanför kronans utmål. Vi ha en fiskevårdsförening här i Tärnaby, och den låter utplantera fisk. Kortfiskarna ha rätt att fiska utanför utmål nära våra vatten, men de hålla sig ej där utan gå in på våra vatten och fånga den fisk vi utplanterat. Det lämpligaste vore, att fiskevårdsföreningar finge taga hand om utmålen också. Hittills ha vi ej fått arrendera dem.

Fredrik Stenvall i Umfors: Kronan hyr nu ut vissa vatten till turisterna, och eftersom de flesta sörlänningar ej kunna läsa karta, hamna de naturligtvis alldeles oavsiktligt på enskildas vatten. Det irritationsmomentet kunde undvikas, om kronan hyrde ut utmålen till fiskevårdsföreningar — sådana finnas numera i nästan alla vattensystem — och föreningarna sålde fiskekort till turisterna. — Lappväsendets utplantering av fisk sker mest i sjöar, som helt förbehållits lapparna.

Lappfogden Johansson: Huvudparten har utplanterats i vatten, som ej nyttjas av lappar utan av de bofasta. — Ett par ansökningar om arrende av utmålen ha inkommit från fiskevårdsföreningarna. Länsstyrelsen har emellertid ställt sig avvaktande till saken därför, att en ny fiskelagstiftning varit under arbete och man velat vänta på den i tro, att den skulle giva större säkerhet för att utarrenderade fiskevatten skötas ordentligt.

Ernst Johansson: Jag instämmer med Fredrik Stenvall i fråga om fisket vid utmålen. Fiskevårdsföreningarna plantera in fisk i sina vatten, men därifrån drager sig fisken till strömfällen, där kronan tillgodogör sig den. Det irriterar och förtager lusten att driva fiskevård. Föreningarna böra få arrendera vattnen utanför utmålen utan att man först väntar på den nya fiskelagstiftningen, för den kan låta vänta på sig länge än. — Det är en rimlig begäran, att lappväsendet för att

förebygga misstag från turisternas sida anskaffar kartor, utförda i stor skala och med kronans fiskevatten markerade, samt låter anslå kartorna på hotell, pensionat, post- och telegrafstationer samt andra ställen, som turisterna bruka besöka.

Fredrik Stenvall: Och så bör kronan låta inplantera mera fisk.

Axel Gustafsson: Hemmansägarna underskatta i hög grad det fiskodlingsarbete, som kronan nu bedriver. Kronan har en fiskodlingsanstalt i Norra Fjällnäs, och den anstalten levererar fiskyngel i rätt stor skala för utplantering.

Rickard Gustafsson i Boksjö: Jag opponerar mig mot att varje bofast, som vill ha fiskerätt i kronans vatten ovan odlingsgränsen, är »utlämnad åt lapparnas godtycke». Det är »ett olidligt förhållande», och en ändring måste komma till stånd. Nu kan en lapp, som fått ett horn i sidan till en bofast, förhindra att denne får arrendera fiskevatten och på så sätt hart när förstöra hans liv.

Johan J. Stenmark i Umfors: Jag anser, att lapparnas fiskerätt ovan odlingsgränsen bör inskränkas. Som det nu är, är det fara för att lapparna skola övergiva rensköteln för det mera lönande fisket.

Lappfogden Johansson: Enligt ett avtal på tio år mellan länsstyrelsen och vederbörande lappar ha kronans vatten ovan odlingsgränsen indelats i två kategorier. En del vatten ha undantagits för lapparnas räkning, och i dem får länsstyrelsen upplåta fiskerätt endast om lapparna samtycka till upplåtelsen. I den andra kategorin av vatten kan länsstyrelsen upplåta fiskerätt helt utan lapparnas hörande. Detta avtal innebär en uppmjukning av bestämmelserna i renbeteslagen, ty nu kan man upplåta fiskerätt i de flesta vatten utan att först inhämta yttranden från lappbyarna.

På särskild fråga förklarade *de närvarande*, att man allmänt ansåge, att turisterna borde ha möjlighet att fiska vid sina besök här uppe.

Linus Filipsson i Joeström: Jag är fiskevårdsbiträde och har under fjolåret varit med om att bilda tio olika fiskevårdsföreningar här i socknen. Den allmänna inställningen var då, att om vi ej göra något för att odla fisk, bli vi snart helt utan fisk. En del av föreningarna har emellertid för små vatten. Man önskar allmänt få hyra små tjärnar, där man kunde odla fisk. Lappväsendet har gjort en hel del för fiskevården, men områdena äro så stora och personalen, lapptillsyningsmännen, så fåtalig, att lappväsendet omöjligtvis kan hinna med så mycket, som egentligen borde göras. Nu ha föreningarna hunnit så långt på väg, att de skulle kunna driva en mera omfattande och omsorgsfull fiskevård än lappväsendet. Därför borde åtminstone strömfällen uthyras till föreningarna. En annan lösning vore att kronan med vissa vatten inginge i föreningarna.

Gustav Johansson i Umfors: Det händer också ibland att tjänstemännen taga fel på vilka vatten kronan äger. Så utarrenderade länsstyrelsen efter år 1926 hela Tärnaån till sportfiskare, fastän enskilda ägde strand vid ån.

Sture af Ekenstam i Hemavan: Såsom representant för »turistindustrin» hoppas jag, att myndigheterna ej tillåta enskilda sportfiskare att med ensamrätt lägga under sig stora vatten. I första hand bör ortsbefolkningens behov av fiskevatten tillgodoses, men i andra hand kan man säkert ordna fiskemöjligheter för turisterna. Om starka och välorganiserade fiskevårdsföreningar få taga hand om vatten, kunna föreningarna avsätta lämpliga vatten för turisterna — dessa vilja ju i allmänhet fiska med krok i strömmarna — och förbehålla andra vatten för ortsbefolkningen, som vill fiska med nät och därför ej intresserar sig så mycket för fisket i strömmarna.

Ernst Johansson: Jag vill understryka det av Linus Filipsson angivna behovet för ortsbefolkningen att arrendera fiskevatten. Såsom exempel kan jag nämna byarna Ström, Joeström och Klippen, som själva ha mycket små fiskevatten. Lapparnas monopolställning här uppe är ej alltid så bra, och i en del fall har den medfört direkta olägenheter.

Nils From: Klippen är en av de förnämsta turistorterna i socknen. För min del

skulle jag gärna vara med om att avstå alla byns fiskevatten åt turisterna, om vi i stället finge rätt att fiska på annat håll.

Tärnholm: Ingen har något emot att turisterna fiska, men de äro dubbelt så välkomna, om de lösa kort av våra fiskevårdsföreningar i stället för av länsstyrelsen.

Johan J. Stenmark: Visst böra lapparna ha en vidsträckt fiskerätt, men det är en alltför stor klyfta mellan deras rättigheter och våra.

Jonas Johansson i Ström: Vi ha av ålder brukat fiska i Autjejaure, men nu har hela sjön undantagits för lapparnas räkning. — Att fiskevattnen blivit så tomma beror på, att det nu är tillåtet att använda alldeles för liten maskstorlek i näten. På den punkten behövs det en lagändring.

Landsfiskalen Forsberg: I vattnen här omkring har det tidigare egentligen blott funnits laxöring och röding, men på senare tid har man inplanterat även sik och harr. Det är nog ej så lyckligt, för siken lär äta laxöringsrommen. — Det har här förekommit rätt många åtal för olaga fiske, och därigenom har nog gällande rätt börjat klarna för ortsbefolkningen. Jag kan intyga, att man vid upplätelser av kronans fiskevatten i görligaste mån försökt tillgodose befolkningens behov. Jag tror nämligen ej, att fisket vid utmälen betyder så mycket för ortsbefolkningen, för den vill fiska med nät och ej med krok, och nätfiske bör ju ej bedrivas i strömfall. Om strömfällen utarrenderas åt fiskeriföreningar, vilket i en del fall nog vore bra, måste man tillse, att föreningarna sälja fiskekort åt turisterna till skäligt pris. I själva verket är turismen en mycket mer betydande inkomstkälla för trakten, än det kommit fram här i dag.

F. O. Johansson i Laxnäs: Det förekommer ofta, att personer söderifrån missbruka det förhållandet, att fiskevattnen äro oskiftade inom byarna. De köpa ytterst minimala skattetal i någon by, och sedan bedriva de ett ohejdat rovfiske i byns och allmänningens vatten.

Flera av de närvarande instämde.

Rickard Gustafsson: Även de ortsbor, som ej äga fast egendom — vägarbetare och andra — äro för sin försörjning beroende av fisket. Lapparnas vetorätt kan utestänga dem från fiskevattnen och tvinga dem att bli lagbrytare.

Sven Persson i Storskog: Jag vill ha rätt att jaga och fiska på samma sätt som de första nybyggarna gjorde.

*På Folkets hus i Dikanäs
lördagen den 4 oktober 1947.*

Närvarande: utredningsmannen samt undertecknad sekreterare ävensom ytterligare 43 personer, däribland lappfogden Hilding Johansson i Umeå.

Utredningsmannen redogjorde i korthet för hur vattenområdena i lappmarkerna vid avvitringarna fördelats mellan hemmansägarna och kronan samt för tillkomsten av 1926 års lag om rätten till vissa vatten i övre delen av Västerbottens län.

På fråga om vattnen i de olika byarna skiftats mellan bydelägarna, svarade *flera av de närvarande:* Vattnen vore oskiftade så att varje delägare hade rätt att fiska i byns hela vattenområde. Om flera byar hade stränder vid samma vatten, gjorde man i det vattnet ej någon skillnad mellan den ena eller den andra byns del i vattnet, utan en delägare i en av byarna ansåge sig ha rätt att fiska i samtliga byars vatten i den sjön. Men om kronan ägde en del av vattnet, fiskade man ej i den delen utan särskilt tillstånd.

J. A. Persson i Skansnäs: Husbehovsfisket spelar fortfarande en mycket viktig roll för oss. Jag tror inte, att det fiskas mindre nu än före ströängsindragningen, fastän det då blev en uppräckning av jordbruket. Orsaken till att fisket det oaktat

är lika viktigt är den, att det sedan dess har skett en kraftig folkökning här i trakterna, och därigenom har behovet av husbehovsfisk blivit större. Ju fler det blir, desto mera fisk behöver man. Praktiskt taget hela ortsbefolkningen fiskar till husbehov. Något yrkesfiske förekommer ej. Kanske en eller annan säljer någon kagge fisk, men sådant sker i mycket liten omfattning.

På särskild fråga förklarade *de närvarande* entämmigt, att byarnas fiskevatten icke kunde tillgodose ortsbefolkningens fiskbehov.

Edvin Anundsson i Grönfjäll: Vi ha inget skifte vid vatten och ha därför inga fiskevatten. Tidigare fiskade vi i en kronan tillhörig sjö, men 1943 motsatte sig lapparna att vi skulle få fiska där, och därför ha vi sedan dess ej fått arrendera sjön. Nu fiskar en lapp i den sjön, fastän han aldrig fiskat där före 1944. Det finns många sådana sjöar, som vi ej få tillstånd att fiska i.

J. A. Persson: En son till mig har brukat få rätt att fiska med högst tio nät i två små sjöar på Gardfjället, och även andra ha arrenderat rätt att fiska där. Nu har fiskevattensutredningen föreslagit, att dessa sjöar helt skola undantagas för lapparnas räkning. Detta förefaller oss underligt. Sjöarna besökas blott av några lappar, tillhörande Vapstens lappby, och de äro där högst två dagar om året. — Vi ha i Skansnäs en fiskevårdsförening. I föreningens vatten ha såväl Tärna som Stensele byallmänningar del. Vi planera ut yngel, men allmänningarna sälja fiskekort, och turisterna draga upp den fisk vi odla. Det äro vi missbelåtna med.

Bror Bodefors i Dikanäs: Det är tämligen hopplöst att tänka sig, att kronans vatten skulle skiftas ut bland ortsbefolkningen. Men någon ändring måste det bli, så att fiskevattnen skötas bättre. Fiskerättskommitténs förslag om bildande av fiskevårdsområden är bra, och jag har länge varit en varm förkämpe för sådana tankegångar. Emellertid böra fiskevårdsområdena endast tillkomma på frivillighetens väg. Man bör undvika majoritetstvång. Länsstyrelsen bör ej heller ha någon möjlighet till tvångsåtgärder, utan myndigheternas befattning med fiskevårdsområdena bör vara enbart av rådgivande natur. — Den av fiskevattensutredningen föreslagna uppdelningen av vattnen är icke lämplig. För övrigt tror jag ej, att lapparna behöva så mycket fiskevatten, som utredningen avsett att tillerkänna dem. Går det förslaget igenom, få de bofasta alldeles för litet fiskevatten. — Kronan är ofta delägare i våra fiskevatten. Kronan upplåter fiskerätt åt turisterna i sin del av vattnen, men turisterna ha inte alls reda på, var kronans vatten ligga, och så fiska de i stället i våra vatten i tro att de äro kronans.

Evert Väcklén i Dajkanvik: Om kronan, en allmänning och en by ha stränder vid samma sjö, bör man — åtminstone om sjön ej är så stor — ha möjlighet att lösa ett enda fiskekort, som berättigar en att fiska i hela sjön.

August Westerlund i Matsdal: I ett insyningsutslag den 18 juli 1849 tillerkändes Matsdals by rätt till husbehovsfiske i sjöarna Gransjön, Råtsjön och Gärmsjön. Vi böra återfå rätten att fiska i dessa sjöar.

Isak Jonsson i Matsdal: Jag instämmer med Westerlund. Vissa år ha vi fått avslag på våra ansökningar att fiska i dessa tre sjöar.

Anundsson: Då borde vi återfå rätten att fiska i Gissmisjaure, för den var insynad för Grönfjälls by, och vi hade vid den ströängar, som dock numera äro indragna.

Lappfogden Johansson: Enligt renbeteslagen skola lapparna ju höras, innan länsstyrelsen har rätt att upplåta fiskerätt i kronans vatten ovan odlingsgränsen. Det är ett mycket omständligt och tidsödande förfarande, då lapparna skola höras. Därför ha vi träffat ett tioårigt avtal med lapparna, och enligt avtalet ha vissa vatten undantagits för lapparnas räkning mot att de lämnat oss ett generellt tillstånd att utan deras vidare hörande upplåta fiskerätt i samtliga övriga vatten. Det avtalet är i stort sett till stor förmån för ortsbefolkningen, som nu ej behöver vänta på lapparnas yttranden, och vi vilja respektera avtalet till dess

det utlöper. I en del undantagsfall har avtalet visat sig mindre lyckat, och då avtalet utlöper skola vi försöka få det reviderat på de punkterna.

På särskild fråga förklarade sig *samtliga närvarande ordsbor* anse, att den icke-jordägande delen av befolkningen hade samma behov av fiske som jordägarna.

Härefter behandlades turisternas fiske.

Helge Eriksson i Dikanäs: I fjol sökte jag tillstånd att få fiska en natt i sjön Gotten (Gotajaure). Det blev avslag, och jag fick i stället tillstånd att fiska i Avasjön, som ligger sju och en halv mil härifrån. Avslaget berodde på att en direktör i Stockholm för 250 kronor om året arrenderar Gotten med ensamrätt. Det är fel, att en enda person skall få ensam lägga under sig en så stor sjö. I första hand bör ordsbefolkningen få fiska i sjöarna.

E. A. Westerlund i Dikanäs: Då man klagat över att länsstyrelsen hyr ut fiskevatten med ensamrätt, brukar länsstyrelsen försvara sig med, att detta behövs ur fiskevårdssynpunkt. Det är fel, och vi protestera mot att vattnen utarrenderas till främlingar, som få ensamrätt. Befolkningen i denna karga landsända bör i första hand få tillgodogöra sig naturtillgångarna här. Under en högkonjunktur som nu är fisket kanske ej så betydelsefullt, men blir det sämre tider, då blir fisket oerhört viktigt för oss. Det bör i protokollet antecknas, att ordsbefolkningen bestämt motsätter sig, att turister nedifrån få med ensamrätt hyra fiskevatten här uppe. — Man bör se till, att de föreslagna fiskevårdsområdena ej kunna bildas annat än då en kvalificerad majoritet önskar det.

J. A. Persson: Jag instämmer i stort sett med Westerlund. I fråga om de semesterfirande turisterna söderifrån ligger saken annorlunda till. Den som på sin semester kommer hit upp för att se fjällen bör kunna få lösa ett fiskekort, som berättigar honom att fiska här uppe några dagar, men naturligtvis skall han ej ha ensamrätt till ett visst vatten.

Bodefors: Man bör absolut ej hindra turisterna från att fiska med krok, men man måste se till, att kronans vatten markeras så att ej den som löst fiskekort till kronans vatten i misshugg går och fiskar i enskilt vatten. Turisternas fiske skulle ju underlättas genom tillkomsten av fiskevårdsområden, men sådana böra ej komma till stånd mot befolkningens vilja. Med nät eller not böra turisterna ej få fiska, men ingen här uppe vill förhindra deras krokfiske. De böra dock givetvis deltaga i kostnaderna för fiskevården. Kronan gör mycket litet för fiskevården och överlåter åt de enskilda att göra lejonparten.

Lappfogden Johansson: Det är ett rent missförstånd, då man tror, att kronan utarrenderar vissa vatten med ensamrätt för en viss person eller sammanslutning. Inte ett enda vatten ovan odlingsgränsen är upplåtet med ensamrätt. — Kronans utgifter för fiskevård äro lika stora som inkomsterna på fiskerättsupplåtelse.

Helge Eriksson: Kanske kronan ej längre utarrenderar vatten med ensamrätt, men för tre, fyra år sedan gjorde kronan det.

Fiskeriinstruktören Kurt Friis i Vilhelmina: Då enskilda med hushållningssällskapets stöd bildat fiskevårdsföreningar, ha föreningarnas arbete många gånger försvårats eller nära nog omöjliggjorts genom att kronan avisat att med erforderliga vatten ingå i föreningarna. I stället har kronan upplåtit fiskerätt åt turister i dessa vatten. Föreningarna, som arbeta mycket ansvarsmedvetet, ha ej heller fått arrendera vattnet utanför utmälen, »dessa småstumpar, som ligga utspridda överallt». Antingen borde föreningarna få arrendera sådana vatten, eller också borde de åtminstone utmärkas så att turisterna verkligen visste att hålla till i kronans vatten.

På folkskolan i Saxnäs
måndagen den 6 oktober 1947.

Närvarande: utredningsmannen samt undertecknad sekreterare ävensom ytterligare 58 personer, däribland lappfogden Hilding Johansson i Umeå.

Det antecknades, att samtliga närvarande, utom nyssangivna tre personer och handlanden Davidius Persson i Skansholm, vore bosatta ovan odlingsgränsen.

Utredningsmannen redogjorde i korthet för huru vattnen i lappmarkerna vid avvitrtingarna fördelats mellan de enskilda fastighetsägarna och kronan samt för tillkomsten av 1926 års lag om rätten till vissa vatten i övre delen av Västerbotens län.

På fråga om de vatten, som vid avvitrtingen tillagts byalagen, senare delats mellan delägarna, upplyste *de närvarande*, att så icke skett. Samtliga vatten inom byarnas gränser vore oskiftade byamännen emellan, och varje delägare i byn ansågo sig därför ha rätt att fiska var som helst i byns vatten.

Davidius Persson: Tidigare har varje hemmansägare fiskat i första hand inom byns rågångar men i andra hand även i kronans och andra byars vatten. Med tiden har det dock blivit så, att man icke utan tillstånd fiskar annat än i den egna byns vatten. Fisket har fortfarande stor ekonomisk betydelse för ortsbefolkningen, och det är i hög grad önskvärt, att »de verkliga jordägarna» återfå sin gamla rätt att fiska även i andra byars vatten samt — för husbehov — i kronans vatten. Det kunde vara lämpligt, att vissa sjöar eller vattendrag, däri fiskerätten nu tillkommer kronan, tilldelas var by för husbehovsfiske.

Fjärdingsmannen Hilding Eriksson i Lövberg: Den nordvästra delen av Kultsjön äges av Lövbergs, Klimpfjälls och Storvalls byar. Fisket anses oskiftat jämväl dessa byar emellan, och i år ha vi bildat en för byarna gemensam fiskevårdsförening. Fisket bedrivs huvudsakligen med not, nät, långrev och utter. Kronan äger ett skifte något sydligare vid sjön, men i kronans vatten har man ej brukat fiska, troligen därför att fiske med nyssnämnda redskap ej lönar sig där. — Då Lövbergs by år 1821 anlades, insynades sjön Autiojaure för byn. Vid avvitrtingen frångick fiskerätten i sjön byn utan vederlag. Eftersom byborna skulle behöva Autiojaure för att där bedriva vinterfiske, är det önskvärt, att de återfå rätten att fiska i sjön. Med hänsyn till den stora vikt fisket fortfarande har för ortsbefolkningens försörjning, är det bra, om även andra kronans vatten upplätas för ortsbefolkningen, dock med iakttagande av att intrång icke sker i lapparnas rätt till fiske. Det förefaller olämpligt, att vissa vatten, som nu är förhållandet, upplätas endast åt sportfiskare, medan ortsbefolkningen samtidigt icke kan fiska sitt husbehov utan måste köpa sill och annan havsfisk. — De lappar, som lämnat renskötseln, ha det sämst ställt i fråga om fiske. De borde återfå sin gamla rätt att fiska.

Davidius Persson: Numera fiskar ortsbefolkningen icke utan tillstånd i kronans vatten. Så har kronan t. ex. ett skifte vid Bielite, vars stränder i övrigt ägas av Lövbergs, Saxnäs och Klimpfjälls byar. Man fiskar ej nu utanför kronans strand, ehuru kronans del av sjön lämpar sig bra för nätfiske. Längs Ängermanälven mellan Kultsjön och Bielite har kronan utmål, och fisket där arrenderas av sportfiskare. Dessa ha dock ej ensamrätt till fisket, och en del ortsbor ha också fått tillstånd att fiska där.

Ernst A. Salvin i Stalon: Perssons uppgift att ortsbefolkningen respekterar kronans rätt till sina fiskevatten, är en sanning med modifikation. Man fiskar väl ej utan tillstånd utanför utmålen eller där älven faller ut i Bielite. Men man har inte så noga reda på rågångarna kring kronans skifte mitt för Bielite, och utanför

det skiftet fiskar man nog allmänt utan tillstånd. Över huvud taget fiska alla, som ha del i Bielite, »huller om buller», i sjön. Likaså fiskar man nog en del utan tillstånd i kronans del av Malgomaj.

Folkskolläraren Vilhelm Eriksson i Saxnäs: Där flera byar ha del i samma sjö, är man nog så skrupelfri, att man ej respekterar andras vatten. Detta är ett oskick, som måste stävjas, eftersom det omöjliggör fiskevården, 1938 bildades det en fiskevårdsförening i Saxnäs. Sedan dess fiska vi i egna vatten och avhålla oss från att utan tillstånd fiska i andras. Det har ej varit svårt att hålla reda på rågångarnas sträckning. Men i de byar, där man ej har fiskevårdsföreningar, är man ej så noga med var man fiskar.

Gottfrid Fjällström i Stalon: Före avvittningen hade stalonborna insynat fiske i Ångermanälven och i Malgomaj. Vid avvittningen fingo vi ej något skifte vid Malgomaj, och genom att kronan förbehöll sig utmål längs älven, fingo vi ej heller fiskevatten i älven. Vi sakna nu praktiskt taget fiskevatten, och lika är det för dorisborna. För sådana byar är det oerhört viktigt, att byborna få fiska i kronans vatten.

Ordföranden i styrelsen för Vilhelmina övre allmänningsskog Ernst S. Bergfors i Doris: Längs Ångermanälven mellan Vuollelite och Malgomaj har kronan också utmål. Fisket utanför dessa har länsstyrelsen utarrenderat till huvudsakligen en sportfiskeklubb i Ångermanland, medan fiskerätt i dessa vatten i mycket ringa omfattning upplätas åt orsbor. Man borde i första hand tillgodose orsbefolkningens och först i andra hand sportfiskarnas behov av fiskevatten. I detta fall tillkommer det, att allmänningstyrelsen utplanterat massor av fiskyngel i Bielite, medan sportfiskeklubben ej, så vitt man vet, utplanterat någon fisk utan profitera på allmänningsdelägarnas fiskevårdsåtgärder. Det är orätt!

Persson: Även Blaiklidens by blev vid avvittningen missgynnad i fråga om fiskevatten. Byn tillskiftades blott en del av Marsån, och i den finns det mycket litet fisk. På kronomark i byns närhet finns det bra fiskesjöar, som lapparna ej lära använda. De kunde kanske upplätas åt blaiklidenborna?

Olle Grönlund i Granliden: I Granlidens by ha vi inga fiskevatten alls. Därför måste vi få fiska på kronans vatten, och vi böra ha en företrädesrätt därtill. Men kronans vatten få ej utskiftas bland befolkningen, utan de böra upplätas mot avgift genom myndigheternas försorg. Eljest blir det ingen ordning och all fiskevård omöjliggöres. Nu fiskar man t. o. m. med 27 varvs nät, och om man upplåter kronans fiskevatten utan någon kontroll skulle de snart vara utfiskade. För närvarande få vi i Granliden arrendera en del kronovatten i Malgomaj. En del ha visserligen nekats att hyra vatten av kronan, men länsstyrelsen lär nog ha haft skäl till avslag i de fallen.

Lars Wilks i Grundfors: I Grundfors finns det nu 17 fastighetsägare, och fiskevattnen räcka ej längre till för oss. Det vore ej mer än rätt, om vi finge rätt att fiska i kronans vatten. Men det kan kanske vara bra att fördelningen av vattnen sker genom statens tjänstemän så att de kontrollera, att något rovfiske ej sker.

Hjalmar Hansson i Grundfors: Grundforsborna fiska huvudsakligen i Gikasjön. För 30 år sedan fanns det blott fyra bönder i byn, och redan då förslog ej Gikasjön för alla, utan två av bönderna brukade fiska sin husbehovsfisk i Stor Ransan. Numera är fisket i Gikasjön sämre än förr, och ändå måste 17 bönder dela på det. Det förslår ej så långt, och därför vore det önskvärt att grundforsborna även finge fiska i Stor Ransan.

Lappfogden Johansson: Ångermanälvens sportfiskeklubb arrenderar fiskerätt i älven mellan Vuollelite och Malgomaj, men någon ensamrätt har klubben ej, utan länsstyrelsen har upplåtit rätt till krokfiske i detta vatten även till vissa orsbor. Sportfiskeklubben för statistik över medlemmarnas fångster, och därför kan jag påstå, att de äro ganska obetydliga och ej nämnvärt påverka orsbefolkningens fiske längre upp eller längre ned i älven. Lappväsendet har nu en fiskodlings-

anstalt i Saxnäs. Dess verksamhet har ej än skjutit fart riktigt, men det dröjer ej länge innan även ortsbefolkningen får nytta av den. — För en del men ej för alla sjöar kring Kultsjön har länsstyrelsen redan utfärdat bestämmelser om viss maskstorlek. Där några sådana bestämmelser ej meddelats använder man många gånger nät med alldeles för små maskor, och det har visat sig förödande för fiskbeståndet. Nu håller man emellertid på att utarbete en fiskeristadga, som i vart fall skall gälla för alla vatten ovan odlingsgränsen.

Salvin: Före avvittningen och sedermera ända fram till år 1930, då ortsbefolkningen mera allmänt fick reda på tillkomsten av 1926 års lag om fiskerätt i Västerbotten, fiskade stalonborna i Ångermanälven mellan Kultsjöluspen och Stalon. 1930 blev detta ändrat. Sedan fick vi till en början fortfarande fiska mot erläggande av avgift, men så måningom gick det så att — förutom sportfiskeklubbens medlemmar — endast två gårdsägare, som bo utmed älven, fingo fiskerätt i detta vatten. Och så var det ända till år 1936, då Johansson blev lappfogde. Johansson tillsåg att fiskerätt i vattnet uppläts även åt ortsborna och att sportfiskeklubben ej skulle ha praktiskt taget ensamrätt till fisket. Men ej heller nu kan ortsbefolkningen vara fullt nöjd. Hela denna del av älven bör upplåtas åt ortsbefolkningen för krokfiske, och i de mindre selen borde man få tillstånd att fiska med nät, vilket nu är förbjudet. Enligt det förslag, som fiskevattensutredningen 1939 framlagt, skall större delen av Ångermanälven mellan Kultsjön och Malgomaj förbehållas sportfiskare. Detta måste ortsbefolkningen protestera mot liksom mot att enligt förslaget praktiskt taget inga vatten i trakten upplåtits åt ortsbefolkningen.

Hans Hermansson i Stornäs: Stornäsborna ha egentligen blott fiskerätt i Kultsjön runt Stornäslandet. Hittills har det ej varit så noga, även om vi fiskat utanför våra rågångar. Blir det strängare kontroll i fortsättningen, ha vi ej på långa tider nog med fiskevatten. Det bör bli gemensam fiskerätt för alla, som ha vatten i den delen av sjön. Helst vill vi ha fisket fritt som på nybyggartiden. Det bleve nog ändå ej tal om något rovfiske, åtminstone ej i fjällsjöarna och knappast i övriga vatten heller, för de äro numera så utfiskade, att det ej lönar sig att fiska där i större utsträckning.

Hilding Eriksson: I Fatmomakkeviken av Kultsjön ha grundforsborna av gammalt fiskat. Vid avvittningen tillskiftades Vilhelmina kommun kapellområdet, att användas för kyrkligt ändamål. Grundforsborna trodde dock, att de hade kvar sin fiskerätt och fortsatte att fiska där. En nyligen gjord utredning har emellertid gett vid handen, att även fisket tillkommer kommunen. Detta är ett hårt slag för grundforsborna, för det är en bra fiskeplats och de skulle behöva den. Visserligen går byns ägor ned till den norra sidan av viken, men det är den södra sidan, som lämpar sig för notfiske.

Vilhelm Eriksson: Jag vill påtala ett speciellt missförhållande, över vilket vi ondgjort oss ända sedan 1938. Nämligen att det kommer folk från andra orter och köper mikroskopiskt små fastighetsandelar här, och sedan fiska de oinskränkt i byarnas oskiftade vatten. Det kan vara en hel mängd, som på det viset kommer och fiskar sitt vinterbehov, och det är klart att sådant ödelägger fiskevattnen. Frågan är av mycket stor betydelse för oss, och detta missförhållande bör förhindras genom en effektiv lagstiftning. Vi ha t. o. m. diskuterat att vi måste skifta vattnen inom byarna, men det ha vi ej råd till. Men något måste göras åt saken!

Lappfogden Johansson: I mitt yttrande över det lagförslag, 1939 års fiskeutredning framlade, har jag föreslagit, att någon fiskerätt i oskiftade vatten ej skulle anses tillkomma fastigheter under ett minimiskattetal. Som det är nu köpa många små bråkdelar av en fastighet endast för att komma åt att fiska i byarnas vatten.

På fråga huru fiskefrågan vore ordnad för den del av ortsbefolkningen, som icke ägde någon vattenrätt, uppgav *Salvin:* De som icke äga jord tillåtas fiska på samma sätt som jordägarna, var i sin by.

Det vitsordades från flera håll, att den icke-jordägande delen av befolkningen för sin försörjning i allmänhet behöfde tillgång till fiskevatten samt att den nu finge avgiftsfritt fiska, envar i sin hembys fiskevatten.

Vilhelm Eriksson: I Kultsjön håller det på att gå den vägen, att de som ej ha jord få arrendera fiskerätt av enskilda hemmansägare eller av fiskevårdsföreningen. Detta är redan genomfört i Saxnäs skifteslag.

Åtsporda om turisterna borde tillåtas fiska, förklarade *de närvarande* samstämmigt, att de icke ville betaga turisterna möjligheten till att »kasta ut en krok» men att det borde iakttagas, att de vatten, som ortsbefolkningen behöfde för sitt husbehovsfiske, icke upplåtes åt turisterna annat än i andra hand.

Fjällström tillade: Det finns två kategorier av turister. Den ena fiskar med tanke i första hand på att få ekonomiskt utbyte, den andra med tanke på att få rekreation. Till den första kategorin, »kaggfiskarna», höra t. ex. en del personer från Vilhelmina, som komma upp flera gånger om året med stora kaggar, som de fylla med fisk. Den kategorin trivs vi ej med, men den andra är välkommen.

Hilding Eriksson: Sammanfattningsvis kan man säga, att alla i kapellet bosatta äro mycket beroende av fisket och böra få fiska till husbehov. Byarna Doris, Stalon, Blaikliden, Bångnäs och Eriksberg äro sämst lottade i fråga om egna vatten och böra därför i första hand tillgodoses. Det vore lämpligt, att det uppgjordes en plan över huru vi själva skulle vilja fördela fiskevattnen i trakten.

Efter en stunds förhandlingar om saken överenskommo *de närvarande ortsborna*, att man inom varje by skulle överlägga om, vilka kronovatten man ansåge sig behöva få rätt att fiska i, samt att fjärdingsmannen Eriksson skulle insamla och försöka samordna de olika anspråken samt därefter tillställa utredningsmannen en uppställning över desamma.

I församlingssalen i Risbäck onsdagen den 8 oktober 1947.

Närvarande: utredningsmannen samt undertecknad sekreterare ävensom ytterligare 51 personer, däribland lappfogden Hilding Johansson i Umeå, landsfiskalen Hilding Ritzén i Dorotea och t.f. revirförvaltaren i Dorotea revir jägmästaren G. F. Nordensten.

Det antecknades, att ortsbefolkningen såväl ovan som nedom odlingsgränsen hade representanter bland de närvarande.

Utredningsmannen redogjorde i korthet för huru vattnen i lappmarkerna vid avvitringarna fördelats mellan de enskilda fastighetsägarna och kronan samt för tillkomsten av 1926 års lag om rätten till vissa vatten i övre delen av Västerbottens län.

På fråga om vattnen inom skifteslagen delats efter avvitringen, svarade *de närvarande* nej. Varje by fiskar huvudsakligen inom byns rågångar.

Elias Andersson i Nynäs, Solberg: Det är nästan slut med fisket nu. Det är för mycket folk numera, som skall fiska. Kronan har förbehållit sig de bästa fiskevattnen, och så länge kronan säljer fiskekort, lönar det sig inte för dem, som äga vatten i samma vattensystem, att odla fisk. Men det kan inte bli något av fisket, innan man börjar odla fisk.

Martin Johansson i Söderfors: Jag instämmer. Man får arrendera kronans vatten på ett eller två år, och då lönar det sig inte att inplantera fisk i de vattnen. — Vid laga skiften inom byarna ha alla byarna tillhöriga större vatten avsatts för byns samfällda behov, men småtjärnar och dylikt ha tillskiftats de enskilda fastigheterna. — Tidigare fiskade man i vissa vatten, som varje by fått insynade

för sin räkning. Jag föreslår, att man återgår till den ordningen och att byarna återfå sina gamla vatten, så att allt blir som före avvittringen.

J. Sollander i Storbäck: År 1943 bildade vi en fiskevårdsförening i Storbäck. Vid de underhandlingar, vi därefter förde med länsstyrelsen, lät det till en början, som om vi skulle få arrendera kronans del av St. Arksjön. Men ändå blev det så småningom avslag på vår ansökning, och som det nu är, ha vi inga fiskevatten att sköta. Avslaget berodde väl på att en ny fiskelagstiftning väntades, och det skälet kan man ju i viss mån respektera. Men i avbidan på den nya lagen borde det väl ha gått att ordna ett provisoriskt arrende åt oss. Även andra fiskevårdsföreningars arbete har omöjliggjorts genom att kronan ej gått med på att arrendera ut vatten till föreningarna. Vårt läge är prekärt. — Jag vill föreslå, att hushållningssällskapet fiskerinämnd får övervaka tillämpningen av den nya fiskeristadga, som lär vara under utarbetande för länet, och att nämnden om möjligt får sortera direkt under Kungl. Maj:t. Man kunde tänka sig, att övervakningen handhades av de blivande jordbruksnämnderna.

Lappfogden Johansson: 1943 hade just ett förslag till lag om fiskevårdsområden framlagts, och länsstyrelsen ville då avbida, att denna lag skulle träda i kraft, innan länsstyrelsen utarrenderade några fiskevatten. Man räknade med, att efter lagens ikraftträdande föreningarna skulle få större stadga och myndigheterna större garantier för att även den icke-jordägande befolkningens intressen skulle tillgodoses. Då det nu dröjt så länge utan att lagförslaget antagits, har länsstyrelsen upptagit Storbäcks fiskevårdsförenings ansökan till omprövning, och jag har nyligen föreslagit, att kronans del av St. Arksjön skall utarrenderas till föreningen mot det att föreningen förbinder sig att upplåta fiskerätt i dessa vatten även till icke-jordägare. — Lappväsendet har lagt ned en hel del arbete och pengar på fiskevård. Nyligen ha vi byggt en fiskodlingsanstalt i Saxnäs, och då dess verksamhet kommer riktigt i gång, kommer den att kraftigt främja fiskevården i dessa trakter.

Lapptillsyningsmannen Albert Lindgren i Risbäck: Fisket är fortfarande oerhört viktigt för en stor del av ortsbefolkningen, men det har försämrats oerhört på de tjugu senaste åren. Bland annat genom tillkomsten av den nya fiskodlingsanstalten i Saxnäs hoppas vi, att en förbättring skall inträda. Nu finns det byar, t. ex. Brännåker, som helt sakna fiskevatten. Kronans vatten böra i första hand användas för att tillgodose ortsbefolkningens behov, och därvid måste man särskilt tänka på dem, som helt sakna egna vatten. Det vore icke lyckligt, att ortsbefolkningen finge en okontrollerad fiskerätt i kronans vatten, utan man måste för att förhindra rovfiske och för att åstadkomma en lämplig avfiskning bibehålla i huvudsak det nuvarande systemet.

Elias Andersson: Skola alla få springa omkring och fiska hur som helst i kronans vatten, så blir det ingen ordning alls, och då går det inte att få till stånd någon fiskevård. I den mån vatten ej utarrenderas med ensamrätt, böra nya fiskare ej få tillstånd att fiska i ett vatten med mindre man vet, att fiskevattnet tål den nya belastningen.

Sollander: Som det nu är tillhör vattnet i en sjö vanligen flera olika ägare. Om en av ägarna planterar ut fisk, kan hans granne draga upp fisken, innan den blivit lekmogen. Det skulle behövas skydd för sådant. — Det bör inte bli något fritt fiske i kronans vatten, men upplåtelser av fiskerätt till ortsbefolkningen böra ske mot en mycket måttlig avgift, exempelvis tre kronor om året, och avgifterna böra användas till fiskevård.

Isak Lövström i Lövsjö: Befolkningens högsta önskan är att få återgå till de fiskerättsförhållanden, som rådde före avvittringen, så att vart byalag finge fiska fritt i sina gamla vatten. — Någon återinplantering av fisk sker ej nu i fjällsjöarna, där kronan upplåter fiskerätt åt turisterna. Det är inte bra.

Martin Johansson: Vid avvittringen förbehöll sig kronan några strömfäll i Korp-

ån, och alltså har kronan också fiskerätten i strömfällen. Då kronan ej på lång tid kommer att taga strömfällen i anspråk, bör fiskerätten i dem tills vidare få tillgodonjutas av de byar, som ligga närmast till.

På fråga om jordägarna i socknen ha möjlighet att fiska i allmänningens vatten anförde *Lövström*: Kramfors Aktiebolag äger 80—90 procent av alla de fastigheter, som ha del i allmänningen, och övriga fastighetsägare ha därför ej så mycket att säga till om. Allmänningsstyrelsen har till några bolagstjänstemän utarrenderat jakten och fisket på allmänningen på tio år. Ortsborna ha alltså ej någon rätt att jaga eller fiska på allmänningen.

På vidare fråga förklarade sig *de närvarande orsborna* anse, att även icke-jordägare, som tillhöra orsbefolkningen och behöva fiska för att kunna försörja sig, böra jämte jordägarna få företrädesrätt till fiske i kronans vatten.

Albert Nordlöf i Båtas: Jag har under cirka tjugu års tid arrenderat fiskevatten av kronan och fångat min matfisk där. Men snart lönar det sig inte längre att fiska, för det börjar finnas flera fiskare än fiskar. Såväl kronan som enskilda sälja fiskekort, och dessutom tjuvfiskas det i stor omfattning. Det kommer stora sällskap långväga ifrån med sina bilar, de ha mängder av nät, som de lägga ut i bäckar och sjöar, och de taga bort mängder av fisk. Och inte har det blivit bättre genom att man börjat samla rom, ty det fiske, som därvid bedrives, är rent förödande. Det bästa vore att vi finge återgå till de förhållanden, som rådde före avvitrningen, och jag tror, att vattnen då skulle räcka till åt oss alla.

Landsfiskalen Ritzén: Om Nordlöf åsyftar fisket utanför kronans utmål i Korpån så vill jag bara upplysa, att kronan där ej upplåter rätt till fiske med andra redskap än krok. I fjällsjöarna, där Nordlöf huvudsakligen brukar fiska, sker ett omfattande tjuvfiske, det veta vi, men så länge fjällbefolkningen ej vill hjälpa fiskebevakarna utan i stället begagnar varje tillfälle att skydda tjuvfiskarna, kan man ej få till stånd en effektiv bevakning. De där sällskapen, som komma i bilar med mängder av nät, de tillhöra nog orsbefolkningen.

Nordlöf: Polisanmäler man tjuvfiskarna, får man mycket obehag, det vet jag av egen erfarenhet. Romfisket är rovfiske, då det, som nu, ej sker under sakkunnig ledning.

Lindgren: Det är jag, som svarar för insamlingen av rom i denna trakt. All livsduglig fisk skall släppas, sedan rommen tagits, och så sker det också, åtminstone då jag är med. Det kan ju hända, att någon av mina medhjälpare brutit mot den ordern någon gång, då jag ej varit med, men i så fall bör det anmälas till landsfiskalen. Självt polisanmäler jag alla tjuvfiskare, vare sig de hålla till i kronans eller i enskildas vatten.

Sollander: Fiskevattnen här uppe äro så hårt anlidade, att man absolut ej bör upplåta dem för yrkesmässigt fiske. Om fiskevårdsföreningar komma till stånd mera allmänt, och om de få sköta vattnen, blir bevakningen bättre, eftersom alla medlemmar i föreningarna bli intresserade av fiskevattnen.

Martin Johansson: I Jämtlands län är det inte förbjudet att fiska under lektiden, och eftersom många fiskevatten delas av länsgränsen, kunna vi ej heller ha förbud mot sådant fiske. Men åtminstone laxartade fiskar borde vara fridlysta i fjälltrakterna under lektiden. På den punkten behövs det ett samarbete mellan länsstyrelserna i de två länen.

Frågan om man ville förbjuda turisterna att fiska i trakten besvarades med *blandade ja- och nejrop*.

Göte Ottosson i Risbäck: Turisterna skada ej fiskevattnen. Det är inte så många av dem som fiska. Jag har handhaft försäljningen av fiskekort här i Risbäck, och under hela den gångna säsongen har jag ej sålt mera än 59 kort. Turisternas fiske är långt ifrån så skadligt som orsbefolkningens s. k. husbehovsfiske. Många »husbehovsfiskare» sälja fisk, och så övergår man till mindre och mindre mask-

storlek i näten. Nu äro maskorna så små, att fisken fångas redan innan den är lek-mogen. Det är den verkliga orsaken till att fisken tager slut.

Holger Kronesten i Storbäck: Det finns flera än Ottosson, som sälja kort här i trakten.

Landsfiskalen Ritzén: Ja, det gör det, men sammanlagt har det ej sålts över 100 kort i hela Risbäcks församling under den gångna säsongen.

Nordlöf: Kramfors Aktiebolag har antagligen sålt fler fiskekort än kronan.

En fråga om turisternas krokfiske vore till nämnvärd skada besvarades nekande av *samtliga ortsbor utom Karl Emanuelsson i Storbäck.*

Emanuelsson: Även de krokfiskande turisterna göra stor skada. De draga upp mycket småfisk.

Samtliga övriga förklarade sig icke ha något emot att turisterna fiskade med krok.

Harry Lind i Risbäck: Jag har under de senaste tio—femton åren varit roddare och förare åt massor av turister. Jag har sett mycket av dem, och det är min bestämda uppfattning, att de ej göra någon skada på fiskevattnen. Den småfisk de fånga, slänga de genast tillbaka i vattendragen. Det skall vara i rena undan-tagsfall, som de behålla fångad småfisk. Men jag vet, att turisterna ha ett allmänt önskemål, nämligen att rågångarna utmärkas ordentligt, så att de ej av misstag fiska i vatten, däri de ej ha fiskerätt. De äro rädda för att bli åtalade för sådant. Här i trakten äro såväl kronans som allmänningens och Kramforsbolagets rå-gångar rätt illa markerade.

Sollander: För tre, fyra år sedan anhöll jag hos fiskeriintendenten om ett för-bud mot användning av alltför finmaskiga nät. Doktor Eneqvist var ense med mig i sak men ansåg, att ärendet borde vila till dess fiskeristadgan för Dorotea socken omarbetades. Jag kan nog förstå den synpunkten, men eftersom stadgan tycks dröja, är det risk för att vattnen under väntetiden förstöras. Ett sådant förbud borde därför komma så snart som möjligt.

Som ovan.

Jerker Utterström.

Bil. a.
(jfr s. 203).

PM.

Det vore av synnerligen stor vikt, att en lag trädde i kraft, som skulle ge möjlighet att skifta vatten, så att de som av ålder brukat fiskevatten skulle få sig tillskiftad detta vatten med full äganderätt. Som ett exempel vill jag nämna byarna Bäckén, Nordanå och Hedlunda, vars ägare hava i mantal satt jord och vars rågångar gå mot St. Lule älv men detta oaktat äga icke rätt till fiske i älven trots att ett vattenområde som ligger utanför deras fastigheter är oskiftat, utan däri har Kungl. Kammarkollegiet förbehållit kronan fiskerätt vid avvitringen 1918. Där kan man påstå att en orättvisa begåtts som till och med strider mot svensk rättsordning.

Så har vi Sarkavara byamän, dessa erhöilo ett Kungl. brev någon gång i början till 1700-talet eller under 1800-talet. I detta brev ålades en viss skyldighet med beskrivning på dels byggnadsskyldigheten samt det antal djur som skulle hållas på byns fastigheter, mot att det beskrevs att de skulle erhålla ett visst landområde samt beskrivning på fiskeplatser, i detta fall Kaskajarem och Peivågge. Dessa skyldigheter hava fullföljts och fiskeplatserna hava brukats släktled efter släktled, på platsen ha uppförts båthus samt bostäder som bebos under fiskets bedrivande utan att någon gjort rätten till fisket stridig eller uppförande av båthus och bostäder, eller med andra ord folket i orten samt sakägarna själva hava ansett att de ha laglig rätt till fisket, först nu vid utredningen i samband med regleringsmålet har rätta förhållandet uppdagats. Häre kan kanske invändas att, de borde ha bevakat sin rätt vid avvitringen, men därtill vill jag påpeka att sakägarna eller deras fångesmän var varken läs- eller skrivkunniga, samt saknade möjlighet till juridiskt biträde.

Så har vi fjällägenhetsägarna vid Stora Porjusselet samt Stora Lulejaure; de böra ha sig tillskiftat fiskevatten dels i Porjusselet samt i hela Lule älvs sjösystem, detta på grund av att fisket så försvårats genom regleringsåtgärderna att en bestämd fiskeplats i en viss del av sjösystemet anses mycket litet lönande utan fisken måste sökas på ett större område än vad ett vanligt tillstånd kan ge.

Vidare har vi bland annat Suockjocks, Kalluddens, Ämötets och Kuouka skifteslag, dessa skifteslag hava fått sig tillskiftat vatten i början av 1900-talet men genom regleringen av älvens källsjöar samt därigenom framtvingade flottledsbyggnader hava dessa fiskevatten starkt reducerats varför ytterligare skiftande av vatten är väl motiverat för att till bygdens befolkning ge det stöd de så väl behöva till sina jordbruk samt en nära till hands stående rekreationsmöjlighet för landsbygdens ungdom.

Sist kommer vi till ägostyckningar, där bolag avstyckat inrösningsjorden men behållit skogen. Här bör en lag tillkomma som gav den rätt till fisket som brukar jorden framför den som endast brukar hemmanet för skogen, eller för att för enkla uttrycket. Ett lantbruk där bolag äger skogen men ej brukar jorden den ges företräde som äger eller brukar jorden då det gäller rätten till fisket eller vid eventuell skada härå ersättning härför.

Vi hava även liknande förhållande då det gäller landområden. Inom här ovan berörda skifteslag hava en del hemmansägare så skiftat att hemmanet består av flera skiften av vilka hemskitet ligger på älvens högra sidan medan skogs- och ängsskitet ligger på älvens vänstra sida. Genom regleringen har svårigheter uppstått att bruka dessa skiften. Här bör en lagstiftning komma till stånd som gav möjlighet att få skifta likvärdig mark som får övertagas mot att avstå den mindre lättillgängliga marken. Härvid kan tänkas att problem kan uppstå, genom att

eventuell mellanskillnad skulle ersättas med penningar; detta bör undvikas i största möjliga utsträckning, enär de flesta saknar kontanta medel samt har sina fastigheter skuldsatta och ogärna vill ådra sig ytterligare förpliktelser.

Högaktningsfullt

Magnus Sundberg

Bil. b.

(jfr s. 204).

Till Generaldirektör Lennart Berglöv.

I anledning av kungörelse av den 20 augusti d. å. få härmed undertecknade hemmansägare och strandrättsinnehavare vid stora Luleälv's östra strand i Jokkmokks socken, för Bäckén nr 1, Nordanå nr 1—2—3—4, Hedlunda nr 1—2 och Älvsbacka kronotorp, yrka att erhålla ett fiskeområde i stora Luleälv, gränsande från nedre Kuouka bys områdeslinje mot den å Sjuokksjokks byalags karta, efter älven dragen vattenlinje och det område som strandrätten å utskiftet för Nordanå nr 3 vid stora Luleälv's västra strand, dessutom kronans strandrätt å älvens östra strand gränsande från Bäckén nr 1 mot vattenlinjen Sjuokksjokk och Kalluddens område bör avdelas till Älvsbacka kronotorp.

Då ovanstående hemman äro små med endast $\frac{3}{64}$ mtl vardera och hälften av skogsmarken är avsatt till allmänning är fisket som binäring av stort behov varför vi yrka, att erhålla del i fiskerätten i Japp-mocksjöarna å kronans mark.

Bäckén Pors den 20 september 1947.

J. A. Öhlund
för Bäckén nr 1

L. G. Laman
för Nordanå nr 2

Johan Lindström
Nordanå nr 4

Henning Johansson
Hedlunda nr 2

Gustav Larsson
för Nordanå nr 1

Levi Johansson
gn. J. A. Öhlund enl. uppdr. Nordanå nr 3

Edvin Johansson
Hedlunda nr 1

Viktor Andersson
Älvsbacka Kronotorpare

Bil. c.

(jfr s. 208).

I anslutning till den av Kungl. Maj:t nu igångsatta utredningen angående fiskerättsförhållandena inom lappmarken, får Suddisjaur's Fiskevårdsförening, som sin mening anföra följande synpunkter i frågan:

Ehuruval vi äro medvetna om att fiskerättsförhållandena och dess olika tillämpningar genom tiderna varit ungefär analoga inom hela lappmarken, få vi dock endast inskränka oss till de på orten vunna erfarenheterna. Allt ifrån första tiderna för bebyggelsen här på orten ända fram till tiden kring 1915, tillämpades en tämligen fri fiskerätt i fråga om husbehovsfisket. Om man ägde fastighet eller icke kunde man resa ut till någon sjö eller älv med rikligare fisketillgång, utan att vare sig de där bofasta eller revirtjänstehavare lade hinder i vägen därför. Vi få som exempel omnämna att då den lilla sjön Suddisjaur varit otillräcklig för platsens befolkning, hade man på den tiden obegränsad rätt att ge sig ut till

de då fiskerika sjöarna Suobdik och Malmisjaur. Denna frihet har från kronans sida allt mera beskurits, vadan endast de intill respektive sjöar bosatta numera äga fiskerätt.

Denna fiskerätt saknar nu allt som helst värde om ej sådana fiskerättsliga ändringar vidtagas som möjliggör en genomgripande fiskevård. I förutnämnda stora sjösystem Malmisjaur och Suobdik fanns det nämligen på sin tid riklig tillgång på såväl sik som laxöring. Dessa fiskesorter har nu i det närmaste upphört att finnas. Att denna fullständiga utrotning av dessa fisksorter kunnat ske utan att något egentligt fiske bedrivits har sin givna förklaring i de långa dämningstiderna och den oerhörda ökning av det flottningsgods som varje sommar passerar denna sjöled. Älvarna, som utgöra harrens och laxöringens lek- och vistelseplatser, äro upprensade och fördelade till jämna vattenfårar vadan dessa förlorat det skydd de äro i behov av, särskilt i lektider.

Med det anförda kunna vi konstatera att samtidigt som en av landets naturtillgångar tillvaratages, förintas en annan. För de breda folklagren lika betydelsefull naturtillgång. Vi anser därför att genomgripande åtgärder måste vidtagas för att förhindra en dylik förveckling. En främsta åtgärd därutinnan är att åstadkomma sådana fiskerättsliga betingelser som möjliggör en intensiv fiskeodling och fiskevård.

Det sjösystem t. ex. som vi här tidigare omnämnt, vilket upptar en vattensträcka om 2,3 mil, har en bebyggelse om endast sex gårdar vilka kunna åberopa sig ha fiskerätt, varav endast två äro jordbruksfastigheter och de övriga skogstorp. Att under dylika förhållanden vidtaga organiserad fiskevård är otänkbart.

Även om bebyggelsen varit långt större hade dylika åtgärder varit meningslösa då vattnet disponeras i hälftenbruk med kronan, vilken sistnämnda genom försäljning av fiskekort kan åstadkomma ett för övriga fiskerättsägare okontrollerat fiske.

Skall således en effektiv fiskodling och fiskevård företagas måste vattnet disponeras med lika rätt för alla som äro villiga att delta i detta arbete, oberoende av deras tidigare fiskerättsförhållande.

Som vi tidigare påpekat är det timmerflottningarna som förintat fisketillgången i sjöarna. Det är väl därför endast en gård av rättvisa om dessa virkesägare åläggas att ekonomiskt bidra till fiskets återställande. Skall under här föreliggande förhållande goda resultat ernås måste en hel del fiskodlingsdammar anläggas. Ökade kostnader för fiskodlingsanstalter, fisketillsyn m. m. Vi anser därför att skogsägarna bör åläggas en flottgodsavgift av förslagsvis lägst 1 öre per kubikfot, att utanordnas av flottföreningarna och ställas till hushållningssällskapets fiskerinämnads förfogande, vilken sistnämnda får till uppgift att efter enhetliga grunder uppbygga fiskevårdsorganisationer som lämna garanti för verkligt effektiv fiskevård.

Suddisjaur den 20/9 1947.

För Suddisjaur's Fiskeriförening:

Leonard Åman

Adrian Lidström

Oskar Åman

Bil. d.

(jfr s. 213).

Då den allmänna meningen, på några undantag när, är av den bestämda uppfattningen att någon avvitrning av fiskevatten icke varit under behandling under den avvitrning som genomfördes åren 1889—1893, vilket också kan grundas på det obefintliga omnämmandet i sammanträdesprotokollen och utslaget från nämnda

avvittring inom Arjeplogs socken. Sedan har framfabricerats från vissa myndigheter, att avvittringen också skulle omfatta fiskevattnen, detta är en fullständigt ohållbar uppfattning, då ett så viktigt företagande icke rättvisligen kunnat företagas utan befolkningens hörande och underrättande. Gränslinjernas utsättning visar också tydligen att fiskevattnen icke legat i tankarna då de utdragits, om motsatsen varit, skulle ju någon rättvisa upptäckts på något ställe för de byar som blivit utan fiskevatten. Sådana orättvisor få vi icke påbörda de gamla pliktrogna lantmätnarna som gjorde sitt bästa i allt, så att om fiskevattnen varit under behandling vid avvittringen skulle skiftningen fått andra figurer.

Då vi sålunda betrakta fiskevattnen såsom en oavvittrad allmän egendom få vi göra ett förslag som för till ett tillrättaläggande i fiskeförhållande inom Arjeplogs sockens rika sjösystem, till fromma för intresserade fiskare av de olika valörer såsom husbehovsfiskare, yrkesfiskare, och sportfiskare, oavsett var de bygger och bor.

Vi har därför tänkt oss att det enda framkomliga är att bilda fiskeföreningar eller fiskevårdsområden om man så vill kalla dem, inom lämpliga områden för våra sjösystem.

I dessa föreningar skulle varje medborgare, som ämnar fiska, erlagga en viss avgift och därmed bliva antecknad som medlem i den förening han själv önskar vara för året, detta i likhet med alla jägare som måste lösa jaktkort med 3 kronor för varje år innan de erhåller jakträtt. Utöver den så erlagda grundavgiften, som bör vara låg, får den fiskande köpa fiskekort för de olika tider han ämnar fiska, detta skulle bliva föreningens sak att bestämma, men alla fiskare skulle lösa fiskekort, oavsett vilka yrken de representera.

Alla de medel som sålunda tillföras föreningen skall användas till fiskets bibehållande och upphjälpande dels genom fiskplanteringar, och dels genom andra åtgärder som inom föreningen kan anses befrämjande för föreningarnas syftemål: *Ett gott fiske tillgängligt för alla.*

För att föreningsområdena skola bliva avpassade efter de olikartade förhållandena i fråga om fiskesort och fisketider skall de ej göras för stora, dock likväl tillgängliga för medlemmar för andra föreningar.

Tjärnar och små insjöar kan föreningen utlämna med ensamrätt till enskild person eller enskilt byalag.

Från sockenallmänningens fiskodlingsanstalt skulle för de olika föreningarna kostnadsfritt utlämnas lämpliga fiskyngelsorter mot skyldighet att fiskodlingsanstalten finge uppsamla rom där den i samråd med föreningen fann sådant lämpligt.

Fiskeföreningars bildande skulle ske å allmänt sammanträde eller å av allmänt sammanträde tillsatt utskott som skulle ledas av fiskeriintendenten eller annan av länsstyrelsen tillsatt person.

Genom realiserande av dessa planer tro vi att en rättvis fördelning av naturtillgångarna skulle vara till nytta för alla.

Detta är i korta drag vad som kan och bör läggas till grund för en reglering av fiskefrågorna i de större sammanhängande fiskevattnen som finnas inom Arjeplogs socken.

En kartskiss bilägges för att visa tankegången för fiskeområdenas förläggning.

Arjeplog den 25 september 1947.

M. Holmgren

Ragnar Holmgren

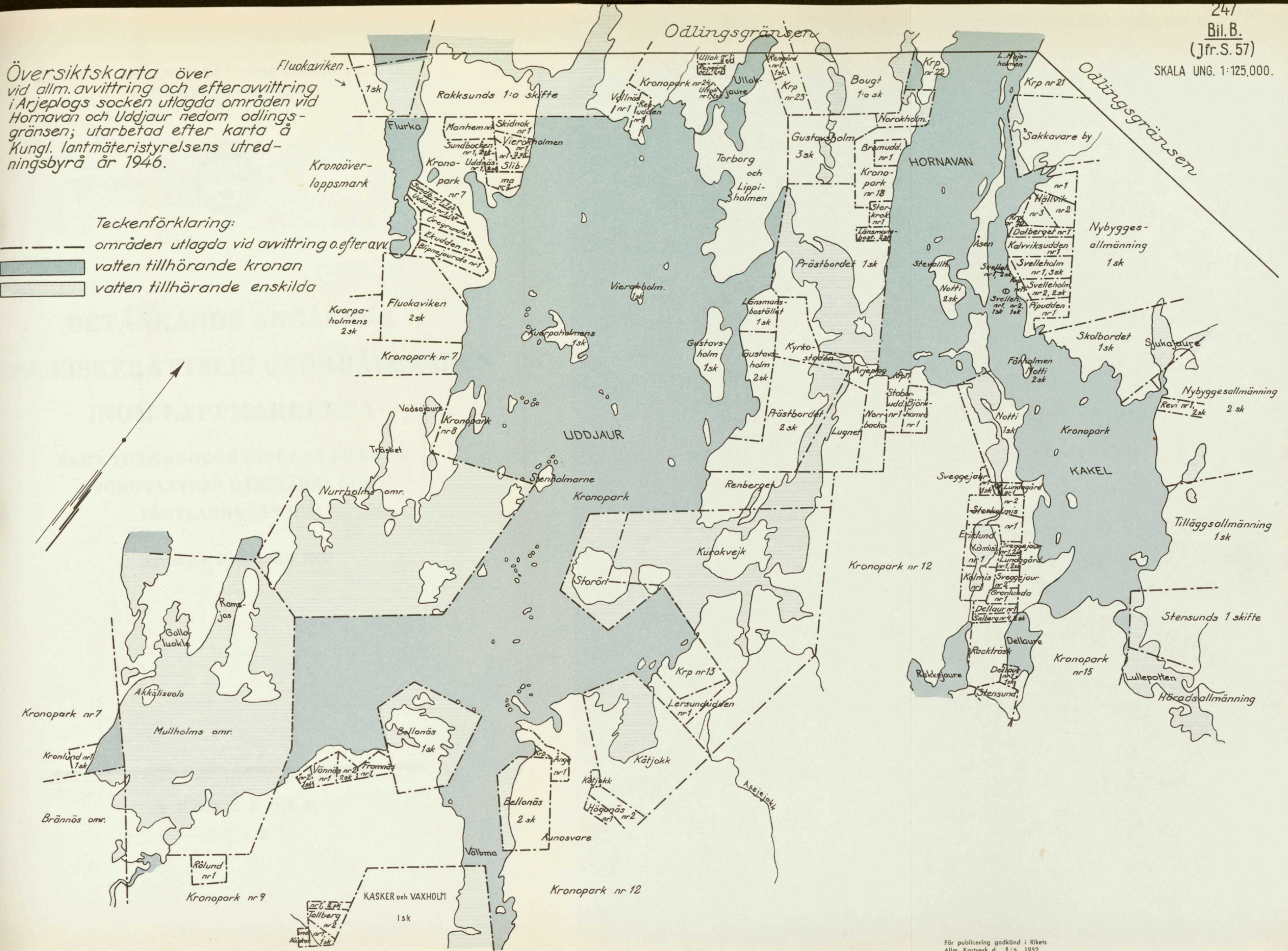
Kalixtus Holmgren

Fritjof Holmgren

Översiktskarta över vid allm. avvitrning och efteravvittring i Arjeplogs socken utlagda områden vid Hornavan och Uddjaur nedom odlingsgränsen; utarbetad efter karta å Kungl. lantmäteristyrelsens utredningsbyrå år 1946.

Teckenförklaring:

- områden utlagda vid avvitrning o. efteravv.
- vatten tillhörande kronan
- vatten tillhörande enskilda

STATENS ÖFVERSTIGA FÖRHÄLLANDE
FÖR ÅR 1871

BETÄNKANDE

AF

VISSA FISKERÄTTSLIGA FÖRHÅLLANDEN

INOM LAPPMARKERNA

SAMT TILLCODORANDET AF FISKE

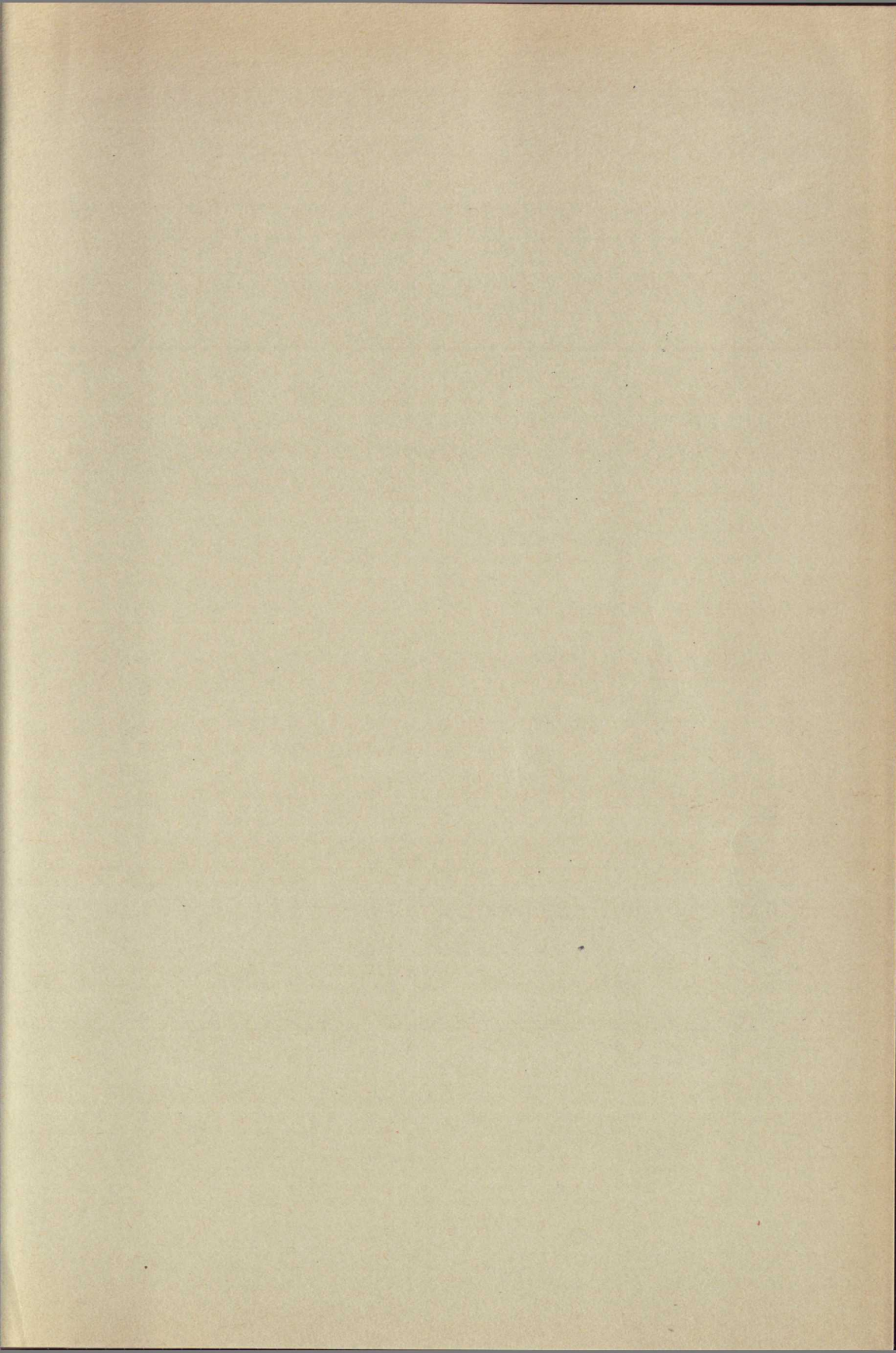
KRONAVATTEN DÄRSTÄDES OCH I

LÄNTANDS LAN M. M.

Utgitt den 25 december 1871

STOCKHOLM 1871
H. M. S. BOKFÖRLAGS-ÅRSTÄLLNING

Statens offentliga utredningar 1952

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Det yngsta fångvårdsklientelet. [5]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Löneplan eller kollektivavtal. [3]

Betänkande ned förslag till allmänt resereglemente m. m.

[6]

Allmän folkomröstning. 1950 års folkomröstnings- och valsättsutrednings betänkande. 2. [7] Bilaga 1. Folkomröstningsinstitutet i Schweiz. [8] Bilaga 2. Folkomröstningsinstitutet i Förenta staterna. [9]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

1949 års uppördssakkunniga. 2. Betänkande med förslag till vissa ändringar i uppördsförfarandet. [1]

Politi.

1944 års nykterhetskommitté. 3. Undervisning, folkupplysning och forskning på alkoholfrågans område. [12]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Sjömännens sjukförsäkring. [10]

Yttranden m. m. över 1950 års långtidsutrednings betänkande. Ekonomiskt långtidsprogram 1951—1955. [11]

Hälsa- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Betänkande angående vissa fiskerättsliga förhållanden inom lappmarkerna samt tillgodogörandet av fisk i kronovattnen därstädes och i Jämtlands län m. m. [1]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Bank-, kredit- och penningväsen.

Förslag till lag om bankrörelse m. m. [2]

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt

Försvarsväsen.

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

Nordisk passfrihet. Del 1. Passfriheten för nordbor. [4]